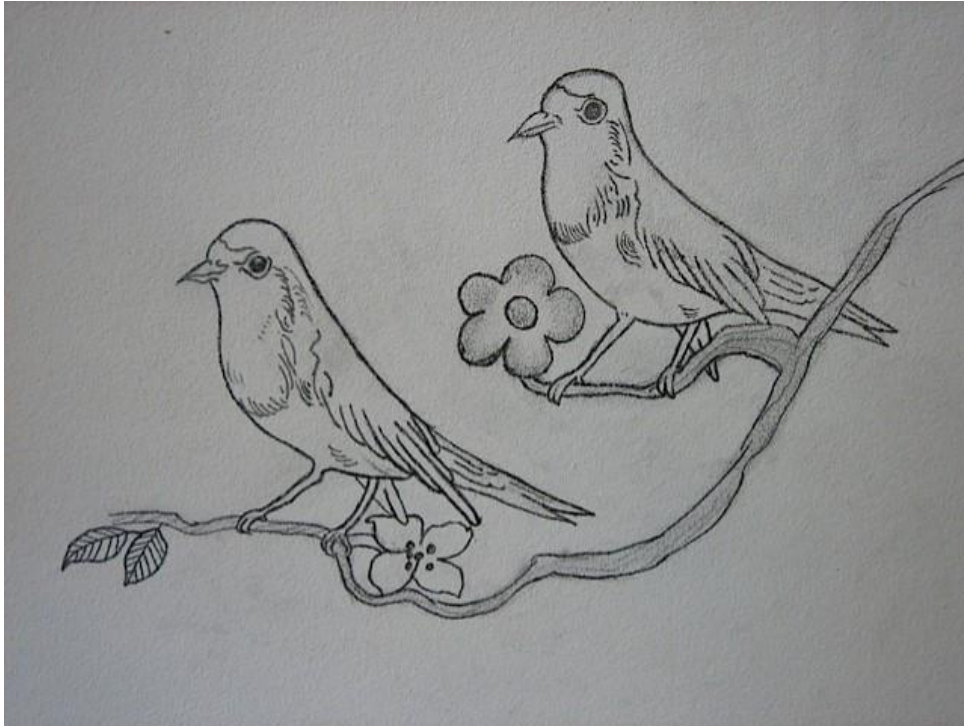

De functie van het medium bij werkalliantie binnen vaktherapie

Een kwalitatief praktijkgericht onderzoek bij jongeren in gedwongen kader

Zo vrij als een vogel met het medium binnen de muren: van het tekenen op cel, naar het tekenen op de muur in de therapieruimte.

Toetsend Onderzoek van onderzoeksproject 'Stay-Tuned'

Naam studente: Jolida van der Linden
Studentnr.: 1619730 Klas: V4BB
Opleiding: Creatieve Therapie Beeldend
Consulent: Gemmy Willemars
Eerste beoordelaar: Neel de Haan
Tweede beoordelaar: Liesbeth Menken
Inlevergelegenheid: Eerste gelegenheid
Inleverdatum: 07-06-2016,
Plaats: Zeist, inleveren in Amersfoort
Cursuscode: ACTA-V4PGO-14

Abstract

The purpose of this paper is to provide a clarification of the function of the medium, within the therapeutic alliance of a therapist and adolescents. The target group is mandated adolescents, age 12-25. This group is harder to treat due to adolescence (Tieleman, M., 2011). Also, another factor for more difficult treatment is that within the JJI at least 25% is mentally challenged (Nederlands Jeugd Instituut, 2016).

The paper is about qualitative research into this topic, taking inventory of literature (Migchelbrink, F., 2005). The data-analysis has been executed complying with grounded theory (Smeijsters, H., 2004). As quality criteria semi-structured interviews, member-checking, peer debriefing, repeated analysing and triangulation were utilized.

The results of the paper demonstrate that the medium gives an extra possibility to adapt to the adolescent. The interviewed clients also note that they find it important to have influence on which goals are set for the therapy. In literature and interviews it is observed that these adolescents have difficulties with making contact, expressing emotions and implementing feedback.

From the results, a conservative conclusion can be deduced that the presence of the medium, within the therapy, attributes to more ways of getting the therapy working and improving. The fact that the medium self-reflects and the adolescent doesn't directly have to be in contact with the therapist seems to cause improvement of the therapeutic alliance. To support the conclusion, long-term research into treatment results concerning the therapeutic alliance with mandated adolescents will be needed.

Samenvatting

Het doel van dit onderzoek is het verduidelijken van de functie van het medium met betrekking tot de werkaliantie van de vaktherapeut en jongeren, 12-25 jaar, binnen gedwongen kader. De doelgroep is door de adolescentie minder makkelijk te behandelen (Tieleman, M., 2011). Daarnaast is binnen de JJI minstens 25% zwakbegaafd (Nederlands Jeugd Instituut, 2016).

Het onderzoek is een kwalitatief, inventariserend onderzoek (Migchelbrink, F., 2005), waarbij gebruik is gemaakt van half gestructureerde interviews en literatuuronderzoek. De data-analyse is uitgevoerd aan de hand van de grounded theory (Smeijsters, H., 2004). Als kwaliteitscriteria is gebruik gemaakt van: member-checking, peerdebriefing, repeated analysing en triangulatie.

Het onderzoek toont aan dat het medium een extra mogelijkheid geeft om aan te sluiten op de jongere. Hierbij geven de geïnterviewde cliënten aan het belangrijk te vinden dat ze zelf mee mogen bepalen welke doelen er binnen de therapie gesteld worden. In literatuur en interviews komt naar voren dat de jongeren het lastig vinden om contact te maken, emoties te uiten en feedback verwerken.

Er kan voorzichtig geconcludeerd worden dat de aanwezigheid van het medium, binnen de therapie, bijdraagt aan meer manieren om de werkaliantie binnen de therapie tot stand te laten komen en te bevorderen. Het feit dat het medium reflecteert en de jongere niet direct in contact hoeft te staan met de therapeut lijkt te zorgen voor het bevorderen van de werkaliantie.

Deze conclusie kan versterkt worden door een vervolgonderzoek te starten op lange termijn met betrekking tot het doel van dit onderzoek.

Voorwoord

Aan het eind van het derde jaar sloot ik mijn toenmalig onderzoek af met een cijfer om trots op te zijn. Toen aan het begin van mijn vierde jaar de vraag kwam of er nog iemand wilde mee-onderzoeken in het onderzoek van Stay-Tuned, voelde ik mij gelijk aangesproken en uitgedaagd. Dit leek mij een mooie kans om in aanraking te komen met onderzoekers binnen mijn vakgebied en mijn vaardigheden verder uit te breiden.

Daarnaast bood het onderwerp van dit onderzoek ook een kans, om een kijkje te nemen achter de schermen bij gedwongen kader. Afgelopen jaren was ik nog nooit in instellingen en inrichtingen binnen geweest, dit was een mooie kans om dat nu wel te doen. Bovendien mocht ik nog in gesprek gaan met vaktherapeuten, die in het werkveld werkzaam zijn, leerzamer kon voor mij niet.

Ook was het voor mij een uitdaging om aan een 'echt' onderzoek mee te doen. Een nadeel vond ik dat ik niet mijn eigen gang kon gaan, maar deels gebonden was aan opdrachten en verwachtingen van anderen. Dit was voor mij een uitdaging, omdat ik dat niet gewend was. Maar ik durfde deze uitdaging wel aan te gaan, omdat ik het idee had dat ik er in de toekomst wat aan kon hebben. Daarnaast ben ik een behoorlijk perfectionistisch en nu ik een onderzoek voor een 'groter praktijkonderzoek' deed, werd de lat voor mijzelf nog hoger gelegd.

Het werd ook echt een uitdaging, van moeilijke termen waar mijn hoofd op vast liep, tot het afspreken van de interviews. Gelukkig staat het onderzoek nu van voor naar achter op papier geschreven. Om dit voor elkaar te krijgen, had ik hulp en steun van mijn omgeving en waarvan ik onderstaande mensen apart wil bedanken:

Allereerst wil ik de onderzoekers Evelyn Heynen en Susan van Hooren bedanken voor de kans, om een bijdrage te kunnen leveren aan het onderzoeksproject 'Stay-Tuned'. Susan van Hooren wil ik extra bedanken, ook voor alle formulieren die zij als opdrachtgever heeft ingevuld voor ons: hartelijk dank voor je tijd en moeite!

Daarnaast bedank ik onze consulent Gemmy Willemars voor de goede begeleiding rondom het onderzoek en de snelle antwoorden op de vragen.

Ook bedank ik graag alle vaktherapeuten, cliënten en anderen rondom het onderzoek die de tijd hebben vrij gemaakt om met mij in gesprek te gaan. En extra dank aan de cliënten waarvan er foto's gebruikt mochten worden in het verslag, zoals de foto op het voorblad.

Mijn ouders en vriend verdienen het zeker ook om genoemd te worden, na alles waar zij mij bij hebben gesteund en geholpen tijdens het onderzoek. Dank jullie wel!

Tot slot bedank ik graag mijn onderzoekmaatje Eunice van Kralingen. Zij heeft mij door alle twijfels heen gesleept. Ik wil haar bij deze dan ook bedanken voor de steun die zij was voor mij.

Alle twijfels en uren hebben naar mijn idee uiteindelijk wel geleid tot een bruikbaar eindresultaat.

Veel leesplezier en succes,
Jolida van der Linden
Zeist, 07-06-2016

Inhoudsopgave

Abstract	2
Samenvatting	3
Voorwoord.....	4
Inleiding	7
1. Inhoudelijke oriëntatie.....	8
1.1 Vaktherapie in gedwongen kader	8
1.2 Werkalliantie in gedwongen kader	9
1.3 Werkalliantie in vaktherapie binnen gedwongen kader.....	10
2. Onderzoekskwestie.....	11
3. Hoofdvraag, deelvragen en doelstelling	13
4. Onderzoeksmethode	14
5. Resultaten	15
5.1 Deelvraag 1.....	15
5.1.1 Vakoverstijgende kenmerken werkalliantie	15
5.1.2 Aansluiten op de jongere.....	15
5.1.3 Contact tussen therapeut en cliënt	16
5.2 Deelvraag 2.....	17
5.2.1 Algemene indicatie	17
5.2.2 In contact komen.....	17
5.2.3 Therapietrouw	18
5.2.4 Afstand nemen	18
5.3 Deelvraag 3.....	19
5.3.1 Doel 1: kleine doelen stellen	19
5.3.2 Doel 2: werken met of in het medium	19
5.3.3 Doel 3: aansluiten op de jongere.....	20
5.4 Deelvraag 4.....	22
5.4.1 Generieke interventies in gedwongen kader	22
5.4.2 Medium-specifieke interventies gericht op werkalliantie in gedwongen kader.....	25
5.5 Deelvraag 5.....	31
5.5.1 Algemeen effect van werkalliantie op de behandelresultaten	31
5.5.2 Terug zien van behandelresultaten binnen de vaktherapeutische behandelingen	31
Conclusie	34
Aanbevelingen	36

Aanbevelingen voor het onderzoeksproject ‘Stay-Tuned’	36
Aanbeveling 1: ‘Werkalliantie’	36
Aanbeveling 2: bronnen.....	36
Aanbevelingen aan de praktijk (vaktherapeuten)	36
Aanbeveling 1: specifieke voorbeelden.....	36
Aanbeveling 2: gericht antwoorden.....	37
Aanbeveling aan de Hogeschool Utrecht Amersfoort.....	37
Bronnenlijst	38
Bijlage 1 opdrachtformulier opdrachtgever	43
Bijlage 2 Interview Therapeut 1 (Beeldend)	45
Bijlage 3 Interview therapeut 2 (Beeldend).....	54
Bijlage 4 Interview therapeut 3 (beeldend)	60
Bijlage 5 Interview therapeut 4 (beeldend)	65
Bijlage 6 Interview therapeut 5 (pmt).....	70
Bijlage 7 Interview therapeut 6 (pmt).....	76
Bijlage 8 Interview therapeut 7(pmt)	82
Bijlage 9 Interview therapeut 8 (muziek).....	85
Bijlage 10 Interview therapeut 9 (drama)	91
Bijlage 11 Interview therapeut 10 (drama).....	99
Bijlage 12 Interview cliënt L1 op 24-05-2016	106
Bijlage 13 Interview cliënt L2 op 24-05-2016	107
Bijlage 14 Interview cliënt L3 op 24-05-2016	108
Bijlage 15 Interview cliënt L4 op 24-05-2016	110
Bijlage 16 Interview cliënt L5 op 24-05-2016	111
Bijlage 17 Interview cliënt S1 op 24-05-2016.....	113
Bijlage 18 Interview cliënt S2 op 24-05-2016.....	116
Bijlage 19 Interview cliënt S3 op 24-05-2016.....	118
Bijlage 20 Uitleg begrippen vaktherapie, werkalliantie, jongeren & gedwongen kader	121
Bijlage 21 Voorbeeld coderen bij één interview.....	125
Bijlage 22 Gedragscode	131
Bijlage 23 Vragen interview cliënten.....	132
Bijlage 24 Vragen interview therapeuten	133
Bijlage 25 Foto’s opdracht ‘ik en mijn muur’ gegeven door T2.....	134
Bijlage 26 Foto werkstuk van cliënt en T1	135
Bijlage 27 Urenverantwoording	136

Inleiding

De aanleiding om dit onderzoek te starten, was een vraag vanuit het onderzoeksproject 'Stay-Tuned'. Dat onderzoek gaat over de werkaliantie tussen de vaktherapeut en jongeren van 12-25 jaar, binnen gedwongen kader. Om zicht te krijgen op de functie van het medium op de werkaliantie tussen de vaktherapeut en de cliënten (de jongeren) is dit deelonderzoek, tevens afstudeeronderzoek, opgestart.

De nadruk ligt tijdens het PGO (Praktijkgericht onderzoek) dan ook op het onderzoek en minder op het eindproduct. Het eindproduct, een artikel over het onderzoek, bevindt zich in een ander verslag.

In het eerste hoofdstuk van het onderzoek wordt er kort in gegaan op belangrijke begrippen rondom het onderzoek en wordt er ingegaan op wat er al onderzocht is met betrekking tot deze onderwerpen.

Waarna in de onderzoekskwestie, hoofdstuk 2, de reden en het belang van het onderzoek wordt voorgelegd.

Na de onderzoekskwestie volgt het derde hoofdstuk waarin de hoofdvraag en deelvragen van het onderzoek beschreven zijn. Ook hier wordt kort het doel van het onderzoek beschreven. De hoofdvraag die in dit onderzoek onderzocht gaat worden is:

Wat is de functie van het medium bij werkaliantie van vaktherapeut en jongeren tussen de 12 en de 25 jaar, in gedwongen kader?

Vervolgens wordt in het vierde hoofdstuk de onderzoeksmethode toegelicht.

Hierna worden in de deelparagrafen van hoofdstuk 5 de resultaten beschreven. Dit gebeurt door middel van het beantwoorden van de deelvragen.

Aan de hand van deze resultaten volgt de conclusie. Hierin wordt antwoord gegeven op de hoofdvraag. Ook worden er een paar discussiepunten in de conclusie genoemd.

Tot slot wordt het onderzoek afgesloten met een aantal aanbevelingen voor de praktijk, de school en het onderzoeksproject 'Stay-Tuned'.

In de bijlage zijn de transcripties van de interviews met de therapeuten en cliënten, de gedragscode en het opdrachtformulier van de opdrachtgever toegevoegd.

Tijdens het onderzoeken hebben er 12 therapeuten deelgenomen aan half-gestructureerde interviews, hiervan zijn er door een storing in de opname literatuur, maar 10 opgenomen in het onderzoeksverslag. Daarnaast zijn er van één JJI en één GGZ-instelling jongeren geïnterviewd, ook deze interviews zijn opgenomen in het verslag.

Voor het in het onderzoek gepubliceerde beeldmateriaal is toestemming van de cliënt verleend.

NB De namen van de therapeuten worden niet genoemd in de tekst. Wanneer er verwezen wordt naar een interview met hen staat de afkorting in de tekst.

NB Waarin de tekst 'jongere' genoemd wordt in dit onderzoek, gaat het ook over 'de cliënt' die vaktherapie volgt en andersom. Dit geldt voor alle hoofdstukken met uitzondering van het hoofdstuk 'inhoudelijke oriëntatie'.

NB Therapeut staat in dit verslag ook voor therapeute.

NB Therapeut staat in dit verslag voor vaktherapeut

NB Overal waar gesproken wordt in over hem, zijn en hij wordt tevens bedoeld haar en zij.

1. Inhoudelijke oriëntatie

In dit hoofdstuk wordt beschreven wat er al bekend is over de termen die in dit onderzoek naar voren komen. Een algemene beschrijving van deze termen bevindt zich in bijlage 20.

De term 'jongeren' wordt heel breed gebruikt. Dit komt omdat adolescentie van 12-22 jaar wordt aangeduid, maar de hersenen nog doorgroeien tot rond het 25ste levensjaar (Tieleman, M., 2011, p. 270; Heffels, A., 2009). Daarnaast mag er tegenwoordig door de rechter tot het 23ste jaar jeugddetentie worden opgelegd (Dienst Justitiële Inrichtingen; 28-05-2016). Dit betekent dat deze jongeren met deze leeftijd ook in de JJI (Justitiële Jeugdinrichting) terecht komen en daarmee in gedwongen kader hun straf uitzitten. Vandaar dat er gekozen is om de term jongeren in dit onderzoek te gebruiken voor de leeftijd 12-25 jaar.

Binnen gedwongen kader is 8% van de jongeren licht verstandelijk beperkt (LVB). Een kwart van de jongeren in een JJI functioneert daar net boven, op zwakbegaafd niveau. (Inspectie Jeugdzorg, 19-05-2016, p.51) Deze licht verstandelijke beperking zorgt ervoor dat hun adolescentie ontwikkeling net anders verloopt dan bij andere jongeren in de adolescentie. Ze lijken een achterstand op de executieve functies, de inhibitie, planning en werkgeheugen te hebben (Klein, G. & Schalwijk, F., 2013, p. 9) Daarnaast lijken jongeren met LVB ook meer externaliserend probleemgedrag te hebben dan normaal begaafde jongeren. Dit externaliserend probleemgedrag heeft onder andere te maken met de executieve functies en met de sociale informatie verwerking. (Klein, G. & Schalwijk, F., 2013, p. 9 & 10) Binnen gedwongen kader is dit dus een lastige doelgroep, omdat ze ook nog met hun lichamelijke groei en mentale ontwikkeling te maken hebben. Hierdoor kunnen jongeren niet altijd aansluiten op de wensen van de maatschappij en hun omgeving (Klein, G., Schalwijk, F., 2013, p. 6).

Het feit dat bij de jongeren in deze omgeving grotendeels de ontwikkeling anders loopt, betekent dat hier ook tijdens het onderzoek en in de praktijk rekening mee gehouden moet worden.

1.1 Vaktherapie in gedwongen kader

Er is al veel onderzoek gedaan naar vaktherapie binnen gedwongen kader. Deze onderzoeken hebben op volwassen- en jeugdgebied plaatsgevonden. Onderzoeken waarin dit onder andere onderzocht is en artikelen, waarin er onder andere over dit onderzoek geschreven is, zijn:

- Smeijsters, H. (2010); *Praktijkonderzoek naar interventies: Vaktherapie in Justitiële Jeugdinrichtingen en Gesloten Inrichtingen*
- Smeijsters, H. (2007); *Agressieregulatie door vaktherapieën in de forensische psychiatrie*
- Witte, M. de (2014); *Muziektherapie en emotieregulatie: Een pilotstudie bij forensische patiënten met een licht verstandelijke beperking*
- Smeijsters, H., Braak, J. van den, Helmich, M., Reumers, H., Wekken, van der J. (2009); *Vaktherapie in de justitiële jeugdinrichtingen en de gesloten jeugdzorg: kaderdocument voor alle vaktherapieën*
- Verschillende artikelen onder het onderzoek project RAAK.
- Het lopende onderzoek Stay-Tuned, waar het onderzoek van Jos Overes en dit onderzoek een deelonderzoek van is.

In deze onderzoeken zijn algemene interventies terug te vinden, zoals hoe vaktherapie ingezet kan worden, in plaats van een andere therapie. Sommige onderzoeken specificerden zich op één onderwerp, zoals agressieregulatie, dat vaker voorkomt als indicatie om deel te nemen aan vaktherapie binnen gedwongen kader (Smeijsters, H., 2007; Hoek, T.A.P. et al., 2015). Sommige onderzoeken, zoals een onderzoeksproject van het onderzoek RAAK, gaan over het werken met de leeftijdscategorie (Schoot, T., Hooren, S. van, 2015).

Daarnaast zijn er, vooral bij project RAAK, gebieden onderscheiden waarbinnen de jongere aan de slag kan gaan. Dit zijn de gebieden: 'Zelfbeeld', 'Emotie', 'Interactie' & 'Cognities' (Smeijsters, H., 2010). Inmiddels hebben verschillende inrichtingen deze kerngebieden overgenomen binnen de therapie. Uit de onderzoeken met jongeren komt voornamelijk naar voren dat autonomie, zelfbeeld en zelfvertrouwen belangrijke begrippen zijn voor de jongeren in therapie (Schoot, T. & Hooren, S. van, 2015, p. 23). Deze jongeren staan erop dingen te doen waar ze alleen zelf achter staan en het ook zelf willen, terwijl ze soms het belang er niet van inzien en daardoor een opdracht of behandeling niet willen uitvoeren.

Pas later in de adolescentie fase zal het eigen geweten groter worden (Tieleman, M., 2011, p. 148), waardoor er al iets rationeler beslissingen genomen kunnen worden voor de toekomst. Tijdens dit bewustwordingsproces zal de adolescent door mensen geconfronteerd worden met het verloop van het proces en de gevolgen. Hierbij wordt het zelfbeeld van de adolescent gezocht, gestructureerd en gedetailleerd en wordt er gezocht naar autonomie. Dit kan echter leiden tot conflicten met de omgeving (Tieleman, M., 2011, p. 227). Dit maakt dat jongeren, zeker jongeren in gedwongen kader, een lastigere doelgroep zijn om te behandelen en te onderzoeken.

1.2 Werkalliantie in gedwongen kader

Naast onderzoeken over vaktherapie in gedwongen kader zijn er ook onderzoeken naar werkalliantie binnen gedwongen kader. Sommige bronnen richten zich meer op 'de band' en 'de houding van de therapeut' van het stuk werkalliantie (o.a. Hafkenscheid, A. J. P. M., 2014). Aangezien dit een onderdeel is van de werkalliantie, zijn ook deze onderzoeken meegenomen.

Onderzoeken naar de werkrelatie, therapeutische relatie en werkalliantie binnen gedwongen kader zijn onder andere:

- Audri Lamers and Robert RJM Vermeiren (2015) ; *Assessment of the therapeutic alliance of youth and parents with team members in youth residential psychiatry*
- Klaassens, E., Hartog, H. den & Kooiman, K.; (2014) *Verschillen de verschillen?: Exploratief onderzoek naar de werkalliantie van een ervaren en een minder ervaren psychotherapeut*
- Degener, C., Sturm, A., Menger, A. (2013); *De werkalliantie in het gedwongen kader: Eindrapportage van een kwalitatief onderzoek naar de wijze waarop reclasseringswerkers een werkalliantie aangaan met cliënten*
- Artz, P. 2016; *The Importance of the Therapeutic Alliance in Arts Therapy: Can the Existing Findings be Generalized to the Alternative Psychotherapeutic Approach of Arts Therapy?*

Het onderzoek van Degener, Sturm en Menger (2013) is de aanleiding voor het huidige onderzoek Stay-Tuned. Jongeren binnen gedwongen kader, zitten er niet vrijwillig en zijn hierdoor niet altijd bereidwillig in het starten van een therapie. De eigen motivatie, wat juist wordt gezien als een grote slagingsfactor van de therapie, is laag bij deze doelgroep (Witte, M. de, 2014, p.19).

Daarnaast bevinden de jongeren zich in een gedwongen kader vaak in een gesloten inrichting. Daarbij is de dagelijkse omgang met leeftijdsgenoten en medewerkers binnen de instelling van invloed op de behandeling (Verdonck, E. & Jaspaert, E., 2009, p. 19). Binnen de muren zien de jongeren veel gezichten en elke keer zullen ze aan de relatie moeten werken. Echter zijn niet alle personen binnen de inrichting even stabiel, sommigen zijn na een paar weken al weer weg. Dit maakt het voor de jongeren lastig om een stabiele omgeving voor zichzelf op te bouwen. Om toch de jongere een veilig en vertrouwd gevoel te geven in de therapie, is de werkalliantie een belangrijke factor binnen de therapie.

1.3 Werkalliantie in vaktherapie binnen gedwongen kader

Binnen vaktherapie zijn tot nog toe maar weinig onderzoeken naar de werkalliantie gedaan. Meer onderzoeken, boeken en artikelen richten zich op de therapeutische alliantie of de therapeutische relatie of houding (Hermans, J. & Pijnenbrug, H., 2010; Colijn, S., Snijders, H. & Trijsburg, W., 2003; Hafkenscheid, A.J. P. M., 2014; Smeijsters, H. et al, 2007) . Kortgeleden (maart 2016) is er nog een masteronderzoek uitgebracht rondom therapeutische alliantie binnen vaktherapie. Dit betreft een onderdeel van de werkrelatie, namelijk de band met de cliënt door middel van de therapeutische houding.

Binnen de psychotherapie (non-verbale therapieën zijn een onderdeel hiervan (Artz, P.; 2016; p.6)) is onderzoek gedaan naar de werkalliantie, hierbij is voornamelijk naar de gesprekstechnieken gekeken. Daarbij kwamen ook houdingen en handelingen naar voren die de werkalliantie zouden bevorderen. Dit waren de kenmerken: *“flexibiliteit, vertrouwenwekkendheid, eerlijkheid, vriendelijkheid, warmte, respect en interesse”* (Ackerman en Hilsenroth, 2003 geciteerd in Klaassens, E. , Hartog, H. den & Kooiman, K., 2014, p. 406) Ook kwamen er verschillende benaderingstechnieken die de werkalliantie bevorderde naar voren in dit onderzoek: *“zoals reflectie, een actieve en onderzoekende houding en het geven van steun en aanmoediging.”* (Ackerman en Hilsenroth, 2003 geciteerd in Klaassens, E. , Hartog, H. den & Kooiman, K., 2014, p.406)

De therapeutische alliantie heeft 5-7 keer zo veel invloed op de resultaten van de therapie, dan de therapeutische technieken en opvattingen (Hubble et al., 2010 geciteerd door Hermans, J. & Pijnenbrug, H., 2010, p. 37). Dit betekent dat een band met iemand hebben bepaalde factoren in de therapie versterkt. De vraag is of dit ook voor de gehele werkalliantie geldt, de combinatie van ‘de band’, ‘het doel’ en ‘de taak’ (Klaassens, E. , Hartog, H. den & Kooiman, K., 2014, p.405) en of en hoe het medium daar invloed op heeft.

2. Onderzoekskwestie

Dit onderzoek vloeit onder andere voort uit een rapport dat is gestuurd naar de Tweede Kamer, waar het zorginstituut op 29-10-2015 op geantwoord heeft dat vaktherapie tot 2020 nog valt onder de vergoeding. Hierna kan het er alleen onder vallen, als er genoeg onderzoeken zijn gevoerd met betrekking tot de efficiëntie (Polman, P.I., 29-10-2015). Minister Edith Schippers van Volksgezondheid, Welzijn en Sport onderschrijft dit belang in een brief verstuurd op 26-11-2015. Dit betekent dat het voor het behouden van de vergoeding van vaktherapie en de erkenning die het daarmee krijgt, van belang is om onderzoek te doen naar het effect van vaktherapie in de praktijk.

Kenvak richt zich op het vermeerderen van deze kennis. In opdracht van Kenvak, is het onderzoek Stay-Tuned gestart. Dit onderzoek betreft de werkalliantie bij de vaktherapeuten en hun cliënten binnen gedwongen kader. Binnen Justitie is er al een onderzoek gedaan naar werkalliantie bij reclasseringsmedewerkers, andere betrokkenen en delinquenten. Als aanvulling hierop, wordt er momenteel door Stay-Tuned onderzocht hoe dit is bij gedwongen kader en vaktherapie.

Eind 2015 (31-12-2015) waren er 21.310 kinderen en adolescenten onder toezicht gesteld. In 2015 zegt ruim één derde van de adolescenten zich schuldig gemaakt te hebben aan een delict (Nederlands Jeugdinstituut, 18-05-2016). Deze twee groepen krijgen beide gedwongen kader opgelegd. Dit zijn adolescenten die binnen het gedwongen kader in aanraking komen met vaktherapie. Dit zijn kwetsbare adolescenten die vaak al veel hebben meegemaakt. Om de adolescenten niet verder te kwetsen, is het van belang een sterke positieve werkalliantie op te bouwen. Het is van belang om te kijken welke invloed de werkalliantie heeft op het slagen van de therapie.

Door alle muurtjes die ze om zich heen hebben opgebouwd in de tijd dat ze met justitie in aanraking kwamen is de doelgroep moeilijk te benaderen en daarmee te behandelen. Daarnaast hebben de jongeren vaak ook nog een beperking, problematiek of stoornis, die hun motivatie voor de behandeling verminderd (Witte, M. de, 2014, p.19). Denk hierbij aan onder andere hechtingsproblematiek, licht verstandelijke beperking, of zwakbegaafdheid of ADHD, die het moeilijker maken om in contact te treden met een ander. Onderzoeken hoe er toch zodanig op de doelgroep aangesloten kan worden dat het de behandeling van de jongeren bevordert, zorgt er wellicht voor dat de behandelingen in de toekomst de effectiviteit van het resultaat vergroten.

Dit betekent dat óók onderzoeken naar vaktherapie bij deze jongeren kunnen bijdragen aan de effectiviteit van de behandeling. Binnen gedwongen kader en de forensische setting worden steeds meer onderzoeken over vaktherapie gedaan. Hierbij staat ook vaak de functie van het medium centraal, veelal gericht op het behalen van een doel binnen de therapie. De interventies van de therapeut binnen het medium maken dat de cliënt non-verbaal stappen kan zetten. Deze interventies en ervaringen vinden ook op onbewust niveau plaats, waarna er op bewust niveau op terug gekeken kan worden (Smeijsters, H., 2008; Hooren, S. van, 2015). Dit zorgt voor een extra dimensie binnen de therapie.

In de therapie staat het medium dus vaak voorop en is het een middel om mee te werken, of een manier om zich in te kunnen uiten. Met het inzetten van het medium kan de therapeut er voor kiezen om de cliënt bewust uit zijn 'denken' te halen en in zijn 'doen' te laten komen (Hakvoort, L., 2008, p.16). De vraag is, of de therapeut het medium ook bewust kan inzetten binnen de therapie om de werkalliantie te bevorderen. En of het medium ook een rol speelt bij het ontstaan van en behouden van een werkalliantie binnen de therapie. Aangezien de jongeren binnen deze setting, zoals bovengenoemd, best met wat problematieken te maken hebben, is het van belang om te weten of het medium bijdraagt aan deze werkalliantie. Zeker als een positieve werkalliantie het volgen van een vaktherapie bevordert.

“Als de cliënt zich niet diepgaand begrepen en aanvaard weet, is het opbouwen van een werkalliantie onmogelijk en is elke interventie een slag in het water.” (Leijssen, M. & Adriaensen, H., 2003, p. 4) Daarom is het van belang om te weten of het medium invloed heeft op de werkalliantie. Zo kan de werkalliantie bewuster gestimuleerd worden en de

interventies van de therapeut ook daadwerkelijk als nuttig worden ervaren binnen de therapie. Dit is in het belang van de behandelingen van de jongeren binnen gedwongen kader.

Dit maakt de vraag van dit onderzoek:

Wat is de functie van het medium bij werkaliantie van vaktherapeut en jongeren tussen de 12 en de 25 jaar, in gedwongen kader?

3. Hoofdvraag, deelvragen en doelstelling

Zoals in de onderzoekskwestie naar voren is gekomen, is het nog niet duidelijk welke rol het medium speelt binnen de werkaliantie in vaktherapie tussen de therapeut en de cliënten binnen gedwongen kader. Dit onderzoek is in gang gezet om die functie te bekijken. De hoofdvraag is:

Wat is de functie van het medium bij werkaliantie van vaktherapeut en jongeren tussen de 12 en de 25 jaar, in gedwongen kader?

Om deze hoofdvraag te kunnen beantwoorden, zijn er enkele deelvragen opgezet. Deze deelvragen worden in het hoofdstuk "Resultaten" beantwoord. Vervolgens wordt een antwoord op bovenstaande hoofdvraag gegeven in het hoofdstuk "Conclusies".

De deelvragen klinken als volgt:

1. Wat zijn kenmerken van de werkaliantie tussen de vaktherapeut en de jongeren in de leeftijd van 12 tot en met 25 jaar, tijdens het werken in het medium binnen het gedwongen kader?

2. Wanneer is vaktherapie geïndiceerd om de werkaliantie te bevorderen tussen vaktherapeut en jongeren in een gedwongen kader?

3. Welke doelen binnen vaktherapie bevorderen de werkaliantie tussen vaktherapeut en jongeren 12 tot en met 25 jaar binnen gedwongen kader?

4. Welke mediuminterventies bevorderen de werkaliantie tussen vaktherapeut en jongeren tussen de 12 en de 25 jaar binnen gedwongen kader?

5. Wat zijn de behandelresultaten, met de focus op de inzet van de werkaliantie in vaktherapie, tussen de vaktherapeut en de jongeren in de leeftijd van 12 tot en met 25 jaar, binnen gedwongen kader?

Het doel van het onderzoek is duidelijkheid krijgen over de functie van de werkaliantie binnen gedwongen kader, zodat men met deze onderzoeksresultaten de werkaliantie meer bewust kan gaan inzetten. Hierdoor kunnen wellicht meer therapieën slagen en meer adolescenten binnen gedwongen kader geholpen worden. Tijdens dit onderzoek wordt ook gekeken naar de functie van het mediumgebruik binnen de therapie. Het doel hiervan is bewust maken en zwart op wit zetten van het effect van het mediumgebruik binnen een behandeling voor de werkaliantie.

4. Onderzoeksmethode

Binnen dit onderzoek wordt gebruik gemaakt van een bepaalde onderzoeksmethode. Deze onderzoeksmethode bestaat uit een kwalitatieve onderzoek-benadering. Het gaat niet om zoveel mogelijk informatie, het gaat om duidelijke uitgewerkte informatie. Het onderzoek is open benaderd. Dit houdt in dat er wel werd gewerkt vanuit een vraagstelling, maar dat er van te voren nog geen verwachtingen of vooronderstellingen geformuleerd waren (Migchelbrink, F., 2005, p. 47).

Daarnaast wordt gebruik gemaakt van het onderzoek-type: inventariserend onderzoek. Er is behoefte aan informatie over hoe er gewerkt wordt in de praktijk (Migchelbrink, F., 2005, p. 19). In dit onderzoek, is er behoefte aan zien hoe werkaliantie binnen vaktherapie terugkomt. Hierbij staat het handelen van de praktijkwerker voorop in het onderzoek (Migchelbrink, F., 2005, p. 19).

Deze behoefte aan informatie wordt vervuld door middel van het samenstellen van een data-verzameling. De data-verzameling bestaat uit half gestructureerde interviews (zie bijlage 2-19), literatuuronderzoek, en stukken uit het onderzoek, dat al gedaan is voor Stay-Tuned. Tegelijkertijd is er ook informatie genoten op studiedagen van Stay Tuned. De informatie wordt dus gehaald uit de literatuur, maar ook uit de praktijk.

Vervolgens is er op de gevonden data een analyse toegepast. In dit onderzoek is de data geanalyseerd volgens de Grounded theory methode. De theorie wordt inductief benaderd, dit betekent dat de theorie gevormd wordt vanuit verschillende data (Smeijsters, H., 2004, p. 43). Er zijn dus verschillende soorten bronnen waarvan gebruik gemaakt wordt. Daarnaast is de theoriebenadering ook iteratief. Dit betekent dat alle bronnen steeds met elkaar vergeleken worden. Is er een nieuwe bron bijgekomen, dan wordt alles weer opnieuw vergeleken. Hiervoor zijn alle interviews ook gecodeerd. In dit onderzoek worden meerdere therapeuten geïnterviewd, waardoor meerdere instellingen en cliënten aan bod komen in de verhalen. *“Binnen de aanpak van de grounded theory wordt gewerkt vanuit “the specific to the more general” en wordt een specifieke casus als een soort openingszet voor het onderzoek gebruikt.”* (Vorst, J. L. H., 2008, p. 6) Dit levert meerdere casussen op, om het onderzoek verder op te baseren. Wat, volgens het citaat, een openingsopzet in het onderzoek op kan levert.

De kwaliteit van deze bronnen is gewaarborgd door de volgende vier criteria:

1. De interviews zijn door de vaktherapeuten zelf terug gelezen en in sommige gevallen is, na het gesprek, nog een aanvulling gestuurd. Deze vaktherapeuten geven als het ware member-checking op hun stukken en daarmee op het onderzoek.
2. Er is peerdebriefing toegepast in dit document, door het te delen met Eunice van Kralingen, Gemmy Willemars en Jos Overes. Zij hebben de nodige feedback gegeven op het onderzoek, waarna deze feedback in het onderzoek is verwerkt.
3. De repeated analysing toegepast. De informatie die tijdens het onderzoek verkregen is, is steeds opnieuw bekeken en geanalyseerd met de nieuw verkregen informatie (Smeijsters, H., 2004, p. 44).
4. Bij beschrijven van de resultaten, wordt triangulatie toegepast om bij het beantwoorden van de vraagstelling van het onderzoek, verschillende bronnen te verzamelen en te gebruiken. Dit maakt het onderzoek nog meer betrouwbaar (Smeijsters, H., 2004, p.95)

5. Resultaten

In dit hoofdstuk worden de resultaten van de deelvragen besproken. Deze resultaten worden gekoppeld in de conclusie, om daarmee antwoord te geven op de eerder genoemde hoofdvraag.

5.1 Deelvraag 1

De deelvraag die centraal staat in deze paragraaf is:

Wat zijn kenmerken van de werkalliantie tussen de vaktherapeut en de adolescenten in de leeftijd van 12 tot en met 25 jaar, tijdens het werken in het medium binnen het gedwongen kader?

Tijdens het beantwoorden van deze deelvraag, bleek dat het lastig was om specifieke kenmerken van werkalliantie in het medium naar voren te krijgen. Het blijkt zeer onzichtbaar aanwezig te zijn in de therapie, het wordt vaak pas zichtbaar als er echt wat in verandert. Wel zijn er kenmerken van werkalliantie naar voren gekomen buiten het medium om, binnen de therapie.

5.1.1 Vakoverstijgende kenmerken werkalliantie

Uit de literatuur blijkt dat het samen werken aan een doel en het hierbij taken uitvoeren binnen de therapie, het meest sterk zichtbaar is aan de werkalliantie binnen de therapie (Stinckens, N., Ulburghs, A. & Claes, L., 2009, p.54). Hierbij blijkt ook, dat er altijd aan de werkalliantie gewerkt moet blijven worden. De werkalliantie komt geleidelijk aan steeds sterker binnen de therapie te staan en moet daarbij onderhouden worden (Stinckens, N., Ulburghs, A. & Claes, L., 2009, p.54; T10, 2016, bijlage 11). Dit is relevant, omdat een positief ervaren samenwerkingsrelatie geassocieerd is met een succesvoller en effectievere behandeling ('Horvath e.a., 2011; Horvath & Symonds, 1991; Martin e.a., 2000', geciteerd in Klaassens, E., Hartog, H. den & Kooiman, K., 2014). Dit wordt ook zichtbaar binnen de therapie, omdat het gaat opvallen binnen de therapie en voornamelijk binnen de behandeling als de samenwerking de therapie negatief beïnvloed. Bovendien geven de jongeren in de interviews aan dat het meeleven met de jongere, het interesse tonen en samenwerken echt belangrijk zijn voor hen binnen de therapie (Cliënten L3, L4, L5 & S3, 2016, bijlagen 14,15,16 & 19). Hierbij vinden de jongere het ook belangrijk om duidelijke doelen en taken te hebben binnen de therapie, dit bevordert de werkalliantie.

Echter kan er ook buiten de therapie om iets gebeuren, waardoor de werkalliantie negatief beïnvloed wordt. Het is dus elke sessie weer aftasten waar in de werkalliantie de jongere zit en waar de therapeut zelf zit.

5.1.2 Aansluiten op de jongere

Deze negatieve ervaring kan tegen gegaan worden, door als therapeut aan te sluiten op de jongere. Dit is dan ook een duidelijk kenmerk van werkalliantie binnen de therapie. Dit kan terug te zien zijn in de materialen die de therapeut de jongere voorlegt. Deze kunnen invloed hebben op de mentale toestand van de jongere (Pénzes, I., Hooren, S. van, Dokter, D., Smeijsters, H. & Hutschemaekers, G., 2014, p. 487.). Als de therapeut met de juiste materialen aansluit op de jongere, zal de jongere zich veilig voelen om het contact aan te gaan. Door het aanbieden van de juiste materialen wordt de jongere bevordert om zichzelf te laten zien in de therapie. De jongere zal zich gehoord voelen, wat maakt dat de jongere bereid is om doelen te stellen, taken uit te voeren en een band te ontwikkelen met de therapeut. Een kenmerk van het aansluiten op de therapie, is het meedoen aan de opdrachten. Dit wordt ook wel 'Joining' genoemd (Simons, J., 2014, p. 271). Zodra de therapeut meedoet in de opdracht, wordt er een beroep gedaan op de werkalliantie.

Daarnaast kan het medium ook gebruikt worden om aan te sluiten op de jongeren. Veelal wordt er gekeken met welk medium de jongere het meest affiniteit heeft. Soms moet de jongere het medium eerst ervaren alvorens het fijn te vinden, soms sluit het medium bij voorbeeld al aan op de beleving van de jongere. Die aansluiting vinden jongeren belangrijk, daarom zijn ze zo vaak ook betrokken bij 'clubjes' (Bil, M. de & Bil, P. de; 2010; p. 300).

Hierbij speelt ook mee, dat de jongere via het medium kan communiceren en reflecteren (Pénzes, I., Hooren, S. van, Dokter, D., Smeijsters, H. & Hutschemaekers, G., 2014, p. 490). Omdat de jongere terug kan vallen op dit medium, komt de therapeut minder confronterend over, het is het medium dat reflecteert. Dit betekent dat het medium een effect heeft op het contact met de therapeut. Daarnaast beïnvloedt het medium ook de taken en doelen. Deze worden namelijk ook in en over het medium gesteld. Het feit dat het medium aanwezig is en reflecteert, is ook een kenmerk van de werkaliantie binnen de therapie. Cliënt S1 geeft dit weer met haar voorbeeld over het samen met haar dramatherapeut spelen van een rollenspel. Zij geeft daarin aan dat het ervaren van de verschillende situaties haar aan het denken zetten over wat ze kon gaan doen in de toekomst (S1, bijlage 17, 2016). Hierbij reflecteerde het medium dus wat zij deed en wat ze kon gaan doen. Deze opties werden niet voorgesteld of opgelegd vanuit een persoon, maar werden teruggeven door het medium. Hierdoor kwam ze zelf tot een besluit hoe ze dergelijke situaties in het dagelijks leven anders aan kon pakken. Kunst doet dus een beroep op de creatieve processen en daagt de hersenen uit (Schreder, E., 2015). Dit zorgt ervoor dat de jongere geactiveerd wordt door het medium om zelf aan de slag te gaan. Wat uiteindelijk de werkaliantie tot stand helpt komen. Dit maakt dat het bevorderen van de werkaliantie via het medium een doel van vaktherapie is .

5.1.3 Contact tussen therapeut en cliënt

Daarnaast is werkaliantie binnen de therapie ook terug te zien aan het contact dat de therapeut en de jongere onderling hebben (T5, 2016, bijlage 6). T5 merkt ook direct verschil, zeker binnen de groepstherapie, dat de dynamiek anders is als er een groepsleider nieuw is of invalt. Dit geeft aan dat er daadwerkelijk wel iets binnen de therapie te vinden is tussen de therapeut en de jongere, wat beïnvloed wordt op het moment dat er iets wisselt in de situatie. Dit contact zorgt ervoor dat de werkaliantie kan gaan ontstaan. Hierin is de meeste slagingskans als de therapeut zich open opstelt, zodat het contact zich echt op de jongere kan afstemmen. Een voorbeeld hiervan is wat T10 zegt in het interview: *“Individueel zeg ik bijvoorbeeld ook weleens tegen een jongere: ‘Je mag ook zeggen als je iets stom vindt. Bijvoorbeeld van: ‘Daar heb ik niet echt zin in.’. Dat betekent niet direct dat we het niet gaan doen, maar dan leer ik je een beetje kennen en soms kan ik dan zeggen van: ‘Joh we gaan het even proberen. Nou dat is niet erg dat je dat stom vindt, maar dan weet ik dat.’. Maar we gaan eerst dingen uitproberen, want jongeren zijn ook wel geneigd, van naja dit vind ik stom omdat ze het eigenlijk spannend vinden of omdat ze niet weten wat van hen wordt verwacht.”* (T10, 2016, bijlage 11) Met dit voorbeeld geeft de therapeut aan dat de jongere mag zijn wie hij is. Dit zegt niet dat zij dat volledig zal steunen, maar de jongere krijgt hiermee wel de mogelijkheid om zich te uiten. Dit is een afspraak die belangrijk is voor de band van de therapeut en de jongere. T1 (2016, bijlage 2) geeft in haar interview ook een beschrijving, van hoe het aansluiten bij de (lage) behoefte van de jongere toch kan leiden tot het verwerken van dingen uit het verleden. De werkaliantie staat in dit voorbeeld voorop, omdat de jongere anders duidelijk niet in de therapie gebleven was. Zijn motivatie was al laag, door aan te sluiten op wat hij nog wel wilde leren en daarbij af en toe nieuwsgierig te zijn, kon de jongere uiteindelijk een stukje controle loslaten om toch net wat meer van zichzelf te kunnen laten zien.

5.2 Deelvraag 2

Binnen deze paragraaf staan de bevindingen rondom onderstaande deelvraag beschreven:
Wanneer is vaktherapie geïndiceerd om de werkalliantie te bevorderen tussen vaktherapeut en adolescenten in een gedwongen kader?

5.2.1 Algemene indicatie

Een van de indicaties voor vaktherapie binnen het gedwongen kader is :

“De jeugdige is voldoende gemotiveerd voor deelname aan de vaktherapie. Blijkt de motivatie te gering voor deelname, dan kan ervoor worden gekozen om eerst een traject in te zetten in het kader van motivatieverhoging, waarna instroom alsnog gezien kan worden.” (Smeijsters, H., Braak, J., Helmich, M., Reumers, H. & Wekken, J. van der, 2009, p. 82) Deze indicatie speelt ook een grote rol om vaktherapie in te zetten om werkalliantie te bevorderen. Vaak komt de vaktherapeut pas met de jongere in aanraking, op het moment dat de jongere doorverwezen wordt naar een van de vaktherapieën. Echter kan dit dan alsnog een indicatie zijn om vaktherapie in te zetten om de werkalliantie te bevorderen. Op het moment dat er bewust aan de werkalliantie gewerkt wordt, door het opstellen van doelen en samen aan taken werken, is er namelijk de kans dat de motivatie toeneemt. Een jongere binnen gedwongen kader waarvan de motivatie is toegenomen, heeft meer kans op het slagen in de behandeling, omdat de jongere open staat voor de therapie (Bartelink, C., 2013, p. 5). Hierbij vraagt deze groep om extra aandacht te besteden aan motivatie, zodat deze bevorderd kan worden (Verdonck, E. & Jaspaert, E., 2009, P. XI). Een jongere heeft volgens bovenstaand citaat, dus voldoende motivatie nodig om de therapie in te kunnen komen. Maar hij hoeft nog niet volledig achter de therapie te staan, dit kan ook tijdens de therapie groeien. Hierdoor kan de jongere ook open staan voor andere behandelingen, waardoor de inrichting de jongere uiteindelijk beter kan gaan bereiken.

Deze motivatie wordt gestimuleerd door met een medium aan de slag te gaan. In de interviews met de jongeren komt terug dat de jongeren liever niet te veel praten, of praten over hun emoties lastig vinden (L3, L5 & S1, 2016, bijlagen 14, 16 & 17). Hieruit blijkt dat ze het waarderen dat binnen vaktherapie praten niet altijd nodig is en ze gewoon aan de slag kunnen. Uit een onderzoeksproject, *‘deeltraject 1 van de innovatie vaktherapie in de justitiële – alsook de gesloten jeugdzorg’*, is gebleken dat deze motivatie bij dramatherapie inderdaad toenam (Smeijsters, H., Braak, J., Helmich, M., Reumers, H., Wekken & J. van der, 2009, p. 23).

5.2.2 In contact komen

Dit maakt ook gelijk de tweede indicatie. Een jongere wordt in de praktijk ook geïndiceerd voor vaktherapie om een beter beeld van de jongere te kunnen krijgen (T2, 2016, bijlage 3). Hierbij staat dan vooraan om een werkalliantie op te leren bouwen met mensen. Hierbij is het belangrijk dat de jongere de mogelijkheid krijgt om via het medium te werken en zo non-verbaal de alliantie op te bouwen. De werkalliantie start hierbij al gelijk wanneer de therapie is vastgesteld. Dit betekent dat de therapeut ook met de jongere afspraken maakt, vaak al voor dat de therapie begonnen is, om zo de doelen en taken alvast helder te hebben voor de jongere (T5, 2016, bijlage 6). Zodra de jongere in therapie komt, wordt het medium bewust ingezet om contact te maken en de werkalliantie te bevorderen. Het medium zorgt hierbij dat er toch informatie naar buiten komt, maar wel op een voorzichtige manier (T2, 2016, bijlage 3).

Hierin is volgens Artz (2016) de therapeutische alliantie ook anders, dan bij verbale therapieën. De therapeutische alliantie is net wat meer van creatieve aard, dan bij de andere verbale therapieën. Het feit dat kunst er bij wordt betrokken, maakt dat de jongeren die non-verbaal falen in het uiten en bereiken van hun emoties, ze toch kwijt kunnen binnen de therapie (Kim, 2015 & Cary, Körlin etc. geciteerd in Artz, P. ; 2015; p.11). Deze ervaring van de jongere versterkt de band tussen de therapeut en de jongere. Het ook nog betrekken van taken en doelen binnen deze ervaringen maakt dat er een positieve werkalliantie tot stand komt.

Naast het in contact komen met de therapeut, komen de jongeren ook in contact met het medium. Hierbij ervaart de jongere zichzelf in het hier en nu. De jongere ervaart de *'vitality effects'* om bij zijn kernzelf te komen (Smeijsters, 2008, p. 237). Binnen de therapie zal de jongere *'de 'rushes' of vlagen van gevoelsenergie'* beleven en ervaren (Schweizer, C., 2009, p. 65 en 66). Doordat de therapeut hierbij aansluit op de jongere en contact maakt met de jongere, kan de jongere deze ervaringen doorstaan en ervaren. Hierbij is het samen beleven met de therapeut een versterkende factor binnen de werkaliantie.

5.2.3 Therapietrouw

Therapietrouwheid wordt ook als een indicatie gezien, voor een werkaliantie binnen vaktherapie (Overes, J., 2015). Om hiervoor te kunnen zorgen, sluiten veel therapeuten aan op het niveau van de jongere. Hiermee wordt bedoeld dat ze de jongere opzoeken, indien het niet mogelijk is dat deze naar therapie komt. Dit gebeurt niet altijd op het moment dat de therapie zou zijn, ook wel eens later, maar dan is er wel contact geweest. Waardoor de volgende sessie verder gegaan kan worden in het proces, waar therapeut en jongere waren gebleven. Hierdoor loopt de werkaliantie niet een breuk op, door de tijd die er tussen de therapieën zit. Komt de jongere niet trouw naar de behandeling, dan maakt dit de werkaliantie lastig. Ontrouw zijn aan de therapieën is dan ook een contra-indicatie.

5.2.4 Afstand nemen

Tenslotte is de laatste indicatie om vaktherapie te gebruiken om werkaliantie te bevorderen het afstand kunnen nemen van het resultaat als jongere en als therapeut zijnde. Bij beeldende therapie kan dit heel letterlijk, door afstand te nemen van het eindresultaat, van het beeldend werkstuk (T1, 2016, bijlage 2). Echter zijn er ook bij dramatherapie, psychomotorische therapie en muziektherapie mogelijkheden om afstand te nemen van het spel, de materialen en het geluid. Juist het feit dat het medium er is dat iets doet, zorgt ervoor dat de werkaliantie bevorderd kan worden van de therapeut en de jongere. Er kan via het medium gesproken worden als het verbaal niet gaat, maar er wordt ook samen iets in het medium bereikt en beleefd. Het medium staat er bij als extra factor om te gebruiken en via te ervaren in de therapie. Dit levert ook een extra ervaring op in de werkaliantie. Vaktherapie kan dus ook ingezet worden om de werkaliantie te bevorderen bij jongeren in gedwongen kader, omdat het een extra ervaring oplevert. En deze ervaring ook een gedeelde ervaring van de therapeut en van de jongere kan zijn, waardoor de interesse gebieden toenemen en er meer is om een band mee op te bouwen.

Daarnaast zorgt het medium er ook voor dat je jongere bijna nooit vast loopt binnen de therapie. Op het moment dat de jongere vast loopt, dan kan er van een afstand naar gekeken worden en een andere manier gezien worden om verder te werken. Daarnaast heeft de vaktherapeut genoeg vaardigheden in huis, om de jongere in zo'n situatie te helpen. Hierdoor krijgt de jongere een positieve ervaring, geen negatieve ervaring wat vastlopen normaal oplevert. Dit versterkt ook de werkaliantie van de therapeut en de jongere binnen de therapie.

5.3 Deelvraag 3

In deze paragraaf staan de bevindingen over de doelen binnen de vaktherapie in gedwongen kader met jongeren beschreven die invloed hebben op de werkaliantie. De vraag die in deze paragraaf beantwoord wordt is:

Welke doelen binnen vaktherapie bevorderen de werkaliantie tussen vaktherapeut en adolescenten 12 tot en met 25 jaar binnen gedwongen kader?

De doelen waar het in deze paragraaf over gaat, zijn de doelen die binnen de therapie worden gesteld. Niet de doelen van de instelling of de behandeldoelen van de jongeren.

“Het doel van de meeste interventies binnen een forensische context is het verminderen van het recidiverisico van een onderzochte, zodat een verantwoorde terugkeer naar de samenleving mogelijk is.” (Hildebrand, M, 2004, p.23) Dit doel staat ook in vaktherapeutische onderzoeken benoemd als doel (Helmich, M., Willemars, G., 2010, p.15). Om het vermindering van recidiverisico voor elkaar te kunnen krijgen is een behandeling nodig die wordt afgemaakt door de jongeren en een positief effect heeft op de jongeren. Hierbij wordt binnen het onderzoek van Stay-Tuned onderzocht hoeveel invloed de werkaliantie heeft binnen een behandeling.

Binnen de behandeling worden door de vaktherapeuten en de jongeren ook doelen gesteld om te behalen. Hierbij komt in veel interviews met de therapeuten en de jongeren terug dat het stellen van doelen al een belangrijk doel op zich is om elke sessie naar te streven.

Daarnaast zijn er drie doelen in de interviews naar boven gekomen, die van belang zijn bij de werkaliantie van de therapeut en de jongere binnen de therapie. Deze doelen worden hieronder beschreven.

5.3.1 Doel 1: kleine doelen stellen

Allereerst is vaak herhaald in de interviews dat er geen tot weinig verwachtingen aan de jongere opgelegd moeten worden (T6, 2016, bijlage 7). Om de motivatie van de jongere te vergroten is het van belang, ook voor de werkaliantie, om de jongere te betrekken bij de doelen die opgesteld worden (Spanjaard, 1996 geciteerd Verdonck, E. & Jaspaert, E., 2009, p14). Dit gebeurt, volgens alle geïnterviewde therapeuten, in overleg. Het stellen van kleine doelen is een belangrijk doel voor de therapeut om de werkaliantie te behouden. Doelen die niet bereikt worden, of te veel eisen van de jongere zorgen ervoor dat de interesse en motivatie van de jongere omlaag gaat. Waardoor de werkaliantie bij de therapeut en de jongere afneemt.

Daarnaast zijn kleine doelen haalbaar, waardoor de ik-kracht van de jongere gestimuleerd wordt. *“Het nodigt uit tot verder oefenen, waardoor ze stappen zetten in hun behandeling. Ze krijgen hierdoor meer vertrouwen in zichzelf en in hun ik-kracht.”* (Bluming, M., 2016, p. 6) Dit zorgt ervoor dat de jongere ook de ander kan gaan vertrouwen, waardoor de werkaliantie kan toenemen.

5.3.2 Doel 2: werken met of in het medium

Binnen het medium werken blijkt uit de interviews vaak een doel van de therapeut te zijn, om de werkaliantie binnen de therapie te bevorderen. Achter dit doel, zitten verschillende bewegingsredenen om tot dit doel te komen. Deze staan hieronder toegelicht.

5.3.2.1 Werken in of met het medium om contact te krijgen

Het werken met of in het medium is van de therapeuten een doel op zich binnen de therapie. Zeker aan het begin is het soms lastig om een jongere geheel in therapie te krijgen, een doel wordt dan contact krijgen en aansluiten bij de jongere (T2, 2016, bijlage 3; T4, 2016, bijlage 5). Dit betekent dat de therapie niet altijd direct in de therapie ruimte plaats vindt (T5, 2016, bijlage 6). Of dat er niet direct in het medium gewerkt wordt, maar er eerst iets algemeen wordt gedaan om in contact te komen. Een voorbeeld hiervan is het voorlezen van een

jongere (T4, 2016, bijlage 5). Hierdoor wordt de jongeren het vertrouwen gegeven dat er echt naar hen geluisterd wordt en de therapeut niet direct te hoog insteekt.

De jongeren binnen gedwongen kader hebben namelijk, zoals al eerder in dit onderzoek beschreven, vaak in het verleden al veel meegemaakt en daardoor beschadigingen opgelopen op emotioneel- en cognitiefvlak. Hierdoor kunnen jongeren zich moeilijk aanpassen in situaties. Dit onvermogen zorgt bij hen voor spanning en stress, waardoor er nog minder makkelijk contact gemaakt kan worden met deze jongeren (Struik, A., 2010, p.31). Om de stress niet verder te verhogen door cognitief aan de slag te gaan, wordt er juist op het ervaringsstuk ingestoken binnen de therapie. Het is dan echt een doel om aan te werken in of met het medium, om zo in contact te kunnen treden met de jongere en zo de werkaliantie te bevorderen.

5.3.2.2 Werken in of met het medium om de jongere te woorden te geven

Het feit dat in het medium gewerkt wordt, brengt met zich mee dat non-verbale gedragingen geuit kunnen worden en eindresultaten worden. Hierdoor kan het gedrag en gevoel woorden krijgen, wat maakt dat de jongeren het gedrag en gevoel kan gaan herkennen en verwoorden in andere situaties. Het woorden geven aan het gevoel, gedrag en eindwerkstuk van de jongeren is voor sommige therapeuten ook een doel (T4, 2016, bijlage 5). Dit doel bevordert de werkaliantie binnen de therapie, omdat de jongere zich gehoord en geholpen voelt. Hij heeft het idee dat hij er niet alleen voor staat en een ander hem helpt bij het verwoorden, zichtbaar maken van wat hem bezig houdt. Soms geeft dit doel ook nieuwe inzichten aan de jongeren, zoals bij cliënt S1. Zij kon door het spelen in het medium, leren omgaan met situaties uit de dagelijkse situaties (S1, 2016, bijlage 17).

5.3.2.3 Werken in of met het medium om te motiveren

Het werken met en in het medium levert voor de jongeren ook plezierervaringen op. *“Plezier hebben is een motivatie om door te zetten als je creatief bezig bent in plaats van er mee op te houden.”* (Schreder, E., 2015, p. 104) Het is dus van belang om als therapeut in het medium werken wel als uiteindelijk doel voor ogen te zien. De ervaringen die de jongere hierin op doet, zullen zorgen voor motivatie om door te zetten. Dit doel is dus uiteindelijk een stimulans voor een positieve werkaliantie, door het medium.

Deze positieve ervaring wordt ook deels gecreëerd doordat de jongere met z'n handen kan werken (L1, 2016, bijlage 12). Dit maakt dat de jongere even niet hoeft na te denken, maar mag ervaren. Dit stimuleert de jongere om aan de slag te gaan en maakt het interessanter om aan zichzelf te gaan werken.

Naast dat het plezierervaringen oplevert en dus meer motivatie voor de therapie met zich mee brengt, zorgt het medium ook voor een bewustheid van het onbewuste. Deze bewustwording ontstaat echter via het medium, waardoor jongeren niet direct de confrontatie met de situatie en de therapeut aan te hoeven gaan (Hooren, S. van, 2015). Dit geeft de jongere een heleboel veiligheid, wat de werkaliantie binnen de therapie bevordert. De therapeut hoeft niet een voor de jongere onveilige situatie aan te gaan, maar kan via het medium contact blijven houden met de jongere voorzichtig aan thema's gaan werken.

5.3.3 Doel 3: aansluiten op de jongere

Uit de interviews met de jongeren kwam naar voren, dat de jongeren het als prettig ervoeren dat de therapeut aansloot bij hun interesse. Dit aansluiten op de jongere, binnen het medium, tijdens en na het uitvoeren van een opdracht is van belang van de werkaliantie. Om aan dit doel te voldoen, spelen er bepaalde aspecten een belangrijke rol.

Allereerst valt onder het aansluiten op de jongere binnen het medium, dat er gekeken wordt naar hoe de jongere zich voelt. Zoals T1 (2016, bijlage 2) ook zegt in het interview, is het soms het handiger om het een week later te bespreken. Als het dan op dat moment besproken wordt, zit het voor de jongere te hoog, waardoor het onveilig voelt om er over te praten. Gaat de therapeut er dan op in, dan is het mogelijk dat de positieve werkaliantie afneemt.

Daarnaast betekent aansluiten op de jongere, dat de therapeut zichzelf ook open op moet stellen in de therapie. Daarmee zet de therapeut zichzelf ook in de kwetsbare rol (T9, 2016, bijlage 10). Bij alle therapieën is dit terug te zien bij samenwerking opdrachten. Tijdens deze samenwerking opdrachten doet de therapeut net als de jongere mee aan de opdracht. Hierbij is het van belang dat de therapeut zichzelf, de jongere en de sfeer in de gaten houdt. Alles wat de therapeut aan acties onderneemt, heeft invloed op de werkalianties (zie interventies in hoofdstuk 4). Bij PMT en Drama komt het ook voor bij vertrouwensoefeningen, waarbij ze letterlijk van rollen kunnen wisselen. Hierbij komt de therapeut ook in de positie terecht dat de jongere hem leidt (T5 & T6, 2016, bijlagen 6 & 7). Het vertrouwen durven geven in de jongeren wordt daarin door de jongeren zeer gewaardeerd.

De therapeut is als het ware aanwezig in de therapie en stuurt en vraagt waar nodig. Deze aanwezigheid van de therapeut binnen de sessie, blijkt volgens A. van Dokkum (2015) binnen muziektherapie een grote rol te spelen bij het tot stand laten komen van een vertrouwensband tussen de therapeut en de jongere. Komt die band tot stand, dan is er ook sprake van een positieve werkaliantie.

Aansluiten op de jongere betekent dat de jongere zich volledig geaccepteerd en gerespecteerd moet voelen in zijn gedachten, gevoelens en houdingen die hij uit richting de jongere (Verdonck, E. & Jaspaert, E., 2009, p. 15). Dit betekent niet dat de therapeut achter deze gevoelens en denkwijzen van de jongere staat, maar wel dat er de ruimte is voor deze gedachten. Zodra er ruimte voor deze gedachten gegeven wordt, kan er door de jongere pas open gestaan worden voor het reflecteren. En pas als de jongere zelf in ziet dat er gedragsveranderingen moeten komen, staan ze er pas voor open. Dit betekent dat de werkaliantie binnen de therapie dus een belangrijke rol speelt om tot een geslaagde behandeling te komen.

Bovenstaande redenen maken dan ook dat het aansluiten op de jongere een doel op zich is voor de therapeuten

5.4 Deelvraag 4

In deze paragraaf worden de bevindingen met betrekking tot de mediuminterventies en de invloed op de werkaliantie binnen gedwongen kader met adolescenten beschreven. De deelvraag waar het antwoord op beschreven is, luidde als volgt:

Welke mediuminterventies bevorderen de werkaliantie tussen vaktherapeut en adolescenten tussen de 12 en de 25 jaar binnen gedwongen kader?

De deelvraag wordt in verschillende deelparagrafen beantwoord. De eerste deelparagraaf gaat in op de algemene medium-interventies. Barbara Krantz (2007, p. 6) benoemde dit als 'generieke interventies'.

Daarna worden er per 'medium-specifieke interventies' (Krantz, B, 2007, p.6) aangegeven. Subcategorieën zijn volgens Krantz:

"-materiaal aanbieden

-voordoen

- Meedoen en contact maken

-afstemmen en reguleren

-structureren

-toevoegen

-eindigen" (Krantz, B, 2007, p.6)

In deze paragraaf worden de generieke interventies uitgediept in specifieke interventies.

5.4.1 Generieke interventies in gedwongen kader

"De therapeut is immers meestal diegene die een werkvorm zo inricht dat de cliënt een ervaring op doet, waarvan hij/zij kan leren." (Zantopp, J., 2013, p.14) Dit betekent dat de keuzes voor het wel of niet handelen, de interventies waar de therapeut voor kiest, ook invloed kunnen hebben op de ervaring van de jongere. Dit betekent dat de interventies de werkaliantie kunnen beïnvloeden.

5.4.1.1 Interventies verbaal.

Ondanks dat creatieve-therapie een non-verbale therapie is, worden er ook veel verbale interventies gepleegd. Deze worden ook gepleegd ten opzichte van de werkaliantie bij therapeut en jongere. De verbale interventies die worden gepleegd zijn volgens Krantz, B. (2007, p. 7) sturend, ondersteunend en explorerend. Een van de geïnterviewde jongeren zegt ook: *"Ze helpt, ze staat altijd voor mij klaar."* (L4, 2016, bijlage 15) Hij voelt zich dus ondersteund door zijn therapeut. Ook de therapeuten geven voorbeelden, zo benoemd T5 dat ze ook over de thema's en opdrachten praat die ze in zet. Soms leidt dit bij haar tot een psycho-educatie moment (T5, 2016, bijlage 6). Hierbij is ze sturend, maar bied ze wel de informatie aan die de jongere ondersteund in het verder exploreren binnen de oefeningen.

Belangrijk is wel dat er bij deze doelgroep, jongeren binnen gedwongen kader, waar zich ook licht verstandelijk beperkte jongeren bevinden (zie hoofdstuk 1 Inhoudelijke oriëntatie), het taalgebruik aangepast wordt. Hiermee kan je beter *'level'en'* (T6, 2016, bijlage 7) met de jongeren. Waardoor er uiteindelijk beter op de jongere aangesloten zal worden, doordat de jongere beter begrijpt wat de therapeut bedoelt. Hierbij is het van belang om korte, concrete zinnen te formuleren die simpele, maar geen kinderachtige taal bevatten (expertisecentrum William Schrikker, 2007 geciteerd in Rosenboom, M., 2013). Wordt er gebruik gemaakt van te kinderachtig taalgebruik, dan schrikt dat de jongeren af.

Ook maken sommige therapeuten gebruik van 'zelfonthulling' om de jongere vertrouwen te geven. Dit houdt in dat de therapeut, vooral als hij/zij ziet dat de jongere het moeilijk vindt om uit te spreken, aangeeft wat het met hem/haar doet (T6, 2016, bijlage 7).

Daarnaast geeft de therapeut, op het moment van zelfonthulling, op zijn manier woorden aan een situatie, waardoor de jongere ook kan leren woorden te geven aan een situatie. Dit is volgens beeldend therapeut T4 is het zeer belangrijk om de jongere verder te laten ontwikkelen (T4, 2016, bijlage 5). Ook in het onderzoek in de reclassering kwam dit onderwerp terug (Degener, C., Sturm, A., Menger, A., 2013, p. 20)

Binnen gedwongen kader is het ook van belang, dat het voor de jongere duidelijk is wat hem te wachten staat. De geïnterviewde therapeuten geven ook terug dat het duidelijk afkaderen van de therapie en het stellen van doelen belangrijk is, om een sterke werkalliantie op te bouwen met een jongere (T4, 2016, bijlage 5). Ook dit komt terug in het onderzoek van Degener, Sturm & Menger (2013, p. 31). Deze betrouwbaarheid geeft de jongere een veel vertrouwen in de relatie, waardoor de werkalliantie positief blijft gedurende de therapie.

Het kaderen van de jongere, betekent afspraken maken met de jongere. Dit zijn afspraken waar de jongere zich aan moet houden, maar ook afspraken tussen de therapeut en de jongere. Hierbij is het een zeer belangrijke interventie, binnen gedwongen kader, om je als therapeut aan de gemaakte afspraak te houden. Daarbij hoort dat de therapeut transparant is en nooit liegt. Het is hierbij voor de jongere ook van belang dat de therapeut oprecht en eerlijk is voor en in het maken van contact met de jongere (T2, 2016, bijlage 3). Hierbij komt het nog wel eens voor, dat een therapeut een afspraak anders opvat dan een jongere. T5 beschrijft in het interview in bijlage 6 een situatie, waarin ze met een jongere had afgesproken de volgende sessie weer te gaan werken met hetzelfde spel. De jongere had dit opgevat, als direct met dat spel aan de slag gaan, terwijl zij zelf dacht hiermee aan het eind van de sessie aan het werk te gaan. Toen psychomotorisch therapeut T5 (2016, bijlage 6) merkte dat het niet soepel liep, heeft ze de sessie stilgelegd en gevraagd wat er aan de hand was. Dit was een bewuste verbale interventie, die uiteindelijk op een afspraakverduidelijking neer kwam. Door hier bewust bij stil te staan, werkte ze aan de werkalliantie binnen de therapie. De afspraak werd opnieuw verduidelijkt en het vertrouwen herwonnen.

Eén andere belangrijke verbale interventie, voor de werkalliantie, is dat de therapeut reflectief is en feedback vraagt aan de jongeren (Hermans, J. & Pijnenbrug, H., 2010, p.16). Dit is terug te zien bij de werkwijze van de geïnterviewde therapeuten aan het feit dat ze open staan voor de ideeën van de jongere. De geïnterviewde therapeuten geven expliciet aan dat de therapie om de jongere draait. Hierbij wordt ook gedacht aan het feit dat de jongeren in de leeftijdsfase zitten om autonomie te ontwikkelen (Tieleman, M.; 2011, p. 270), maar hier niet altijd de ruimte voor krijgen door de vele regels binnen bijvoorbeeld het JJI waar ze zitten. Door hier aan te denken, geven ze bij de jongere aan er voor de jongere te zijn.

Hierbij komt ook naar voren, dat therapeuten best wat over hebben voor de jongere om maar aan te sluiten op de jongere. Zo zijn ze ook bereid om even langs te komen op cel (T2, 2016, bijlage 3) of op de groep te starten (T4, T5 & T6, 2016, bijlage 5, 6 & 7), om zo te starten met een praatje en uiteindelijk tot behandeling van de jongere in hun eigen ruimte te komen. Binnen de therapie wordt ook rekening gehouden met de verhalen van de jongere er wordt door veel therapeuten nagevraagd hoe rechtszittingen gingen, hoe het op de groep gaat en andere belangrijke gebeurtenissen voor de jongere (T1, T2 & T3, 2016, bijlagen 2, 3 & 4). Ook na de therapie, zijn jongeren vaak nog welkom voor een kopje koffie (T3, 2016, bijlage 4). Deze oprechte interesse in de jongere, draagt bij aan de werkalliantie tussen de therapeut en de jongere. De jongere voelt zich dan gehoord als persoon, wat zorgt voor vertrouwen in de therapeut. Dit is één van de hoofdfactoren van een sterke positief ervaren werkalliantie (Degener, C., Sturm, A., Menger, A., 2013, pp.17 & 26).

Naast al deze verbale interventies, is er ook de interventie om bewust niet verbaal te zijn tijdens een oefening. T1 geeft daar in het interview het volgende over weer: *“En sommige jongens die praten heel veel en spreken we echt af met de klok erbij van uh je gaat nu echt en dan doe ik soms mee met het zelfde, of ik doe even heel wat anders, we gaan nu echt even niks zeggen. En bij anderen is het een kunst als ze wel wat zeggen. Dus ja ik kijk dan daarin ook wel weer een beetje wie ik voor me heb.”* (T1, 2016, bijlage 2) Het bewust niks zeggen komt vooral voor tijdens de werkvorm. Toch wordt er daarnaast ook bewust gekozen voor een korte voor- en nabespreking of juist een wat langere voor-of nabespreking. Binnen gedwongen kader komt deze setting, het lang nabespreken, niet vaak voor. Er wordt minder inzichtgevend gewerkt (T1, 2016, bijlage 2), meer ondersteund (T2, 2016, bijlage 3). Het inzichtgevend stuk is nog lastig voor sommige Jongeren. Als de koppeling gemaakt kan

worden, nemen veel therapeuten wel de stap naar een grotere nabespreking. T2 geeft aan dat als ze de kans krijgt om een reflectie terug te geven ze dat doet, maar dat dit is voor veel jongeren te confronterend (T2, 2016, bijlage 3). Als de reflectietechniek toegepast kan worden, kan dit wel positief bijdragen aan een werkrelatie. Net als het geven van steun en aanmoediging (Klaassen, E., Hartog, H. den, 2014, p. 406).

De jongeren vinden het vaak fijn om met weinig woorden aan de slag te zijn, sommige kunnen zich met woorden amper uitdrukken (L1, L3 & L5, 2016, bijlagen 12,14 & 16; Hooren, S. van, 2015). Dit maakt dat er soms bewust voor gekozen wordt om verbaal weinig aanwezig te zijn, maar juist sterk non-verbaal gericht te zijn. Het weinig verbaal bezig zijn. Is dan een bewuste verbale keuze

5.4.1.2 Interventies non-verbaal

Naast dat er verbale-interventies worden gepleegd, zijn er ook veel non-verbale interventies in generieke categorieën te plaatsen. Er zijn twee soorten categorieën non-verbale interventies, de eerste categorie zorgt juist voor contact met de jongere, in de tweede categorie ontnemt de therapeut de kans op contact (Krantz, B,2007, p. 7).

Onder de eerste categorie, '*contact*', vallen het "*-meebewegen met de cliënt; -het meelachen; -het naartoe gaan.*" (Krantz, B., 2007, p. 7)

Onder '*meebewegen met de cliënt*' valt het vaak genoemde '*spiegelen*' en '*volgen*' van de jongere (Gilhuis, H., Laat, P. de & Hest, F. van, 2014; Krantz, B., 2007). Dit wordt per vaktherapie op een andere manier aangepakt. De vakspecifieke manieren staan beschreven in paragraaf 5.4.2. Ook deze manieren zijn reflectiemanieren, die kunnen bijdragen aan een prettig ervaren werkrelatie (Klaassen, E., Hartog, H. den; 2014, p. 406). Dit kan dus ook non-verbaal worden teruggegeven.

Onder '*het meelachen met de cliënt*' valt het plezier beleven aan de therapie van de jongere (Krantz, B., 2007). Een beetje humor binnen de therapie, houdt de therapie luchtig en behapbaar voor de jongeren. Zo kan er gelachen worden over een resultaat van een opdracht of rol, maar ook een combinatie van verbaal en non-verbaal kan ingezet worden. Zo sluit T4 (2016, bijlage 5) de therapie met zijn jongeren standaard af met de uitspraak: "*Geef me een hand, dan sta je morgen in de krant*" (T4 , 2016, bijlage 5) ; terwijl ze elkaar de hand geven. Hiermee wordt de therapie luchtig en positief beëindigd, ook al liep de therapie die dag niet zo soepel. Uit onderzoek van Degener, Sturm en Menger (2013), blijkt dat humor bijdraagt aan een positieve werkalliantie, dit werd bevestigd in de interviews binnen dit onderzoek.

Het '*ergens naartoe gaan*', wordt ook in de therapieën toegepast, soms figuurlijk in het spel, soms letterlijk door samen met de jongere naar de kast te lopen en materialen te bekijken (T1 & T5, 2016, bijlagen 2 & 6).

Onder de tweede categorie, '*weggaan*', vallen: "*- uit de rol stappen; -gaan zitten; -achteruit leunen.*" (Krantz, B., 2007, p. 7).

Uit de rol stappen, kan binnen drama heel letterlijk genomen worden. Ook bij beeldende therapie, psychomotorische therapie en muziektherapie kunnen er rollen of bepaalde taken aanwezig zijn, waar de therapeut mee kan stoppen en daarmee uit de rol stapt. Dit zal per medium in de paragraaf 5.4.2 verder toegelicht worden.

'*Gaan zitten*', is ook een interventie die de therapeut kan plegen. Kiest de therapeut voor een actieve houding en laat hij/zij de jongere staan tijdens de oefening? Of kiest de therapeut voor een ontspannen houding tijdens de oefening en kan de jongere zitten? En wat doet de therapeut dan zelf? Het antwoord op deze vragen zijn ook een interventies. Deze keuzes kunnen ook effect hebben op de houding van de jongere, wat weer invloed heeft op de werkalliantie van de therapeut en de jongere.

Naast deze interventies kwam uit de interviews naar voren dat het aansluiten op de jongere en het daarbij terplekke bedenken van een opdracht ook een belangrijke interventie is van de therapeut. "*Dit zorgt voor een investering in de relatie*", aldus T2 (2016, bijlage 3). Hiermee wordt ruimte aan de jongere te geven, om zich uit te kunnen drukken in het medium. Dit maakt dat binnen de therapie de eigen autonomie en persoonlijke vrijheid kan worden ervaren (Hooren, S. van, 2015).

Al deze interventies zorgen voor het aansluiten op de jongere, wat uiteindelijk de werkalliantie binnen de therapie zal bevorderen. Sommige interventies zullen wat duidelijker leiden tot verbetering van de werkalliantie, omdat ze direct in contact staan met de werkrelatie. Maar de andere interventies kunnen ook van invloed zijn op de sfeer binnen de therapie en zijn daarom ook in dit onderzoek verwerkt.

5.4.2 Medium-specifieke interventies gericht op werkalliantie in gedwongen kader

Om de interventies nog wat specifieker te kunnen verwoorden, wordt er in deze paragraaf aandacht geschonken aan de interventie per medium.

5.4.2.1 Beeldend

Binnen het medium beeldend worden verschillende medium-specifieke interventies gepleegd. Het begint volgens veel therapeuten al bij het binnenkomen of ophalen van de jongere. Dan kijken ze al naar de houding van de jongere, zodat ze hun eigen houding hierop af kunnen stemmen. Dit is gelijk de eerste interventie die de werkalliantie tussen de therapeut en de jongere bevordert (Smeijsters, H., Willemars, G., 2009, p.20). De jongeren geven ook aan in de interviews dat ze het fijn vinden, dat de therapeut interesse toont in hen. De therapeuten doen dit volgens hen, doormiddel van vragen en door te laten zien dat ze voor hen klaar staan (L1 & L4, 2016, bijlagen 12 & 15).

Volgens de geïnterviewde beeldend therapeuten is het van belang om aan te sluiten op de jongere. Hierbij is het van belang aan te sluiten op de houding van de jongere, maar vooral ook op de beeldende behoefte van de jongere. T4 geeft in zijn interview (2016, bijlage 5) een duidelijk voorbeeld hiervan: op het moment dat hij bij een jongere van hem had gekozen voor kleine priegelwerkjes was hij nooit zo goed binnen gekomen bij de jongere als nu. Dit kwam omdat de jongen behoefte had aan groot werken en de therapeut hierop aansloot. Deze aansluiting, binnen het medium, op de jongere is voor de jongeren een voorwaarde om het therapeutisch proces in te kunnen zetten (Smeijsters, H., Willemars, G., 2009, p.20). Wordt daaraan voorbij gelopen, dan komt er geen of matige werkalliantie en komt het proces moeizaam of niet op gang.

Zodra de therapeut verbaal of non-verbaal van de jongere terug krijgt dat er contact is en dat de jongere zich een beetje veilig voelt binnen de therapie, dan pas geeft T3 aan dat ze gaat werken met confronterende, ongewone of moeilijkere materialen voor de jongere (T3, 2016, bijlage 4). Het feit dat de jongeren deze uitdaging aan durven te gaan zegt dat de werkalliantie sterk genoeg aanwezig is. Sluit de therapeut tijdens zo'n lastige opgave aan op de behoefte van de jongere, dan groeit daardoor het vertrouwen.

Drie van de vier ondervraagde therapeuten geven aan dat ze ook de jongere een beetje gaan uittesten en uitdagen binnen het medium. T3 geeft daarbij aan, dat ze vaker begint met één vorm neerzetten op papier en daarin kijkt hoe dicht ze bij de jongere mag komen (T3, 2016, bijlage 4). Therapeuten kunnen tijdens deze '*grens verkennende*'-interventie, meedoen in de opdracht en daarin grenzen opzoeken. Hiermee testen hoe sterk de werkalliantie is tussen de therapeut en de jongere. Dit gebeurt door te observeren waar de grenzen van de jongeren liggen. Wel geven de therapeuten aan, dat het van belang is om niet te ver de grens op te zoeken en uiteindelijk de therapie weer positief af te sluiten. De overige geïnterviewde therapeut vindt het niet prettig om de jongere op het negatieve, 'niet goede', stuk van de jongere uit te dagen en richt zich liever op het bevorderen en uitbreiden van de positieve aspecten van de jongere (T2, 2016, bijlage 3).

Sommige jongeren vinden het sowieso lastig om naar de therapie ruimte toe te komen, of beeldend aan de slag te gaan. Alle geïnterviewde therapeuten benoemen hierbij dat het belangrijk is om bij de jongere aan te sluiten. Mocht het nodig zijn om de eerste keren op cel te tekenen, dan gebeurt dat eerst (T2, 2016, bijlage 3). Mocht het nodig zijn om eerst een boekje te lezen, om daarna te voetballen, dan gebeurt dat eerst (T4, 2016, bijlage 5). Hierbij wordt het in het medium werken (in dit geval beeldend werken) breed geïnterpreteerd.

Andere jongeren zijn passief en vinden het lastig om zelf te beginnen. Hier zijn verschillende interventies op te plegen. Veelal wordt er een rondje gelopen door het lokaal

om de verschillende materialen en werkstukken te bekijken en te bespreken¹ om zo inspiratie op te doen. Soms loopt een jongere dan als nog vast. Beeldend therapeut T3 lost dit op door zelf beeldend aan de slag te gaan met het thema en de opdracht van de jongere. Op deze manier komen de jongeren via haar in contact met het medium (T3, 2016, bijlage 4). Waardoor de jongeren worden meegenomen in een positieve ervaring met het medium. Hierdoor gaat de werksfeer er op vooruit. Het vertrouwen in zichzelf en in de therapeut groeit en uiteindelijk wordt de werkalliantie bevorderd door deze interventie.

Daarnaast geven de beeldend therapeuten aan dat ze zich op de achtergrond aanwezig opstellen bij een individuele opdracht van de jongere. Hierbij geven de therapeuten de ruimte om de eigen autonomie te voelen en te pakken binnen de therapie, maar bij hulpvragen toch in geschakeld te kunnen worden (T1, 2016, bijlage 2). Door af en toe te laten weten dat ze er zijn, hoe ze het proces vinden gaan of eigen input te geven, blijft de therapeut wel aanwezig in de therapie, maar niet overheersend. Het laten kiezen van eigen materialen en thema's om mee te werken binnen de therapie, wordt hiervoor ingezet. Hierdoor voelt de jongere zich gesteund (L1 & L5, 2016, bijlagen 12 & 16), maar niet overruled, wat de werkalliantie binnen de therapie ten goede komt.

Tijdens de therapie wordt ook binnen beeldend de generieke interventies '*spiegelen*' vaak genoemd door de vaktherapeuten. Spiegelen binnen de beeldende therapie, in het medium wordt voornamelijk gezien bij samenwerkingsopdrachten. Door bijvoorbeeld 'aan te sluiten met dezelfde kleur'², wordt de jongere gespiegeld in wat er op papier wordt neer gezet. Hiermee laat de therapeut merken dat de jongere er mag zijn, ook met de kleurkeuze (T3, 2016, bijlage 4).

Het samen interactief in het medium met elkaar bezig zijn, heeft het effect dat de jongere toch in contact durft te treden, zonder oogcontact te moeten maken met de therapeut (Smeijsters, H., Willemars, G., 2009). Daarbij geven de jongeren wel aan dat het fijn is dat ze alleen zijn met de therapeut, zodat ze de volle aandacht krijgen van de therapeut (Smeijsters, H., Willemars, G., 2009, p.21). voelen ze zich gehoord en gezien, dit versterkt de werkalliantie tussen de therapeut en de jongere.

Dat er tijdens de therapie een werkalliantie wordt opgebouwd, is ook terug te zien in hoe de therapie wordt afgesloten. De therapie wordt duidelijk afgerond, ook als dit eerder is dan gepland. De therapeut sluit bij het afsluiten ook dan weer aan op de behoefte van de jongeren. Bij beeldend kan dat aangepakt worden door de jongeren echt iets beeldends mee te geven, zoals een boekje met foto's van de werkstukken (T1, 2016, bijlage 2). Ook hiermee sluit de therapeut de autonomie bij de jongere aan en toont de therapeut interesse in de jongere, zoals bij eerdere beeldende interventies binnen deze deelparagraaf ook terug kwam.

5.4.2.2 Drama

Ook bij drama wordt de generieke interventie '*spiegelen*' benoemd. Hier wordt de interventie niet alleen op het spiegelen van de jongere in gezet, maar ook in rollenspellen. De interventies bevinden zich dan in het psychodrama-gebied. Tijdens rollen spelen wordt een situatie van de jongere uitgespeeld. De therapeut kan hierin de houding van de jongere overnemen in de rol binnen het spel (T10, 2016, bijlage 11). Hierdoor kan de jongere ook de andere kant ervaren, als het ware even zelf in de spiegel kijken (Smeijsters, H. & Welten, J., 2009, p.7) Hierover wordt dan gesproken doormiddel van vragen als: hoe kwam het op jou over? Waardoor de jongere als het ware letterlijk gespiegeld wordt.

Ook werken de jongeren met rollenspellen om realistische situaties te oefenen of opnieuw te beleven in fictief spel. Door de jongeren wordt dit ook als handig ervaren (o.a. S1, 2016, bijlage 17). Volgens Welten, J. en Smeijsters, H. (2009) weten jongeren goed, welke emoties voor hen niet fijn zijn. Als ze die emoties wel voelen dan blokkeren ze in hun uiting

¹ Bespreken over hoe het werkstuk er uit ziet. De letterlijke betekenis (die een andere cliënt er aangegeven heeft in zijn proces), wordt natuurlijk niet door de therapeut afgegeven.

² 'aan te sluiten met dezelfde kleur', staat tussen haakjes, omdat dit één van de vele medium-specifieke voorbeelden is, die hierbij gebruikt kan worden.

binnen dramatherapie. Vooral als ze daarin te direct benadert worden. De dramatherapeuten zullen dus in hun interventies daarmee rekening moeten houden. Een voorbeeld hiervan is het schrijven van de verschillende rollen op blaadjes en de jongere zelf laten kiezen welke rol, van het briefje, de jongere neemt om te spelen. (Smeijsters, H. & Welten, J., 2009, p.8) Cliënt S1 beschrijft in haar interview, bijlage 17, hoe zij dit rollenspel heeft meegemaakt en ervaren in de dramatherapie. Doordat de emoties niet te hoog oplopen, blijft het spel voor de jongere veilig, waardoor de werkalliantie ook nog als prettig ervaren wordt.

Daarnaast wordt er binnen dramatherapie ook veel aan improvisatiespellen gedaan. Daarin worden jongeren geconfronteerd met een plotselinge reactie en emotionele lading van een tegenspeler (Smeijsters, H. & Welten, J., 2009) Op het moment dat dit gebeurt en de jongere en therapeut kunnen er samen uitkomen hoe ze het gaan oplossen in het spel, of ze kunnen het na het spel erover hebben, dan wordt de werkalliantie ook verstevigd. Een therapeut kan improvisatie dus ook bewust inzetten, om de werkalliantie tussen de therapeut en de jongere aan te kaarten.

Binnen dramatherapie, wordt dus veel gewerkt met spiegelen en rollenspellen. Hierbij zijn het lichamelijke contact en de bewegingen van het lichaam belangrijk. Dramatherapeut T9 gaf tijdens haar interview een duidelijk voorbeeld van het letterlijk kunnen werken met het lichaam als instrument tijdens de drama therapie. Zij zei daarover het volgende: *“Er was laatst een jongen die, umm, die mij een soort van vervelend ging doen en uhh een beetje onder druk zetten en uit ging proberen, hoe ver hij daarin kon gaan. En ik merkte gewoon, intuïtief, dat ik de andere kant van de ruimte aan het opzoeken was, dan waar hij was. En het was niet dat ik bang was, maar ergens reageerde mijn lichaam met: als jij daar gaat staan, ga ik hier staan en we bleven een beetje zo. En dat is denk ik wat als dramatherapeut nog belangrijker is dan de andere therapie vormen, dat je je eigen lichaam zo kent en intuïtief afstemt op de ander. Want dat is dus constant wat er als instrument aanwezig is. Dus maakt het dat duidelijker als hoe ik interventies doe, is eigenlijk mijn eigen lichaam als instrument zien en afstemmen op de ander.”* (T9, 2016, bijlage 10) Door het lichaam af te stemmen op de jongere, maakt dat de therapeut bewust bezig is met een bepaalde sfeer neer te zetten in de ruimte. Hierbij kan de therapeut interventies inzetten als het creëren van afstand en nabijheid (Smeijsters, H., 2007, p. 27). Binnen gedwongen kader, zal deze interventie voornamelijk gebaseerd zijn op een veilige vertrouwde sfeer. Hiermee wordt gelijk de mogelijkheid geboden om bewust aan de werkalliantie te werken.

Ook bij drama wordt de keuze veel bij de jongere gelaten, om zo de ruimte te bieden aan de jongere om met eigen ideeën te komen. Dit is een bewuste interventie, om zo aan te sluiten bij de jongere en op de behoefte van de jongere om autonomie te verwerven (Tieleman, M.; 2011).

5.4.2.3 Muziek

De activatie van de hersenen bij het horen en spelen van muziek, is al in veel onderzoeken benoemd. Binnen de vaktherapie staat het volgende beschreven omtrent de hersenstructuur bij het spelen van muziek: *“De structuur van muzikale emoties kan goed aangeduid worden met de mate van arousal (Faith & Thayer, 2001; Gabrielsson & Lind ström, 2010). Muziek prikkelt en activeert de amygdala en dit leidt tot een verhoogde staat van arousal (Juslin & Sloboda, 2011). Muziek heeft tevens een kalmerend effect en kan stress en angst reduceren (Messer & Meldrum, 1995). Dit wordt bevestigd in de meta-analyse van Pelletier (2004) van 22 onderzoeken waarin is aangetoond dat muziek in combinatie met ontspanningstechnieken een sterk effect heeft op het verlagen van arousal tijdens momenten van stress.”* (Witte, M. de, 2014, p.15) Dit betekent dat muziek maken, invloed heeft op het gedrag van de jongeren. Het aansluiten met muziek op de jongeren kan zorgen voor ontlading en ontspanning bij de jongeren, maar ook voor het uitten van emoties.

Ook als de jongeren nog geen instrument kan spelen, kan de therapeut zo interveniëren dat de jongere kan uitten wat hij kwijt wil. Zo kan de therapeut bijvoorbeeld zelf meespelen, of de mogelijkheden van het instrument beperken. Muziektherapeut T8 doet dit af en toe ook, door bijvoorbeeld een jongere alleen op de zwarte toetsen van het keyboard te laten spelen (T8, 2016, bijlage 9).

Maar ook de dynamiek, het tempo en de timing van de muziek kunnen de spanning in een stuk verhogen of verlagen, waarmee de jongere zich kan uiten (Witte, M. de, 2014, p.16) Cliënt L5 zei hierover: “ *Op muziek op momenten dat je slaat, zet je het van je af.*” (L5, 2016, bijlage 16) Doordat de jongere emoties op een andere manier kan uiten en de therapeut bij deze ervaring is, ontstaat er een band tussen therapeut en jongere die belangrijk is voor de werkalliantie.

Binnen de therapie gaan de therapeuten dan ook het liefst zo snel mogelijk aan de slag. Er wordt zo kort mogelijk gesproken, om daarna met de muziek verder aan de slag te gaan. T8 zegt daarover het volgende: “*Ze laten zien dat ze open staan voor behandeling. Dan is het mooi om dit om te zetten naar interesse bij hun. Dan heb ik daar een vrij kort gesprek over met ze, of ze al eerder ervaring hebben met muziek en misschien kan ik daar dan op inhaken. En dan zo snel mogelijk spelen, maar dan wel in mijn achterhoofd, wat tie net gezegd heeft en of ik daar dan wat mee kan doen?*” (T8, 2016, bijlage 9) Er wordt dus pas in het medium gewerkt, zodra het eerste gesprek is afgelopen. Zo kunnen de jongeren rustig in de therapie komen. Als een jongere niet weet waar hij moet beginnen, kan de therapeut akkoorden gaan spelen. Dan pleegt de therapeut een interventie om er voor te kiezen om zelf te starten en te kijken hoe de jongere reageert en op die reactie aan te sluiten (T8, 2016, bijlage 9). Hierbij wordt een start gemaakt in de werkalliantie tussen de therapeut en jongere, door aan te sluiten op de behoeften van de jongere.

Op het moment dat er samengewerkt wordt kan de therapeut ook de interventie inzetten om de jongere te gaan testen. Een voorbeeld hiervan is: een jongere kan langzaam beginnen met trommelen, waarna de therapeut daar in meegaat spelen als daarvoor toestemming gegeven is. Even later begint de therapeut langzaam het ritme te verstoren, hierbij gaat de therapeut opzoek naar de grens van de jongere (Smeijsters, H., 2006, pp. 246, 247). Deze interventie kan worden ingezet om zo de veiligheid in de therapie te vergroten. Dit gebeurt door de jongere te laten zien, dat een grens aangeven mag binnen de therapie en daarbuiten. Hiermee verkleint de therapeut wellicht de eerste paar minuten de werkalliantie, maar na bespreken, uitproberen en oefenen zal de werkalliantie sterker zijn.

Binnen de therapie wordt samen gezocht naar mogelijkheden. Muziektherapeut T8 geeft aan te verwachten dat een ‘te leidende houding’ aversie kan oproepen bij de jongeren. Een beetje meer ruimte geven aan de jongere, zorgt volgens hem voor een betere aansluiting op de jongere en minder weerstand van de jongere. Dit sluit aan op de onderzoeksresultaten van (Smeijsters, H., Kurstjens, H., 2009).

Hierin wordt aangegeven dat de therapeut in het begin van de therapie start met de muzikale interesse, verwachtingen en bagage van de jongere. Hierdoor wordt de werkalliantie positief gestart. Uit hetzelfde onderzoek blijkt dat, omdat de persoonlijke affiniteit ten aanzien van muziek van de jongere gerespecteerd en geaccepteerd wordt, de jongere het idee over de therapie kan aanpassen. Het oude beeld raakt al snel op de achtergrond en de jongere staat open om wat te leren (Smeijsters, H., Kurstjens, H., 2009, p. 8).

Muziek maakt dus dat er een gesprek op gang kan komen tussen de therapeut en de jongere, verbaal of non-verbaal. Dit vindt plaats in het samenspelen en improviseren. Juist doordat de therapeut een bepaalde reactie laat volgen op het (muzikale) gedrag, wordt de kans vergroot dat dit gedrag in de toekomst vaker spontaan zal optreden (Smeijsters, H. 1991 geciteerd in Witte, M. de, 2014, p.14). Dit betekent dat de jongere nieuw gedrag kan aanleren, via het muziek spelen. Het spontaan aanpassen van gedrag, zal voor de jongeren voelen als een eigen gekozen verandering. Hierdoor stijgt het zelfvertrouwen en komt het behalen van de doelen dichterbij. Dit versterkt de werkalliantie binnen de therapie. Wat maakt dat deze interventie een bewuste interventie kan zijn om naast het creëren van nieuw gedrag, ook de werkalliantie te versterken.

Daarnaast kan de therapeut ook bewust interventies inzetten door de keuze voor een soort muziekstuk of een instrument. Hierdoor kan de jongere aangezet worden om lichamelijk te voelen, of symbolisch te voelen (Smeijsters, H., 2008, p. 173). Tegelijkertijd heeft de interventie ook invloed op de werkalliantie. De therapeut kan er bewust voor kiezen om met bepaalde instrumenten te werken, om zo een samenwerking tot stand te laten

komen of aan te sluiten op de behoefte van de jongere bijvoorbeeld. Hierdoor kan de werkaliantie groeien tijdens het werken.

Een interventie van de therapeut is het inspelen op de behoefte van de jongere om meer instrumenten te gebruiken in één stuk. Echter is dat in individuele therapie lastig, want dan zijn er maar twee mensen aanwezig. Hoe de therapeut omgaat met deze wens van de jongere is ook een interventie (T8, 2016, bijlage 9).

5.4.2.4 Psychomotorische Therapie

Binnen het medium Psychomotorische therapie, wordt gebruik gemaakt van sport, spel en bewegen om tot behandeling te komen. Binnen het gedwongen kader, zitten overwegend jongens, in 2014 was 95 % jongen (Rijksoverheid, 2015, p. 25). Veel van deze jongens hebben moeite met het beheersen van agressie of hebben een energie te veel. Voor deze jongens is het fijn om juist met beweging aan de slag te gaan. Toch is er, zeker in het begin, bij veel jongeren weinig behandelmotivatie te vinden. Door in het begin te kijken in welke fase van het veranderingsproces de jongere zich bevindt, kunnen interventies en houdingen van de therapeut erop aangepast worden (Vancampfort, D., Knapen, J., Rutten, L., Aerts, L., Schepper, E. de & Probst, M., 2009, pp.21, 22). Eenmaal in de therapie, wordt de jongere ook aangeleerd anders met agressie om te gaan. Dit gebeurt door te leren herkennen wat spanning is en daar oefeningen mee te doen (Kil, J., Braun-de Bijl, T., Prins, E., 2010, p. 14). Dit wordt gedaan door ontspanningsoefeningen en spanningsoefeningen af te wisselen. Zo gaf cliënt L2 in het interview aan dat hij dat fijn vond om tot rust te komen (L2, 2016, bijlage 13). Hierin voelde hij zich goed begeleid en alle aandacht was bij hem in de individuele therapie.

Toch kan het ook minder bewust effect hebben en juist door een spanningsoefening te doen, leiden tot ontspanning aan het einde. T6 (2016, bijlage 7) kreeg een jongen in therapie die aangemeld was, omdat hij last had van zijn agressie. De jongen wilde de eerste keer eigenlijk niet mee, omdat hij net ruzie had gehad. Toch kreeg de therapeut hem mee naar de sportzaal, waar ze vervolgens gingen boksen op een stootkussen. Hierbij maakte de therapeut gebruik van een gestructureerde werkvorm, namelijk tien keer slaan, tien keer opdrukken. Hierdoor bleef de agressie onder controle, maar kon die wel geuit worden. Bovendien werd er met deze opdrachten aanspraak gemaakt op de ik-kracht van de jongere (Bluming, M., 2016, p.6). De jongere kon ontladen en na een half uur meer ontspannen de zaal verlaten, zonder uitgebreid gesproken te hebben. Het effect van dit voorbeeld, is dat de werkaliantie gegroeid is. De jongere ging mee, werd gehoord doordat hij zich volledig kon uiten en gaat met een positieve ervaring weer de therapie uit. Een volgende sessie kan er dan al eerder een positieve werkaliantie met de therapeut worden ervaren door de jongere.

Voor sommige jongeren is het prettig, dat er weinig gesproken hoeft te worden binnen de psychomotorische therapie. Dit kan ook liggen aan de beperkte cognitieve vaardigheden die de jongeren soms hebben. Dit mede door de groei van de hersenen waar zij zich nog volop in bevinden (Kil, J., Braun-de Bijl, T., Prins, E., 2010, p. 15). Het feit dat het niet hoeven spreken voor sommige jongeren zo belangrijk is, komt ook psychomotorisch therapeut T5 (2016, bijlage 6) tegen bij haar jongeren. Zij zegt daarover het volgende: *“inderdaad ook gewoon ook soms cliënten heb waar ik heel erg dan denk ik wil ik toch van allerlei dingen vragen en dan merk ik vaak dat er weerstand komt en dan denk ik van nou stop maar met vragen en richt je nou alleen gewoon maar op het spel. En dan uh na vijf keer dan kunnen ze wel antwoord geven op die vraag. Dan is er toch eerst meer veiligheid en relatie nodig, ja.”* (T5, 2016, bijlage 6) Hierbij voelt de therapeut weerstand van de jongere richting de vragen. Deze weerstand binnen de therapie is een factor waar de therapeut bewust mee om moet gaan. *“De psychomotorisch therapeut mag echter nooit uit het oog verliezen dat weerstand een interpersoonlijk fenomeen is; de manier waarop de therapeut zelf reageert, maakt dat de weerstand toeneemt of afneemt.”* (Vancampfort, D., Knapen, J., Rutten, L., Aerts, L., Schepper, E. de & Probst, M., 2009, pp. 18, 19) Teveel weerstand kan de werkaliantie tegenwerken, waardoor uiteindelijk besloten moet worden om de behandeling stop te zetten (T5 & T6, 2016, bijlagen 6 & 7).

Ondanks dat het werken aan de houding van een jongere weerstand bij de jongere op kan roepen, kan er toch binnen de therapie juist ook aan de slag worden gegaan met de houding van de jongere. Het medium is geschikt om de jongere te spiegelen, volgen, leiden en te laten leiden. T5 merkt in haar therapieën dat de jongeren in het begin nog wel eens willen domineren. Volgens haar komt dit gedrag voornamelijk voort uit de onbekendheid van haar en het niet weten wat de therapie inhoud. Dit sluit aan op het onderzoek van (Kil, J., Braun-de Bijl, T., Prins, E., 2010, p. 15). Volgens dat onderzoek, hebben veel delinquentie jongeren door verschillende cognitieve tekorten en een gebrek aan vaardigheden om op te lossen en sociale vaardigheden, moeite met het waarnemen van de houding van een ander. Ze nemen selectief waar en gaan er snel vanuit dat iemand zich vijandig opstelt tegenover hen (Dodge en Newman, 1981 geciteerd in Kil, J., Braun-de Bijl, T., Prins, E., 2010, p. 15). In het begin laat T5 daarom de jongere een groot deel de therapie bepalen, om zo vertrouwen te winnen bij de jongere (T5, 2016, bijlage 6). Door deze non-verbale interventie, die de therapeut bewust pleegt, wordt de tijd gegeven om een werkalliantie tot stand te laten komen binnen de therapie.

Zodra er een beetje een band is geven de therapeuten aan, dat ze ook vertrouwensoefeningen toepassen bij de jongeren. Het geblinddoekt leiden en laten leiden door een ruimte met hindernissen, wordt genoemd als oefening die vaak wordt toegepast. T7 legt haar oefeningen ook uit, ter bevordering van de werkalliantie (T7, 2016, bijlage 8). Ze laat de adolescenten stil staan bij wat ze aan het doen zijn. Ook T5 maakt gebruik van psycho-educatie en bewust stilstaan bij de oefening, ter bevordering van het vertrouwen en daarmee ook de werkalliantie (T5, 2016, bijlage 6). Er wordt bewust stil gestaan bij hoe iemand iets zegt, niet wat iemand zegt (Kil, J., Braun-de Bijl, T., Prins, E., 2010, p. 16). Het feit dat een jongere niet aangesproken wordt op wat hij zegt, geeft de jongere een prettig gevoel. Dit is helemaal terug te zien bij jongeren die liever niet praten (L3, L4, L5 & S2, 2016, bijlagen 13, 14, 16 & 18).

Psychotherapie wordt binnen gedwongen kader ook vaak in groepen gegeven. Dan zijn er ook groepsleiders aanwezig. Bij groepstherapie doet de therapeut veelal mee aan het spel, om van binnen uit het spel te sturen. Zo reageren de jongeren rustiger op de aansturingen, dan op aanwijzingen vanaf de kant (T5, 2016, bijlage 6).

Binnen één van de instellingen die meewerkt aan het onderzoek wordt ook samengewerkt met de groepsleiding bij de individuele therapie. T5 heeft na een paar sessies met alleen de jongere, in overleg met de jongere, een sessie met de jongere en de groepsleiding of mentor. Hierdoor heeft ze het idee dat ze veel eerder veel meer informatie krijgt over de jongere, waardoor ze de jongere sneller kan begrijpen en de werkalliantie versneld opgang komt (T5, 2016, bijlage 6).

5.5 Deelvraag 5

De laatste deelvraag van het onderzoek is:

Wat zijn de behandelresultaten met de focus op de inzet van de werkaliantie in vaktherapie tussen de vaktherapeut en de jongeren in de leeftijd van 12 tot en met 25 jaar, binnen gedwongen kader?

In deze paragraaf worden behandelresultaten omtrent de focus van de inzet van de vaktherapie beschreven.

5.5.1 Algemeen effect van werkaliantie op de behandelresultaten

Zoals al eerder in het onderzoek naar voren is gekomen, vergroot het aangaan van een werkrelatie die door beide partijen als prettig ervaren wordt, de kans op een succesvollere en effectievere behandeling (Klaassen, E., Hartog, H. den; 2014, p. 404). In het onderzoek komt naar voren (in paragraaf 5.3) dat het stellen van doelen de jongeren helpt binnen de therapie. Ook Oldridge en Jones (1983, geciteerd in Vancampfort, D., Knapen, J., Rutten, L., Aerts, L., Schepper, E. de & Probst, M., 2009, p.31) geven aan dat het stellen van haalbare doelen in gedragstermen, dus geen resultaatstermen, de kans van behalen van het doel vergroot. Het behalen van een doel, draagt juist weer positief bij aan de werkaliantie. Hiermee wordt het resultaat van de behandeling vergroot, omdat de jongere de behandeling wil doorzetten.

Daarnaast durft de jongere zichzelf binnen de behandeling steeds meer te laten zien, waardoor er ook beter aan persoonlijke doelen gewerkt kan worden. T1 geeft in bijlage 2 een voorbeeld van een situatie waarin de jongere eigen doelen mocht stellen en deze ook behaalde. Hierdoor ging hij uiteindelijk steeds meer dingen over het overlijden van zijn moeder delen, terwijl dit aan het begin iets was waar niet over gesproken mocht worden. Het medium gaf de mogelijkheid om dit te verwerken. Doordat de jongere de doelen en taken zelf gesteld had, had hij een veiligheid gecreëerd om deze gebeurtenis onbewust te verwerken. Hierdoor ging hij toch ook een beetje het onderwerp aan, waarvan hij van tevoren niet wilde dat het besproken werd. De werkaliantie speelde voor deze openstelling dus een belangrijke rol.

5.5.2 Terug zien van behandelresultaten binnen de vaktherapeutische behandelingen

5.5.2.1 Algemeen

De behandelresultaten zijn onder andere ook terug te zien in het feit dat jongeren gemotiveerd naar therapie toe gaan. Een voorbeeld hiervan (binnen een GGZinstelling), is dat een jongere bezig is met iets op de groep terwijl de therapeut hem komt halen. Als de therapeut dan zegt: 'Dat is goed, dan zie ik je als je klaar bent.'. En de jongere komt dan als nog daadwerkelijk naar de therapieruimte, dan is er duidelijk sprake van een werkaliantie (T10, 2016, bijlage 11). De jongere heeft zodanig een band met de therapeut en de taken en doelen die gesteld zijn, dat deze uit zichzelf naar de therapie toekomt.

Dat de jongere naar therapie toe komt, is in sommige gevallen sowieso een teken dat er een positieve werkaliantie binnen de therapie aanwezig is. Uit de interviews komen meerdere voorbeelden naar voren, waarbij het voor de jongere eerst nodig is om, buiten de therapieruimte om, elkaar te ontmoeten en de therapie voort te zetten (T2, T3, T4 & T5, 2016, bijlagen 3, 4, 5 & 6). Als het dan lukt om de therapie uiteindelijk in de therapieruimte plaats te laten vinden, is het vertrouwen van de jongere in de therapie en de therapeut gegroeid. Voor de jongere is het dan duidelijk wat er van hem wordt verwacht binnen de therapie. Dit geeft aan dat de werkaliantie dan ook gegroeid is tot een positieve alliantie voor de jongere en therapeut om in te werken.

Het werken met een positieve werkaliantie binnen de behandeling, zorgt ervoor dat de jongere zich open durft te stellen om te ervaren. Een van de afspraken die veel therapeuten maken, is dat de therapie voor de jongere is en die het mag aangeven als hij zich niet prettig voelt. Als de jongere de therapeut durft aan te spreken op het feit dat hij iets niet fijn vindt binnen de therapie, maar ook als de jongere een compliment weet te ontvangen

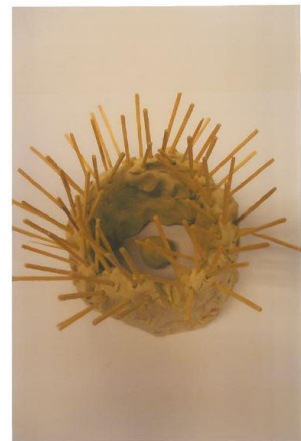
of te geven geeft de jongere hiermee indirect aan dat de werkalliantie binnen de therapie positief genoeg is om wat van zichzelf te laten zien.

5.5.2.2. Vakspecifiek

Dramatherapeut T9 geeft in het interview aan ook aan de houding van de jongere de werkalliantie te kunnen zien (T9, 2016, bijlage 10). Zij geeft aan dat sommige jongeren met een negatieve houding binnen komen (chagrijnig of gefrustreerd), maar dat ze de jongere gedurende de therapie steeds meer ziet ontspannen. Zij speelt hier met haar houding en spelvormen op in. Hierbij zet ze juist in op de werkalliantie binnen haar sessie. Door zich te richten op de doelen en taken binnen de therapie, hoefde ze de jongere niet direct met de houding te confronteren. Dit maakt dat de werkalliantie niet verzwakt, maar gelijk blijft of toeneemt gedurende die sessie.

Ook bij psychomotorische therapie is dit terug te zien in de manier van het aanbieden van de spelvormen (T5, 2016, bijlage 6). Door de alliantie voorop de plaatsen en de focus daarop te leggen binnen het medium, houdt de therapeut veranderingen in sfeer, houding van de jongeren en het werken aan doelen extra in de gaten. Het feit dat hier de focus op ligt, zorgt ervoor dat een jongere bij onwil, weer terug te halen is in het medium. Zo gebeurde het bij T5 (2016, bijlage 6, voorbeeld nervipistolen), dat een jongere en zij beiden een gestelde afspraak anders geïnterpreteerd hadden, waardoor de taken binnen de volgende sessie niet lekker liepen en de houding van de jongere negatief werd. Dit had invloed op de werkalliantie binnen de therapie. Toen T5 (2016, bijlage 6). dit merkte, heeft ze de therapie stil gelegd om eerste de doelen en taken weer duidelijk te krijgen, hiermee versterkte ze de band tussen haar en de jongere. Hiermee kon ze de jongere weer terug in het medium krijgen.

Bij het beeldend werken vindt de werkalliantie ook plaats via het medium. Het resultaat van het beeldend werken, kan hierbij ook het resultaat zijn van de focus op werkalliantie. T2 (2016, bijlage 3) geeft vaak nog in de observatiefase een opdracht om de eigen muur weer te geven. Bij het bespreken van de opdracht gaat ze ook in op waar in verhouding tot de muur, zij als therapeut staat. Hierin vraagt ze eigenlijk de jongere de relatie met de therapeut weer te geven. De focus binnen de werkalliantie ligt op dat moment bij 'de band', maar er kan ook gesproken worden over de taken en de doelen binnen de therapie, waardoor het echt nog over de alliantie gaat. Vier voorbeelden van eindwerkstukken staan in bijlage 25, twee daarvan staan hieronder ook toegevoegd.

Twee muurtjes van cliënten van therapeut T2.
De bolletjes zijn de cliënten zelf

Een ander voorbeeld staat in bijlage 26. Hierin bevindt zich een samenwerkingsopdracht tussen T1 (2016, bijlage 2) en een jongere, waarbij het dus draait om je taak in te vullen op het blad, om het doel te bereiken. Hierin is de werkalliantie tussen therapeut en jongere zichtbaar geworden op papier. Binnen deze opdracht staat een duidelijk doel vooraan, namelijk het blad vullen en elkaar ontmoeten in het midden. Wat hierbij van belang is, is het volgende citaat: *“Het resultaat van het beeldend werken (het tweede aspect) helpt bij het afstand nemen van de emoties en het cognitief integreren van*

de emotie en het verlenen van betekenis (derde aspect).” (Wertheim-Cahen, 1994a geciteerd in Smeijsters, H. , 2008, p. 191) Doordat er afstand genomen kan worden van emoties, kan het geen wat in het medium naar voren kwam cognitief verwerkt worden, of betekenis krijgen. Hierbij kan de therapeut de jongere helpen, maar ook de werkalliantie binnen de therapie kan op deze manier worden bekeken. Het medium reflecteert deze alliantie binnen de samenwerking, door het in het eindresultaat te laten zien wie er welke taken heeft uitgevoerd en of het idee of de opdracht behaald is zoals verwacht. Door daarop te reflecteren kunnen de therapeut en jongere ook de band binnen de opdracht bespreken. Ook hier geldt weer dat het tijdens het bespreken over het medium gaat, wat maakt dat de feedback niet te hard aan komt en het makkelijker praat (L3, 2016, bijlage 14). Het eindresultaat van een therapeut & jongere samenspel kan er als volgt uit komen te zien:

Foto van de samenwerking tussen een cliënt en T1.

Bij muziek geeft de therapeut aan eerst op interesse in te gaan, om daarna de doelen te stellen met de jongere (T8, 2016, bijlage 9). Het hebben van taken binnen de therapie, zorgt bij de jongeren voor duidelijkheid en mogelijkheid om invloed te hebben op de muziek die wordt gespeeld. Het werken met muziek, nodigt de jongere uit om ook in muziek zich te uiten. Hierin kan de werkalliantie onopvallend op de voorgrond gezet worden binnen de therapie. Iedereen kan een taak op zich krijgen, om een doel binnen de sessie te bereiken. Door dit samen te doen, bereiken de jongere en de therapeut samen ook een band. Het resultaat hiervan is een aanwezige samenwerking binnen de muziek.

5.5.3 Behandeleffect op de jongere gedurende het verblijf in gedwongen kader

Binnen gedwongen kader is het zichtbaar dat een jongere open staat om nog een vaktherapie te volgen (L5, 2016, bijlage 16). De jongere heeft een positieve ervaring overgehouden aan de behandeling en staat open voor meer. Hierbij wordt genoemd dat het medium interesse trekt bij de jongeren. Toch moet de jongere ook de sfeer binnen de therapie veilig genoeg vinden om te komen, want het gaat binnen de therapie wel om de jongere zelf. Hierin is de werkalliantie dus ook positief geweest, want die bepaalt de sfeer binnen een therapie.

Een uitspraak die bevestigt dat het soms handig is om een medium te kunnen gebruiken is: *“Cliënten vallen minder vaak uit en behalen betere behandelresultaten als de taal en etniciteit tussen cliënt en hulpverlener overeenstemmen (Atkinson & Lowe, 1995).”* (Atkinson & Lowe, 1995 geciteerd in Verdonck, E. & Jaspaert, 2009, p. XI) Het feit dat de therapeut en de jongere een extra taal hebben, namelijk het medium, maakt dat het aansluiten op de jongere makkelijker gaat. Dit maakt dan ook dat de behandelresultaten beter zijn, dan wanneer er geen extra taal zou zijn geweest en afstemmen op elkaars taal daardoor moeilijker zou zijn.

Conclusie

Dit onderzoek is een deelonderzoek binnen Stay-Tuned. Stay-tuned is een onderzoeksproject, opgezet door KenVaK, opgericht naar aanleiding van een onderzoek binnen Justitie rondom de werkalliantie bij reclasseringswerkers en delinquenten binnen gedwongen kader. Het onderzoek draagt bij aan het bewijzen van de effecten van vaktherapie. Hierbij is voor de doelgroep jongeren gekozen, omdat zij door hun leeftijd moeilijker te behandelen zijn en werkalliantie daar wellicht een positief effect op heeft. De vraag is of het medium effect heeft op de werkalliantie en op welke manier het medium dan bijdraagt aan de werkalliantie. Om dit te kunnen onderzoeken werd de volgende hoofdvraag opgesteld voor dit onderzoek: Wat is de functie van het medium bij werkalliantie van vaktherapeut en jongeren tussen de 12 en de 25 jaar, in gedwongen kader?

Hieruit leidde de volgende deelvragen om het onderzoek mee op te bouwen:

1. *Wat zijn kenmerken van de werkalliantie tussen de vaktherapeut en de jongeren in de leeftijd van 12 tot en met 25 jaar, tijdens het werken in het medium binnen het gedwongen kader?*
2. *Wanneer is vaktherapie geïndiceerd om de werkalliantie te bevorderen tussen vaktherapeut en jongeren in een gedwongen kader?*
3. *Welke doelen binnen vaktherapie bevorderen de werkalliantie tussen vaktherapeut en jongeren 12 tot en met 25 jaar binnen gedwongen kader?*
4. *Welke mediuminterventies bevorderen de werkalliantie tussen vaktherapeut en jongeren tussen de 12 en de 25 jaar binnen gedwongen kader?*
5. *Wat zijn de behandelresultaten, met de focus op de inzet van de werkalliantie in vaktherapie, tussen de vaktherapeut en de jongeren in de leeftijd van 12 tot en met 25 jaar, binnen gedwongen kader?*

Allereerst blijkt uit paragraaf 5.1, 5.4 en 5.5 dat de functie van het medium bij de werkalliantie te herkennen is aan het contact tussen de vaktherapeut. Er wordt ook iets samen met de therapeut ervaren, wat de werkalliantie bevordert. De samenwerking is het meest zichtbaar in het stellen van de doelen en het uitvoeren van de taken (Stinckens, N., Ulburghs, A., Claes, L., 2009). Ook de jongeren ervaren dit als een belangrijk element binnen de therapie. Hierbij komen het samenstellen van doelen en taken en het samenwerken binnen het medium naar voren (L3, L5, T1 & T6, 2016).

Het doel van de therapeut, om kleine doelen met de jongere op te stellen, bevordert de werkalliantie van de therapeut en de jongere binnen de therapie. Kleine doelen zijn makkelijker te behalen en het behalen van hun doelen nodigt de jongere uit om verder stappen te zetten (Bluming, M., 2016). Het kan soms al een hele stap zijn om binnen de therapieruimte behandeld te worden. Hierbij sluiten de therapeuten aan op de jongere, in belang van de werkalliantie (T2, T4 & T5, 2016). Deze aansluiting vindt dus onder andere plaats in het stellen van kleine doelen, maar ook in de keuze voor de opdrachten en het materiaal binnen de therapie. De interventies die de therapeuten hierin plegen zijn verbaal en non-verbaal terug te vinden binnen de therapie. De generieke interventies zijn voornamelijk verbaal terug te vinden. De medium-specifieke interventies zijn zowel verbaal als non-verbaal en overlappen elkaar binnen de verschillende media.

Geconcludeerd kan worden dat de werkalliantie door de interventies van de therapeut beïnvloed kunnen worden. Welke interventies dit in het medium precies betreft en hoe deze er dan uit zien is nog lastig concreet te krijgen.

Daarnaast komt uit het onderzoek voort dat het medium van belang is voor de werkalliantie, daar waar de jongere er met woorden niet uit komt (Kim, 2015 geciteerd in Artz, P., 2015). Het medium is dan een extra taal, om via te kunnen communiceren zonder elkaars verbale taal te hoeven begrijpen (Verdonck, E. & Jaspaert, E., 2009). Ook heeft het medium binnen de therapie een reflecterende functie. Reflectie via het medium, betekent dat de reflectie minder 'verbaal' confronterend hoeft te zijn dan bij andere behandelingen. Het

medium helpt afstand te nemen, waardoor de emoties cognitief geïntegreerd kunnen worden (Wertheim-Cahen, 1994a geciteerd in Smeijsters, H., 2008) Hierin bevordert het medium als het ware de veiligheid van de werkalliantie.

Dit is ook gelijk een indicatie voor het bevorderen van werkalliantie binnen de vaktherapie, het afstand kunnen nemen van het werk binnen het medium. Er is iets uitgevoerd en ervaren binnen het medium, waardoor er daarna gereflecteerd kan worden op de ervaring.

Bovendien geeft het medium de jongere de vrijheid om binnen therapie eigen keuzes te maken en daarmee autonomie te ervaren (Schoot, T. & Hooren, S. van, 2015; Ti, 2016). Dit wordt gestimuleerd door de interventies die de therapeuten plegen, waarmee de werkalliantie bevordert wordt. Dit is terug te zien in paragraaf 5.4 in dit onderzoek. Het ervaren van autonomie sluit aan op de behoefte van de jongere die zich in de adolescentie bevindt. Hierdoor is er meer motivatie om naar therapie toe te komen, omdat de jongere zich gehoord voelt en plezier ervaart (Schreder, E., 2015). Deze motivatie stimuleert therapietrouwheid, wat de werkalliantie bevordert (Overes, J., 2015). De jongeren stellen zich eerder open in de therapie en zijn geneigd sneller nog een vervolg vaktherapeutische behandeling te gaan volgen (L.5, 2016; Smeijsters, H., Braak, J., Helmich, M., Reumers, H. & Wekken, J. van der, 2009).

Werkalliantie is een woord dat niet bewust lijkt voor te komen binnen de therapie, maar wel aanwezig is. Hierdoor lijkt het moeilijk te vatten waar die werkalliantie zich steeds precies in het medium en binnen de therapie bevindt en waarin dat dan te zien is. Therapeuten vonden het lastig concrete voorbeelden te noemen waarin werkalliantie zichtbaar is. Veelal komt in de voorbeelden één van de aspecten van de werkalliantie naar boven (het doel, de taak of de band). Bij het interviewen van de jongeren werd het begrip werkalliantie niet direct voorgelegd, waardoor het lastiger was om antwoorden te krijgen die wel volledig de werkalliantie bevatten, daar bij kwam ook nog het cognitieve vermogen kijken. Veel vragen uit de bijlage 23, de interviewvragen voor de cliënten, zijn tijdens het interview zelf nog verder versimpeld.

Dit in combinatie met de kleine schaal waarop het onderzoek is uitgevoerd, maken dat de conclusie voorzichtig gesteld kan worden. Daarnaast is het effect van het medium op lange termijn niet vastgelegd binnen het onderzoek. Deze informatie is binnen de interviews in de praktijk niet naar voren gekomen, waardoor er niks met zekerheid over gezegd kan worden. Hier zou een vervolgonderzoek naar gedaan kunnen worden.

Bovenstaande discussiepunten zorgen ervoor dat de eindconclusie voorzichtig getrokken kan worden. Om de betrouwbaarheid van dit onderzoek te vergroten is een vervolgonderzoek nodig, dat zich specifiek richt op het medium ten aanzien van de werkalliantie binnen de therapie. Dit onderzoek biedt een brede basis voor verder onderzoek op dit gebied en als een opstapje naar concretere informatie.

Uit het onderzoek kan dus de voorzichtige eindconclusie getrokken worden, dat de functie van het medium, bij de werkalliantie binnen vaktherapie in gedwongen kader, is dat het de manieren om contact te krijgen uitbreidt. Het medium draagt bij aan het versneld opbouwen van een werkalliantie, waardoor er steeds eerder vertrouwen in de therapie en de therapeut is. Het feit dat het medium aanwezig is in de therapie zorgt dus voor meerdere elementen in de therapie, waardoor op meerdere manieren aan de werkalliantie gewerkt kan worden. Dit kan op een directe en indirecte manier.

Aanbevelingen

In deze paragraaf staan de aanbevelingen voor het onderzoeksproject 'Stay-Tuned', de praktijk en de Hogeschool Utrecht Amerfsoort beschreven.

Aanbevelingen voor het onderzoeksproject 'Stay-Tuned'

Aanbeveling 1: 'Werkalliantie'

Aan het begin was de definitie duidelijk verwoord. Er hoeft geen klik te zijn om een positieve werkalliantie te ervaren binnen de therapie en tot een behandeling te komen met een jongere. Hierin speelde de drie punten van Bordin (1979) een rol. 'Het doel, de taak en de band' staan voorop in de therapie om een werkalliantie te kunnen bereiken.

Echter bleek dat de therapeuten toch het begrip werkalliantie anders op pakten en invulden. Hierbij kwamen er vooral drie betekenissen naar voren: 'werkalliantie als een werk/therapeutische relatie beschouwen', 'werkalliantie als werkalliantie beschouwen (dus ook taak en doel betrekken)', maar dan een 'waarbij er wel een klik nodig is tussen therapeut en jongere'. Bij 'werkalliantie binnen tussen collega's en het systeem van de jongere'. Het feit dat er, ondanks het gebruiken van een literairbegrip, nog zoveel verschillende antwoorden kwamen op de vraag: wat verstaat u onder werkalliantie?, betekent dat het begrip niet duidelijk genoeg is voor alle geïnterviewde.

Om duidelijker zicht te krijgen op welke aspecten uit dit onderzoek daadwerkelijk onder de werkalliantie vallen, zoals het begrip in de studie van Stay-Tuned is opgenomen, is een vervolgonderzoek nodig.

Hierbij wordt aanbevolen om praktijkvoorbeelden uit dit onderzoek uit te schrijven en die te gebruiken voor een vervolgonderzoek. Zo hoeven de geïnterviewde niet zelf na te denken over mogelijke antwoorden, waardoor aspecten en andere denkwijzen buiten beschouwing blijven en er gerichter antwoord komt op de hoofdvraag.

Aanbeveling 2: bronnen

Tijdens het onderzoek zijn er veel bronnen gebruikt die een andere bron citeerde. Verder zoekend naar die bron, werd er verwezen naar beveiligde sites of sites waar de artikelen gekocht konden worden. Wil er nog beter kwalitatief onderzoek geleverd worden, waarbij er geen mogelijke vooroordelen in het onderzoek geslopen zijn, dan is het van belang dat ook deze verstopte artikelen en boeken gebruikt kunnen worden.

Aanbevelingen aan de praktijk (vaktherapeuten)

Aanbeveling 1: specifieke voorbeelden

Tijdens het onderzoek viel ook op, dat sommige vaktherapeuten het lastig vinden om één specifiek voorbeeld te geven. In de interviews wordt er al snel veralgemeniseerd. Sommige therapeuten denken uiteindelijk met een specifiek voorbeeld te komen, maar dat blijkt toch algemeen te zijn. Een voorbeeld hiervan is dat therapeuten een voorbeeld geven over het werken in therapie met meisjes. Dit is al specifiek, omdat het een grote groep binnen gedwongen kader uitsluit, maar het is nog niet een specifiek voorbeeld van één jongere. Het lijkt er op dat therapeuten algemeen blijven, omdat ze lastig vinden om maar één voorbeeld te noemen terwijl elke jongere anders is. Toch is het van belang dat juist deze specifieke voorbeelden genoemd gaan worden. Juist die voorbeelden laten de kracht van vaktherapie zien, terwijl die kracht nog algemeen en verstopt blijft bij een algemeen voorbeeld.

De aanbeveling aan de vaktherapeuten is dan ook: deel als je blijft zo veel mogelijk specifieke verhalen als er naar je ervaring gevraagd wordt. Specifiek, betekent natuurlijk wel dat er nog rekening gehouden wordt met gevoelige privacy informatie. De echte naam, instelling, data en tijden hoeven dus niet weergegeven te worden. Maar juist vertellen hoe het proces van een jongere in de therapie verliep, hoe het werk/het spel/ de muziek/ de bewegingen tot stand kwamen, welke rol de therapeut en welke rol de jongere daarin

speelde zijn uitermate belangrijke informatie. Zeker voor onderzoeken waarin kleine verschillen verschil kunnen maken, zoals in dit onderzoek.

Aanbeveling 2: gericht antwoorden

Ook werd er tijdens de interviews met de vaktherapeuten gemerkt dat sommige therapeuten de kracht van non-verbale therapie voor de behandeling van de jongere voorop stelde, terwijl het onderzoek ging over de kracht van beeldende therapie om de werkaliantie te bevorderen. Tijdens de interviews is het amper opgevallen, maar bij terug luisteren en uitwerken kwam dit toch vaker terug dan we hadden verwacht. Het is hierbij de vraag of dit gebeurde doordat de therapeut algemeen ging spreken, doordat de vraagstelling niet duidelijk genoeg op werkaliantie gericht was of doordat de therapeut het begrip 'werkaliantie' anders op had gevat.

Aan de therapeuten in ieder geval de aanbeveling om extra op het doel van de onderzoeken te letten. Juist door deze specifieke vraag te beantwoorden, kan uiteindelijk vaktherapie gepromoot worden. Alleen moet er daarvoor wel eerst bevestiging komen dat er inderdaad werkaliantie is in de therapie en dat deze bevorderd wordt. En de conclusie van een onderzoek kan dan zorgen voor positieve woorden over het effect van behandelingen, juist door de specifieke benadering die onderzocht is.

Aanbeveling aan de Hogeschool Utrecht Amersfoort

De feedbackformulieren staan nu in een pdfbestand, dit betekent dat de opdrachtgevers extra moeite moeten doen om een beoordeling te geven. Een word-document zou voor de opdrachtgever van het onderzoek veel tijd besparen.

Bronnenlijst

Arts, P. (april 2016); *The Importance of the Therapeutic Alliance in Arts Therapy: Can the Existing Findings be Generalized to the Alternative Psychotherapeutic Approach of Arts Therapy?*; Maastricht; Bachelor Thesis; pp. 6, 11 & 19

Baarda, D.B., Goede, de, M.P.M. & Teunissen, J. (2005); *Basisboek Kwalitatief Onderzoek: Handleiding voor het opzetten en uitvoeren van kwalitatief onderzoek*; Tweede herziende druk 2005; Groningen: Wolters-Noordhoff bv. (Stenfert Kroese)

Bartelink, C. (2013); *Wat werkt: Motiverende gespreksvoering?*; Nederlands Jeugdinstituut; p. 5

Bil, de, M. & Bil, de, P. (2009); *Praktijkgerichte ontwikkelingspsychologie: Van wieg tot hangplek: De ontwikkeling van 0-18 jarigen*; Tweede druk, 2010; Soest: uitgeverij Nelissen; p. 300

Bluming, M. (2016); *In mijn kracht met de ander: Kickboksen en psychomotorische therapie in praktijk*; Tijdschrift voor vaktherapie (1); pp. 3-9

Boendermaker, L., & Ince, D. (2010); *Wat werkt bij jeugdigen met gedragsstoornissen?*; Utrecht: Nederlands Jeugdinstituut

Cleven, G. (2012); *In scene: Dramatherapie en ervaringsgerichte werkvormen in hulpverlening en begeleiding*; Houten: Bohn Stafleu van Loghum; p. 37

Colijn, S., Snijders, H., & Trijsburg, W. (2003); *Wat is integratieve psychotherapie: Leerboek Integratieve Psychotherapie*; Utrecht: De Tijdstroom

Degener, C., Sturm, A., Menger, A. (2013).; *De werkalliantie in het gedwongen kader, eindrapportage van een kwalitatief onderzoek naar de wijze waarop reclasseringswerkers een werkalliantie aangaan met cliënten*; Rotterdam: Hogeschool Rotterdam; p. 8, 17, 20, 26 & 31

Dienst Justitiële Inrichtingen; *Straffen en Maatregelen*;
<https://www.dji.nl/Onderwerpen/Jongeren-in-detentie/Straffen-en-maatregelen/>;
Geraadpleegd op 21-05-2016

Drie, D. van, Weijers, I., Prop, L., & Huijter, J.; *Jeugdige veelplegers vijf jaar later*; Universiteit Utrecht

Dokkum, A. van (2015); *Muziektherapie en autonomieontwikkeling: Kwalitatief onderzoek naar ervaringen en effecten in de ambulante psychiatrie*; Tijdschrift voor vaktherapie (1); pp. 9-17

Franssen-Halter, I. (2014); *De Invloed van Vaktherapeutische Interventies op Angst-en Depressiesymptomen bij Mensen met een Psychiatrische Stoornis: de Modererende Invloed van de Therapeutische Alliantie*; Open Universiteit Nederland

Gilhuis, H., Laat, P. D., & Hest, F. V. (2014); *Psychodrama in de praktijk. Therapie op de vloer*; Hogrefe

- Hafkenscheid, A. J. P. M. (2014); *De therapeutische relatie*; Utrecht: de Tijdstroom
- Hakvoort, L. (2008); *Rapmuziek: Een muzikale methode*; Tijdschrift voor vaktherapie (4); pp. 15-21
- Hammink, M.N. (oktober 2003); *Psychomotorische diagnostiek binnen het kinder- en jeugdpsychiatrisch zorgveld: ontwikkeling van een psychomotorisch diagnostisch construct*; Rotterdam: Erasmus University Rotterdam.
- Hau, B., Reijs, B., Steijnis, M., Willemars, G., von Hoch, R., van de Kamp, R., & Portner-Pieper, M. Hau-Julie Kil -Jasper de Klerk-Veronika Nowakowski .
- Heffels, A. (2011); *Gesprekken met mijn puber*; Houten: Uitgeverij Unieboek Het Spectrum
- Hildebrand, M. (2004); *Behandelingsstrategieën bij forensisch-psychiatrische patiënten: Cure & care development*; Houten: Uitgever Bohn Stafleu van Loghum; p. 23
- Hoek, T. A. P., Meessen, L. J. E., Nijkamp, M. N., Nijland, N., Reijs, B., Spee, P., & Winkel, F; *Herkennen, onderscheiden en verwoorden van emoties middels psychomotorische therapie voor (jong) volwassen patiënten in de forensische psychiatrie: een basisvaardigheid voor agressieregulatie*; Product Plus Psychomotorische Therapie
- Hooren, S. van (2015); *Het toepassen van kunstpraktijken in de zorg*; Boekman 104; pp.28-31
- Inspectie Jeugdzorg, Inspectie van het Onderwijs, Inspectie voor de Gezondheidszorg & Inspectie voor de Sanctietoepassing (2007); *Veiligheid in justitiële jeugdinrichtingen: opdracht met risico's*; Utrecht; p. 51
- Kil, J. Braun-de Bijl, T. & Prins, E. (2010) ; *Praktijkonderzoek naar interventies. dans-bewegingstherapie en psychomotorische therapie in Justitiële Jeugdinrichtingen en Gesloten Jeugdzorg*; Tijdschrift voor Vaktherapie, 6(3); pp. 11-19.
- Klaassens, E., Hartog, H. den & Kooiman, K. (2014); *Verschillen de verschillen?; Exploratief onderzoek naar de werkaliantie van een ervaren en een minder ervaren psychotherapeut*; Tijdschrift voor Psychotherapie, (40), 6; pp. 405-414
- Klein, G. C. & Schalkwijk, F. (2013); *Executieve functies, sociale informatieverwerking en externaliserend probleemgedrag bij adolescenten met een LVB*; Universiteit Utrecht: Masterthesis; pp. 6, 9,10
- Krantz, B. (2007); *Interventies van vaktherapeuten: Onderzoek naar de uitvoering van pragmatisch-structurende werkvormen in de GGZ*; Tijdschrift voor vaktherapie (2); pp. 3 – 10
- Lamers, A., & Vermeiren, R. R. (2015); *Assessment of the therapeutic alliance of youth and parents with team members in youth residential psychiatry*; Clinical child psychology and psychiatry, 20(4); pp. 640-656.
- Leijssen, M. & Adriaensen, H. (2003); *Echtheid in cliëntgerichte therapie, geïllustreerd bij een cliënt met een persoonlijkheidsstoornis*; Tijdschrift voor Psychotherapie, januari 2003 (29), 1; pp. 25-51

Lingebught, de; *Plaatsing in een Inrichting voor Jeugdigen*;
http://www.delingebught.nl/?page_id=8; Geraadpleegd op 21-05-2016

Nederlands Jeugd Instituut;
[http://www.nji.nl/nl/Databank/Cijfers-over-Jeugd-en-Opvoeding/Cijfers-per-onderwerp/325381-Ondertoezichtstelling-\(OTS\)](http://www.nji.nl/nl/Databank/Cijfers-over-Jeugd-en-Opvoeding/Cijfers-per-onderwerp/325381-Ondertoezichtstelling-(OTS)); Geraadpleegd 18-05-2016

Nederlands Jeugd Instituut;
<http://www.nji.nl/nl/Databank/Cijfers-over-Jeugd-en-Opvoeding/Cijfers-per-onderwerp/Cijfers-per-onderwerp-Delinquentie>; Geraadpleegd 18-05-2016

Migchelbrink, F.(1996); *Praktijkgericht onderzoek in zorg en welzijn*; Zestiende druk 2012;
Uitgeverij SWP pp. 19, 47

Overes, J. (2015); *Samen door één deur: Een praktijkgericht onderzoek naar de werkaliantie binnen vaktherapie bij jongeren in gedwongen kader*; herziende versie 01-10-2015; Leiden: afstudeeronderzoek Hogeschool Utrecht Amersfoort

Pénzes, I., van Hooren, S., Dokter, D., Smeijsters, H., & Hutschemaekers, G. (2014); *Material interaction in art therapy assessment; The Arts in Psychotherapy*, 41(5); pp. 484-492.

Pijnenburg, H., Hermanns, J., Yperen, T. van Hutschemaekers, G. , Montfoort, A. van. (2010); *Zorgen dat het werkt: Werkzame factoren in de zorg voor jeugd*; Amsterdam; Uitgeverij SWP; p. 37

Prinsen, H. & Terpstra K.J. (2009); *Pubers van Nul: Praktijkboek voor iedereen die met pubers werkt*; Houten: Bohn Stafleu van Loghum; pp. 24

Quick, B. L., Kam, J. A., Morgan, S. E., Montero Liberona, C. A. and Smith, R. A. (2015); *Prospect Theory, Discrete Emotions, and Freedom Threats: An Extension of Psychological Reactance Theory*; Journal of Communication, 65; p. 40–61. doi: 10.1111/jcom.12134

Reclassering Nederland; *Werken in gedwongen kader* (folder);
https://www.reclassering.nl/documents/Factsheets/090901_behandelaars_WIGK.pdf;
geraadpleegd op 05-06-2016

Rosenboom, M.(, Fontys, S., van Empel-Dentener, M., Fontys, M., Elias, C., Idris, B., & Boons, L.) (2013); *Alles over LVB, de handleiding*; Breda: scriptie

Schippers, E. I. (2015); Brief betreft: *Rapport Vaktherapie in de ggz*; Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport; Rijksoverheid

Schreder, E. (2015); *Actieve en passieve kunstbeoefening goed voor de hersenen*; Boekman 104; pp. 4-6

Schoot, T. & Hooren, S. van (2015); *Vaktherapie in het jongerenwerk: een positieve ontwikkeling*; Tijdschrift voor vaktherapie (3); pp. 17-27

Schweizer, C.(2009); *Handboek beeldende therapie: Uit de verf* ; Houten: Bohn Stafleu van Loghum; pp. 29, 65 & 66

- Simons, J.(2014); *Introductie tot de psychomotoriek*; Maklu; p. 271
- Smeijsters, H. (2004); *Handboek Muziektherapie: Methodisch werken*; Houten: Bohn Stafleu van Loghum; pp.43, 44, 95
- Smeijsters, H. (2006); *Handboek Muziektherapie*; Houten: Bohn Stafleu van Loghum; pp. 246 & 247
- Smeijsters, H. (2007); *Agressieregulatie door vaktherapieën in de forensische psychiatrie*; Narcis.nl
- Smeijsters, H. (2008); *Handboek Creatieve Therapie*; Derde herziende druk; Bussum: Uitgeverij Coutinho; pp. 137, 191& 237
- Smeijsters, H. (2010); *Praktijkonderzoek naar interventies: Vaktherapie in Justitiële Jeugdinrichtingen en Gesloten Inrichtingen*; Tijdschrift voor vaktherapie Thema opgroeien en ontwikkelen; pp. 9-17
- Smeijsters, H., Kurstjens, H., Welten, J. & Willemars, G. (2009); *H6 Kwalitatief proces effectonderzoek*; Beeldend p. 20, Drama: pp. 7 &8, Muziek: p. 8
- Smeijsters, H., van den Braak, J., Helmich, M., Reumers, H., & van der Wekken, J. (2009); *Vaktherapie in de Justitiële Jeugdinrichtingen en de Gesloten Jeugdzorg: Kaderdocument voor alle vaktherapieën*; Heerlen/Cadier & Keer; The Netherlands: KenVaK/Het Keerpunt; pp. 23 & 82
- Stinckens, N., Ulburghs, A., & Claes, L. (2009); *De werkalliantie als sleutelement in het therapiegebeuren: Meting met behulp van de WAV-12, de Nederlandstalige verkorte versie van de Working Alliance Inventory*; Tijdschrift voor klinische psychologie, 39, 44-60.
- Struik,A (2010); *Slapende honden? Wakker maken!: Een stabilisatiemethode voor chronisch getraumatiseerde kinderen*; Amsterdam: Pearson Assessment and Information; p. 31
- Tieleman, M. (2011); *Levensfasen: de psychologische ontwikkeling van de mens*; Amsterdam: Boom Lemma uitgevers; pp. 148, 227 & 270
- Transitie Regio Nijmegen; *Uitgangspunten gedwongen kader regio Nijmegen*; <http://transitieregionijmegen.nl/wp-content/uploads/2014/03/bijlagen-4-Uitgangspunten-gedwongen-kader-megen-DEFINITIEF-1.pdf>; Nijmegen; p. 5, 9; Geraadpleegd 01-06-2016
- Tromp, N., Koot, H., Wierda, T., Geertjens, L., & van Dijk, R. (2014); *Persoonlijkheidspathologie bij adolescenten*; Kind & Adolescent Praktijk,13(3), 108-115.
- Tweede Kamer der Staten- Generaal (2012-2013); 33 684 *Regels over de gemeentelijke verantwoordelijkheid voor preventie, ondersteuning, hulp en zorg aan jeugdigen en ouders bij opgroei- en opvoedingsproblemen, psychische problemen en stoornissen (Jeugdwet) ; Stuk 2*
- Uhlig, S., Jaschke, A., & Scherder, E. (2013); *Effects of music on emotion regulation: A systematic literature review*; In Proceedings of the 3rd International Conference on Music & Emotion (ICME3), Jyväskylä, Finland, 11th-15th June 2013; Geoff Luck & Olivier Brabant; University of Jyväskylä, Department of Music

- Valstar, J. (mei 2015);
<http://www.dji.nl/Organisatie/Feiten-en-cijfers/>; Geraadpleegd 01-06-2016; pp. 2, 49
- Vancampfort, D., Knapen, J., Rutten, L., Aerts, L., De Schepper, E., & Probst, M. (2009); *Motiveren tot bewegen binnen de psychomotorische therapie: Actuele themata uit de psychomotorische therapie*; Leuven: Acco; pp.11-40.
- Verdonck, E., & Jaspaert, E. (2009); *Motivatie voor gedragsinterventies bij jeugdige justitiabelen*; Katholieke Universiteit Leuven: Leuvens Instituut voor Criminologie; pp. XI, 14,15, 16 & 19
- Vorst, J.L.H. (2008); *Sociaal constructivistisch onderzoekperspectief en Grounded Theory* ; Paper; pp. P.6
- Willemars, G. & Helmich, M. (2010); *Praktijk onderzoek naar interventies: Beeldende therapie in Justitiële Jeugdinrichtingen en Gesloten Jeugdzorg*; Tijdschrift voor vaktherapie 2, jaargang 6; pp. 11-16
- Witte, M. de (2014); *Muziektherapie en emotieregulatie: Een pilotstudie bij forensische patiënten met een licht verstandelijke beperking*; Tijdschrift voor vaktherapie 10(3); pp. 13-21
- Yperen, T. Van, Steege, M. van der, Addink, A. Boendermaker, L. (2010); *Algemeen en specifiek: werkende factoren in de jeugdzorg*; NJI
- Yulius; <https://www.yulius.nl/gedwongen-kader-bopz/>; Geraadpleegd 01-06-2016
- Zantopp, J. (2013); *Stille kennis: Over interventies en bewust en onbewust handelen*; Tijdschrift voor vaktherapie 2013/1 jaargang 9, pp. 12-15
- Zorginstituut Nederland; Polman, P. I. (29-10-2015); Brief betreft: *Rapport 'Vaktherapie en dagbesteding in de geneeskundige GGZ'* ; Geraadpleegd op 19-05-2016

Bijlage 1 opdrachtformulier opdrachtgever

Het hieronder beschreven formulier gebruik je als er sprake is van een opdrachtgever uit het werkveld. Als student vul je de items in, mogelijk samen met de opdrachtgever. De opdrachtgever ondertekent het formulier, waarna de consulent groen licht geeft en het formulier ondertekent.

Opdrachtformulier Opdrachtgever m.b.t. Praktijkgericht onderzoek en Eindproduct	
NAMEN EN STUDENTNUMMERS: Eunice van Kralingen 1624204 Jolida van der Linden 1619730	
Docent / consulent: Gemmy Willemars	
Datum:	24-02-2016
Gegevens van de opdrachtgever	
Naam opdrachtgever:	KenVak Stay Tuned
Functie opdrachtgever:	Lectoraat en vaktherapeut
Naam instelling:	KenVak
Adres:	n.v.t.
Postcode en woonplaats:	n.v.t.
E-mail:	Susan.vanhooren@zuyd.nl Gemmy.willemars@hu.nl
Telefoonnummer:	n.v.t.
Handtekening opdrachtgever:	
Omschrijving opdracht en randvoorwaarden	
Wat is de probleemstelling van het onderzoek / de vraag van de opdrachtgever?	Onderzoek naar de functie van het medium in de werkalliantie van de vaktherapeut en de cliënt (12-25 jaar), binnen gedwongen kader.
Wat is de doelstelling van het onderzoek?	Theoretische onderbouwing van de functie van het medium bij deze doelgroep en setting & binnen het onderzoek Stay-Tuned.
Wat zijn de globale ideeën / wensen voor de onderzoeksopzet?	In gesprek gaan met vaktherapeuten en het onderzoek op de studiedagen presenteren.
Hoe is de globale planning?	Januari t/m juni onderzoek

Welke afspraken zijn gemaakt over: - de mogelijkheden inzage te hebben in documenten? - mogelijkheid beeldopnamen te maken? - contacten te hebben met cliënten en medewerkers van de instelling? - gebruik te maken van andere middelen/mogelijkheden van de instelling?	Vaktherapeuten te bereiken via contactgegevens afgegeven aan Stay-Tuned. Interviews na uitwerking terugsturen naar geïnterviewde. Eventuele vervoerskosten declareren.
Welke afspraken zijn gemaakt over het contact en het overleg met opdrachtgever?	De opdrachtgever heeft overleg gehad met Gemmy Willemars, zij is de tussenpersoon. Indien nodig kunnen wij zelf de opdrachtgever aanschrijven.
Aan wie / in welk overleg of welke overleggen zullen de resultaten en adviezen worden gepresenteerd?	Op studiedagen van Stay-Tuned, aan de vaktherapeuten die aan het onderzoek meedoen. Via de nieuwsbrief van Stay-Tuned.
In te vullen door consulent:	
Feedback:	De feedback wordt mondeling gegeven tijdens overleggen.
Groen licht	JA Handtekening consulent: Gemmy Willemars
Alleen in te vullen bij geen "groen licht":	Afspraken: Datum vervolcontact:

Bijlage 2 Interview Therapeut 1 (Beeldend)

T1: Marie-Jozé van Drie – Intermetzo Lelystad (Bosvalk 1) –CT Beeldend – 15-03-2016

Interviewer 1 (I1): Jolida van der Linden

Interviewer 2 (I2): Eunice van Kralingen

Therapeut 1 (T1): Marie-Jozé van Drie

I1: Vind je goed als het wordt opgenomen?

T1: Ja hoor.

I1: Mooi, kunnen we m ook mooi uittypen.

T1: Goed.

I1: Nou wat fijn dat je kan.

T1: Ja.

I1: Uhm, ik zou het even toelichten. Ik ga jou interviewen en Eunice is er bij, zodat ja zodat we de eerste interviews gewoon even samen doen.

T1: Uhm.

I1: Uhm, maar wellicht wil ze nog iets toevoegen aan het einde ofzo en dan uh. Maar in principe is het tussen ons nu eventjes.

T1: Goed.

I1: Uuhm, ik heb je interview gelezen. Dus daar zullen we ook misschien wel een paar keer op terug uuh terug komen nog.

T1: uhm.

I1: Uhm, maar ik zou je eigenlijk, want dat miste ik een beetje in het interview van Jos. OF miste, dat ontbrak mij een beetje, van uh, zou jij misschien werkalliantie zelf even toe willen lichten? Wat jij verstaat onder werkalliantie.

T1: Mag ik even kijken wat ik toen gezegd heb?

I1: Ja dat mag. (Geef ondertussen het blad af.) Want hij heeft uuhm toen meer naar mijn idee gevraagd hoe je het gebruikt en hoe je het in ziet. Maar niet zo zeer hoe jij het begrip ziet. Dus vandaar mijn vraag.

T1: Ja want ik dacht eerst eigenlijk aan uuhm als ik uh keek naar uuhm me therapie en het contact met de therapeut dacht ik aan werkrelatie.

I1: Ja.

T1: Of uuh, en daar zit dan voor al een vertrouwensrelatie aan vast uh,...

I1: Ja

T1: Dat je die probeert uhm op te bouwen. En uh toen dacht ik niet zo zeer aan het woord werkalliantie, dat is echt pas later dan uh bekend geworden voor mij ook.

I1: Ja.

T1: Vanuit het RAAK-project staat hier dan ook in.

I1: Ja.

T1: En dan nu zie ik het wel ook uh, vooral ook vanuit deze doelgroep zie ik het wat meer uh wat breder uh. Het hele begrip werkalliantie, omdat daar ook uuh, je kan ook een stukje uh vertrouwensrelatie opgebouwd worden.

I1: Ja.

T1: Maar mij sommige jongens hier binnen bijvoorbeeld is het echt uh juist het hele lastige.

I1: Ja.

T1: Van uh waar ze dan door gehechtheidsproblemen of uh ervaringen in het verleden juist zoveel moeite mee hebben, dat het gewoon juist iets is waar je een beetje een beginnetje in kan maken. Het opbouwen van vertrouwen, van vertrouwen in een ander. En dan is het uh dat alliantie uh dat begrip is voor mij dan wel mooier en wat omvattender om dat meer te kunnen gaan bereiken in dat contact met die jongere. Uh omdat het ook gaat om uh weetje wel overeenstemming in die afspraken in die doelgroep.

I1: Ja

T1: En dan is het wat meer uh, ja dan is het wat minder gericht op uh he de band en het vertrouwen en uh. Ja meer gericht

I1: Meer gericht op uh

T1: de relatie. Dat lijkt wat zakelijker misschien, maar dat is wel een manier om aan het werk te gaan en om iets op te bouwen. En dat vind ik dan wel leuk. Dat zit volgens mij meer in, zo zie ik het en dat is een beetje misschien ook door dit onderzoek. Zo ben ik het meer gaan zien.

I1: Ja.

T1: En dat is vooral bij jongens die dan ook wat autistische problemen hebben. Zie ik echt dat dat daar dan juist daarin veel kan betekenen.

I1: Vooral op die doelen dan enzo?

T1: Ja en als jij dan het idee hebt van oh we zitten we begrijpen elkaar oh trouwens ook bij lvb, dat je het idee hebt, dat zij het idee hebben van uh zij begrijpt mij, wat ik wil. En waar ik naar toe wil. En we hebben daar goede afspraken over gemaakt en ik merk dat ik daar ook heel vaak mee bezig ben dat je dingen op papier zet en dat sommige jongen willen dan bijvoorbeeld niet komen voor therapie. Maar dan wel, nou laten we drie keer afspreken, en dan doen we precies voor die drie keer dan gaan we dat en dat doen. Iets wat ik wil, iets wat jij wil, beetje zo. Maar dan kunnen ze zich daar wel aan houden. En dan kunnen ze daarna, kunnen ze een hele positieve ervaring hebben als je al zo iets kan bereiken met elkaar.

I1: Ja precies.

T1: Bijvoorbeeld. En ik vind dat dat, ik vind dat werkalliantie dus dan daarin die twee kanten omvat. Dat je iets opbouwt in de relatie, en ook in.

I1: En ook niet alleen op het vertrouwen stukje zit dan.

T1: Nee, en ook in de band die ze dan met jou hebben.

I1: Mooi. Dus jij zet hem ook heel doel, als ik het goed hoor uit je verhaal, zet jij hem ook heel bewust in, die werkalliantie binnen jou therapie?

T1: Ja, want dat kom je gewoon hier uh sowieso tegen, dat je daar iets mee moet. Maar sowieso bij alle therapieën en ik denk ook met andere doelgroepen. En soms gaat die werkalliantie begint dan he door het medium in te zetten en soms veel meer in van te voren afspreken, van wat gaan we doen en wat gaat er gebeuren en uh meer in het verbale misschien dan als begin.

I1: Dus ja, wat je zegt je zegt je kan m ook starten door vanuit het medium te beginnen. En dat is precies waar wij uh wat meer op in willen spelen, zou jij een praktijkvoorbeeld kunnen geven misschien? Hoe jij het medium hebt ingezet om meer werkalliantie te creëren? (Mompelt na: om mee aan de slag te gaan)

T1: Ja, uuh Sowieso is het medium altijd in het begin uh, moet ik het medium erbij hebben. Ook in de observatie. Dus ik zet hem sowieso altijd in al als de opdrachten. Vaak heb ik vaste opdrachten die wel een beetje op elkaar lijken in het begin. Het ligt een beetje aan de jongere of ik dan echt met opdrachten werk. Want sommige daar gaat het niet mee. Die vinden dat al te veel van het goede om hier dan iets te doen wat moet of uh. Dus dan is het al heel wat als ze binnen zijn in de therapie. In de therapieruimte en dan ga ik wel, ja verschillende manieren heb ik dan om uh een ingang te vinden in het beeldende. Soms door echt gewoon maar te beginnen. Een blad neer te leggen en te zeggen zet hier eens een punt en we gaan samen naar die punt toe tekenen of we gaan samen om ste beurt van die punt de, dat je contact maakt in het medium. Bij sommige jongens gaat dat heel makkelijk, want die zijn, kijk dat zijn van die doeners en die willen niet praten en die willen wel gewoon, die zijn niet zo moeilijk om uh tot actie over te gaan. Dus dan kan dat wel. Maar er zijn ook weer jongens, die het helemaal niet fijn vinden om dat contact al aan te gaan. Dus daarin is het wat indirecter, dan ben ik er niet bij betrokken. En dan kijken we bijvoorbeeld in het lokaal door een rond leiding te laten zien wat voor een materialen er zijn. En ik geef wat voorbeelden wat er allemaal mogelijk is. En dan komen ze soms op iets wat ze zie of wat ze dan dan gaan we echt meer onderzoekend aan de slag. Welke materialen of wat voor een product. Sommige willen echt even eerst beginnen met een product van zo iets wil ik wel maken en dan gaan ze die kant eerst maar op.

I1: Ja.

T1: Maar dat zorgt er wel voor dat ze eerst hier een plekje hebben. En een beetje veilig raken in het doen en met mij in die ruimte. Dat te gaan verdragen, beetje te gaan hebben op een gegeven moment over wat is prettig en wat is niet prettig. Dus zo, en uh. Er zijn ook jongens die hebben echt duidelijk een zelf een wens al in het beeldende. Dus die hebben bijvoorbeeld ooit eens iets gemaakt. En dat was heel fijn om te doen bijvoorbeeld. Of een keer met steen iets gedaan maar wat nooit is af uh afgemaakt. Ik had een keer een jongen die had, die heeft een dochtertje. Die was nog maar net geboren. En toen was hij ooit begonnen, maar toen met hulp van heel veel anderen bij hout om haar naam dan uh alle letters van haar naam te gaan zagen. En uuh die heeft hij toen wel met hulp van andere heeft hij dat kunnen doen. Maar dat is dan ergens in een andere instelling blijven, achter gebleven. En nu wilde hij dat dan toch wel zelf doorpakken en ik denk dit is een mooie ingang. Dat was dan voor hem een uh heel fijn doel waar hij achter stond. Want het is ook wel vaak zo, sommige jongens vooral die oudere jongens die vinden opdrachten soms wel fijn, maar meestal hebben ze zelf al zo veel uhm wat ze willen bepalen of willen inbrengen.

I1: Ja

T1: Ja. En waar ze, dat ze iets hebben waar ze achter staan, dat is heel vaak iets wat terugkomt. Dat ze werken aan iets waar ze achterstaan en dat ze begrijpen of wat uhm, ja. Ik weet niet wat dat.....

I1: Merk je dan ook dat dat invloed heeft op die werkalliantie?

T1: Als zij het idee hebben dat ik uhm met hun daar ook wil achter staan en ze wil ondersteunen. En soms dan uhm, vragen ze niet meteen hulp, of willen ze het ook zelf doen. Of denken ze van ik moet het zelf kunnen of doen. En is dat dan ook weer een proces. Dan zijn ze eerst bezig met hun eigen plan en dan lopen ze vast ofzo. En uhm, ik geef dat dan ook aan, de mogelijkheden hoe je dan dingen kan oplossen. Maar dan nog zijn zij dan degene die dat even mogen bepalen wanneer zij mij wel of niet inschakelen. En dat werkt vaak wel goed. Dat zij dus dat gevoel hebben van ik heb de controle en dat mag ik ook hier wel uh binnen al die grenzen die belemmeringen hier binnen. He wat je vaak hebt toch in zo'n zo'n

I1: instelling?

T1: Ja, hebben ze hier dus een beetje die vrijheid en daar zijn ze natuurlijk ook wel gevoelig voor.

I1: Oke

T1: Ja. Maar er zijn ook jongens die daar helemaal niks mee kunnen. En die moet je echt veel meer structuur geven.

I1: Dus jij sluit echt aan op de cliënt daarin?

T1: Ja. Is wel heel verschillend die ingang. Ook in medium eigenlijk. Het niveau en want ze hebben ook wel eens zo'n idee en dan kunnen ze het niet tot uitvoering brengen. Dus ze hebben wel iets in hun hoofd, of ze zien een voorbeeld. Maar die hebben helemaal geen idee wat voor stappen dr voor nodig zijn om dat dan uhm concreet te maken. En dan uh, ja dan uh kunnen we goed gaan samenwerken als zij daar ook voor open staan op een gegeven moment. En soms mag ik dan meedenken en willen ze het zelf uitvoeren. Of soms willen ze dat ik een stukje doe. En dus je hebt allerlei verschillende vormen van samenwerken.

I1: Maar als ik het goed hoor, laat jij het dus heel erg aan de cliënt over.

T1: Na, ik heb wel echt gewoon altijd die observatie met die opdrachten. En eigenlijk uhm, zorg ik altijd wel dat die opdrachten in kleine vorm, soms heel kort dan maar, of wat groter wel terug komen. Maar je kunt ook die opdrachten kan je uhm kan je heel veel, kan je van alles mee improviseren. Dus dan is het soms maar net, of dat ze het zelf bepaald hebben of gekozen hebben, maar ik heb ze wel richting gegeven door te zeggen ik wil. Want ik wil altijd een zelfbeeld opdracht er in en een interactie opdracht en een emotie opdracht. Ja en dan soms heb je een uhm, dat is ook vanuit het raak project, dat zijn wel een beetje de thema's waar we dan ook op observeren. Die uh die kerngebieden. En cognitie die observeren we dan niet zo zeer in het medium, want die zie je dan een beetje door de observatie wel heen. Hoe uh, jongeren denken en hoe ze ...

I1: En het waren: Zelfbeeld, interactie en?

T1: En emotie.

I1: Emotie.

T1: Ja. Jongeren worden bijvoorbeeld aangemeld voor uhm het herkennen van emoties. Van uh, kunnen deze jongens, kan deze jongen dat wel of niet. En dan moet je toch wel dat in de observatie moet je wel dat onderwerp ergens hebben behandeld, vind ik. Maar als een jongen het moeilijk vindt bijvoorbeeld om bijvoorbeeld, want ik heb vaak zo'n emotie cirkel, dan breng je in kaart wat zijn emoties bijvoorbeeld een jongen herkent. En hoe groot is dan boosheid, of hoe groot is dat dan uh waar zit het dan? Laat je het zien aan anderen of uhm is het meer van binnen? Dat geeft vaak een mooi begin beeld. Maar het is ook best wel een cognitieve opdracht. Want dan moet je gaan nadenken over hoe zit dat dan bij mij? En sommige jongens kunnen dat reflecteren dan niet zo goed. Maar het is wel vaak een veilige ,omdat je het zo mooi in een kaart kan uh .

I1: Ja en hoe doe je dat dan met jongens die?

T1: Die dat niet kunnen?

I1: dat minder kunnen?

T1: Ja dan gaan we gewoon samen een beetje kijken naar wat, bijvoorbeeld met picto's of uh je hebt het wel over het onderwerp emotie. Of je ziet gewoon jongens die zijn gewoon echt wel al wat uhm die hebben wat moeite met het reguleren van bijvoorbeeld boosheid. Dan moet je echt voorbeelden nemen van bijvoorbeeld net op de groep. Dan ligt het er zo boven op en dan kan je dat gebruiken en dan gaan we eens kijken van wat gebeurde er net. En over uhm kan je iets bozig's maken of wat hoe zien die beelden er uit. Of ik kan hier zelfs een rond lopen en dan zien ze bijvoorbeeld dat beeldje daar. Hoe zou die zich voelen of uh.

I1: Oh ja.

T1: Maar meestal gaat het wel om kleuren, en beelden die er bij passen, of een dier bijvoorbeeld er bij gebruiken. Dat ik het via een omweg

I1: Ja, dus dan gebruik je inderdaad ook het medium eigenlijk om, om te laten zien of uh

T1: (vult aan) Om het te laten zien, ja. Of vaak ook de manier van werken. Als ze het echt nog dat symbolische lastig is, of dat uhm weet je wel die woorden er aan koppelen of uh gezichten herkennen, dat dat ook nog lastig is, dan gaat het meer verder terug. Van wat is prettig, wat is niet zo prettig. Hoe

heb je , hoe is iemand aan het werk gegaan? He, bijvoorbeeld uhm iets uhm rustigs doen of juist iets heel erg wilds doen. En uh er zit zo'n leuke opdracht bij die ik de laatste tijd vaak doe om een beetje uh, ze hebben vaak wel, dat fysieke is toch wel iets waar ze vaak meer mee kunnen dan er overgaan nadenken. Dus dan probeer ik wat meer ervaringsgerichte opdrachten aan te bieden. Zoals met klei gooien, maar wel gericht en dan gaan het ook over uh je kracht gebruiken en dan ook vaak als zij iets gaan gooien dan hebben ze al sneller een koppeling naar boosheid bijvoorbeeld. En dan is dat weer een ingang.

I1: Oh ja, oh mooi.

T1: Maar dan is het meer in het doen en hoe doe je dan iets? En dat het er ook mag zijn en gewoon wat voorbeelden geven. Ja het is toch wel heel verschillend eigenlijk steeds wat ik dan doe. Ja. Soms meer symbolisch.

I1: Maar je beschrijft wel mooi hoe je dat medium gebruikt uh

T1: Daarin?

I1: Ja, om ergens toe te komen. Dus het is niet alleen dat het werkt om er aan te werken. Maar je gebruikt het ook om aan de slag te komen als het waren.

T1: Ja en ook om dat onderwerp dus blijkbaar aanbod te laten komen. Want heel veel jongens vinden emotie dan echt zo'n woord... Dat is vaak, zelfbeeld vinden ze vaak heel leuk. Als je daar een opdracht bij uh aanbied, vinden ze vaak wel interessant he. Of foto's van zichzelf en hoe kijken ze dan daarnaar en ze vertellen toch op een gegeven moment wel wat interesseert ze. En sommige jongens weten dat dan niet zo goed allemaal. Die zeggen heel vaak ik weet het niet of ze kunnen moeilijk kiezen. Dan zegt dat ook natuurlijk al snel weer iets over het zelfbeeld. Dus de keuzes die ze maken of wat ze van zichzelf laten zien dat is vaak al wel snel duidelijk in beeldend vind ik. En het woordje emotie dat roept al wel wat op. Of ze komen zelf van ik moet wat meer leren van uh de BC'er he om beter m'n boosheid onder controle, en dan is het vaak ook weer een gefrustreerd iets dat ze daar iets mee moeten. En dan uhm en dan is het wel dat ze zelf met het onderwerp komen. Dan kan je daar ook vaak wel wat uhm mee. Wat doen we nou met die emotie. Zullen we maar gewoon eens aan de slag gaan en kijken wat uhm, bijvoorbeeld. Heel simpel soms als je begint, een materiaal kiezen. Allemaal materialen op tafel leggen en kies een materiaal waar je dan tien minuten mee werkt, watje heel prettig lijkt. Of wat je bekend, vaak is het iets wat je kent of wat je weet je waar je schoon bij blijft of zo. En wat zou je bijvoorbeeld helemaal niet zo snel doen? En dan moeten ze dat toch tien minuutjes doen. En dan kijken wat er gewoon gebeurt. Dan hebben ze misschien het idee dat het heel frustrerend is, maar dan valt het mee of uuh. En ze lopen toch heel snel trouwens tegen emotie aan. Als het mis gaat, of als het anders loopt. Dan kan je al snel iets zeggen over uh hoe dat voor je is.

I1: Ja, nou mooi om te horen dat dat zo op elkaar in speelt allemaal.

T1: Ja , dat is wel fijn met beeldend. Je hebt al snel een ervaring. En een fijne ervaring is ook een emotie he. Dus je kan ook uh je kan ook eerst kijken wat, ja zij kennen heel vaak spanning en ontspanning. Dat is vaak snel, daar kunnen we vaak snel een koppeling mee maken. Iets wat ontspannend werkt en is om te doen. Dus prettig en onprettig en ontspannen en gespannen die uhm beleving dat kunnen ze wel makkelijk uh.

I1: Ja precies. En uhm je bespreekt dus heel veel voor of tijdens het werken met de jongeren. Heb je ook een nabespreking over het werk?

T1: Uh, na soms bespreek ik dan, spreek ik expres tijdens het werken niet. Niet, dus als ze bezig zijn dan niet. Maar ik merk wel dat het niet zo standaard hier gaat van voorbespreking he, van wat gaan we doen en aan de slag en dan aan het eind nabespreking. Ik merk dat uh toen ik op mijn vorige werk was, in de GGZ en vooral met borderliners werkte toen en met uh ook wel volwassenen, dus dat was ook wel anders. Dan was die nabespreking was wat makkelijker. Sowieso in een groep kan je wat meer met elkaar delen en vragen en uh, wat meer inzicht gevend was dat ook en hier is het vaak niet zo meteen inzicht gevend daarna. Vaak is het beter om dichter op de ervaring te zitten of op de opdracht uh hoe was dat nou voor jou of hoe is dat dan en wat gaan we doen volgende keer. Dus het is wel wat meer door het uur heen. Maar ik heb wel echt wel een voor moment, werkmoment en opruimen en na-moment. Dus je structuur is eigenlijk wel erin. En sommige jongens die praten heel veel en spreken we echt af met de klok erbij van uh je gaat nu echt en dan doe ik soms mee met het zelfde, of ik doe even heel wat anders, we gaan nu echt even niks zeggen. En bij anderen is het een kunst als ze wel wat zeggen. Dus ja ik kijk dan daarin ook wel weer een beetje wie ik voor me heb. Maar het is altijd wel beginnen, en dan even afstemmen. Want je moet toch ook daarin afstemmen, wat gaan we doen en hoe zit iemand erbij. En dan aan de slag, opruimen en kijken of er nog uitgebreider, of niet zo uitgebreid iets wordt terug uh....

I1: Dus daarin pas je ook steeds aan op de cliënt. Hoe....

T1: Ja hoe groter je moment zijn of wanneer.

I1: Ja

T1: Ja. Er zijn ook jongens die uh, er is een jongen die komt heel moeilijk hier naar toe. Maar die komt wel. En dan ben ik heel erg bezig met allemaal van die afspraken, want daar moet ik heel erg aan denken als ik het heb over die werkaliantie en het afstemmen met de doelen en uh takengericht meer. Dan ben ik echt mee bezig steeds over de randvoorwaarden. Van hoe lang, want wekelijks vindt hij eigenlijk te veel. Maar een half uur kan dan net. En dan zegt hij van, uh als het tien voor half is, dan wil ik terug. Want ik moet nog dit en dat doen, hij heeft allemaal van die dwanggedachten, van dat moet er allemaal gebeuren. Dus dan moet ik echt kijken, van oke dan hebben we nu dus nog uh 10 minuten over om wat te doen. En dan gaan we echt daar mee wel even, en dat doet hij dan ook. Als ik met hem dus die tijdafspraken maak, dat geeft hem dus blijkbaar heel veel rust. En dan kan hij die tien minuten aan de slag.

I1: Dan wel, ja.

T1: Ja. Dus dan spreek ik zelfs heel erg af, van hoe lang gaan we praten, hoe langgaan we werken enzo.

I1: Ja, dus dan ben je echt helemaal bezig met die doelen stellen.

T1: Ja

I1: En die uh..

T1: En wanneer je dus ook wel en niet wat en uh. Maar ik, met de nabespreking sowieso kijk ik ook wel weer van uh, check ik ook wel weer. Ik probeer natuurlijk altijd wel wat meer er uit te halen. Ik ga natuurlijk niet allerlei moeilijke onderwerpen uit de weg bijvoorbeeld. Maar daarin kan je ook weer afspraken maken, over van uh, dat ik bijvoorbeeld een aantal vragen stel dat ze een beetje voorbereid zijn. Bij sommige is dat fijn, dat ze weten dat ik uhm, dat ik dan een aantal dingen ga vragen. En als ze dan voorbereid zijn, dan zijn ze vaak ook meer bereid om uh, om daar over te antwoord, kunnen ze daar ook meer mee. Dan denken ze oh, dan kan ik daar even meer op letten als ik bezig ben. Hoe dat dan voor mij is. Dus ook zelfs, ik merk echt dat ik nu de laatste tijd heel erg bezig ben van kan je uit dat gesprek en dat verballen en dan dat cognitieve ok een beetje zit je dan he. Met vragen stellen en evalueren en dan gaan ze daarna uh over in het doen. En dan die link leggen tussen doen en de koppeling naar doelen en uh ja meer weer het denken daarover en het voelen daarbij daar woorden aan geven. Dat is echt bij deze doelgroep lvb vooral dan, best wel moeilijk. Terwijl als daar volgens mij integratie plaats vindt, dan kan ik wel echt iets bereiken denk ik. En daar ben ik wel steeds naar opzoek. Van hoe kan ik dan uhm, de ervaring weer meer expliciet maken. He, door dan woorden aan te geven of uh even bij stil te staan. En dat doe ik dan ook door soms gewoon een moment te filmen, of vast te leggen met foto's. En vaak hebben ze dan dat moment dan bijvoorbeeld zijn ze gefrustreerd over ofzo wat ze gedaan hebben. Dan is er even geen ruimte om te praten. Dat is helemaal niet handig om dan te doen. Maar de week daarop kan je dan wel weer op terug komen.

I1: Precies

T1: Maar dat verbinden wel, van juist die verschillende uh ja bijvoorbeeld dat ervaren en het praten er over. Dat is juist volgens mij heel waardevol. Ja, en ook voor hun. Want zij vinden het fijn als het duidelijk is. Ze vragen vaak van wat gaan we dan doen en hoe lang moet dat dat en ze vragen vaak naar duidelijkheid en als ze dan bezig zijn, dan vinden ze, dat is dan iets dat dichterbij komt, wat ze graag uhm, dat het gewoon makkelijker is voor hun om te doen dan te praten meestal. Terwijl je ook andere jongens hebt, maar goed dat is meestal wel het geval. En als je dan kan laten zien van dit is er gebeurt en dat kan je daar aan koppelen, dat geeft voor hun ook zo veel duidelijkheid en wat meer zingeving ook aan wat ze dan doen.

I1: Dus dat jij ze helpt met het koppelen van wat er gebeurt is naar...

T1: Ja benoemen en uh. Ja naar bijvoorbeeld ook buiten de therapie naar de groep of op school. Van naja, daarom is het belangrijk dat je dit doet. Daarom doe ik dit ook met jou. Dat duidelijk maken. Want soms denken ze ik ben maar zomaar ff aan het tekenen of uh..

I1: Ja precies.

T1: Dan wordt het wat meer een geheel van. Maar daar ben ik wel altijd een beetje in aan het zoeken. Soms via het praten en soms via het doen. Ja.

I1: Ja. Uhm. Dat is dan ook ene beetje het kracht van het medium denk ik, die jij net benoemde..

T1: Ja dat denk ik ook.

I1: Dat je 'm op verschillende manieren kan inzetten om aan te sluiten bij..

T1: Ja, want dat was toen met die dag toch dat we die, die studiedag toch Stay-Tuned?

I1: Ja

T1: Daar ging het heel erg over uhm, daar hadden we zo'n groepje waar we het even over beeldend hadden. En toen dacht ik, ahw we hebben zoveel mogelijkheden. Je kan echt zoveel kanten op. Dat vindt ik heel fijn. Dat je gewoon uh, heel gestructureerd kan werken of heel erg uhm ook met die verschillende materialen alleen al wat dat oproept, samen kan werken of in een groepje en dan ook uh eerst samen, dat je er bij komt of dat je iets daar doet en dat die jongere denkt oh wat is zij daar aan

het doen. Terwijl die helemaal niet met je bezig is eigenlijk. Je hebt zoveel invalshoeken. En ook weer het werk zelf, waar je dan op allerlei verschillende manieren naar kan kijken. En weer terug kijken met een foto of. Je pakt weer een symbooltje, wat eerst niet zo belangrijk leek, maar dan in een keer kan je het er weer bij uhm voegen. Zo veel kanten kan je op. Dat vind ik echt heel fijn ja.

I1: Ja precies

T1: En de kracht is dus dat is ook wat toen ter sprake kwam en ook in andere stukken, dat het zichtbaar wordt en dat het uhm dat het tastbaar is en al die zintuigelijke mogelijkheden. Datje wat kan oproepen.

I1: Ja en in die zin uh bevordert het ook een beetje de werkalliantie, omdat je ergens op terug kunt vallen.

T1: Ja, dat terug uh samen kijken weer naar wat je gedaan hebt. En het geeft ook weer uhm, als ik bijvoorbeeld uh woorden geef aan wat ik zie dan, of vragen er bij stel en een jongen loopt vast, die weet niet hoe hij verder moet vanuit dat beeld bijvoorbeeld, komt ie dan toch weer als hij er opnieuw naar kijkt of via mij of via zichzelf maar dan even van een afstandje, komt er eigenlijk vaak wel weer uhm, bijna nooit loopt een jongeren helemaal vast in dat beeldende. Er is altijd wel weer, wat wat kan he. Of door hun eigen werk van een afstandje te bekijken, of iets heel anders te doen. Als dat dan echt zo'n lange al de hele tijd al gebeurd of steeds hetzelfde is het fijn als, dan doen we precies het tegenover gestelde. Echt een heel, als je altijd zo klein werkt dan gaan we nu toch echt even iets anders doen, in een keer heel groot of uh materialen die je even niet onder controle hebt. Want je ziet altijd daar, zullen we, als iemand een beetje vertrouwen heeft, zullen we dan nu even iets heel anders proberen? Of dan doe ik het eerst voor, dan wordt het een leuk spel, door eerst iets te onderzoeken.

I1: Ja. Kan jij een uh voorbeeld noemen uit de praktijk, waar van jij dacht nou die jongere dat is moeilijk om daar echt een klik mee te hebben maar daarmee heb ik wel uiteindelijk wat bereikt. En daarbij zag ik het effect ook gewoon echt op de jongere?

T1: En dan met het medium vooral uh?

I1: Ja met het medium en de werkalliantie.

T1: Ja. Uhm moet ik even denken want, en een klik dat kan van alles zijn?

I1: Nou ja, zeg maar gewoon je merkt dat er een goede werksfeer is. Dus de werkalliantie die is er of die heb jij kunnen bevorderen door op een bepaalde manier aan de slag te gaan. Heb je daar een voorbeeld van?

T1: Uhm, ja ik zit even te kijken om er één uit te pikken.

I1: Ja, veel voorbeelden natuurlijk.

T1: Ja. Uhm even kijken. Er was een jongen, die wilde dan uhm het niet hebben, of iets dat volgens mij heel een basaal schema is uit zijn verleden, over zijn moeder. Over het overlijden van zijn moeder. Dat was echt, dr zit heel veel omheen en dat was heel op een nare manier. En dat heeft hij zo ver weg gestopt, en hij had dan enige controle ervaarde hij nu. Dat dat niet meer zo, dat werd steeds door iedereen benoemd van ik moet het daar over hebben, ik moet er wat mee doen. En zijn delict heeft ook daarmee heel erg te maken. Iemand zei op een gegeven moment uh allemaal beledigende opmerkingen over 'je moeder' weet je wel, dat zeggen ze wel eens vaker natuurlijk in ruzies. Maar uhm dat was ook duidelijk een link met waardoor hij ontplofte bij een delict. En hij wilde wel therapie, maar hij wilde het alleen niet daarover hebben. En dan is dat net wel lastig, wat het is wel eigenlijk waar het om gaat. Maar je mag het er niet over hebben. En als hij dat echt zo heeft bedacht van uh en daar zijn allemaal redenen voor vaak he. Waarom dat dan niet, waarom hij dat vermijdt of liever niet aangaat, net als met andere traumatische ervaringen of gebeurtenissen. Maar toen hadden we gewoon maar eerst uh, die doelen toch. Of dat doel wel besproken, maar hij weet al helemaal, je ziet dus wel, hij zei ook ik heb geen last meer daarvan, ik heb het allemaal onder controle. Maar als je het over dat onderwerp had dan werd hij gewoon geagiteerd al gewoon in zijn uh gedrag. Dus dan zie je eigenlijk ook wel iets anders. Maar het werkte gewoon niet als ik met hem daar mee aan de slag ging. Dus toen gingen we wel met uh, toen hebben we wel met elkaar eerst bekeken van wat kan je nou wel doen en waar zou jij dan aan willen werken. Want eigenlijk vond hij zelf dat niet meer nodig dat hij therapie zou moeten volgen. Hij had meer zijn toekomst, hij wilde naar buiten en hij wilde dus meer daar op richten. En toen konden we uiteindelijk wel tot een afspraak komen van hoe kan je dan nu, wat je dan nu allemaal al geleerd hebt.. Dus ik ging eigenlijk een beetje mee in zijn verhaal, van wat heb je dan geleerd en hoe weet je dat dat buiten dan ook uhm, kunnen we daar op richten. Van mogelijkheden, of meer dat je voorbeelden van buiten inbrengt. Hij had dan ook al verlof, dat je dat inbrengt en dat je kijkt dan van hoe ga je daar mee om en hoe doe je dat dan met je emoties. Binnen lukt het aardig om geen incidenten meer te hebben enzo en gaat dat buiten ook? En doordat we eerst dan maar op die manier bezig gingen. Dan hadden we die thema's ingebracht. En emoties kwamen meer in het algemeen dan aanbod. En zijn zelfbeeld van hierbinnen en daarbuiten. En uiteindelijk toch door hem zo te horen, heeft hij zich toch, want hij wilde ook maar kort therapie, geloof dat hij tien en

daarna, vijftien keer in totaal geweest is. Maar op een gegeven moment dacht hij volgens mij zelf van uh nu kan het wel en toen kwam die moeder, die kwam dan vanzelf uh toch wel als symbooltje zo ergens terug. Maar omdat hij zijn eigen regie had, ging dat beter denk ik achteraf. Want hij werd ook geïrriteerd als ik het er over had, dus ik moest ook zelf een beetje me strategie dan anders bepalen. Het hele onderwerp emotie was sowieso ook al niet zo heel erg bespreekbaar. Maar eigenlijk als je hem bezig zag, en ik probeerde hem dan wel doormiddel van meer uhm, bijvoorbeeld soms was hij boos op iets wat er op school gebeurde, of had hij geen zin in therapie. En dat ik hem wel eerst de ruimte gaf om dan zijn bui op een of andere manier in een materiaal tot uiting te laten brengen. Dus daar kwam zijn stukje emotie kwam toch ook wel een beetje voorzichtig de therapie in. En dat vond hij dan ook wel prima, want hij had dan toch niet de rust om uh met zijn uh, hij had dan meer zelfbeeldopdrachten die hij fijner vond. En over, voor hem en zijn vriendinnetje in de toekomst was hij bezig ofzo, waar ook dan wel weer gevoelens aan vast zitten. Maar hij was op een hele cognitieve controlerende manier er mee bezig. Meer van uhm, met een bepaalde afstand weet je wel. En dan nou op een gegeven moment wordt toch die twee kanten kwamen uiteindelijk wat meer bij elkaar. En die moeder kwam daarbij. Ik weet niet zo goed, maar uiteindelijk is het wel, ik ben maar nu een beetje zo aan het vliegen nu in mijn verhaal. Uiteindelijk omdat ik toch een beetje mee ging in wat hij wilde. En wel benoemde wat eigenlijk van hem verwacht wordt en wat goed zou zijn voor hem om aan te werken. Dus niet dat ik dat helemaal heb laten uhm, niet dat ik dat helemaal uit de weg ben gegaan. Dus wel dat, toen hij daar zelf mee kwam en er daarvoor hebben we het wel nog over dat onderwerp in ieder geval kunnen hebben. Dat het wel een plek heeft gekregen in de therapie, maar wel een beetje kort, niet heel erg aangestipt. Maar ik merk wel dat ie daardoor wel de veiligheid voelde om toch een beetje meer met zijn emoties en zijn moeder verder te gaan. En dat het meer is dat hij daar nu dan voor kiest om daar misschien niet heel diep dan op in te gaan. Maar dat hij wel beseft, want dat gaf hij op een gegeven moment wel aan het blijft wel een belangrijk uhm iets, dat veel in mij los maakt. Dus dan zit ie, op een gegeven moment liet hij dan ook meer zien dat hij die controle los wilde laten en dan zie je ook meer wat er dan onder ligt. Dus zo zijn we toch wel een stapje verder gekomen denk ik. En dan misschien niet dat hij hier het helemaal wilde uitpluizen. Maar ik zie dat dan meer als opstapje voor weer naar buiten. Want hij had een sterk systeem. Zijn vader is heel goed en zijn hij deelde wel veel ook al met zijn gez-met zijn systeem. En hij kon ook al delen over zijn delict. En over uhm, misschien niet zo zeer dat die moeder steeds ter sprake is, maar dat zit dan toch bij die vader ook. Die kent die moeder natuurlijk ook, die hebben een hele geschiedenis samen. Dus dan denk ik oh dat gaat dan al weer verder. Het contact met het systeem ook over vroeger en hoe hij toen was en hoe hij toen koos, nou mooi moment denk ik om hem daarin te begeleiden, dat ie dat toe liet.

I1: Ja en dat dus eigenlijk doordat je aan de slag bent gegaan...

T1: Met iets dat ie zelf wilde.

I1: Ja

T1: En een beetje cognitief vanuit het denken. Van dan blijft ie in, want hij wilde ook blijven staan. Hij wilde niet dat het mis ging, hij wilde gewoon dat er, en dat is bijna een beetje krampachtig. Want dat levert ook een soort spanning en stress op he. Maar hij wilde zo goed zo blijven staan, zodat hij zo snel mogelijk naar buiten, en daar zag hij het dan wel weer.

I1: En dan toch in het medium zag je steeds meer dat symbool naar voren komen, waardoor je het op ene gegeven moment,...

T1: Ja dat symbool, maar ook dat hij het durfde te laten zien dat hij niet alles helemaal onder controle heeft en dat het dus ook niet erg is. Dat was denk ik de belangrijkste boodschap. Dat je af en toe ook gedoseerd op je eigen regie weet je wel, dat je zelf mag aangeven, van oke nu mag ik wel een stukje, dat deed ie dus zelf met die symbolen. Nu wil ik wel een stukje open en dan kan je daarna ook wel weer rustig het een beetje weer sluiten. Betekend niet dat je jezelf helemaal hoeft te verliezen. Als je iemand hebt waar je een beetje op vertrouwd, kan je best wel gedoseerd ook moeilijke ongecontroleerde emoties en gebeurtenissen even naar buiten laten. Dat was het eigenlijk. En weer opnieuw voor jezelf weer op een rijtje en dan weer verder.

I1: Ja, dat is een mooi voorbeeld van een effect dat dat op een cliënt kan hebben dan beeldend werken.

T1: Ik denk het, ik heb maar even zo moeten brainstormen.

I1: Ja, naja zo klinkt het wel, laten we het dan daar op houden. Even kijken of ik nog een puntje heb, wat echt besproken moet worden. Want we hebben nog tien minuten.

T1: Oja goed.

I1: Uhm, bewust voor opzetten werkalliantie hebben we het eigenlijk wel overgehad. Uhm, ja is er nog een uh specifiek moment wanneer je echt er voor kiest om aan de werkalliantie te gaan werken met de cliënt of gaat het eigenlijk altijd ergens anders om?

T1: Nee er worden echt jongens aangemeld die uhm , best wel regelmatig ook, die vertrouwen opbouwen in zichzelf en in de ander. Dat zijn wel uhm ook wel doelen waar jongens mee worden aangemeld. En dan is het vertrouwen opbouwen in een ander, dan let ik heel erg, ook in mijn verslaglegging op hoe gaat het dan in het contact tussen de therapeut en de jongere. En ook uh, want vaak staat het een beetje uh, het loopt parallel met uh, als het hier dan een beetje loopt en het goed gaat, dat het ergens naar toe gaat het contact en dat je vertrouwen opbouwt. Dan loopt het op de een of andere manier ook uh, dan bereid het zich uit bijvoorbeeld met een mentor of uhm, dan is dat ook wel weer een onderdeel wat ik meeneem. En werkalliantie wordt dan een beetje een, het gaat dus eigenlijk eerst over de werkalliantie tussen mij en de jongeren. Maar daarna is het dus ook natuurlijk wel de werkalliantie met andere disciplines. En dat vind ik wel leuk om dan, dat wordt dan wel wat groter en uhm ..

I1: Maar dat stuur jij niet aan, maar dat gebeurt gewoon, omdat het tussen jou en de jongere op dat moment goed loopt?

T1: Dat gebeurt gewoon, maar soms stuur ik het ook aan want een jongen die daarvoor wordt aangemeld, nou die uhm, die tekende op de kamer. Die kan heel mooi tekenen, maar wilde niks laten zien, had weinig vertrouwen, was kritisch op zijn werk. En alleen mensen die hem af en toe, die wat meer mochten binnen komen, die zagen af en toe zijn tekeningen. En toen mocht hij hier komen tekenen, maar het was al heel moeilijk om aan de gang te gaan hier, met iemand erbij. En op een gegeven moment lukte dat wel, door allerlei verschillende manieren van dat uitproberen. Zal het dan zo gaan? Of moet je een voorbeeld hebben of uhm kreeg hij van mij ook een dummy mee, waar hij dan vooral in mag schetsen wat ook weer dicht kan en wat ook mis mag gaan. Dat je gewoon een beetje kan onderzoeken zonder dat iemand het hoeft te zien. Dus we zijn allerlei oefeningetjes gaan doen. En op ene gegeven moment merk je wel, door steeds maar elkaar te zien en samen bezig te gaan met het beeldende, want hij was op een gegeven moment wel wat mee enthousiast, door dat ie hier ook, hij deed af en toe ook iets anders en dan deed ik een stukje, dus nou, heel leuk. Vanuit verschillende kanten kwamen we in beweging. En toen kwam die op een gegeven moment, heeft ie dit gedaan (wijst naar de muur), op een gegeven moment op de muur. Die tekening met de vogeltjes (zie extra bijlage). En dan is ie van z'n kamer en dan meer tekenen en dan daar en tekeningen laten zien op de groep. En op de groep heeft ie ook op de muur iets kunnen gaan maken op een gegeven moment. Maar hij is niet zo'n prater, hij is echt een doener, heel indirect gaat alles. Maar via zichzelf laten zien met het beeldende is bij hem echt uh gewoon uh de manier van contact kunnen maken. Iemand zegt er wat van en hij krijgt vee positieve reacties natuurlijk en dan zie je dan heb ik het echt ingezet. Dus van klein naar die en dan naar de groep. En nu maakt ie er nog eentje een grote, samen met mij want dat in contact iets maken vindt hij nog steeds moeilijk, doet hij nog het liefst zelf. Maar nu maakt hij samen met mij iets wat we echt in de gang kunnen hangen. En dan merk je gewoon dat uh, ik weet niet, dat beeldend werk is ook iets wat dan op de groep dan weer meeneemt, of naar buiten toe. Maar ook die onderwerpen, als er op de groep iets is, dan komt heel vaak het woord vertrouwen of het iemand niet vertrouwen of iemand heeft de ander gesnitcht ofzo, dat komt heel vaak aanbod. Dus het onderwerp vertrouwen, wat op de groep gebeurt of op school binnen een gezin, weet je wel, iemand is niet op bezoek gekomen, en iemand had er zo'n zin in. Dan neem ik dat weer hier mee naar toe, dus dan is dat weer een algemener thema. En waar ik dan wel weer kan denken aan de werkalliantie waar wij dan mee bezig zijn. Dan is het onderwerp vertrouwen opbouwen, of werkrelatie opbouwen, is iemand instaat om contact op te bouwen, dat zijn wel dan, ik denk dat dat dan wel specifiek dan echt .

I1: Dan is dat meer op de voorgrond als het waren?

T1: Ja, en dat vind ik zelf belangrijk blijkbaar dat het dus uitbereid. Ik vind het leuk als een jongere met mij iets opbouwt, maar het is veel belangrijker natuurlijk dat, dat het meer uh transfer is.

I1: Dat de werkalliantie breder is, ook rond om hem uitgebreid wordt zeg maar?

T1: Ja, want vaak als dat vertrouwen opgebouwd wordt, dan heeft ie in de hele hulpverlening in de behandelrelatie veel meer kansen. Dan laat hij veel meer toe en uh als je niet steeds maar tegen iemand bent of wantrouwend, kunnen ook anderen wat meer voor je betekenen. Ja, dus ik vind dat altijd wel een hele mooie belangrijke

I1 (Tegelijkertijd met het einde van de zin van T1): Dus dat is een beetje jou persoonlijke doel uh?

T1: Ja , want daarna gaan ze toch weg, moeten ze het toch zelf uh. Als je een beetje goede ervaringen opbouwt en het mee kan nemen naar buiten, dat vind ik eigenlijk het aller belangrijkste.

I1: Mooi dat je een eigen kernwaarde zo kan inzetten in een therapie bij jongeren.

T1: Ja, ik denk dat je dat automatisch doet. Je neemt jezelf toch mee he, wat je belangrijk vindt.

I1: Ja dat is waar. Uhm (richting I2): wil jij nog wat toevoegen? Heb jij nog een vraag?

I2: Uhm nee.

I1: (richting T1) Wil jij nog wat toevoegen of heb je nog een vraag?

T1: Uhm nee, misschien hebben we niet zoveel voorbeelden gedaan van uhm in het contact?

I1: Ja als jij, heb je nog een leuk voorbeeld? Voorbeelden zijn altijd welkom natuurlijk.

T1: Ik ben ook een beetje, ik merk dat ik nu ook wel genoeg heb uh gedacht en gedaan. Maar ik denk wel dat er voorbeelden zijn, vooral in het beeldende, in de samenwerking bijvoorbeeld het contact maken of uh afspraken, net als bij PMT heb je van die spelregels, als je dan, kan je afspraken in maken. Maar je kan er ook mee sjoemelen, dat je juist een keertje wat he iets doet wat de ander niet verwacht, het spelen in het medium, daar kan je natuurlijk ook al wat in die werkrelatie. Dat vind ik toch wel leuk om nog even iets toe te haha

I1: Ja, nee tuurlijk, dat is goed.

T1: Want als je op een gegeven moment wel iets hebt opgebouwd, dan kun je ook uh, ik vind het wel fijn als iemand zich eerst een beetje veilig voelt hoor ik ga niet meteen allerlei confrontatie opdrachten in. Of iemand moet gewoon echt duidelijk begrenst worden, dan ben ik natuurlijk wel duidelijk. Maar om echt te gaan spelen met dat je niet betrouwbaar bent enzo. Dat kan natuurlijk ook. Ook in een opdracht. Of dat je juist uhm speelt dat je de hele tijd tegen de ander in, of de ander steeds he iets fout doet bij de ander en wat het dan oproept. Dat is ook wel interessant

I1: Ja dus dat jij mee gaat doen, dat jij mee doet in de opdracht en dat je juist de tegenpool van de ander gaat spelen.

T1: Ja dat je dan een beetje dwars gaat liggen bijvoorbeeld he, maar dan in spelvorm. Of dat je gewoon het moeilijk maakt expres voor de ander. En hoe stevig blijf je dan staan, ook in het contact. En er gaat natuurlijk ook wel eens wat mis. Dat je iets doet wat die ander niet zo fijn vindt. Dat kan natuurlijk ook en hoe los je dat daarna weer op? Of iemand heeft mijn vertrouwen beschaamd met iets. Dat zijn eigenlijk wel hele belangrijke, eigenlijk als het mis gaat en hoe je het daarna weer oplost, dat is echt eigenlijk het belangrijkste voor dat uhm. Als het opgelost wordt, wordt t super sterk eigenlijk als dat lukt he. Als alles maar goed gaat en zo voorzichtig enzo dan gebeurt er ook niet zo heel erg veel. Vaak is het leuker als je iets extra's doet. Soms kom ik extra met een mooie tekening uh nog eens naar de groep toe ofzo. Of van hé ik heb dit nog even voor je gevonden, dit is leuk voor dat werkstuk. En dan zien ze dat je in eens iets voor je doet. Juist de dingen die ze niet verwachten, of ja wat anders gaan dat je het daarna weer oplost, dat is vaak wel leuk uh als extra.

I1: Dus wel laten merken dat je aandacht hebt voor de cliënt?

T1: Ja, maar ook dus als het mis gaat en dat je dan merkt het kan mis gaan met iemand, maar je kan daarna ook wel het bespreken, of je mag best wel stoppen met de therapie en dan heb je nu zo veel gedaan. Je bent misschien nog lang niet klaar, maar we samen over eens, oke voor nu is het goed we nemen pauze, misschien wil je later nog terugkomen en dan bereik je misschien in de werkalliantie meer, ook voor een andere therapeut, dan dat je zegt van nee je moet doorgaan en iemand is er helemaal niet meer bij met de aandacht en uh ja. Dus dat is ook wel weer belangrijk, hoe het weer stopt, hoe je afscheid neemt en ja. En ik vind vaak met beeldend, is het afscheid nemen ook weer zo leuk. Want dan kan je zoveel weer meegeven, waar je denkt, zoals laatst was een jongen naar boinaire terug, die was hier heel vaak geweest En die had dan zo'n boekje met al zijn werkstukken foto's, dan denk ik soms, zal hij wel eens terug kijken, hij wilde het laten zien aan zijn familie daar. Na das toch wel heel concreet met beeldend he. En vaak als je zelf een werkstuk maakt of gemaakt hebt of je ziet het weer, dan weet je weer precies hoe dat toen was, vind ik. Dus, dat was het laatste.

I1: Dank je wel.

T1: Ja jullie ook.

Bijlage 3 Interview therapeut 2 (Beeldend)

T2: Marjan Helmich – PI Zwolle (Huub van Doornestraat 15) – Beeldend Therapeut – 06-04-2016

Interviewer 1 (I1): Jolida van der Linden

Interviewer 2 (I2): Eunice van Kralingen

Therapeut 2 (T2): Marjan Helmich

Dit interview vond plaats in het atelier in de PI in Zwolle. Tijdens het interview werd vaak bevestiging gegeven dat de ander gehoord werd, doormiddel van ja's en knikjes in de zinnen. Deze zijn niet beschreven in het interview, zodat het interview makkelijker te volgen is.

T2: Oke hij staat aan.

I1: Nou, super, zal ik dan maar gewoon beginnen?

T2: Ja.

I1: Wat fijn dat je met ons in gesprek wil. Uhm we zitten er weer met z'n tweeën, maar ik zal jou voornamelijk vragen gaan stellen en aan het eind vraag ik of Eunice nog iets wil aanvullen. Uhm, voordat we beginnen we gaan dus uh jou interviewen over werkalliantie en dan voornamelijk hoe je die inzet binnen jou medium. Je hebt aangegeven dat je nu nietmeer met jongeren werkt, werk je nog wel met 18 tot 25 jarige, of dat ook niet?

T2: Die zitten er wel tussen, hier zit een populatie van 18 tot (gangbaar → oud).

I1: En jij hebt ook die af en toe in je therapie?

T2: Ja, ja.

I1: Nou als we dan een voorbeeld zouden willen hebben zou je dan van nu eentje kunnen pakken of van een paar jaar geleden toen je nog wel met de jeugd werkte, dat zou voor ons heel fijn zijn. Uhm, we merken dat werkalliantie best wel een breed begrip is, zou jij willen uitleggen hoe jij werkalliantie ziet?

T2: Wat ik daar onder versta?

I1: Ja, wat jij daar onder verstaat?

T2: Uhm, nou naar mijn idee is de werkalliantie de werkrelatie die je opbouwt met een patiënt, dus dat is de relatie tussen de patiënt en therapeut. Uhm, en die bestaat onder andere uit vertrouwen uhm van mijn kant uit ook voorlichting en transparantie over wat de bedoeling is, zodat de patiënt weet waar die aan toe is en dat die ook de ruimte voelt om daar vragen over te stellen. Dus dat de patiënt zich op een gegeven moment veilig genoeg voelt om zichzelf te laten zien en daarin ja z'n eigen wensen ook kenbaar te maken. Uhm, ik zie werkalliantie iets als een dynamisch iets wat ook kan groeien. Wat juist belangrijk is dat het ook groeit en dat het ook ontstaat en tijd nodig heeft, dat het ook afhankelijk is van de persoon hoeveel tijd dat kost. Uhm, nou daar zitten natuurlijk houdingsaspecten bij van mij als therapeut. En uhm ja, wat wil je er nog verder over weten?

I1: Nee, dat uhm even een idee hoe jij daarover denkt.

T2: Ja.

I1: Op welke manier zie jij de werkalliantie terug binnen jou therapieën?

T2: Dat die werkrelatie er überhaupt is, die alliantie?

I1: Ja, waaraan merk jij dat?

T2: Dat merk ik aan dat uhm mensen opener worden in contact, dat ze meer gaan delen. Dat ze kwetsbaar durven zijn, dat ze persoonlijk werk durven maken en dat ze dat ook durven te bespreken. Uhm, dat ze trouw komen. Uhm, dat ze het ook aangeven, nou deze opdracht past niet bij mij of die kan ik nu niks mee. Dus dat ze daarin grenzen aangeven en dat ze niet alles maar klakkeloos doen. Uhm, ja dat is wat er nu bij mij op komt.

I1: Ja, dat is heel ruim, gaat alle kanten op wat ik hoor.

T2: Ja.

I1: Uhm, heb jij een voorbeeld waarin je merkte dat die werkalliantie echt van belang was tussen jou en de cliënt, of best wel vooraan stond in de therapie?

T2: Uhm, ten opzichte van wat?

I1: Ja uhm, hoe zeg je dat? Uhm, als jij, heb jij wel eens gemerkt bij een cliënt dat het in het begin niet zo soepel liep, maar dat omdat die werkalliantie groeide, dat uiteindelijk de therapie ook groeide?

T2: Ja, ik denk dat dat in de meeste gevallen wel het geval is, bij de meeste patiënten. Uhm, dat heeft ook te maken met elkaar leren kennen en weten wat je de ander terug kan geven. Uhm, ik ben in eerste instantie wel voorzichtig met reflectie terug geven of confronteren of benoemen. Uhm, maar naar mate ik merk, dan ga ik langzaam testen en kijken wat ik kan en welke reacties ik daar op terug krijg en als ik denk nou dat landt wel of dat kan iemand wel horen en dat doet de relatie geen schade aan, dan kan ik dat verder uitbouwen. En ik denk ook wel dat sommige mensen slecht in staat zijn om echt een werkrelatie op te bouwen. Ik benoem het ook altijd in mijn verslagen, of ik zie dat er

contactgroei is of niet. Dus bij die patiënten waarbij dat niet is, speelt dat dan ook niet zo'n grote rol. Dus die, ja die zijn gewoon of ze mij nou één keer of tien keer zien. Terwijl dat bij anderen juist wel uhm, het belangrijkste is, of een voorwaarde om überhaupt hier heen te komen.

I1: Dus het is ook een soort indicatie waardoor ze bij jou terecht komen, eigenlijk als het waren of dat niet zo zeer?

T2: Een gedeelte van de patiënten die hier wordt aangemeld is omdat ze op de afdeling geen contact krijgen. Dus dat er geen contact opbouw is, dus dat er ook geen zicht is op de beleving, dus dat ze ook geen goed beeld hebben, niet weten wat er in iemand om gaat en dan willen ze nog wel eens dat zien als indicatie voor vaktherapie, om te kijken van wat zien jullie nou als je ze gewoon eens aan het werk zet. Uh zonder dat er gelijk in het contact van alles moet, uhm en dan via het medium toch iets opbouwt, informatie krijgt en vandaaruit vertrouwen, waardoor mensen wat opener worden. Ja, dus dat wordt ook wel als indicatie gebruikt.

I1: Ik hoor jou heel mooi zeggen dat je vanuit het medium werkt, heb jij, zou jij een voorbeeld kunnen geven? Want er bestaan natuurlijk heel veel voorbeelden, maar om het concreet te maken voor een buitenstaander, een voorbeeld kunnen geven van hoe jij in dat medium werkt met een cliënt?

T2: Ja, uhm nou ik werk in de observatieperiode met een beetje standaard opdrachten en ik heb hem jou (kijkt naar Eunice) misschien ook wel verteld. Een klei-opdracht, de opdracht ik en mijn muur. Zegt jou dat nog wat (richting Eunice)?

I2: We hebben het wel over een muur gehad, maar misschien dat als je 'm uitlegt dat ik denk: oh ja, dat was 'm.

T2: Oke. Dat is meestal de opdracht die ik als tweede geef, dus in de tweede sessie. Uhm waarin ik vertel van nou iedereen heeft een grens uhm tussen zichzelf en de rest van de wereld en binnen die grens bewaar jij je geheime dingen die van belang voor jou zijn en je gaat niet zomaar iedereen die je tegenkomt op straat je hele levens verhaal vertellen en alles maar delen. He je beschermt jezelf ook met die grens. En die grens die zie je normaal gesproken niet, uhm maar maak 'm eens in klei. Sommige mensen die zijn een open boek, die kom je tegen en die vertellen hele veel en andere mensen die zijn super gesloten, houden alles en iedereen op afstand en dan weet je eigenlijk niet, daar krijg je helemaal geen contact mee. Uhm, dus ga nou eens, begin nou eens gewoon met kleden met klei en kijk eens van hoe ziet die muur erbij jou uit. Is die dik, is die dun? Zitten er ramen of deuren in? En begin met het maken van een bolletje, dat staat symbool voor jou. Uhm dus dat doe ik omdat er dan een hoge succes kans is. Kijk sommige mensen die hebben nog nooit gekleid en als je dan zegt je moet jezelf kleien, dan haken ze al af. Dus maak een bolletje en dat staat gewoon symbool en vervolgens maak je die muur. Uhm daar kan iedereen wat mee. Daar komt iedereen uit. En uhm dat wordt ook altijd heel persoonlijk werk en uhm afhankelijk van wat iemand, dan nodig ik vervolgens iemand uit om er wat over te vertellen, van wat heb je gemaakt? Nou afhankelijk van hoe open iemand is ga ik verdiepende vragen stellen. Bijvoorbeeld ook op een gegeven moment vragen als: waar sta ik dan?; Geef mij eens een plek ten opzichte van jou muur op dit moment. Dan kan ik ook toetsen van is dat dan ook hoe ik het zelf ervaar of heb ik het idee dat ik dichtbij of veraf.. Je kunt het uhm dus in het medium houden, door het alleen maar over die kleimuur te houden, maar je kan het ook wat breder maken en betrekken op de huidige relatie en het contact, of het contact met familieleden. Uhm en zo de transitie maken naar het dagelijks leven van de patiënt. En doordat dus in het medium in te steken, steek je dus eerst heel erg in op de belevingswereld van de patiënt zelf en vanuit het uitgangspunt. En doordat je daar ruimte voor geeft, voelt iemand zich ook erkent. En afhankelijk dus van wat iemand vertelt en van wat ik zie, ga ik verdiepende vragen stellen. Is dat een antwoord?

I1: Ja. Ja, dat is zeker een antwoord. Mooi voorbeeld van hoe jij het medium inzet om tot een werkalliantie te komen onder andere, maar ook om de cliënt beter te leren kennen.

T2: Ja, ja.

I1: Uhm, je bent natuurlijk vaktherapeut, dus je werkt met een medium. Wat is voor jou zo fijn aan dat medium? Wat is de kracht daarvan dat jij dat medium hebt?

T2: Voor deze doelgroep specifiek?

I1: Ja.

T2: Uhm, nou dat is een heleboel dingen natuurlijk. Ten eerste zitten we hier in een detentie omgeving, wat betekent dat mensen de vrijheid ontnomen is voor een bepaalde tijd. En dat, naja je ziet al hoeveel deuren er zijn, het is enorm gesloten. En er is enorm veel structuur en heel veel regels en van alles wat mensen niet zelf kunnen bepalen. Dus er wordt bepaald wanneer de deur open gaat, wanneer je opgesloten wordt, wanneer je eten krijgt, wat voor eten je krijgt, wanneer je belt, met wie je belt, je post wordt gecontroleerd uhm wanneer je gaat sporten, wanneer je naar de bieb gaat, hoeveel kleding je op cel mag hebben, hoeveel foto's je op cel mag hebben, je cel wordt gecontroleerd, alles wordt uhm vanuit veiligheid gecontroleerd. Nou dat doet heel veel met iemands autonomie. Überhaupt

al om gedetineerd te worden, maar vervolgens dat, kijk om trots te zijn en om een goed gevoel te hebben over jezelf en om een gevoel van identiteit te hebben, moet je ook het idee hebben dat je enig invloed kan hebben op je situatie. Uhm en dat heb je hier gewoon héél beperkt. Dat missen mensen, dus die voelen zich ook snel ongelukkig, uhm, worden daardoor heel afhankelijk, worden passief en juist bij beeldend en ook bij de andere vaktherapieën zet je mensen weer in de actie, laat je ze zelf keuzes maken. En ook al zijn dat maar hele kleine keuzes van welke kleur pak ik nu en wat ga ik tekenen en waar zet ik dat neer? Maar dat zijn stuk voor stuk allemaal keuzes. Je bent een uur lang bezig met alleen maar te kiezen wat jij op dat moment wil gaan doen en wat matcht met hoe jij dingen voelt en ervaart. En dat is een hele belangrijke voor identiteitsgevoel en autonomie en zelfbeleving en zelfreflectie, dus dat is ene hele goede tegenhanger voor uhm alles wat hier bij de detentie hoort. Uhm, vervolgens een ander punt is dat mensen hier zitten vanwege psychiatrische problematiek en allerlei verschillende stoornissen en uhm in een hele woelige periode van hun leven. Dus ze zijn opgepakt zijn uit hun veilige omgeving gehaald, een rechtszaak die loopt, soms komt die rechtszaak uitgebreid in de media, wordt dat dus ook bekend op de afdeling waar ze voor zitten, dat levert allemaal stress op. Uhm die rechtsgang dat is ingewikkeld, want dat wordt dan weer een keertje uitgesteld en dan wordt er weer een onderzoek gedaan en dan moet je naar het Pieterbaan en dan moet je allemaal testen afnemen en van alles wat op die mensen afkomt en die zijn al zwak. Uhm en door al die invloeden en druk, dat verhoogt de stress en mensen verliezen het overzicht. En vanuit het verliezen van het overzicht en het verliezen van grip op je situatie, raken mensen ontregeld. En dat kan er op verschillende manieren uit zien: mensen kunnen gaan automutileren, kunnen suïcidaal worden, kunnen agressief worden, kunnen zich helemaal terug trekken op cel, worden volledig inactief, uh kunnen psychotisch worden. Al die stressfactoren en het verliezen van het overzicht uhm werken niet echt mee. En met beeldend wat ik veel doe met deze groep is uh gewoon concreet in beeld brengen van je situatie. En dat kan zijn door het uit te tekenen, uh dat kan zijn door het in beeld te brengen, ik heb bijvoorbeeld, ja daar heb je voor de opname niks aan, maar ik kan wel wat laten zien. Uhm, dit is een werkstuk wat nog niet af is, maar deze man zat een jaar geleden in de iso, omdat hij totaal niks meer wilde geen contact meer mee te krijgen was en hij uhm in honger- en dorststaking ging. Nou dat is wel echt een probleem, want dan uhm, ja mensen moeten gewoon eten. Uhm en uh, hij kwam toen in de beeldend therapie en dit heeft hij een aantal maanden later gemaakt toen hij weg, toe het een stuk beter ging. EN hij vertelde erover van : dit zijn mijn hersenen. Hij is hier begonnen met laatjes te maken van karton en daar was hij dus nog niet klaar mee, maar hij was dus van plan hier van allemaal verschillende laatjes te maken en hij vertelde daarover van: toen ik in de iso zat en het ging niet goed was dit een open ruimte in mijn hersenen. Alles liep door elkaar heen en alles, niks zat opgeruimd en uh als ik aan één gedachte dacht, dan trok dat gelijk allemaal andere dingen mee. Ik was heel associatief ik kon nergens in begrenzen en nu is het op geruimd in mijn hoofd. Ik heb nu laatjes en ik heb een laatste verleden en een laatste toekomst en een laatste delict en ik kan kiezen wanneer ik een laatste open doe. En doordat letterlijk in beeld te brengen, geef je uhm breng je structuur aan. Dus dit is een heel concreet voorbeeld. Hij heeft ook dit werkstuk gemaakt, waarin hij gewoon al die dingen, die hij als een chaos in zijn hoofd waren gewoon heel gefragmenteerd en symbolisch in beeld heeft gebracht. En op een gegeven moment met een werkstuk is dat klaar. Op een gegeven moment kom je op een punt dat je zegt, oke alles wat in mijn hoofd zit dat mij bezig houdt staat er nu op, dat is klaar. En dat geeft vaak zo'n opgeruimd gevoel. Want mensen hebben vaak die oneindigheid en het niet overzien, dat maakt heel erg onrustig. Uhm, dus dat is een hele belangrijke. Dus dat is nog een tweede punt. Uhm en vervolgens, dan heb ik het nog niet eens gehad over het werken aan doelen of problematiek. Dus dit is even overkoepelende thema's die voor de detentie hier gelden. Uhm maar ik werk bijvoorbeeld ook veel met rouw verwerking met vrouwen die hun eigen kind om het leven hebben gebracht. Nou je kunt je voorstellen dat dat enorm ingewikkeld is en een enorm lastige problematiek is, zeker hier binnen. Mensen hebben geen begrafenis meegemaakt, zijn nooit naar het graf toe geweest, uh hebben niemand hier in hun omgeving die hun kinderen gekend heeft waar ze mee kunnen praten daarover. Ze zijn zowel dader als slachtoffer, ze zitten in een rouwproces, kunnen geen kant op uhm nou raken daarvan ontregeld. En in de beeldende therapie kun je juist heel mooi doormiddel van rituelen en symbolen letterlijk iets in handen hebben. Want het gemis en de afwezigheid is gewoon heel erg groot. En uhm wat ze bijvoorbeeld doen is van speksteen een beeld maken voor op het graf, wordt heel veel gedaan. Of een fotolijstje voor het kind, omdat ze dan op cel een soort van altaartje maken. Dus dat geeft letterlijk iets in handen. En dat geeft grip en handen en voeten aan een rouwproces en aan hun emoties die eigenlijk heel ongrijpbaar zijn en maar komen en gaan en overspoelen en nergens hun houvast vinden. En dat geeft heel veel rust om dan aan een werkstuk te werken dat letterlijk vast te hebben en dan op een gegeven moment te zeggen het is af, het is klaar uhm hier in zit mijn liefde en vervolgens kan ik een werkstuk maken over alle boosheid die ik voel, die er ook bij hoort. Ik kan nog heel lang door gaan, maar je hebt vast nog

meer vragen.

I1: * lacht*

I2: * lacht* ga maar door * lacht*

I1: Dus als ik het goed hoor is het vooral inderdaad het feit dat je het kan vast pakken en dat je iets kan structureren doordat je er in beeld mee bezig kan zijn is voor de patiënt of cliënten heel belangrijk hier.

T2: Ja. Door het zichtbaar te maken, door het te zien. Ja dus heel erg vanuit de analoge proces theorie he en Smeijsters, dat wat deze patiënt beschreef dat wat hij dus ervaart zelf aan processen die in hem spelen, die verbeeld hij letterlijk in het beeldend proces. En doordat hij dat beelden ook via zijn handen gewoon aan het doen is, schept dat orde en overzicht. Ja.

I1: Ja. Hoe zit dat voor jou als therapeut, dat medium? Wat heb jij er voor kracht aan om met het medium bezig te zijn?

T2: Als persoon zelf?

I1: Nou als jij als therapeut met de cliënten bezig bent, wat heeft het voor jou dan voor meerwaarde dat je ook nog met het medium werkt?

T2: In plaats van dat ik alleen maar in gesprek zou gaan?

I1: Ja, bijvoorbeeld.

T2: Naja al die dingen die ik net heb gezegd, want die zou ik allemaal niet kunnen in gesprek.

I1: Die zou je niet kunnen zien dan in gesprek, bedoel je?

T2: Nee, maar sommige dingen zijn ook uhm. Kijk om dingen te kunnen verwoorden en om dingen te kunnen bespreken, dat vereist zoveel vaardigheden, daar staan we niet eens bij stil, maar dat vraagt dat je kunt nadenken over jezelf, dat je kunt reflecteren, dat je kunt signaleren, dat je kunt differentiëren van wat voel ik dan eigenlijk uh dat je daar verbaal een grote woordenschat voor hebt om dat dan ook nog onder woorden te brengen. Dan moet je dat ook nog op een manier doen, dat de ander gaat snappen wat jij dan bedoelt. Nou dat, dan ben je zoveel stappen verder. Als je dat kunt, ja dan is er ook geen probleem. Want dan lukt het je ook gewoon om dat allemaal te benoemen, maar heel veel mensen die hier vast zitten, zijn hier vast komen te zitten, niet omdat ze dingen verkeerd gezegd hebben, maar omdat ze dingen verkeerd gedaan hebben. Omdat ze vanuit de handeling te snel impulsief, agressief of uh vanuit angst te reageren. Dus je moet daar veel meer bij aansluiten. Uhm en het einddoel is uiteindelijk dat ze gewoon kunnen stilstaan, dat ze kunnen reflecteren en dan bewust een keus kunnen maken ook nog van tevoren; stop wat ga ik doen?; wat heeft dat voor een gevolgen voor mij? ; Wat heeft dat voor gevolgen voor de ander?; nou dan ben je al heel ver.

I1: Ja, dus het feit dat jij met het medium kan werken, zorgt dat jij meer met de cliënten voor elkaar kan krijgen.

T2: Nou dat ik meer aansluit bij waar ze zitten qua ontwikkeling en qua niveau denk ik. Die mogelijkheid biedt het.

I1: Je hebt net een heel mooi voorbeeld gegeven over hoe het is om met het medium te werken. Heb je ook dat je uhm aan de werkrelatie werkt in het medium?

T2: Uhm, dat is samenwerkingsopdrachten doe bedoel je? Of hoe...?

I1: Ja

T2: Uh, doe ik wel eens. Doe wel eens met volgen en leiden en spiegelen opdrachten. Uhm, nee maar ik werk denk ik meer aan de werkrelatie door ondersteunend aanwezig te zijn en motiverend en uhm opties aan te dragen waar mensen uit kunnen kiezen.

I1: Dus qua werkrelatie ben je wel meer verbaal bezig, dan non-verbaal bezig?

T2: Nou nee, maar dat is ook in het medium. Dus als iemand bijvoorbeeld zeg ik wil, bijvoorbeeld hij wil dit maken (raakt project hoofd met laatjes aan), maar hij weet niet welk materiaal en hoe hij dat moet beginnen, kijk dan kan ik hem opties aanreiken. En dat is misschien verbaal, maar dat gaat wel over wat hij wil maken. En dat kan ik ook laten zien, ik hoef niet alles te vertellen en dat doe ik ook door voorbeelden te laten zien. En ik maak ook wel werkstukken, ik maak ook wel voorbeelden om mensen te laten zien hoe je materiaal kunt gebruiken en kunt toepassen, uhm om inspiratie op te doen. Ja, maar ik zit niet heel erg met werkvormen, ik doe geen oefeningen over wat in de PMT denk ik veel meer gebeurt, over afstand en nabijheid en hoe ga je daar dan concreet richting mij nu mee om, ik ga je nu frustreren en kijken hoe je daar op reageert en dan gaan we oefenen met alternatieven, dat doe ik niet. Nee.

I1: Jij zit meer op de rouwverwerking en de verwerkingskant?

T2: Ja, nou niet alleen, want dat is één kant. Maar ik zit, mijn visie is wel veel meer: ik ben niet trainingsgericht aan het werk. Ik ben heel erg gericht vanuit de ontplooiing van iemand zelf, vanuit waar iemand zelf zit en daarnaast gaan staan en dat zo veel mogelijk de ruimte geven om zich te ontwikkelen. Ik geloof niet zo in mensen gaan frustreren op de dingen die ze toch al niet kunnen. Ja, natuurlijk daar zijn goede trainingen voor, dat is prima, maar dat is niet hoe ik werk.

I1: Nee, dat is al mooi een volgende vraag. Want uh is er nog een bepaalde manier vanuit hier dat jij moet werken? Of kan je op je eigen manier werken?

T2: Nee, ik ben redelijk uh nou uh, ik ben heel erg vrij in hoe ik mijn therapie inkleed. Maar we hebben wel een algemeen doel hier binnen. We zitten dus uh, ik werk dus in een Penitentiaal Psychiatrisch Centrum, dat is een speciale afdeling binnen het gevangeniswezen. We hebben er vier van in Nederland en ééntje is dus in Zwolle. En het doel van het PPC, het algemeen overkoepelend doel is: mensen te stabiliseren en door te plaatsen naar behandeling elders. En ze ook te motiveren daarvoor. Dus ons doel is niet zoals de TBS gericht op recidive vermindering. Uhm, het is niet gericht op echt het behandelen voor de lange termijn. Uh, wij zijn meer bezig om mensen te motiveren van he uh je hebt een probleem en daar heb je hulp voor nodig. Uhm, dus sta open voor hulp, en dan gaan we je helpen naar een goede plek te komen, waar ze jou verder kunnen helpen. Uhm en stabiliseren. De mensen die op een PPC geplaatst worden die zitten daar, omdat ze een delict hebben gepleegd of daar van verdacht worden en te zwak zijn, om wat voor een reden dat ook, om op een reguliere afdeling te verblijven. En daarvoor zijn die PPC-afdelingen, met meer zorg en meer behandeling. Dus dat is wel het kader waarbinnen ik moet werken. Ik kan niet zeggen, ik heb een zede delinquent voor een jaar in behandeling en die gaat daarna naar de TBS en daar ga ik eens flink delict-analyses en risico uh, nee, want dat gebeurt straks in TBS.

I1: Ja, dus jij zit echt nog in het beginstadium van het hele traject dan.

I1: Ja echt heel erg gericht op stabiliseren, in het hier en nu en de huidige situatie. We gaan ook niet door werken, we gaan vaak geen trauma's uit de jeugd pakken we op hier. Want daarvoor zijn mensen te onstabiel en worden daardoor nog instabieler. Uhm dus we zitten vooral denk ik dan op het supportief werken en op het uhm orthopedagogisch en het re-educatief ook.

I1: Ja. En je zei net zelf al een stukje, dat je zelf ook een visie had. En die visie is dus vanuit het ontplooiën van mensen te werken?

T2: Ja, ik denk dat uh dat je mensen pas kunt veranderen, en zeker zo in gedwongen kader, als ze zich veilig genoeg voelen om uitgedaagd te mogen en te durven worden uh en daarin de vrijheid voelen om te experimenteren en niet... Kijk dit zijn natuurlijk mensen die al enorme dossiers en behandelingen achter de rug hebben, die op alle fronten in het leven vastlopen, die weten wel wat ze allemaal niet kunnen. Dus dat zelfbeeld is heel laag en die worden al dagelijks geconfronteerd met hun beperkingen. En ik denk juist dat het beter is om aan te sluiten bij: maar wat wil jij? En wat kun jij?; vandaaruit denken en ik geef altijd het voorbeeld van he: ik doe ook mijn belasting aangiften niet zelf. Ik hoef dat ook niet te kunnen. En als mijn band lek is van de auto, hoef ik dat ook niet zelf te kunnen verwisselen, maar het is wel handig als ik weet dat ik het niet kan. En dat ik instaat ben om degene te vragen die het wel kan. En dat geldt voor patiënten ook, zo van je hoeft niet alles zelf te kunnen, en als jij je financiën niet op orde kan houden, of je hebt moeite met je medicatie, dat is helemaal niet erg uhm als je dat maar weet en als je maar weet bij wie je moet zijn om dat wel voor elkaar te krijgen. Nou en dat is meer een gedachte die ik dan heb, ja.

I1: *Stilte van 5 seconden* Uuum, even kijken of we nog wat hebben. Volgens mij hebben we het al allemaal redelijk doorlopen. Heb je nog bepaalde interventies die jij wel eens bewust inzet op uh de werkrelatie tussen jou en de cliënt, de werkaliantie?

T2: Uhm, wat denk ik sowieso erg belangrijk is, is dat je je aan je afspraak houdt. Dat je transparant bent, dat je nooit liegt, dat je eerlijk en oprecht bent en contact maakt en de ander ziet. Ik denk dat dat echt wel de belangrijkste kernbegrippen zijn en dat ik ook wel laat zien dat ik wat moeite wil doen voor mensen. EN dat ik besef dat ze in een heel afhankelijke situatie zitten, waarin ze van alles moeten vragen en afhankelijk zijn van of anderen dingen voor hun willen doen. En dat is best wel een nare situatie waar je dan in zit. Dus uh, ik ga niet moeilijk doen over uh materialen of kosten, nee als jij op cel wat wil doen dan krijg je spullen mee en als je zegt van nou ik zie je pas volgende week weer, kun je dan deze week nog even kwasten langs brengen, want anders moet ik een hele week wachten, ja dan kom ik dat doen. Dan kom ik extra langs. En als iemand niet naar therapie komt, dan kom ik dezelfde dag of de dag daarna bij je langs om te vragen hoe het met je gaat. En niet om te zeggen je moet naar therapie komen, maar wel om te vragen : goh ik maak me zorgen want je was er niet.

I1: Om het contact nog even te behouden.

T2: Ja. En als iemand uhm, en niet in een vast stramien van we hebben nu therapie, dus je moet bij mij, als je drie keer niet bent geweest dan houdt het op. Zo zijn sommige mensen ook, maar ik denk juist dat dat hoort bij de populatie hier, dat mensen afhaken en dat je juist daar heel veel in moet investeren en veel in moet steken, want anders gebeurt er niks. EN dat ik dus ook naar mensen toe ga op cel. En dan laat ik even los van we moeten nu beelden werk gaan maken, maar ik bedoel eerst maar eens dat wij een gesprek je hebben over koetjes of kalfjes. En als dat is waar jij moet beginnen, want als jij niet anders kunt, dan gaan we het vandaar uit opbouwen. En als het nodig is dat ik elke week bij je langs kom met potloden, dan doen we dat. Ja daar ben ik gewoon zo flexibel mogelijk in.

En wat ook wel een belangrijke is voor de werkrelatie, ik ben geen lerares dus ik ga geen opdracht geven en dan moet je je aan de opdracht houden. Ik juich het alleen maar toe als mensen zich er niet aan houden. En dat is ook mijn visie op het maken van beeldend werk, als ik jou de opdracht ik en mijn muur in klei geef en zij vraagt dan mag ik dat in karton doen, ja natuurlijk mag je dat in karton doen. En mag ik daar dat en dat voor gebruiken, ja natuurlijk. En als er iets totaal anders uit komt, want dat heb ik ondertussen ook wel geleerd, ik kan honderd keer een opdracht geven en honderd keer komt er totaal wat anders uit. En het gaat er niet om dat iemand een opdracht uitvoert. Het gaat er om dat iemand aan het werk is en daarin dingen tegenkomt uhm dingen leert over zichzelf en zichzelf kan uitten. En ik geloof niet dat dat kan, door heel schools een opdracht uit te voeren. Dus dat zijn wel dingen waarin ik dus heel afgestemd uhm probeer zo dicht mogelijk bij de patiënt te staan en bij wat die op dat moment nodig heeft. En terplekke ook opdrachten te verzinnen bij passen bij de situatie waar iemand zich op dat moment in bevind en hoe het nu met iemand gaat. En daarin heel erg constant al mijn eigen dingen los te laten. En dat is wel een investering in de relatie. Dat zijn wel interventies denk ik, ook in het medium, die ik wel echt doe uhm om zoveel mogelijk iemand zelf de ruimte te geven.

I1: En de cliënt inderdaad bij het proces te betrekken, zijn eigen proces te betrekken.

T2: Ja, ja en hem niet te gaan vertellen wat ik allemaal vind of hoe het zou moeten. Het mooiste is natuurlijk, dat iemand zelf zo van ohja, het mooiste zijn de momenten dat het even stil is. Dat je ziet van oké nou, nou valt er wat, of nou gaat er een lichtje branden of nu uh, ja. Ja... Ik zit even te denken of ik nog een andere interventie doe. Uhm * stilte 7 sec*. Nee zou ik zo even niet kunnen bedenken.

I1: Hmm. Heb jij nog een vraag Eunice?

I2: Ik heb wel vragen, maar niet aan de hand van het interview.

I1, I2 & T2: * lachen*

T2: Zal ik 'm uitzetten of hebben jullie nog meer?

I1: Nee, is goed. Dank je wel.

Bijlage 4 Interview therapeut 3 (beeldend)

T3: Martine Ruijter – FPC de Kijvelanden – Beeldend Therapeut – 21-04-2016

Interviewer 1 (I1): Jolida van der Linden

Therapeut 3 (T3): Marjan Helmich

Dit interview vond telefonisch plaats.

I1: Super fijn dat u met ons in gesprek wilt.

T3: Ja hoor, dat is wel goed hoor.

I1: Oké.

I1: Ik moet heel even terugdenken, want het is voor mij ook even switchen. Jij werkte op een instelling waarbij waar alleen de doelgroep niet bij in viel, toch?

T3: Ik werk in de forensispsychiatrie, met volwassen mannen en af en toe zitten er wel jongeren bij, maar meestal zijn ze wel ouder dan vijftientig ja.

I1: Oké. Achttien tot vijftientig valt nog wel binnen onze doelgroep, maar daarna niet meer.

T3: Nee.

I1: Maar dan hebben we het in dit geval voornamelijk over de setting en wat jij als therapeut ervaart in het werken binnen de gedwongen kader.

T3: ja

I1: Want wat wij onderzoeken is eigenlijk wat de functie is van het medium. Dus in jouw geval, beeldend als ik het goed onthouden heb.

T3: Klopt.

I1: Ja wat de functie is van beeldend voor de werkaliantie tussen jouw en de cliënt. Omdat we best wel merken, dat het breed wordt opgevat, het begrip werkaliantie. Zou jij kort even kunnen toelichten, wat het voor jouw betekend?

T3: O jeetje, ja. Ik zou het zo niet per definitie weten, maar als ik het zo ziet staan, dan zou ik denken aan de werrelatie tussen mij en eigenlijk de driehoek, tussen de patiënt, het materiaal en mij. Nou ja, dan weet ik ongeveer waar jij zit in de definitie.

I1: Heb je nog een bepaalde visie waar je mee vanuit een bepaalde instelling werkt? Of mag je het allemaal zelf weten of heb je zelf nog een persoonlijke visie.

T3: Umm, nee we werken wel heel cognitief-gedragsmatig, maar bijvoorbeeld in het zorgprogramma zeden hebben we ook wel echt afgesproken dat we umm beeldend dan ook vooral op de behoefte en gevoel gaat zitten. Als aanvulling op de CGP en dat wordt dan ook wel gewaardeerd ja. Dus het mag gewoon ruim zijn, bijvoorbeeld schematherapie komt ook voorbij.

I1: Dus het is dat je multidisciplinaire werkt en daarop aansluit met je vaktherapie.

T3: Ja klopt.

I1: Oké. Heb je zelf nog een bepaalde manier waarop je deze therapieën insteekt?

T3: Umm, ja dit ligt altijd een beetje aan de hulpvraag natuurlijk. Er zijn verschillende problematieken en natuurlijk is het hele scenarioprocedure eclectische therapie ligt overal onder. Umm, ja en verder, op de achtergrond ben ik altijd wel bezig met de appéllijst. Welke behoefte er liggen en waar de patiënt zelf mee moet komen. Maar dat gaat vooral over contact maken en aansluiten bij de patiënt. Omdat het allemaal hele verwaarloosde mannen zijn, die in het contact ook heel veel verwaarlozing en wantrouwen hebben meegemaakt aan misbruik. Ja het zit voornamelijk in het contact en aansluiten. En als je dat heb, dan meer confronterend, ongewone of moeilijke materialen dan voor diegene aanbieden.

I1: Ja precies. En merk je ook weleens dat het contact niet zo makkelijk te krijgen is, tussen jouw en de cliënt?

T3: Ja, bij psychotische patiënten wel. Ik heb bijvoorbeeld een oude Marokkaanse man. Daar was gewoon behoefte om contact te maken om te kijken of er eventueel behandelingen konden worden gestart. Maar die lag in zijn bed en die vond het allemaal wel goed. Dan begin ik daar met alleen maar binnenkomen en dan lukt dat niet na zestien pogingen. Naja, dan houd het ook op een gegeven moment op. Hij geeft gewoon goed zijn grenzen aan en dan is het ook niet echt ethisch om dan door te blijven gaan.

I1: Ja precies. Heb je ook een voorbeeld gehad, waarbij in eerste instantie moeilijk was, maar waar je door middel van het medium juist wel, uiteindelijk, wel in contact kon krijgen? Of in ieder geval een goeie werrelatie kon opbouwen?

T3: Ik moet even goed nadenken, omdat ik niet direct. Ja soms wel, maar meestal is het in het volhouden en betrouwbaar zijn en voorspelbaar zijn zelf, dat het contact uiteindelijk groeit. Maar soms vinden mensen het ook gewoon fijner om te werken en niet te veel te zeggen en niet zo veel met mij te hoeven. Maar dat komt naar mijn idee minder vaak voor.

I1: Oké dus die afspraken maken en het samen naar hetzelfde doelwerken, dat is het belangrijkste volgens jouw in de therapie.

T3: Ja.

I1: Oké, en je werkt met het medium. Wat vind je voor jezelf als therapeut daar de kracht van, dat jij het medium kan gebruiken met deze doelgroep?

T3: Umm, nou dat het wel mogelijk is dat het niet gaat over ons contact, maar dat het kan gaan over het contact tussen het materiaal en de patiënt. En umm, kan je nog één keer de vraag herhalen?

I1: Dat het voor jouw als therapeut van meerwaarde heeft, dat je het beeldende in kan zetten.

T3: Ja, en dat het blijft staan, wat we hebben gedaan en ook het gedrag blijft staan. Als je het gedragstherapeutisch bekijkt, dat je ook kan kijken naar eej, wat voor keuzes heb je daarbij gemaakt, wat waren je gedachtes erbij, wat is je gevoel erbij en het resultaat blijft in het werkstuk staan en dat is, zeker voor patiënten die snel afgeleid zijn, die niet zo heel ver terug kunnen kijken wel erg fijn. Het brengt ook uit de comfortzone. Als je in zo'n klinische setting werkt, dan is elke dag zo'n beetje hetzelfde. Je komt niet elke keer met risicofactoren van buiten in aanraking. En bij beeldende therapie kan je dan toch die uitdaging dat natuurlijk gedrag naar boven zien komen, omdat het ongewoon is en de comfortzone uitgaat. Waardoor het gedrag meer naar boven komt en dat blijft staan.

I1: Ja dus dat heeft voor jouw, als ik het goed hoor, als therapeut, dat je dat gedrag dan ook daadwerkelijk kan zien en blijven zien.

T3: Ja en de patiënt ook. Het helpt hem ook om terug te kijken.

I1: Ja en zijn er ook nog meer, want ik heb je ook al aspecten horen noemen die ook voor cliënten van belang zijn. Zijn er nog meer voordelen voor het werken met beeldend voor de cliënt zelf?

T3: Ja je hebt heel veel neven effecten, zoals trots zijn van eej ik heb het wel gered, ik zag het niet zitten. Een stukje meer zelfvertrouwen. En dat kunnen delen met de afdeling of met z'n coach op de afdeling of de behandeling op de afdeling met weer een tussentijdse tentoonstelling daarmee oefenen met jezelf laten zien, zelf je werken laten zien. Ook kunnen uitleggen van eej wat je nu bij beeldend heb laten zien en iemand een andere kant van jouw laten zien.

I1: Ja precies, ja mooi, een mooie toevoeging.

Zet jij die werkrelatie ook weleens bewust op de voorgrond neer in jouw therapie?

T3: Ja, bijvoorbeeld we hadden laatst iemand, die stond laatst helemaal radeloos op die was aan het huilen, dat het zo voor hem niet meer hoefde en dat hij maar gestraft blijft en dat hij niet meer tegen het opsluiten kon en dat hij toch al dood wilde. En dan zeggen we ook op een gegeven moment, dan gaan we naast hem staan en dan zeggen we ook en gaan we naast hem staan, kijk ons een aan. Dan zegt hij, niemand is te vertrouwen, jullie willen niet met mij naar buiten. Dan halen we hem echt naar het hier en nu en in ons contact. Vertrouw je ons, los van ieder ander, maar vertrouw je ons?

Natuurlijk vertrouw ik wel, nou luister dan naar ons, wij hebben vertrouwen in jouw en wij gaan met jouw naar buiten. Dus dan halen we het heel erg op de voorgrond om hem uit dat gevoel te krijgen. Maar ook wel als ik de therapie afsluit dat de patiënt, kan aanbellen om een kopje koffie te drinken of hun hart willen luchten, dat je hen zeg maar ook steunt nadat je hen weer zelf hun pad laat volgen, zeg maar. Dat je beschikbaar blijft en dat waarderen ze ook heel erg.

I1: En als ik het zo hoor, zet je het meer op de voorgrond door verbaal bezig te zijn en non-verbaal te spiegelen en niet zo zeer door beeldend werk in te zetten in de opdrachten?

T3: Naja het blijft wel samen, maar dan gaat het niet zo zeer over onze werkalliantie, maar over het oefenen wat er in contact gebeurt of hoe er geoefend kan worden met aangeven. Of vanuit dat verschillend gevoel in contact treden. Dan doe je wel iets met die samenwerking, dat doe ik alleen als hij dat voldoende aankan met mij. Maar dan zet ik het niet in om de samenwerking te vergroten, dan is de samenwerking al groter, zeg maar.

I1: Dus je ziet daarin ook niet echt heel erg verschil tussen iemand die aan het begin staat en jouw nog matig vertrouwt en iemand die al langer bij jouw is en jouw al meer vertrouwd, want je zet hem pas later in of zie ik dat verkeerd?

T3: Ja ligt er denk ik aan, ik werk ook weleens samen dat ik kan zien wat iemand met mij doet of hoe die in contact treedt. Ik doe het ook weleens aan het begin. Want dan zie je ook wat er gebeurt, als iemand contact maakt die je niet zo goed kent en hoe die iemand vertrouwt. Ja inderdaad dat doe ik ook wel.

I1: Ja en aan wat voor soort beeldende opdrachten moet ik dan denken?

T3: Umm als het over samenwerken gaat.

I1: Ja.

T3: Umm, wat ik vaker doe is op één vel en vanuit een eigen vorm, dus je begint met een eigen basic vorm met verf of met vetkrijt en vanuit die vorm contact te gaan maken met de vorm van de ander, zonder te praten. Dan is het doel om te kijken, hoe dichtbij komt hij en hoe dichtbij mag ik komen en op welke manier en geeft hij grenzen aan of niet? Maakt hij oogcontact of niet? En die varieer ik nog

weleens door het blad door midden te vouwen om te kijken van eej voelt het dan anders. Blijft hij dan meer op de eigen helft of is dat dan een eigen helft, wordt deze ervaren als eigen helft of ga je er ook overeen? Kan ook eventueel met een lijn in het midden in plaats van een vouw als dat nog duidelijker is. Ga je dan een grens over of vraag je dan toestemming. Naja hoe ga je daarmee om? Maar ook wel met klei. Dan beginnen we allebei met ons eigen stuk en dan kleien we naar elkaar om samen een brug te bouwen.

I1: O ja, mooie opdrachten.

T3: Dank je

I1: Umm, ik zit even te denken of er een vraag is die er mooi op aansluit. Ja heb jij ook wel eens, want we hebben het nu heel erg over de opdrachten die jij geeft. We hebben het onbewust ook wel een beetje gehad over welke interventies jij daarin pleegt. Maar zijn er nog specifieke interventies die jij onderneemt?

T3: Om de werkalliantie te verstevigen?

I1: Ja

T3: Beeldend of ook in het contact?

I1: Ja allebei, verbaal en non-verbaal.

T3: nou wat ik wel doe in umm in het beeldend werk is denk ik, als we bijvoorbeeld samenwerken, het spiegelen. Ik sluit bij aan om dezelfde kleur te gebruiken of dezelfde vorm te tekenen of te schilderen. Zo van je mag er zijn, dat zeg ik dan niet, maar dat is het effect wat ik daarmee wil bereiken. Dat is eigenlijk spiegelen. En umm, verbaal met complimenten met alert zijn op verjaardagen of rechtszittingen, navragen naar rechtszittingen of andere belangrijke dingen. Familie die op bezoek komt. Of belangrijke gebeurtenissen die spelen en daar op terug vragen. Ja dat is wel belangrijk.

I1: Ja, dus het zijn bewust inzetbare interventies die jij pleegt?

T3: Ja, naja ook menselijk, maar daar probeer ik wel aandacht voor te hebben, omdat ze veel het gevoel hebben dat ze niet gezien worden in de kliniek of hun hele leven niet. Dus daar wel wat aandacht voor te hebben.

I1: Ja precies. Wat zijn er voor kenmerken te vinden, binnen die werkalliantie binnen de therapie?

T3: Kenmerken, wat daar iets over zeg over die werkalliantie?

I1: Ja.

T3: Umm ja, op het moment dat de patiënt vastloopt en uiteindelijk toch hulp vraagt, wat de patiënt uit zichzelf niet snel doet. Dus dat zijn voor mij altijd wel mijlpalen, hij staat open voor hulp. Hij vertrouwt mij daarin of dat iemand mij een compliment geeft op mijn werk, wat natuurlijk niet het hoofddoel is, maar wel betekend van hee ik zie jouw ook en waar ben jij eigenlijk mee bezig? Die geïnteresseerd is en wat betekend jouw werkstuk? Umm, even denken hoor. Nou bijvoorbeeld ik doe ook weleens staan een schilder werk en wisselen we elkaar af. Om de beurt schilderen en als hij dat gewoon op een adequate manier doet of gewoon met respect en aanvoelt van eej, dat is nu wel weer lang genoeg geweest, dan kan ik nu wel weer even. Als die balans er komt, dan denk ik van hee nou dat zegt ook iets over de werkalliantie, maar ook over het aanvoelen en het empathisch zijn.

I1: Mooi om te zien dat het ook tijdens beeldend werk zijn invloed heeft. Zijn er ook nog doelen binnen de therapie die werkalliantie bevorderen?

T3: Ja, er worden sowisow patiënten aangemeld met dat doel. Van probeer hem in behandeling te krijgen en probeer het op te gaan starten. Dus dat gaat in eerste instantie voornamelijk alleen over het contact maken. Dus dan is dat denk ik een doel en als je vraagt of er nog subdoelen zijn die nog meer beeldend zijn ja nee, dat is dan gewoon het doel van contact maken of het leren vertrouwen of vertrouwen uitvergroten. Vertrouwen uitbouwen, ja dat is dan wel weer meer op zichzelf gericht.

I1: Ik ben toch eigenlijk, merk ik bij mezelf, best wel nieuwsgierig naar een praktijkvoorbeeld. Zou jij een voorbeeld kunnen noemen, waarbij je zelf echt merkt dat je moeilijk een klik kon maken of contact kon maken met een patiënt en aan het eind toch dat het lekker liep en hoe het proces een beetje verliep?

T3: Ja umm, het grootste voorbeeld uit mijn negen jaar TBS is dat er een psychotisch patiënt was en die werd inderdaad aangemeld van uhh, hij heeft een waan. Hij denkt dat hij hele grote handen heeft en daar schaamt hij zich heel erg voor, dus hij sluit zich op in zijn kamer. En uiteindelijk hebben we hem vanuit zijn kamer naar de beeldende therapie ruimte gekregen en ook aan het werk gekregen met zijn handen en ook zijn handen onttrokken en ging het veel beter met hem. Ging hij gewoon meer spreken en was hij minder stil. Ging meer zeggen wat hij wilde en wat hij leuk vond. Dus dat is wel een sprekend voorbeeld van wat we dan bereikt hebben.

I1: Ja en hoe heb je het dan voor elkaar gekregen.

T3: Umm, ja ik denk door het volhouden. Gewoon voorspelbaar zijn. Elke week weer terug komen. Zelfde tijdstip gaan. Zelfde manier, vanuit rust en niet iets opleggen maar er gewoon zijn. En uiteindelijk wanneer dat groeit, kijken of iemand koffie wil komen drinken in de therapieruimte.

Uitnodigen van kijk nu wat ik allemaal heb, van materiaal. Laten zien van wat er allemaal is in zo'n therapieruimte. En van daaruit uitbouwen.

I1: Dus eigenlijk eerst buiten het medium om contact zoeken en als het contact er is dan proberen om hem binnen het medium te krijgen.

T3: Ja, want we merken toch bij die mannen, ze moeten toch wel over hun grenzen, de meeste. Kinderachtig en ongewoon en ze lijken beeldende materialen veel moeilijker te lijken dan het luisteren naar muziek. Wat ze passiever kunnen doen. En wat ik weleens doet, als iemand niet wil, dan teken zeg ik weleens, zeg maar wat ik moet tekenen en dan begin ik met tekenen. Die ander geeft mij dan opdracht wat ik teken. Maar dat gaat wel over zijn thema en over zijn opdracht eigenlijk.

I1: Ja precies, dus dan ben je toch nog een soort van bezig.

Ja. En merk je ook dat je daardoor de cliënt mee kan krijgen?

T3: Ja soms wel en dan zeg hij bijvoorbeeld, zo moet het niet en zo bedoel ik het niet. O joh, misschien kan je dan zelf die lijn neerzetten. Of doe jij een lijn, dan doe ik een lijn. Dan gaan we daarin variëren en dan komt de patiënt ook wel in beweging.

I1: Ja mooi. Duidelijk voorbeeld ook. Even denken. Ja wij hebben het al over interventies gehad, de kracht van het medium is al aan bod gekomen. De doelen eigenlijk ook wel. Jouw visie ook. Voorbeeld uit de praktijk ook. Heb je nog een voorbeeld dat je leuk vindt om te delen? Waarvan je denkt, nou dat is wel interessant dat draagt wel echt bij, omdat dat duidelijk laat zien dat beeldend een meerwaarde heeft.

T3: Umm, even nadenken hoor. Nou wat ik altijd mooi vind aan beeldend is dat, ze op de afdeling van alles moeten en het meeste alarm gebeurt ook op de afdeling. Want er moet afgewassen worden er moet gekookt worden en op een gegeven moment moet je gewoon achter de deur als je niet luistert. En bij mij is de opdracht wel een opdracht, maar ik zorg altijd voor een stukje eigen inbreng zodat ze een beetje ruimte hebben om zelf iets te beslissen. In zo'n klinische forensische setting is er heel veel bepaald. Tot wat je die avond eet, of in ieder geval wordt dat door de groepsleden bepaald. Ik ervaar wel dat sommige doelen bijvoorbeeld netjes leert aangeven van wat je wilt en dat mensen het leren verwoorden. Dat het mij dan beter lukt dan op zo'n afdeling. Omdat je dan, weet je dat zijn dan jongeren meiden, die je dan aanspreekt en dat kan krenkend zijn. (20:37) En bij mij, dan voelt het toch sneller meer gelijkwaardig zijn, omdat ik ook beeldend mee werk met bijvoorbeeld schilderen of beeldhouwen, dan kan ik gewoon aangeven, van dit moet zo en we samen een plan maken van hoe we het gaan aanpakken en loopt zo'n afdeling sneller tegen het zere been aan. Ja nee, denk jij dat je nu kan zeggen dat ik nu moet gaan afwassen en dan neemt hij toch niet mee wat hij bij mij wel doet. Wel jammer en dat kom dan denk ik, doordat ik zeg, nou ja we gaan met hout werken en ik wil graag dat je er een plan bij maakt, maar verder mag je zelf weten wat je maakt. Dan krijgt hij inspiratie en meer de mogelijkheid om te bepalen, dan dat ik zou zeggen het moet ook nog een paddenstoel worden, want dan kan hij geen kant meer op en dan heeft hij geen eigen invulling en ik denk dat dat de kracht is van het beeldend werk is, dat het een stukje eigen creativiteit stimuleert, waardoor je weer meer zelfbeschikking ervaart.

I1: Als ik het jouw hoort zeggen, dan is het juist het vrij laten bij deze doelgroep heel belangrijk.

T3: Ja figuurlijk vrijlaten.

I1: Ja dus het materiaal wel vastleggen, maar wel richting geven, maar niet zoals bij kinderen, merk je nog weleens dat de opdracht echt veel kleiner moet maken, maar dat is bij deze doelgroep dus niet nodig?

T3: Nou, bij persoonlijkheidsstoornissen niet, want er zijn natuurlijk ook mensen met een psychose en daarin moet het veel gestructureerder. En het is ook niet altijd dat ik het thema of het materiaal vast houd. Ik bepaal er altijd twee en ééntje laat ik vrij. Dus het materiaal of het thema.

I1: Ja precies, duidelijk.

Hoe zie jij de functie van het medium voor de werkaliantie?

T3: Ik denk dat het een uitvlucht is, ze hoeven niet per se iets met mij, maar ze mogen ook iets met het materiaal. Dan is het minder bedreigend omdat het niet over henzelf gaat. Het gaat over het werkstuk. Dan langzamerhand gaat het steeds meer over zichzelf, maar dat merken ze dan ook vooral niet. Teminste ik merk het ook, ik ga het niet eerder aanraken of benoemen, dan als ze van zichzelf merken van, o ja dat werkt bij mezelf inderdaad ook zo. Ik doe het natuurlijk wel forceren als het een beetje te lang duurt, dat ik denk zeg van; goh, ik geloof dat ik dat nou eerder heb gehoord dat je, zo meer vanuit een grapje.

I1: Ja om ze net iets meer bewuster te maken.

T3: Ja, ja.

I1: Maar dus zou je zo eerder op de tempo van de cliënt kunnen aansluiten.

T3: Nou ja, dat zou in een gesprek ook wel gaan, maar dan moeten ze altijd iets met jouw en bij het beeldend kunnen ze dat nog even vermijden als dat te moeilijk is.

I1: Ja precies, nu komt het onbewuste ook naar voren.

T3: Ja.

I1: Ja mooi.

Umm, volgens mij heb ik zo'n beetje alle vragen wel gehad.

T3: Oké

I1: Het gaat een beetje snel, maar je bent duidelijk dus dat is mooi.

T3: Oké.

I1: Heb je zelf nog iets dat je wilt toevoegen of vragen aan ons?

T3: Umm, nee. Ik zou het zo één, twee, drie niet weten. Ik zou het wel leuk vinden om uiteindelijk het onderzoek te ontvangen.

I1: Ja, dat gebeurt sowisow. Vind je het ook fijn om tussen door het uitgetypte interview te ontvangen?

T3: Ja, dat vind ik wel fijn. Als ik dan denk van, dat bedoelde ik net iets anders, dan kan ik dat nog net even verbeteren.

I1: Ja precies, is goed. Nou oké hartstikke bedankt dan.

T3: Nou jij veel succes met uitwerken.

I1: Dank je wel, tot ziens!

T3: Oké, dag.

Aanvulling op dit interview via mail:

Ik werk in groepen en individueel.

Ik denk dat er wel een verschil is in werkalliantie in de groep of individueel.

In de groep is er nog een extra dimensie in contact, naast het materiaal en met mij, is er dan ook contact tussen de groepsleden. Dus ik denk dat er individueel meer alliantie is tussen mij en de patiënt en in de groep de alliantie meer verdeeld is.

Bijlage 5 Interview therapeut 4 (beeldend)

T4: Edwin Maas– Mondriaan (Vijverdalseweg 1) – Beeldend Therapeut – 06-04-2016

Interviewer 1 (I1): Jolida van der Linden

Therapeut 4 (T4): Edwin Maas

Het interview heeft plaats gevonden binnen Mondriaan, na het kennismaken is de opname gestart. In dit interviews zijn alle bevestigende ja's en knikjes die tijdens de tekst van de ander zijn gezegd weg gelaten, zodat de tekst makkelijker te lezen is.

I1: Is het goed als ik u, met je aanspreek?

T4: *Knikt ja*

I1: Fijn, dat uhm is helemaal fijn. Wat fijn dat je er bent Edwin, dat je tijd voor mij hebt. Uhm, ik wil het graag met jou hebben over de functie van het medium bij de werkalliantie binnen jou therapie, dus binnen het beeldende. Omdat werkalliantie best een breed woord is, wat versta jij onder werkalliantie?

T4: Moet ik even diep over nadenken, werkalliantie. Ik heb er niet echt direct een idee bij. Uhm, ja ik veronderstel dat het gaat over samenwerking, over afstemming tussen verschillende behandelaars.

I1: Ja, dat is ongeveer wat wij ook zien. Heel veel hebben daar ook nog belangrijke punten in, de ene heeft het vertrouwen er meer in hoog staan, de ander het samenwerken hoog staan. Maar het is vooral dat er niet zo zeer een klik is met de jongere, maar dat er vooral samen in een goede sfeer aan een doel gewerkt kan worden. Dus wat u zei dat klopt inderdaad. Uhm, allereerst heeft u nog een persoonlijke visie waar vanuit u werkt? Of een visie vanuit de instelling?

T4: Nou ja ik werk heel sterk, tenminste bij het beeldende, want ik ben behalve beeldend therapeut ook ambulante gezinsbehandelaar en ik heb lang ook als gezinstherapeut gewerkt, uh uhm. Dus zeg maar dat systemische, dat systemische ken ik, namelijk in het bedenken van een grotere context, dat is wel heel belangrijk.

I1: Ja, dus dat neem je ook mee in je therapieën dan?

T4: Dat neem ik ook mee in mijn therapieën ja. Maar dus ik heb weinig gestructureerde therapieën. Gestructureerde in de zin van uhm uhm ik benader niet zo heel erg vanuit een diagnose, maar ik werk heel erg in de relatie.

I1: Ja en op welke manier doe je dat dan?

T4: Nou dat gaat over afstemmen en reageren op en kijken of je samen tot een goede communicatie kan komen. Als de communicatie goed is, loopt de therapie ook goed. Dan kun je echt wat dingen bespreekbaar maken en dan kun je soms wat dingen aanraken die wat moeilijker zijn en dan kun je ook bij andere lagen komen, dan dat je ergens anders komt. Uhm, voor mij is daarin het medium meer een middel dan een therapievorm.

I1: Op welke manier is het een middel? Heeft u een voorbeeld bijvoorbeeld?

T4: Uhm, (stilte van 5 sec.) uhm ja hoe zou ik dat zeggen. Uiteindelijk is denk ik zeg maar, taal blijft een middel waar je niet omheen kunt. Dus uiteindelijk zeg maar om dingen te benoemen en uh, voor het kind herkenbaar te maken als onderwerp van gesprek is het nodig dat je taal gebruikt. En het beeldende is zeg maar de aanleiding om tot dat gesprek te komen. Snap je wat ik bedoel?

I1: Ja dus in die zin het middel inderdaad.

T4: Ja, in die zin is het een middel. He dus je reflecteert op het beeld en daar heb je het over. Je hebt het over het beeld, wat er in het beeld gebeurt, wat er soms automatisch gebeurt of wat ik aanreik aan veranderingen om aan te brengen. Die maken uiteindelijk vertaalt, die moeten letterlijk in taal omgezet worden om er over te kunnen communiceren. Terwijl natuurlijk in het werk zelf ook wel stappen gemaakt worden, maar die moeten wel op een gegeven moment wel benoemd worden.

I1: Ja precies, en dan is de taal zeg maar het doel. Het begrijpen van is dan het doel...

T4: het begrijpen van is dan het doel, omdat je het er dan met elkaar over kunt hebben en dat doe je doormiddel van taal. Daarmee kun je de ander overtuigen dat je het hebt begrepen of niet.

I1: Ja precies oke. Uhm even denken. Heeft u een voorbeeld vanuit de praktijk waarbij u dacht de sfeer tussen mij en de cliënt of de klik tussen mij en de cliënt is niet zoals ik het wil hebben, maar we kunnen toch aan het doel werken, of ik heb het medium zo in gezet, zodat we een betere sfeer kregen en tot een doel konden komen?

T4: Ik denk dat mijn doel vooral ligt in het werken in de relatie. En daarom is het beeldende aspect daarvan, neem ik ook heel breed. Op het moment, als zeg maar in het contact iets niet goed loopt, dan neem ik dat beeldende heel breed. Dat wil ook zeggen dat ik bij wijze van spreken ook kan gaan voetballen met iemand, om te zorgen dat we eventueel aan beeldende dingen toe komen. Maar dat beeldende zelf vind ik niet zo, staat bij mij niet zo op de voorgrond, he dat is een middel. Dat gebruik ik, maar ik gebruik ook wandelen, of ik gebruik ook uh, weet ik veel he. Ik kan ook bij iemand op bed

gaan zitten en strips gaan lezen. Uh, dus het gaat over de relatie. Het gaat over het werken in de relatie.

I1: En heeft u een voorbeeld waarbij uh ...

T4: Nou wat bijvoorbeeld een heel mooi moment was, was een jongen die het heel moeilijk vond om naar de creatieve therapie te komen, omdat ik natuurlijk een vreemd iemand ben, omdat hij zich geen voorstelling kan maken van wat je daar nou eigenlijk moet doen, behalve knutselen dan, maar vooral het contact en de nabijheid was gewoon heel moeilijk. Hij kon bij wijze van spreken niet tegenover mij blijven zitten op de kruk daar (wijst mijn plek tegen over hem aan), dat kon niet. Hij moest eruit, moest met dingen gooien, moest dingen kapot maken, moest eigenlijk de relatie kapot maken, want hij kon niet verdragen dat iemand zo dichtbij was. Wat die jongen op een gegeven moment heeft gedaan, is een aantal keren naar buiten gelopen. Liep ie elke keer weg. Uh en uh dan liep hij bijvoorbeeld naar beneden en dan zei ik, nou nee je mag niet naar beneden, creatieve therapie gaat altijd door dat weten we nou. En wat we vervolgens gaan doen, daar moeten we het dan maar over gaan hebben. En dan moeten we gaan bekijken wat dat precies is. Ik heb zolang doorgewerkt, tot dat die jongen uiteindelijk zeg maar uit zichzelf naar mij toe is gekomen en mij heeft gevraagd of ik met hem samen een beeld wilde maken. En dan is de relatie goed en dan is het ook mogelijk om in de relatie te kunnen werken, want daar gaat het uiteindelijk om, het gaat om die relatie.

I1: Dus als ik het goed hoor, heeft u eigenlijk gekaderd voor de jongeren, maar binnen de therapie nog wel vrij uit gelaten, waardoor de jongen toch nog zelf....

T4: Wat bedoel je met gekaderd?

I1: Nou hij mocht niet naar beneden, hij moest wel in de ruimte blijven. Dus op die manier heb je hem..

T4: Maar dat doet hij nog wel hoor, hij loopt nog wel weg. Dus uh daar zijn een aantal sessies overheen gegaan. Hij loopt weg, ik ga achter hem aan, uiteindelijk lukt het niet om de therapie. Ik neem afscheid en ik zeg, nou het is niet gelukt, volgende keer gaan we weer verder, creatieve therapie gaat altijd door. En dan geef ik hem een hand en dan zeg ik tegen de kinderen zeg ik altijd: Geef me een hand, dan sta je morgen in de krant. En altijd als ik dat doe bij die kinderen, dan als ik een keer het oversla dan wijzen ze mij er op, dat ik het vergeten ben en dan moet dat komen. En ze vertellen het ook aan elkaar door. Dus dat zijn dingen zeg maar, die herkenningpunten die binnen de relatie als een soort ankerpunten gelden. En die als veiligheidspunten gelden, uhm dus ja dat kaderen, dat doe ik eigenlijk door te zeggen: één ding is wat we weten, creatieve therapie gaat altijd door en die duurt drie kwartier en ik zou het fijn vinden als je daarbij bent. Die tijd is voor jou en die kunnen we gebruiken.

I1: Ja precies. Toch nog even iets meer over het medium zelf, het beeldende, wat is voor jou de kracht van het medium? Voor jou als therapeut.

T4: Voor mij als therapeut, uhm ja het non-verbale. Ik bedoel het feit van dat je met kleur en de vorm en omgang met het materiaal en met gereedschap iets kunt uitdrukken wat je misschien soms in woorden niet kunt vatten, maar waar woorden wel uiteindelijk aan verbonden moeten worden, maar het is een mogelijkheid waarbij je ook dingen kunt ervaren, weerstanden of dingen die je fijn vindt, dingen die je prettig vindt, die je leuk vindt. Dus het non-verbale zit in de ervaring in de omgang van met het medium zeg maar. Maar nogmaals, dat is altijd een middel om te komen tot.

I1: En wat zou de kracht van het medium voor de cliënt zijn? Vanuit het cliënt perspectief?

T4: Ja dat is denk ik wat ik benoemd heb he. Dus de ervaring van het non-verbale, dat het vooral gaat om ervaringen in de omgang met materialen en het gereedschap. Want voor mij als therapeut, ja ik bedoel, ik als beeldend kunstenaar doe dat op die manier op dezelfde manier. En voor mij is dat ook om om te gaan met medium.

I1: Dus als therapeut en cliënt heb je eigenlijk een beetje dezelfde ervaring over het medium?

T4: Nou ik gebruik bij wijze van spreken mijn eigen ervaring in het medium als 'tool' om mee te communiceren naar de cliënt.

I1: Ja, ja, dat is mooi uitgelegd. Hmmm, wanneer uhm, wordt er specifiek aan de werkaliantie gewerkt?

T4: Uhm, nou wij werken multidisciplinair he. En in de multidisciplinaire team wordt eigenlijk zeg maar een, worden doelstellingen opgezet om te kijken hoe je met het kind verder kunt, maar dat is niet alleen met het kind, maar dat kan ook met een heel gezin zijn. Het kan ook zijn dat ik met een gezin in de creatieve therapie werk. En die doelen die worden in eerste instantie voor de aangemelde cliënt gesteld en in groter kader voor het hele systeem. Omdat wij denken dat het systeem altijd nodig is in de behandeling van de jongere. Maar voor mij als creatief therapeut betekent dat dat ik dus mee zal werken aan deeldoelen die gesteld zijn binnen de multidisciplinaire behandeling. En dat is dus de werkaliantie, het afstemmen met elkaar, het overleg over, jongerenbesprekingen, uh kernstafoverleg en dergelijke die maken dat je werkwijzen op elkaar kunt afstemmen.

I1: En ik hoor je net zeggen dat je individueel werkt, maar ook binnen gezinnen?

T4: Ja ik werk individueel en in gezinnen. Wat ik ook wel heb gedaan is, als ambulant gezinsbehandelaar zeg maar niet creatieve therapie hier doen, maar die doe ik gewoon bij hun thuis. En dan pas ik mijn werkwijze aan, maar dan werk ik thuis bijvoorbeeld.

I1: Merk je dan ook verschil tussen die individuele setting en de gezinssetting wat betreft de werkalliantie, of het gebruik van het medium?

T4: Gebruik van het medium niet. Uhm ik denk dat zeg maar op het moment als ik individueel werk ligt er wel een groter accent op werken in het medium terwijl als ik in een gezinscontext werk het veel meer gaat over samen werking en rollen en posities en dergelijke.

I1: Over de relaties.

T4: Daar gaat het veel meer over de relaties. Terwijl dat natuurlijk individueel ook zo is, alleen dat gaat via het medium.

I1: En hoe kan je bij de individuele settings via het medium? Hoe is dat te zien?

T4: Nou hele simpel he, dat is heel gevarieerd. Want er zijn kinderen die in staat zijn hele grote uh doeken te schilderen. Uh, dat komt niet vaak voor, omdat je dan al behoorlijk wat oudere kinderen nodig hebt, uh maar dat komt ook voor, die wat grotere projecten aan kunnen, waarbij je op een andere manier werkt dan een jongetje die het eigenlijk fijn vindt om een spijker in een stukhout te slaan. Maar in principe gaat het over dezelfde dingen. Het gaat over durf ik, kan ik, weet ik hoe het moet?, wil ik het zelf doen?, durf ik hulp te vragen?, uhm ja. He over die dingen gaat het natuurlijk altijd.

I1: Ja, dus als ik het zo hoor is de werkalliantie ook bijvoorbeeld terug te zien in de grootte van de werkstukken? Of het soort werkstuk? Of is dat niet zo direct...

T4: Jajaja, jij definieert hier werkalliantie wellicht anders, ja werkalliantie met de cliënt bedoel jij dan.

I1: Ja in het geval van de individuele therapie.

T4: Ja, in het geval van de individuele therapie, ja. Uhm, ja dat is altijd. He, de werkalliantie wordt ook bepaald door de context en de context bepaald ook de relatie. Dus het is goed om in de relatie zicht te houden op de context. Want in de ruimte, in de creatieve therapie ruimte is het anders werken dan dat ik in de groep werk, dan soms nodig is. Bijvoorbeeld net met ene meisje gewerkt die een reactieve hechtingsstoornis heeft en het is heel moeilijk om met het meisje in een soort continuïteit terecht te komen, waarin we samen kunnen gaan werken in de relatie. Je bent nog heel erg aan het bouwen aan de relatie. En dat betekent dat ik creatieve therapie door, door naast haar te zitten op bed en samen een stripje te lezen, of buiten met haar sta te voetballen, waardoor ze uiteindelijk toch mee gaat. En dan gaat het er niet over voor hoe lang ze meegaat, het gaat er over dat ze meegaat. En dat ze dan vijf minuten daar iets gedaan heeft en dan breng ik haar terug en dan is het goed. Want dan zijn we die drie kwartier goed doorgekomen. Dus daar gaat het over. En in die zin is dus de context, maakt natuurlijk ook andere dingen. Ik heb met een jongen gewerkt, die was zestien, die in illegale circuits altijd heel veel graffiti deed en vervolgens ben ik met hem hele grote doeken gaan maken, waarbij hij graffiti deed. Waarbij het heel belangrijk was dat ik naast hem stond en met hem aan het werk was. Hoe groot hij dan ook was, was zijn behoefte nog heel kinderlijk. Dus dat lag heel erg ook in de relaties. Snap je, maar hij kon zo groot werken, want dan kon ik hem beter bereiken. Als ik met hem kleine priegel beeldjes zou gaan werken, zou hij denken what the fuck weet je wel.

I1: En juist omdat je groot ging werken..

T4: Ja juist om dat ik groot uitpak, en ik had toen een groter atelier, dat hebben we helaas nou niet meer, maar toen had ik een heel groot atelier en kon groot uitpakken, waardoor ik dichtbij hem kon komen. Omdat ik namelijk wist hoe om te gaan met dat medium, kon ik hem ook bereiken, snap je?

I1: Ja.

T4: Dus ja, dat is wel belangrijk.

I1: Uhm, even kijken. Heeft u nog een voorbeeld vanuit de praktijk waarbij die werkalliantie in het medium terug te zien is? Nog een ander voorbeeld?

T4: Uhm ja,ja,ja. Nou goed ik heb menig voorbeelden. Wat ik net vertelde was dat de jongen eigenlijk van mij wilde hebben dat ik samen met hem op dat grote doek werkte. Dus letterlijk mijn bijdrage of mijn zeg maar reactie op het beeld, was direct te zien en daarmee was het zichtbaar tussen wat hij deed en wat ik deed. Uhm en dat is natuurlijk vaker, want je hebt hier veel hechtingsgestoorde kinderen die uiteindelijk in het begin in het begin heel bang zijn om die relatie aan te kunnen gaan, maar wel degelijk die behoefte hebben om relatie te hebben. Alleen dan gaat het er over, kom je op het punt dat je samen iets kunt maken? En dat is, ik heb een heel mooi voorbeeld, ik had een jongentje die eigenlijk niks met mij te maken wilde hebben. En op een gegeven moment vroeg hij of ik naast hem wilde gaan zitten en vervolgens vroeg hij of we samen het beeldje konden maken. En vervolgens draaide hij elke keer, we waren een beetje aan het maken, en elke keer als ik aan één stuk van de beer had gewerkt, dan draaide hij gauw de beer om, omdat hij dan de goedkant had en ik de kant had die gewoon klote was. Met andere woorden wil je dat voor mij maken. En uiteindelijk

werd dat zijn product. Weliswaar doordat ik het had gemaakt, maar doordat hij het wel samen met mij had gedaan. Dus mijn beeldje stond er, maar eigenlijk was het zijn beeldje.

I1: Omdat hij de mogelijkheid had gehad het om te keren.

T4: Omdat hij de mogelijkheid had om het om te keren en toestemming kreeg, dat we daar in verloop van de tijd ook om konden lachen dat het zo ging he, dat het ook goed was. Want dat mocht.

I1: Wat een mooi voorbeeld. Zijn er ook bepaalde interventies die je neemt om die werkalliantie te bevorderen of de werksfeer te bevorderen?

T4: Ja, ja, ja heel erg. Want bijvoorbeeld bij het meisje zonet, wat ik eerst doe is dat de kadering is, ik probeer de kadering aan te brengen door drie kwartier creatieve therapie bij voorkeur bij mij op het atelier, maar als dat niet lukt, dan zal ik kijken of ik daar heen kom. Bij dit meisje ben ik nu eerst, he dat is ook dat meisje van die strips, maar uhm bij dit meisje ben ik nu eerst naar buiten gegaan, want die gaat al naar buiten tegen een bal schoppen. En vervolgens ben ik naar buiten gegaan heb even met haar gevoetbald en toen de druk weg was heb ik gezegd van kom, dan gaan we nou nog even jou olifantje afmaken. En dan liep ze gewoon mee. En vervolgens heb ik haar gecompimenteerd over het feit dat ze mee was gelopen en dat ze dat olifantje van een glazuur laag heeft voorzien en vervolgens weer terug is gelopen. En op een goede manier afscheid neemt, met mij geef je een hand, dan kom je morgen in de krant. Dat soort simpele dingen. Als dat goed verloopt, dan zit dat ook steviger. Dus dat is heel belangrijk.

I1: Ja, dus je kiest heel bewust.

T4: Ja ik kies bewust, want ik werk dan in de relatie.

I1: Ja dus je kiest er dan bewust voor om uhm hoe zeg je dat, er is niet echt een kernwoord voor ofzo, om inderdaad dat contact buiten de omgeving ook te maken.

T4: Nou het gaat over matchen he, het gaat over kijken hoe je kunt matchen. En elk mens is anders daarin he, uhm het is zoeken naar waar je zeg maar een zekere afstemming krijgt. Waarbij je kunt zeggen van we hebben het over dezelfde dingen en dat vereist heel veel flexibiliteit. Zo'n hele brede manier van kijken hoe je met het medium om gaat he, als je naar de beeldende kunst kijkt dan wordt beeldend ook heel breed geïnterpreteerd, he dat kan ook bestaan uit honderd stappen lopen en nummeren. Dat is ook beeldend, he. Dus uuhm vanuit die context denk ik zeg maar, de context is gevormd doordat ik lang als beeldend kunstenaar heb gewerkt en in een eigen praktijk. Dat komt, dat heeft mijn visie gevormd zeg maar.

I1: Uhm, even denken, uhm nou we hebben al aardig wat gehad zie ik. Heeft u een idee welke kenmerken er van werkalliantie er te vinden zijn tussen een therapeut, tussen u, en een cliënt, waaraan ik kan zien, hé hier is werkalliantie gaande? Als buitenstaander.

T4: Hier is werkalliantie gaande, die is er altijd.

I1: Ja, dus er is niet echt iets specifiek waaraan dat te zien is.

T4: Dat is niet specifiek genoeg he. Naja nou ja, ik zeg alleen er is altijd werkalliantie. Zelfs al als er weerstand is om tot overeenstemming te komen, is dat de werkalliantie. Uh het is alleen van hoe je, en ik denk dat ik jou vraag dan anders zou benaderen, namelijk hoe je gebrek aan werkalliantie of gebrek aan overeenstemming, of gebrek aan een gemeenschappelijk doel of weet ik veel wat, uh zou kunnen veranderen. Dat wel

I1: Ja, dat is een mooie.

T4: Dan denk ik uhm, dan zet ik heel veel dingen in. En dat gaat allemaal over contact maken, dat gaat over waar kan ik zeg maar matchen, maar tot hoever ga ik ook mee. Want dat is vooral belangrijk. Sommige kinderen kun je heel lang in meegaan. Sommige kinderen kun je heel lang volgen, dat is allemaal niet erg. Het loopt dan wel goed, dus het zit goed, in het contact zit het goed. Maar bij anderen moet je juist zeggen, nee, als je mij wilt hebben ben ik hier. Ik wacht nog vijf minuten, zoals dat meisje van toen net, en dan komt ze kijken van waar ben je? Het gaat heel erg over hechtingsprincipes. Over hechtingsstrategieën.

I1: Dus er zijn verschillende mogelijkheden daarin inderdaad.

T4: In die werkalliantie, jij noemt dan werkalliantie, dat is dan één onderwerp daarvan. Uuh, daar zitten, dat ligt in de relatie. Hoe bouw je de relatie op? Hoe ga je om met weerstand van de ander en hoe reageer je daar zelf op? Overdracht en tegenoverdracht, wat doe je daarmee? En uuh, hoe kun je dat gebruiken als middel in de therapie? En die weerstand of overdracht en tegenoverdracht maakt dat het soms nodig is om stelling te nemen en te zeggen tot hier en niet verder of te zeggen van goh misschien moeten we het daar over hebben. Maar daar heb je al een andere werkrelatie, dan dat je nog die vertrouwdeheid moet maken.

I1: Ja precies, dus dan ben je al verder in het proces als het waren.

T4: Het gaat over veiligheid, he. Als iemand zich veilig voelt, dan zal er meer uitkomen dan wanneer je daar nog aan moet werken.

I1: Dus dat, ja. Dus dat is wel een belangrijke factor bij de werkalliantie.

T4: Veiligheid?

I1: Ja.

T4: Ja, heel erg. Veiligheid is heel erg belangrijk.

I1: Uuhm, naar mijn idee heb ik alles gehad, is er nog iets wat je wilt toevoegen, of heb je nog vragen?

T4: Nou ik denk dat toevoeging zou kunnen zijn dat je echt moet zijn. Dat je congruent moet zijn in je handelen, opstelling ten opzichte van de jongere en het gezin. Uhm, dat je let op communicatie en uhm en dat je ook moet letten op positieve stukken. Dat je niet focust op wat er mis gaat, maar dat je focust op wat er goed gaat. Uhm dat je, ja dat je ook helder bent over afkadering over wat we aan het doen zijn en hoe lang we door gaan, dat je daar duidelijkheid over hebt. Dat het niet zomaar wat doen wordt.

I1: Nee precies, dat er nog wel een doel achter zit.

T4: Ja.

I1: Ja, duidelijk. Zullen we het interview afronden dan?

T4: Prima.

I1: Nou, hartstikke bedankt!

T4: Oke, graag gedaan.

Bijlage 6 Interview therapeut 5 (pmt)

T5: Inge Delahaije – Mondriaan (Vijverdalseweg 1) – Psychomotorisch Therapeut – 06-04-2016

Interviewer 1 (I1): Jolida van der Linden

Therapeut 5 (T5): Inge Delahaije

I1: Goedemorgen Inge, wat fijn dat je...

T5: Nou, dank je wel.

I1: Of goedemiddag eigenlijk, wat fijn dat je in gesprek wil. Uhm, is het goed als ik je zeg in plaats van u?

T5: hmhm

I1: Fijn. Dan kan ik mij daar in ieder geval niet in vergissen. Uhm, ja we gaan het vandaag hebben, samen over de werkalliantie bij jou in de therapie, dus binnen PMT, en hoe jij dat dan ziet. Maar omdat werkalliantie merk ik nog best wel een groot begrip is, uhm, zou jij misschien willen uitleggen wat jij onder werkalliantie verstaat? Even kort.

T5: Onder werkalliantie versta ik uh de relatie die ik heb met de cliënt als therapeut. En de kwaliteit daar van, van die relatie. En dan denk ik vooral aan een veilige, betrouwbare relatie.

I1: Ja precies, oke. En uhm, is er ook een bepaalde visie, waar vanuit jullie in de instelling werken? Of kan je ook je persoonlijke..... Is er een bepaalde manier van werken die je wordt opgelegd. Of een bepaalde manier van werken die jij specifiek hebt? Een bepaalde visie of gedachten.

T5: Ik heb wel, mijn manier van werken is, wat betreft in de therapie of in het proces van de therapie, dat ik met name in de eerste instantie werk aan de relatie of in ieder geval meer bewust bezig ben met uh het vertrouwen winnen van de cliënt om überhaupt wat in een behandelrelatie te komen. En dat duurt best wel lang bij deze cliëntengroep. Dat zijn uh jongeren met allemaal toch vaak wel een hechtingsstoornis of een stoornis meer richting autisme en die heel veel problemen laten zien in hun gedrag. En maar goed die, ik denk ook dat die werkalliantie niet alleen maar therapeut/cliënt, maar daar ook helemaal rond het systeem. En dat systemische is wel uh, sinds een half jaar hebben we eigenlijk allemaal een opleiding gehad, meer systemisch denken. Dus dat is wel ook een nieuwe visie, voor mij in ieder geval een nieuwe visie.

I1: Ja, dus dat je werkalliantie niet alleen binnen de therapie probeert te bereiken, maar breder probeert op te zetten.

T5: Ja, ook met groepsleiding, omdat de cliënt, de klinisch opgenomen cliënt ja daar is de omgeving is natuurlijk veel met de groepsleiding in contact. En daarnaast zijn er ouders, en met collega therapeuten. Ik denk wel dat we veel meer bezig zijn met verbinden met elkaar en ik vind dat wel heel prettig.

I1: Merk je daar ook verschil in dan?

T5: Tussen collega's onderling?

I1: Nou dat het uh, nou verbreed je de werkalliantie als het waren, merk je dan ook verschil met hoe het eerst was, voor het half jaar en hoe dat nu gaat? Merk je ook verschil in die werkalliantie dan?

T5: Dat merk ik wel ja. Ik merk, net als of die uh ja versneld op gang komt of uh het is niet zo dat, bijvoorbeeld nu een cliënt die is uh pas gestart met psychomotore therapie, en uh ik heb pas met hem afgesproken en hij vond dat prima, dat iedere vrijdag een sessie zijn groepsleiding, zijn mentor aansluit. En dan merk ik dat je veel meer informatie krijgt, waardoor dat die cliënt of waardoor ik die cliënt sneller kan leren begrijpen. Tenminste zo zie ik dat. Maar goed ik moet wel altijd met hem uh afchecken of het nog oke is, snap je? Ik kan niet zomaar hem overrulen van die groepsleiding gaat gewoon mee. Dus ik probeer dan altijd wel een deal met de cliënt te maken, van uh of het oke is.

I1: Oke, dus het doel samen is ook heel belangrijk binnen jou therapie?

T5: Ja precies, want dan hoor ik ook hoe het op die groep is of uh hoe hij bijvoorbeeld met frustraties om gaat op die groep. En dan is het niet alleen maar, want het begin ben ik dan met name bezig met die werkalliantie en probeer ik met name te volgen. Maar nu kan ik ook al sneller ook met frustratie iets doen, met groepsleiding, waar hij dan al een vertrouwens relatie mee heeft. Waardoor het net is alsof het allemaal wat sneller gaat dan.

I1: Ja precies.

T5: Ik weet ook niet precies of het zo werkt. Misschien dat het dadelijk toch niet zo werkt, maar het is voor mij ook wel een uitprobeersel. Van hoe kan ik nou de therapie iets breder maken uh in combinatie met groepsleiding. Ik ben daar ook wel zoekende naar, van hoe kan ik die uh link uh of die connecties meer leggen.

I1: Ja en je zegt dat werkalliantie is voor jou een hele belangrijke uh factor binnen de therapie....

T5: Ja

I1: Zet je de werkalliantie ook wel eens bewust op de voorgrond dan?

T5: uuhm. Nou ik merk wel dat als er geen werkalliantie is, dat de therapie uh helemaal niet op gang komt. En dan laat de cliënt op het begin weerstand zien, en dan uh, is er eigenlijk geen behandeling mogelijk.

I1: Nee. En wat uhm, heb je een praktijkvoorbeeld om te laten zien wat jij dan doet met jou medium om die werkalliantie tot stand te brengen of te bevorderen?

T5: Uhm, ja nou een of een opdracht dan gericht op relatie op vertrouwen, bijvoorbeeld uh ik geblinddoekt door de ruimte en de cliënt moet mij leiden. Of ik ben diegene die uh de cliënt uh wordt geblinddoekt en ik ben degene die uh, ja en als ze daar moeite mee hebben of uh dan kun je dat meteen bespreken; of wat is dat dan nou, of dan maak je het breder. Sommige cliënten vinden het heel moeilijk om andere te vertrouwen en vertrouwen eigenlijk niemand, staan heel wantrouwend in de wereld. Ja dan doe ik het op die manier, dan probeer ik op die manier wel het thema vertrouwen en relatie zeg maar in de therapie binnen, of hoe moet ik het zeggen. Dat je op die manier bewust die relatie inzet. Het kan ook zijn dat het vanuit hun hechting heel lastig is om überhaupt iemand te vertrouwen en dan kun je het weer proberen uit te leggen aan de hand van hun uh diagnose. Dan heb je een soort van psycho-educatie moment. Maar het heeft wel meerwaarde, om de relatie zeg maar bewust in de therapie, om daar bij stil te staan. Ja.

I1: Ja. Uhm, en wat heeft het medium daarvoor voor jou voor meerwaarde?

T5: Uhm, ja ik vind het medium is heel fijn omdat dat, dat hoeft helemaal niet op verbaal uh het kan in het bewegen en in het samen plezier hebben. Ja, het is wel hele belangrijk om de relatie op gang te brengen. En sport en bewegen spreekt deze doelgroep wel heel erg aan. Ja.

I1: Ja en daarin is het voor jou als therapeut fijn om soms een stapje terug te kunnen nemen en alleen via het medium te communiceren als het waren.

T5: ja, ja of helemaal inderdaad ook gewoon soms ook cliënten heb waar ik heel erg dan denk ik wil ik toch van allerlei dingen vragen en dan merk ik vaak dat er weerstand komt en dan denk ik van nou stop maar met vragen en richt je nou alleen gewoon maar op het spel. En dan uh na vijf keer dan kunnen ze wel antwoord geven op die vraag. Dan is er toch eerst meer veiligheid en relatie nodig, ja.

I1: En hoe zie jij uh het medium voor een meerwaarde voor de cliënt?

T5: Ik denk dat het wel een ingang is om met deze cliënten doelgroep uh contact te kunnen maken, ja. Dat zie ik wel als meer waarde, zeg maar het sporten en bewegen als middel, ja. Want heel veel cliënten die kunnen verbaal weinig of eigenlijk helemaal niks, ja.

I1: Ja. En wat maakt dan jou medium uh anders dan de andere media die er zijn? Zoals beeldend en drama en..

I1: ja ik denk dat bij sommige cliënten is de PMT ja ook wel heel bedreigend, misschien net te uh ja je bent gewoon heel zichtbaar in de sporthal. En misschien bij een ander medium beeldend, kun je je nog achter materiaal verschuilen, maar dat is bij de PMT heel lastig. Het is gewoon heel direct het contact. Ik denk wel dat je daar heel goed over na moet denken, of iedereen daar meteen zo mee kan starten. Als je heel angstig bent en je staat in een keer in een uh hele grote gymzaal, ja dan kun je je afvragen of dat dan wel het geschikte middel is. Misschien moet je veel kleiner beginnen.

I1: Ja. En wanneer is het wel volgens jou het geschikte middel om PMT toe te passen?

T5: Ik denk met cliënten die heel veel ruimte nodig hebben om uh hun gevoelens te kunnen laten zien, of uh ja die het heel fijn vinden om groot te werken of grof motorisch te werken. Maar we hebben gelukkig een sporthal en een kleine bewegingsruimte. Je merkt dat sommige cliënten meer baat hebben bij de kleine ruimte. En de sporthal, je daar werken we ook met groepen en dat is ook wel fijn, dan is die kleine ruimte niet geschikt.

I1: Dus je hebt een groepstherapie en individuele therapie?

T5: Ja en gezins

I1: En gezins?

T5: Ja, ja

I1: Merk je daar ook verschillen in de werkalliantie? Stilte 3sec. En dan voornamelijk de werkalliantie van jou en de cliënt.

T5: Ja bij de gezinstherapie werk ik samen met een systeemtherapeut. Dus dat is ook best wel ingewikkeld, dus dat is dan ook best ook wel uh afstemmen met elkaar. En als je dat als collega's niet doet of niet kunt of het gewoon lastig is, dan heeft het direct invloed op de behandeling. Dan merk je ook dat de werkalliantie moeilijk op gang komt. En met een collega waar je inderdaad een klik mee hebt of je ja bent gewoon meer op elkaar afgestemd, dan uh komt de therapie beter op gang.

I1: En merk je dan ook verschil uh van de werkalliantie als je een groep hebt of als je individueel aan het werken bent? Of is dat bei.....

T5: Ja, in groepen werk je weer meer met groepsleiding, dus dan ben je weer opzoek naar afstemming met hun. Dus je kunt eigenlijk niet, of het alleen draaien van zo'n groep is bijna onmogelijk. Je hebt echt wel die groepsleiding nodig, dus je zult ook dingen moeten delen. Of als je

het niet weet, op het betrekkningsniveau zul je heel transparant moeten zijn naar groepsleiding en groepsleiding naar jou. En dat is niet altijd even makkelijk. En als je natuurlijk alleen werkt ja dan uh is gewoon heel anders vind ik. Dan bespreek ik natuurlijk ook wel eens dingen die door mijn hoofd gaan, die maak ik ook transparant. Maar dat kan ik niet met een ander doen op dat moment, behalve met de cliënt.

I3: En merk je vanuit de cliënt dan nog verschil in de drie situaties?

T5: Ja ik denk één op één uhm heb je sneller een vertrouwensrelatie dan in een groep. Dat denk ik wel ja. En wat ik dan probeer in een groep is ook nog naast de groep, bijvoorbeeld ik zie ze vijf keer en dan de zesde keer individueel. Dus dat ik ook nog probeer individueel de doelen te bespreken en dat merk ik dat dat echt wel een meerwaarde is. Dan kan die cliënt ook uitleggen waarom dat ie zo gefrustreerd raakt of wat er thuis speelt. Dat is echt wel een meerwaarde, dan merk je ook dat je meer een uh, naja, dan heb je meer een connectie met de cliënt. En dat doen we eigenlijk nu standaard.

I1: Dat je na vijf keer...

T5: Ja.

I1: Dus dan zit er wel verschil in inderdaad ja. Heb je ook een voorbeeld waarbij je aan het begin dacht van oeh ik merk hier dat de werkaliantie in het begin echt heel stroef loopt of dat ik totaal geen klik heb met deze cliënt, maar dat je uiteindelijk wel, omdat je juist in de werkaliantie ging werken, tot een doel kon komen?

T5: Ja ik had vanmorgen een sessie met een jongen, die had ik drie keer gezien en vannochtend toen uh, hij komt binnen en we hebben al een paar keer gewerkt met nervpistolen, want dat is echt wel zijn ding. Hij vindt dat fantastisch om daar mee bezig te zijn. Ik ben echt nog alleen nog maar bezig met kennismaken en in de gymzaal zijn samen. Maar dat is ook die cliënt waarbij de vijfde keer groepsleiding meegaat, dus die ging vandaag mee. En ik had eigenlijk vorige keer blijkbaar tegen hem gezegd: en daar gaan we de volgende keer mee verder, met de nervpistolen. Dus die hebben we ook meegenomen. Maar ik dacht dan gaan we eerst tien minuten uh inspanningsoefeningen doen en daarna met de nerv, want die nerv die werkt voor hem ontspannend heeft hij al een paar keer gezegd. Ik dank om dat verschil te voelen in je lijf. Maar blijkbaar uh was dat niet oke voor hem. Dus toen uh, en dat zag je gewoon aan zijn hele mimiek en in de tussentijd ging hij met zijn telefoon ging die was hij een spel aan het doen. Dus toen zei ik dat ik dat vervelend vond dat hij tijdens de therapie met de telefoon bezig was en hij had zo iets van niemand luisterd naar me dus lekker belangrijk wat jij vindt, ik ga gewoon verder met dat spel. Ja en toen heb ik daar wel een hele tijd bij stil gestaan. Zo van wat bedoel je nou met niemand luistert naar me, luister ik dan wel naar je? Nee jij luistert ook niet naar me, want jij hebt vorige week gezegd dat we met die nervpistolen verder gingen. Ik zeg maar hoe, wat gebeurt er dan in je hoofd, of wat denk je dan dat ik bedoelt heb? Dus ja hij had zo iets van bij binnenkomst meteen doorgaan, dus uh toen ben ik heel erg de onder positie gaan in nemen van daar heb ik mij inderdaad vergist en in mijn beleving heb ik wel gezegd verder gaan, maar heb ik niet gezegd vanaf het begin. Maar ik denk ja, ga ik nu heel erg over wellis, nietis zitten kniezen. Dus ik heb gezegd: ja nee klopt, ik heb dat inderdaad gezegd maar uh ja ik vind het wel belangrijk dat je de telefoon dan loslaat en hij had zo iets van, je zag hem meteen veranderen toen ik zei dat ik mij niet aan de afspraak had gehouden. Dus uh, ik zeg nou goed, wat kunnen we afspreken voor de volgende keer? Nou dat we meteen verder gaan met de nerv. Maar ik denk dat als ik daar niet had stil gestaan bij de afspraak en wat ik dus met hem doe, bij een jongen die zo rigide is en zo op detail gericht, ik denk dat ik hem was kwijt geraakt. Want hij liet echt wel weerstand zien. Hij zei nee vind ik geen probleem, maar je zag aan zijn hele mimiek dat het wel een probleem was.

I1: Dus in dit geval stapte je dan even uit het medium en ging je juist op de doelen in eigenlijk, op dat stukje van de werkaliantie.

T5: ja dat moest ik wel. Ook dat vertrouwen ja en wat hij dan onder vertrouwen verstaat en uh ja hoe ik ook in het moment bedacht had van we doen dit en hoe belangrijk het is het bij deze jongen is om duidelijk en gestructureerd te zijn en je daar ook aan te houden. Maar ik moest wel iets in de relatie doen, als ik zou zeggen telefoon aan de kant en er wordt nu niet meer op de telefoon gezeten, ja dat was m niet geworden nu. Dan merk je wel dat je iets in die relatie moet doen, anders haakt de cliënt af. Maar vond het wel een mooi voorbeeld.

I1: Ja inderdaad. En uh hier heb je dan het heel erg verbaal aangepakt. Heb je ok nog wel eens dat je juist het tegenovergestelde moet doen om die relatie te bevorderen? Dat je echt terug het medium in moet?

T5: Ik heb wel een meisje die ontzettend in haar hoofd zit. Heel veel negatieve gedachtes, alles wat er gezegd wordt, daar weet zij altijd wel een negatieve gedachte tegenover te stellen. Dat was vorige week ook, maar ik kon er ook niet onderuit om haar niet te laten ventileren. Dus dat heb ik wel gedaan en op een gegeven moment zei ik, nou nu gaan we in het bewegen. En zij had zo iets van, oke prima. Ik zeg ook om uit je hoofd te komen, ik zeg want het lijkt wel alsof er alleen maar negativiteit op levert

bij jou, dus we gaan bewegen, batmintonnen. Toen merkte ik ook meteen dat die relatie weer uhm, ja hoe moet ik het zeggen, weer positief werd snap je? Dus, ze bleef maar negatieve gedachten van ja maar, ja uh ieder positief ding stonden dertig negatieve dingen tegenover. En eigenlijk in het bewegen en er niet meer over spreken maar het gewoon doen... En samen gingen we toen, ik zeg samen gaan we proberen tien keer de shuttle hoog te houden, dus dat werd weer iets gezamenlijks, zag je haar ook weer plezier beleven. Toen kon ze weer uit die negativiteit en dat levert dan iet wat ontspanning op. En dan ben je eigenlijk ook weer bezig met doel aanpassen en uitspreken, anders kom je tegenover haar te staan, want zij wil vooral ook horen dat dat dan niet slecht gaat, dat het slecht gaat en zeg je dat het slecht gaat, dan voelt ze zich helemaal uh. Dus eigenlijk hoe je dat ook doet, het is eigenlijk nooit goed. En in het bewegen kun je dat stukje weglaten, dus dat maakt het wel fijn.

I1: En zie je, als ik het goed hoor, dan zie jij ook echt verandering aan haar lichaamshouding.

T5: Ja dan zie je haar hele mimiek veranderen. Dan uh zie je haar veel meer ontspannen en plezier, meer open. En dan hebben we het over de shuttle en dat het lukt. En dat we dat samen bereikt hebben en ja dan noem ik ook niet dat het positief is, maar dan is het gewoon de ervaring. Dus zal ik het dan benoemen, dan is het ook weer niet oke. Dus dan uh, ja dan is het medium wel heel, dat is dan wel echt een succes ervaring.

I1: Ook weer een mooi voorbeeld. Even denken, (stilte 4 sec.), heb jij nog bepaalde interventies die jij af en toe neemt om juist die relatie te bevorderen? Je had daarstraks al genoemd dat je af en toe op het moment dat je merkt dat het misgaat je er echt bij stil gaat staan, uh hem je nog meer manieren die je inzet?

T5: Pfoe, ik ben me daar denk ik ook niet altijd even bewust van he.

I1: Nee, dat zal vast.

T5: Ik denk dat ik van nature soms meer volg dan dat ik spiegel. Terwijl ik als ik spiegel, dan denk ik ah jeetje ja lastig moment ofzo. Terwijl het ook nodig is om gewoon te spiegelen en terug te geven wat er gebeurt, zodat die cliënt ook bewust wordt van dingen. Ik vind het soms lastig, dat ik niet zo goed weet, wanneer is nou die relatie zo stevig genoeg om terug te kunnen geven. Soms doe ik het te vroeg, soms denk ik ik had het dus al lang van te voren kunnen doen. Uhm maar jou vraag is met name welke interventies pas je toe....

I1: Ja, maar ik hoor je al zeggen spiegelen en volgen.

T5: Spiegelen, volgen, ja leiden tja weet ik niet of ik dat doe. Het zit niet zo zeer in mijn therapeutische houding. Leiding nemen, wel voorstructureren. Ik merk dat dat heel belangrijk is voor deze doelgroep. En ik zit heel erg op samen. Ik ben iemand die heel erg samen met de cliënt het doel wil bereiken, dan dat ik de neiging heb om, of boven de cliënt, dat zou ik echt nooit doen. Ik denk eerder dat de cliënt boven mij kan staan en dat ik dan de onder positie aanneem. Soms bewust, maar soms ook onbewust.

I1: En hoe laat zich dat dan zien?

T5: Uhm, dat onbewuste? Of wat bedoel je?

I1: Jaja, uhm hoe, waaraan heb jij het idee dat de cliënt soms boven jou staat of echt naast jou staat?

T5: Nou ik merk dat de cliënt vooral in het begin vaak heel onzeker en angstig is in de therapie. Dus dan laten ze vaak gedrag zien waarin ze uh heel erg willen domineren, dus dan willen zij bepalen en dan wil ik structureren en zeggen nou zo gaan we het doen, maar dat werkt in het begin vaak helemaal niet. In het begin is het vaak echt uh, bepalen en hopen dat je op een gegeven moment een ingang kunt vinden, zodat jij ook een kwartier een opdracht kunt doen. Dat komt wel, maar dat duurt soms effe. En dat is vaak vanuit angst, onzekerheid, omdat ze helemaal niet gewend zijn dat ze met iemand in een ruimte zijn die ook nog iets therapeutisch wil. En dan vaak afwijzen, gewoon respectloos of moeilijk mee willen gaan. Dat je vaak voordat ze in de therapieruimte komen moet investeren in de relatie om ze zover te krijgen om naar de ruimte te komen. En dan heb je ook de groepsleiding heel hard nodig.

I1: Maar als ik het hoor, uhm zet jij het dan bewust in om onder ze te gaan staan, zodat je daarna samen met ze iets kan gaan bereiken.

T5: Ja, ja.

I1: Dus daar ben je inderdaad al gelijk bezig met die werkalliantie.

T5: Daar ben ik wel inderdaad mee bezig. Want nu is er een meisje, die wil eigenlijk niet. Ze heeft een flinke hechtingsstoornis en ze heeft heel veel moeite om met mij van de groep af te komen, dat wil ze eigenlijk niet. Dus dan spreek ik met haar af, we gaan een kwartier en dan op de binnenplaats ofzo van de groep. En de laatste keer zei ze, ik ga helemaal niet meer mee, je bent een uh, ja dan scheld ze je voor van alles verrot. En toen is de mentor meegegaan, toen zijn we zeg maar, naast de groep lag ook een sportveld en iedere keer dat respectloze hebben we toen ook, kon ik via die mentor benoemen wat dat met mij deed. Als ik het rechtstreeks naar haar deed dan was het nog harder, riep ze nog harder tegen mij. En op een gegeven moment zag je dat ze daar wel iets in ging doen. Dus

dan zei ze, ja dan zei ze gewoon als ik uh, ze zei bijvoorbeeld iedere keer als ik de bal schot, ik was een draak, niks was oke. Dus toen zei ik van uh, ah ik vind het wel lastig, want ik weet gewoon niet hoe ik het goed kan doen en ik wil het zo graag goed doen, maar uh. Ja en dan zag je haar weer de veiligheid opzoeken bij de mentor, dan ging ze zeg maar achter haar staan en dan gaf die zeg maar haar ook weer iets terug of een compliment of hoe dat voor mij zou zijn. Dan ben je eigenlijk heel erg met relatie bezig. Daarna heeft ze het driekwartier volgehouden. Ja dat vond ik echt fantastisch. Maar zonder die mentor was dat never nooit gelukt. Want ze moest zich af en toe echt kunnen verschuilen achter haar. En toen noemde ik op een gegeven moment ook gewoon, ik denk dat ze dat ook deed vanuit angst, gewoon de ander niet kennen en dan de andere iedere keer afwijzen, want dat is ze gewend. Omdat ze zelf ook continue afgewezen is geworden, denk ik. En toen zei ze van uh, ik geloof dat Inge mijn gedachten kan lezen. Ja dat moet natuurlijk ook heel bedreigend zijn, maar ik denk dan eigenlijk zegt ze: het klopt wat je zegt. Ik ben gewoon heel bang, en ik vertrouw jou nog niet. En het kost me heel veel moeite om uh, ja er gebeurde van alles. Ja ik ben eigenlijk wel heel erg bezig met relatie merk ik nu. En met samen en onder. Maar ik zal nooit daarboven, boven weet ik niet vind ik gewoon niet fijn. Ik denk ook niet dat het werkt met deze doelgroep.

I1: Ja dat hoor ik meer hoor. Was vorige week ook in een instelling, daar werd inderdaad ook gezegd van samen met de cliënt, maar inderdaad als ik er boven ga staan, dat kan ik soms uitproberen om de tegenpool even te spelen, maar ik moet het niet continue willen doen. Dat is niet goed voor de doelgroep, dat werkt niet bij de doelgroep.

T5: Nee precies.

I1: Dus dat hoor ik inderdaad vaker. Uhm even denken. Heb je zelf nog iets dat je wilt toevoegen, of nog een voorbeeld dat je wil geven?

T5: Over de werkalliantie, pfoe nee. Nee ben me nu wel nog meer bewust geworden van hoeveel ik er eigenlijk wel niet mee bezig ben. Nog meer, dan in het medium. Ja het medium is ook wel belangrijk, maar die relatie is best nog even belangrijk of misschien nog wel belangrijker dan

I1: Ja, maar die relatie kan zich dus ook heel vaak voort doen in het medium.

T5: Tuurlijk

I1: Eigenlijk wat jij dus net ook zei.

T5: Continue, want ik merk dat bij die groepstherapie, dat deze jongeren gewoon niet altijd die samen relatie kunnen verdragen. Anderhalf uur lang alleen maar samen met anderen levert echt heel vaak conflicten op, dus ik probeer ook heel vaak wat meer gestructureerd van nou nu gaan we alleen iets doen en dan weer samen, alleen, samen, alleen, samen. En dat levert gewoon veel meer succes op dan alleen maar samen. Dat deed ik in het begin, maar dat levert heel veel stress op. Dan kunnen ze gewoon, dan krijgen ze eigenlijk geen ruimte om hun eigen emoties te reguleren en weer uhm, want vaak raken ze geïrriteerd in samen en gaan ze iets alleen doen, dan lukt het weer om minder geïrriteerd te zijn en daarna kunnen we wel weer naar samen. Maar door dat zo af te wisselen, is het beter te dragen voor ze. En voor mij ook. Want anders ben ik ook in conflict, dan ben je veel bezig met gedrag. En dat doe je dan wel samen met de groepsleiding maar dat bevordert de relatie ook niet.

Terwijl je ...

I1: omdat je steeds conflicten moet oplossen zeg maar?

T5: Ja of het continue begrenzen van uh: ja blijf van de bal af. Ja het is gewoon niet prettig voor de relatie. Het oplossen van conflicten, naja op zich is dat bevorderlijk voor de relatie. Maar het kost gewoon enorm veel energie om dat inderdaad ander half uur te doen. En dat gaat gewoon niet.

I1: Even denken of ik nog iets niet aan het bod heb laten komen. (Stilte 4 sec.) Na, je zegt eigenlijk al dat je altijd vanaf het begin met de werkalliantie bezig bent. Dus de indicatie daarvoor, dat is, jij bent eigenlijk altijd al bezig met het bevorderen, dus dat is gelijk vanaf het begin.

T5: Ja inderdaad vanaf het begin dat ik al denk, afspraken via groepsleiding maken kan, maar daarnaast moet ik naar de cliënt toe. Ook hem de vraag stellen, kun je dan of he. Want anders gaat het daar al fout. Want de cliënten willen gehoord worden, he. Of als ik dat niet doe en gewoon op de groep kom, zo van het is maandag en je hebt van de groepsleiding gehoord dat vandaag de PMT zou starten, ja dat wordt m ook niet. Ik moet daar echt van te voren mijn gezicht laten zien en uitleg geven over wat de bedoeling is. Ik ben eigenlijk al meteen bezig met alliantie.

I1: Ja inderdaad. Uhm, nou nog een laatste vraag. Welke kenmerken van de werkalliantie zijn er te vinden tussen jou en cliënten? Waaraan kan je die werkalliantie herkennen?

T5: Uhm, ik weet niet precies wat je bedoelt, wat bedoel je?

I1: Zeg maar er is een werkalliantie tussen jou en de cliënt, uhm maar waar aan kan ik als buitenstaander zien dat het werkalliantie is? Wat kenmerkt het volgens jou?

T5: Ik denk door de manier waarop er contact wordt gemaakt, denk ik. De manier van herkenning.

I1: Van de cliënt naar jou en andersom?

T5: Hmhm en andersom. En hoe zou je hem nog meer kunnen herkennen?

I1: Is het in het medium ook zichtbaar?

T5: Hmmm, denk het wel. Ik heb een keer een groep gedaan met een collega. Ik kende die cliënten niet en zij wel. En dan merk je gewoon dat die cliënten moeilijk respect hebben voor jou, als een soort van buitenstaander. Ik zag wel echt dat zij een werkrelatie had met deze cliënten. En zij zag dat ook bij mij. Je zag ook dat als ik aansprak op gedrag, daar deden ze nauwelijks iets mee, terwijl anders om dan reageerde ze wel.

I1: En merkte je dat ook als je met het spel mee deed?

T5: Als ik met het spel mee deed, en dat zie je ook aan de groepstherapie, als de leiding mee doet in het spel, merk je meteen dat er een relatie, een positieve relatie op gang komt. Gaan ze aan de kant zitten, doen ze niet mee, omdat ze een blessure hebben en dan alleen maar van de kant zeggen dit niet dat niet, ja dan reageren de jongeren heel onrustig erop. Het mee doen is echt uh bijna een vereiste in de groepstherapie. Want anders werkt het averechts.

I1: Dus daaraan kan ik ook herkennen dat er werkalliantie is of aan het ontstaan is?

T5: Ja, ja.

I1: Nou volgens mij, heb ik in ieder geval mijn lijstje wel afgewerkt. Heb je nog iets toe te voegen of te vragen?

T5: Nee.

I1: Nee, zou je het interview uitgetypt willen hebben

T5: Nee, hoeft niet nee.

I1: Oke. Nou dank je wel dan. En succes nog.

T5: Dank je.

Bijlage 7 Interview therapeut 6 (pmt)

T6: Daan Hendriks – Intermetzo Lelystad (Bosvalk 1) –PMT – 15-03-2016

Interviewer 1 (I1): Eunice van Kralingen

Interviewer 2 (I2): Jolida van der Linden

Therapeut 6 (T6): Daan Hendriks

Het interview was plots erbij gekomen. Hierdoor verloopt het interview wat meer chaotisch, wordt het vaker onderbroken en zijn er twee interviewers aanwezig.

Deel 1 (05.25 min.):

I1: Uuhm En uuhm, naja wij willen natuurlijk het verschil weten tussen nou , wat, wat vind jij, hoe denk jij eigenlijk zelf over werkalliantie. Hoe zit dat zeg maar, hoe zet je dat in en hoe zie jij dat terug bij je cliënt?

T6: Uhu

I1: Dat is eigenlijk heel kort eigenlijk uhm ons onderzoek.

T6: Ja

I2: Ja, en vooral ook uuhm gaan we kijken wat dat medium nou zo geschikt maakt, zeg maar. Waarom dat nou, uuh want je krijgt natuurlijk heel vaak terug van cliënten dat ze dat wel interessant vinden om mee te werken, of liever naar toe gaan dan een, tenminste dat is wat we op de uh studiedag hebben opgevangen. Dat ze liever naar de vaktherapeut toe komen, dan naar een psycholoog, want dan heeft iets waarschijnlijk met dat medium te maken.

T6: Ja

I2 En wij willen gaan onderzoeken waar dat m dan in zit en..

T6: Ja, Ik denk, ja wat ik denk is dat dat toch ervaren is. Jongens die hier zitten, die houden niet zo van praten over hun problemen. En en over wat ze bezig houdt überhaupt. Uuhm en wat ik merk is dat bijvoorbeeld dan de PMT, waarin je je richt op sport dat dat een hele lage drempel is om ze binnen te krijgen. T is vaak al iets dat ze leuk vinden, maar hetzelfde geld voor drama en beeldend. Want beeldend bijvoorbeeld die, zo'n lage drempel om aan de slag te gaan, uuhm een een tekening te maken of een beeld te maken bij Marie-Jozé en dan heb je ze binnen, vinden ze het leuk. En dan uh, komt vanzelf wel iets op gang en het contact daarin is heel erg belangrijk.

I1 & I2: Ja

T6: Dat je het contact opbouwt en dat heeft sessies nodig, maar als je dan een lijntje met ze hebt dan uuh ja dan ontstaat er iets.

I2: Ja

T6: En dan kun je het ook ergens over gaan hebben vaak.

I1: Ja

T6: En kleine doelen stellen. Dat is heel belangrijk, niet te veel verwachten hier binnen.

I1 & I2: Ja

T6: Ja.

I1: Want je , want je zegt eigenlijk zeg maar van, naja je je gaat ergens naar een climax toe. En als je die climax hebt zeg maar, dan kun je eigenlijk goed aan het werk.

T6: Ja.

I1: Dan kunnen ze eigenlijk dingen veranderen.

T6: Ja en nog niet eens altijd hoor. Er zijn jongens hier die willen helemaal niet veranderen.

I1: Nee

T6: Dus die heb je hier ook binnen zitten.

I1: Ja.

T6: Dus daarom zeg ik ook, kleine doelen stellen want anders dan uuh stel je jezelf ook teleur.

I1: Ja ja

T6: Uuhm maar het contact is heel belangrijk daarin.

I1: Ja ja, ja precies, want...

I2: En dat contact leg je dan via het medium? Of ook...

T6: Ja wat ik zeg, dat is ook een lage drempel. Wat ik mee maak bij PMT, uuhm, die jongens die hier zitten, die houden van sporten vaak.

I1: Ja

T6: Vaak weten ze nog niet eens wat PMT bijvoorbeeld is. Uuhm dat probeer je dan wel uit te leggen.

I1: Ja

Maar goed je gaat wel eerst aan de gang, en je gaat ff wat leuks doen en je haalt ze binnen, zodat ze volgende keer ook komen.

I2: Ja

T6: En dat je, dat er iets ontstaat in het contact ja.

I1: Want uhm, is dat nou als je dan start, dan hebben mensen en geen motivatie en ze weten niet precies wat het is en waar ze naar toe gaan. Uuhm, zijn er dan echt specifiek uhm interventies die jij inzet? Van nou, dat vind ik belangrijk, of...

T6: Wat ik uuh veel doe, als ik merk dat iemand of iets niet wil of iets niet kan uuhm is gebruik maken van zelfonthulling. Als, als ik merk dat het moeilijk is om het gevoel te tonen van iemand of om uuhm te zeggen van dat doet dit met mij of doet dat met mij, dan zeg ik van ik merk bij mijzelf dat doet dit met mij. Dat maakt het voor hen veel makkelijker om daarin mee te gaan. En ja ik probeer te level'en met die jongens, op het zelfde niveau te gaan zitten. Ook geen moeilijke taal te gebruiken natuurlijk.

I1: Nee

T6: Uhm, Dus echt uh het samen te doen.

I1: Ja.

T6: Daar hou ik zelf ook van.

I1: Ja, dus eigenlijk ook echt heel specifiek het contact op zoeken juist.

T6: Ja, ja ja,

I1 En als dat niet lukt wat doe je dan?

T6: Uhm, nou als het er echt niet in zit, dan, dan stopt het ook gewoon. Maar uhm, je gaat dan aan de gang en dan probeer je het ook nog met de Bc'ers die daar zitten. De behandel coördinaten. Ga je een gesprek met z'n drieën aan.

I1: Ja

T6: Van wat uuh, nou hoe gaat het? Doelen stellen natuurlijk belangrijk. Het is voor de jongens fijn om heldere doelen te stellen. En kleine doelen, wat ik net ook zei. Zodat het overzichtelijk zijn, van wat zijn we aan het doen, waar zijn we mee aan het werk. Uhm, dat is voor mij fijn, maar voor de jongens ook.

I2: Ja

I1: Dus eigenlijk zei je concreet, iets concreet maken

T6: Ja

I1: Dat zorgt er eigenlijk voor zeg maar dat ze meer gemotiveerd gaan raken.

T6: Ja bij veel jongens wel hoor. Ja ja, eigenlijk doel, doelen. Dat kan heel simpel zijn. Ontspannen, ontspannen zijn. Ik heb veel spanning in mijn lijf en doordat ik naar de beeldende therapie ga, merk ik dat die spanning wat zakt. Dus uuhm, zulke kleine doelen kun je al stellen. En dan ga je daarmee aan de slag.

I1: Hm, ja.

I2: Heb je ook wel eens gemerkt dat het tussen jou en een cliënt minder klikte, maar dat je toch een prima werksfeer kon opbouwen, waardoor je van start kon?

T6: Uuhm , nou ja ik werk hier nog niet zo lang.

I2: Ja

T6: Ik werk hier nog geen drie maanden. (Telefoon gaat) Oh dat is voor mij denk ik.

De opname wordt op stop gezet en de telefoon opgenomen.

Deel 2 (06.05 min):

T6: Waar waren we?

I2: Bij uh een voorbeeld of je een voorbeeld had. Maar je werkte er nog niet zo lang. Over uh een uuh uuh dat je niet zo zeer met een cliënt echt een klik had.

T6: Hmhm.

I2: Maar wel, dat je wel gewoon prima aan de doelen kon werken.

T6: Ja, wat ik zei, ik werk hier nog niet zo lang....

I2: Nee

T6: Dus echt dat ik echt, nou je hebt niet bij iedereen dezelfde klik natuurlijk en vaak heeft het ook tijd nodig dus ik ben ook met veel jongens pas net begonnen. Dus uuh dat heb ik nog niet zo zeer mee, uuh, gemaakt. Maar ik denk dat dan ook weer terug komt dat het medium daarin heel erg helpt. Uuhm, dat die jongens niet met je hoeven te, zo veel met je hoeven te praten. Dat je altijd terug kan vallen op de werkvormen die je doet. Bij PMT, bij beeldend of bij drama, maakt niet uit. Uhm dus daarin is dat echt wel iets helpends.

I2: Ja

T6: Ja Maar dat zou je denk ik ook ff'tjes aan Marie-Jozé en uh saskia moeten vragen.

I2: Ja precies

I1: Ja

I1: Want uw dit valt even buiten het interview. Want heb je hiervoor zeg maar nog meer ervaring gehad met deze, met zo'n doelgroep of?

T6: Naja ik werkte niet als PMT'er gewoon als groepsleider in een TBSkliniek....

I1: Oh ja

T6: Dus geen jeugd, maar uuh wel uuh forensisch ook. En ik heb bij Kairos Arnhem dat is een ambulante forensische tak. Van de uuh van de Pompestichting....

I1: Ja

T6: Dus dat zijn mensen die wel thuis wonen, maar gewoon, die hebben een delict gepleegd of die dreigen een delict te gaan plegen....

I1: Ja

T6: Die krijgen een verplichte behandeling op gelegd daar. Dus daar heb ik ook een jaar gewerkt. Dus het is uuh, allemaal in de forensische hoek ja.

I2: Ja

T6: Ja

I1: Ja precies... Oke een beetje een voorbeeld voor .

I1 & 2: Lachen kort.

T6: Ja, gewoon vragen ja.

I1: Uuhm, want uuhm, nou ja we hebben het natuurlijk al over de werkalliantie gehad. Maar we hebben het nog niet echt specifiek gehad over, hoe zie jij nou eigenlijk zelf de werkalliantie. Omdat natuurlijk per persoon kan verschillen hoe je dat interpreteert. Hoe als jij aan werkalliantie denkt, hoe zie je dat dan?

T6: Uuhm, nou ik heb daar, ik moet eerlijk zeggen ik heb dus een, een uuh vragenlijst daar mee, voor ingevuld. Toeval met die jongen die ik net uuh waar ik net voor belde.

I1: Ooooh oké.

T6: Uuhm maar als ik aan het woord werkalliantie uuh denk dan gaat het vooral om de samenwerking en samen. Voor mij is het woord samen , dat je het samen doet en en en niet te veel pusht en er boven gaat staan wat die jongen moet doen. Dat dat geeft voor mij, is voor mij heel belangrijk.

I1 & 2: Ja

I1: Want wat is het verschil uuh, dan voor jou tussen een therapeutische relatie en een werkalliantie?

T6: Uuhm, nou ik denk dat een therapeutische relatie uuhm niet of dat een werkalliantie dat dat wat dieper kan gaan dan een therapeutische relatie voor mij. Uuhm, ja dat dat je echt wat hebt opgebouwd waardoor die gene jou ook vertrouwd. En dat het uuhm uuhm nou beide kanten op gaat. Ja.

I1: Ja dus eigenlijk meer veel meer, dat stukje vertrouwen zeg maar dat haalt de werkalliantie.

T6: Ja, ja , voor mij.

I1: Oke.

I2: Heb je een voorbeeld misschien waarvan je zegt, van nou daarin zag ik gewoon echt dat dat handig was dat ik met dit medium werkte?

T6: En wat bedoel je met een voorbeeld?

I2: Nou gewoon een praktijksituatie die je hebt meegemaakt, en dat je dacht, ...

T6: Hm, Oh uh ja.

I2: nou nu is het echt handig dat ik mijn PMT inzet.

T6: Nou bijvoorbeeld die jongen, die die heeft teveel last van agressie. Die die waar ik net voor belde. Uuhm, eerste keer dat ik hem op uuh haalde uuhm ik kende hem nog niet. Hij zei nee nu ff niet want ik heb net uuh ruzie gehad dus ik wil naar mijn kamer. Ik zeg kom nou ff mee, dan gaan, dan gaan we ff aan de slag. Hij zei ja oké, oke. En toen gingen we ff boksen. Dus uh ik pak het stootkussen en hij doet die handschoenen aan. En hij gaat ff helemaal los....

I1: Ja

T6: Dus puur en alleen ff bezig zijn. Z'n uh spanning laten dalen en daarna nog een potje tafeltennis, heel simpel. En je ziet zo dat hij weer rustig de deur uit gaat. Dan ben je een half uurtje bezig.

I2: Ja.

T6: En dan hoeft je, we hebben bijna niet gepraat. Ik heb me voorgesteld, hij heeft zich voorgesteld. Een half uurtje bezig geweest en hij gaat rustig de deur uit.

I2: Ja.

T6: Dus dat vond ik, dat vind ik bijvoorbeeld heel mooi. Dat het heel snel al zo kan werken.

I2: Ja.

I1: Hm, inderdaad mooi, hihi.

I2: Ja.

I1: Zeker

T6: Ja en dat is echt, die jongen die zit heel snel tot hier (maakt gebaar tot boven zijn hoofd)....

I2: Ja

T6: Qua boosheid en agressie. Uuh en die is ook altijd met sport bezig en bezig met bewegen en fitness. Dus bij hem kan het ook heel goed werken om ff'tjes zo bezig te zijn.

I1 & I2: Ja

I1: Want uhm, dat misschien wel een stukje een interessant iets. Uhm, je bent dus zeg maar, na het voorbeeld dat je net noemde. Je laat hem dus even ontladen....

T6: Ja.

I1: Uhm, waar en tegelijkertijd moet je het stukje vertrouwen dus opbouwen.

T6: Hmhm.

I1: Uhm, wat zijn dan dingen waar je echt specifiek op let om te verzorgen zeg maar dat je dat vertrouwen opbouwt of houdt of krijgt. Krijgt is het eigenlijk beter.

T6: Uuh, in het contact bedoel je?

I1: Ja.

T6: Uuhm, Nou ik, ik, ik ben, ik probeer, het kan niet altijd. Ik probeer heel open te zijn. Uuhm bijvoorbeeld wat ik net zij met wat het met mij doet dus zelfonthullingen. Ik denk dat dat al maakt dat die jongere mij gaat vertrouwen. Van hij is ook open naar mij toe....

I1: Hmhm.

T6: Uuhm, en dat maakt ook, dus als hij iets vertelt wat uuhm belangrijk is voor de BC'ers om te weten. Dan zeg ik ook. Ja je uhm dit moet ik ook delen met uuhm uhm met hem of haar. Of uuh (telefoon gaat over) *Zucht*.

I1&I2 : *Lachen*

De opname wordt op stop gezet en de telefoon opgenomen.

Deel 3 (04.42 min):

T6: Ben ik m weer kwijt, mare...

I1: Uhm, we hadden het over uuhm, uuhm, het vertrouwen dat je opbouwt....

T6: hmhm

I1: Met de cliënt zeg maar...

T6: Ja.

I1: Je gebruikte eerst een voorbeeld, en toen gaf je aan ik nou ik doe dat voornamelijk... Ja heb je m weer?

T6: Ja,ja.

I2: *Korte lach*

T6: Door open te zijn en en uh, nou eigenlijk door wat ik net zei. Open te zijn over wat het met je doet. Uuh, uuh je eigen gevoel daarin betrekken. En dat heeft ook tijd nodig hoor, voor dat iemand je vertrouwd. En wat ook leuk is, ik doe ook binnen PMT ook uuh uuhm werkvormen die te maken hebben met vertrouwen. Dus dat, dat, dan gebruik je ook het medium weer om, om het vertrouwen te vergroten.

I1: Ja, want hoe zien die dr uit dan zeg maar?

T6: Hele simpele werkvormen uuhm, je naar achter laten vallen. En jij vangt die gene op.

I1: Ja.

T6: Uuhm met je ogen dicht door de ruimte laten lopen met allerlei obstakels en jij moet diegene door de ruimte heen leiden. Met je ogen dicht naar de muur en jij moet zeggen wanneer je moet stoppen.

I1: Ja.

T6: Dus dat zijn, dan gebruik je echt het medium. Waardoor daarin het vertrouwen groeit.

I1: Ja

I2: Leg je dan ook uit uuhm waarom je het doet of?

T6: Na, dat is heel afhankelijk van het niveau van de jongen. Je hebt hier heel veel LVB jongens die daar moet je echt op het ervaren gaan zitten en niet te veel daarover gaan hebben. En dan benoem ik het wel, maar dan ga ik daar niet heel diep op in.

I2: Nee.

T6: Uuhm, maar bij andere jongens kun je het daar echt wel over hebben. Die gewoon een een redelijk niveau daarin hebben. Ja.

I2: Hm.

I1: Want als je zeg maar, toch weer terug naar het eerste voorbeeld, hihi. Uhm, nou dan heb je zeg maar, je hebt net genoemd dat in het con, in het contact doe ik dit zeg maar qua uuh als therapeut-client relatie. Maar je hebt natuurlijk ook een stukje medium daarin.

T6: Hmhm.

I1: Als je vanuit de eerste situat, eerste uhm..

I2: Voorbeeld.

I1: Voorbeeld.

I1 & I2: * Kort lachen*

T6: Met het boksen bedoel je?

I1: Ja. Hoe, hoe zet je m dan in? Vanuit het medium perspectief.

T6: Uuhm en wat bedoel je met inzetten?

I1: Nou, maar dat is interpretatie. Wat ik mij bijvoorbeeld voor kan stellen is bijvoorbeeld als je, als je gaat boksen kan je ook te vergaan met met zeg maar dat ie te agressief wordt bijvoorbeeld.

T6: Jajaja. Nee dat kan inderdaad. Bij sommige jongens ontspant en bij andere jongens die la, die laden er juist van op. Maar ik, ik gebruik die werkvorm wel heel gecontroleerd. Dus ik laat hem series maken van bijvoorbeeld tien stoten...

I1: Ja precies dat bedoel ik.

T6: Tien stoten, dat ie echt geconcentreerd moet zijn en niet helemaal los mag gaan en en en alleen maar uuhm een beetje moet rammen.

I1: Ja

T6: Het moet wel gecontroleerd gaan. Dus tien keer stoten, tien keer opdrukken. Dus dan is ie ook heel erg bezig met zijn lijf.

I1: Ja.

T6: Uhm en niet alleen maar los aan het gaan om, om waar hij ook juist van kan opladen inderdaad.

I2: Dus je geeft hem daar wel kaders in?

T6: Ja.

I1: Dus structuur is daarin belangrijk.

T6: Precies. Ja, ja.

I1: Super, haha. Uuhm, *stilte van vijf sec.*

I2: Ja, dat uhm uh, uhm vraag ik mij af. Uuhm, vanuit hier krijg je nog wat mee, vanuit de instelling een bepaalde manier waarop je werkt? Of een bepaalde kijk waarmee dr naar de cliënten gekeken wordt?

T6: Vanuit de instelling. Naja, wij werken eigenlijk vooral met z'n drieën samen. En dan hebben we contact met de behandel coördinatoren.

I1: Ja

T6: Maar iedereen heeft toch z'n eigen stijl.

I2: Ja.

T6: Maar wij hebben wel wekelijks een uh een overlegmomentje met z'n drieën. Uhm waarin we wel afstemmen. En daar, we hebben ook vaak dezelfde jongens.

I2: Oké.

T6: Dus dan ben je aan het werk maar aan dezelfde doelen.

I1: Ja

T6: Stem je met elkaar af. Hoe, hoe ga je aan de gang. Maar het is niet dat er een bepaalde stijl wordt opgelegd van, van bovenuit.

I2: Nee, oké.

T6: Nee.

I2: Maar dat is wel handig om te weten.

I1: Heel handig. Uuhm.

I2: Nou ondanks dat je er drie maanden werkt, hebben we toch bijna alle punten van het interview afgewerkt. Haha

I1: Ja

T6: Ja , maar ja en ik denk dat voor jullie het heel interessant is om dadelijk wel wat van Marie-Jozé en Saskia wel wat over te horen, want die die gaan natuurlijk, die werken hier sowieso al langer.

I2: Ja

T6: En die die, werken met jullie medium, dus dat is voor jullie misschien ook uh ook leuk.

I1: Ja, naja.

T6: En die hebben ook meer van, ja die zijn meer bezig met die vragenlijsten.

I2: Ja dat is inderdaad vooral het belangrijkste.

T6: Ja want daar weet ik niet echt heel veel vanaf.

I2: Nee.

T6: En zij zijn er al wel mee bezig geweest.

I1: Ja, ja. Maar.

I2: Ja.

I1: Tot nu toe, hebben we wel wat aan het interview.

Tegelijkertijd I2 : In ieder geval dank je wel.

T6: Ja toch wel?

I2: Ja ik heb ook niet echt meer heel veel vragen ofzo.

I1: Nee

T6: Willen jullie dan nog wat drinken?

I2: Nou lekker, doe ik deze uit.

Bijlage 8 Interview therapeut 7(pmt)

T7: Melanie van de Mark – Mondriaan (Vijverdalseweg 1) – Psychomotorisch Therapeut – 17-05-2016- Telefonisch

Interviewer 1 (I1): Jolida van der Linden

Therapeut 7 (T7): Melanie van de Mark

Dit telefoongesprek vond in verband met tijd- en reisomstandigheden telefonisch plaats. Eerst is het telefoongesprek gestart. Op het moment dat de therapeut er klaar voor was, start de opname en daarmee ook het interview.

Ook hier zijn alle bevestigende ja's weggelaten, om de tekst makkelijker te kunnen lezen

I1: Ja die loopt. Uhm, we hebben gemerkt dat therapeuten best wel verschillend reageren, of uh best wel een verschillende betekenis geven aan het woord werkalliantie. Zou jij misschien kunnen uitleggen wat die voor jou betekent?

T7: Voor mij betekent dat dat het uh de werkrelatie met de cliënt. Waar voorop staat dat een cliënt vertrouwen kan hebben, mag hebben uh zich gehoord voelt, uuh en uh ook inspraak heeft in zijn behandeling. Uuh en daar anticipeert de therapeut op.

I1: Nou dat is een duidelijke uh betekenis. Uhm, dat is wel handig voor ons om te weten, hoe we dat woord dan moeten opvatten in het interview, vandaar.

T7: Oke, ja.

I1: Uhm, even denken, heb je een bepaalde visie waarvan uit je werkt, vanuit de instelling of vanuit jouzelf?

T7: Welke visie bedoel je? Op de PMT of op de werkalliantie, of?

I1: Nou, gewoon vooral binnen jou therapie. Is er een bepaalde stroming die jou heel erg beïnvloed in jou therapie? Of een bepaald, ja een bepaalde visie vanuit jouzelf die de therapie beïnvloed? Of heb je niet zo'n sterke visie?

T7: Nou, ik heb wel een visie natuurlijk. Maar het ligt toch een beetje aan welke populatie je uh voor je hebt he, dat is natuurlijk verschillend. Een cliënt met een traumatische ervaring behandel je echt volgens een andere referentie kader, visie, dan uh een jongen met een gedragsproblematiek bijvoorbeeld. Dus, maar ik denk, wat er voor op staat is dat je aller eerst je werkrelatie opbouwt, dat is mijn visie, om vervolgens verder te gaan met de behandeling. En die behandeling kan vanuit het stukje inzichtgevende stroming, maar ook gewoon de cognitief therapeutische gedragsstroming. En ik denk dat als we het dan over jongeren in het gedwongen kader hebben, dan praten we vooral over de cognitieve gedragstherapie kader en minder in het inzicht gevende. Maar dat wisselt ook weer per cliënt, want voor een jongen die wat intelligenter is dan een andere jongen uh daar behandel je ook weer anders. Dus het is een beetje een te brede vraag denk ik, om daar concreet een antwoord op te geven.

I1: Ja precies. Zo heb ik in ieder geval al een beetje een beeld hoe je, vanuit welke kant je behandelt. En je gaf al aan dat je het belangrijk vindt dat om eerst een werkalliantie op te bouwen, hoe ga je daarmee aan de slag dan? Hoe creëer jij die?

T7: Uuhm, door heel laagdrempelig met de jongere in beweging te komen, letterlijk en figuurlijk. En te zorgen dat de randvraag helder blijft. Dat de jongere vertrouwen kan krijgen in de therapeut. En dat zal, he, dat is bij de ene jongere anders dan bij de andere jongere. En bij de ene is dat sneller gerealiseerd dan bij de ander, uuhm dus zo geef ik dat voort.

I1: Heb je ook een praktijkvoorbeeld waarvan jij zegt, van nou bij deze cliënt en in deze setting was het heel duidelijk te zien dat ik doormiddel van PMT aan de werkalliantie aan het werk was? (Stilte 4 sec.) Het is een beetje lastig natuurlijk, omdat elke cliënt weer verschilt, maar...

T7: Uuh, ik denk dat bijvoorbeeld een heel concreet voorbeeld is, die jongen die niet in behandeling wil, dat zien we vaak, he. De jongeren hebben toch vaak zo iets van met mij gaat alles goed en uh dat stelt natuurlijk ook een hoop angst voor. Dus dat je doormiddel van PMT kan je laagdrempelig insteken, doordat je echt letterlijk en figuurlijk in beweging kan komen, wat heel erg aansluit bij jongeren. Dat ik denk dat dat wel een voorbeeld is he, om de jongeren echt letterlijk en figuurlijk in beweging te krijgen.

I1: En met wat voor soort oefeningen doe jij dat dan?

T7: Ja dat ligt ook heel verschillend voor de jongeren. Het ligt er ook aan wie je voor je hebt. De ene die moet helemaal niks van bewegen hebben, daar ga je juist uh meer op het dansen zitten. De ander zit juist meer op het sport en spel, bij meiden moet je daar vooral niet gaan. Dus het is een beetje uh welke jongere je voor je hebt.

I1: Ja, duidelijk. En uhm werk jij, als jij behandelt, in een groep of individueel?

T7: Beide.

I1: Oke. Heb je ze dan ook dubbel, dat je ze individueel hebt en in een groep?

T7: Soms wel.

I1: Oke. Merk jij daar ook verschil in de werkalliantie die dan aanwezig is richting jou en de cliënt?

T7: Uuuuh, ja bij de een is dat juist helpend en bij de ander juist niet.

I1: En bij welke is wat?

T7: Als je een jongere bijvoorbeeld hebt die inzetbaar is en, even een concreet voorbeeld die meegesleurd, bijvoorbeeld door andere jongeren, waardoor bij je het gedrag heel erg kunt aanspreken in de groep uh kan het soms averechts werken, omdat je dan individueel uh de wil en het vertrouwen juist weer zakt. Maar het kan ook weer helpend zijn door juist dingen te benoemen tijdens het individuele moment uhm wat je in de groep hebt gezien.

* Geluid wordt zachter gezet, door het dubbel horen van stemmen*

I1: Uhm oke, dus er zit wel een duidelijk verschil tussen de groep en uh individueel werken?

T7: Ja, absoluut.

I1: En merk je dat alleen dan aan het verbale gedrag of kan je dat ook in het medium terug zien?

T7: Uuh, ik denk beide.

I1: Oke, en aan wat voor dingen kan je het dan in het medium terug zien?

T7: uuh, als ik kijk puur naar de werkalliantie is dat uh bijvoorbeeld als je een jongere individueel hebt, kan het zo zijn dat die sneller meegaat in het medium in de groep. Dat als je hem niet individueel ziet, dat het misschien lastig is, omdat er onzekerheid en angst mee speelt. Uhm, dus ja dat kan eigenlijk ook wel weer twee kanten op gaan.

I1: Oke. En heb je bij beide kanten een praktijkvoorbeeld, waarvan je zegt van nou bij deze cliënt liep het echt zo en daar kon ik het echt in het medium terug zien en bij deze cliënt merkte ik het heel erg verbaal? Of is dat te lastig?

T7: Even kijken hoor, dan moet ik even nadenken. Nou ja wat je bijvoorbeeld ziet is: we hebben ook meiden in behandeling, he, dat zal overal zijn. Ook meisjes die vaak in het bewegen onzeker zijn en die in de groep juist langs de kant gaan zitten, dus echt in de vermijding gaan en tijdens het individuele moment juist wel in beweging gaan en doordat je ze individueel ziet uuh gaan ze dan in de groep ook in beweging. Dat is even een concreet voorbeeld, dat je ze er makkelijker bij kan betrekken en dat de angst en onzekerheid iets meer op de achtergrond staat en ze minder in de vermijding zitten. Omdat ze al wat meer vertrouwen hebben gekregen in de relatie, maar ook met het medium.

I1: Ja, nou mooi voorbeeld, ja. Uhm, als je dan ook kijkt naar de kracht van het medium he. Wat is volgens jou de kracht van jou medium, van PMT, voor de cliënten?

T7: uh, ik denk het bewegen. Gewoon bewegen, wat aansluit bij jongeren. En voor jongeren die vaak niet willen, is het bewegen juist vaak een hele goede ingang. Plus dat ze op een andere manier bezig zijn met de problemen. Dat hoor je vaak terug he, van oke ik krijg wel heel veel dingen terug van je, ondanks dat ik toch wel plezier heb en ontspanning heb.

I1: Ja, en wat is voor jou als therapeut de kracht van het medium?

T7: Ik denk precies hetzelfde.

I1: Ja en dan omdat jij ze onbewust op hun onbewuste stukje kan aanspreken?

T7: Naja, dat je onbewust bewust maakt voor ze. Ik denk dat daar de kracht zit.

I1: Ja. Uuh even denken of ik nog een vraag heb. Volgens mij wel. Deze zijn duidelijk beantwoord in ieder geval. Uhm, ja wat voor interventies onderneem jij als het gaat om het creëren van werkalliantie? Zijn er specifieke interventies die je daarbij pleegt?

T7: Uuuuh, nou ik denk dat een belangrijke interventie bij ons sowieso in het vakgesprek (10.10?) zit. Uh plus dat je en met de casemanager en met de intaker en met de ouders en met de jongeren al samen zit, voordat je gaat starten. Dus dat alles duidelijk is, ik denk dat dat voor jongeren al heel belangrijk is. Dat dat een belangrijk interventie is. Dus dat is vaak helemaal aan het begin van een behandeling. En uhm verder heb ik geen duidelijke interventies van wat ik doe, maar wat ik vooral probeer te creëren is dat de jongere zich gehoord voelt. Uh, omdat je daar vanuit gaat werken. En dat de hulpvraag ook duidelijk blijft. En om de werkalliantie te behouden, denk ik ook, of om de hulpvraag helder te krijgen, uh dus is je oefeningen die je aanbiedt he, dat je dan ook uitlegt waarom je de oefeningen doet. Dat je stilstaat er bij, dat soort dingen.

I1: Ja, oke. Dus het zijn best nog wel veel verbale interventies als ik het zo hoor, maar je maakt ook in het medium interventies.

T7: Ja, maar dat is echt op de jongeren zelf afgestemd. Dat is zo verschillend. Ja dat is te verschillend om volledig te benoemen.

I1: Ja precies, ja. Uhm heb je ook wel eens dat er totaal geen werkalliantie te vinden is binnen een setting?

T7: Ja, uh, ja. Sommige jongeren die dan in de groep zitten die eigenlijk dan niet groepswijd zijn, daar kan je al heel moeilijk een werkrelatie mee opbouwen, omdat eigenlijk de groep te onveilig is. Dus dat is contra-indicatie, uh ja ik denk dat dat het concreetste voorbeeld is.

I1: Oke, een contra-indicatie. En wat heeft dat dan voor een invloed uiteindelijk op de werkalliantie en op de behandeling?

T7: Nou ja, dan kan je er voor kiezen om de behandeling stop te zetten. Als het echt niet gaat, bovenop dat er nog een irritatie komt voor in het vervolgtraject(12.56), uh hopelijk dat er nog een andere therapeut bij komt. Dus daar kun je eigenlijk verschillende interventies opzetten.

I1: ja precies, maar dan kijk je waarschijnlijk, als ik het zo hoor, ga je dan net wat verder kijken dan je eigen behandelsetting.

T7: Precies.

I1: Oke dat is duidelijk.

T7: Maar ik denk dat dat sowieso al in onze setting gebeurt, dat lijkt me logisch denk ik.

I1: Ja dat je net wat verder kijkt, omdat je ook met meerdere media en meerdere vakgebieden werkt bedoel je?

T7: Ja, precies. En het duidelijke aan contra-indicatie is ook denk ik dat soms is er ook gewoon geen klik, door tegenoverdracht of doordat het medium niet aansluit of noem maar op. Dan kun je ook moeilijk een werkrelatie opbouwen.

I1: Ja. Heb je wel eens gehad dat er geen klik was, maar dat je als nog toch aan de doelen kon werken?

T7: Uuh, nee dat is eigenlijk, dan probeer je wel de therapie voort te zetten. Maar dan las je extra evaluatiemomenten in en in die evaluatiemomenten worden dan de thema's besproken en als de jongere dan op een gegeven moment nee zegt, en als therapeut en de casemanager voelen van dit gaat het echt niet worden, dan stoppen we er mee.

I1: Ja precies, duidelijk. Uuuhm

T7: En dan heb je het natuurlijk ook nog over motivatie he. Als de jongere echt niet durft of niet gemotiveerd raakt, dan houdt het op. Dan kan de werkrelatie top zijn, maar dan is er geen motivatie om aan de problemen te werken.

I1: En dan loopt het daar op stuk, ja. Uhm, Heb je nog iets dat je wilt toevoegen, waarvan je zegt nou dat is wel belangrijk dat dat er in komt te staan, want dat verklaard wel echt hoe ik aan het werk ben als PMT'er.

T7: Uh, nee, nee.

I1: Oke, nou volgens mij...

T11 Want de vragen die vind ik vrij breed, snap je wat ik bedoel? Breed, in de zin van dat je meerdere antwoorden kan geven.

I1: Oh zo, ja dat klopt, want werkalliantie is ook heel breed natuurlijk. En op deze manier proberen wij uh, ze eerst breed beantwoord te krijgen, zodat we alle manieren kunnen zien. En daar mogelijk voorbeelden uit te halen.

T7: Oke, oke.

I1: Dus heb jij nog een voorbeeld waarvan je zegt, van dit is echt ene typisch voorbeeld van werkalliantie binnen de PMT?

T7: Uhm, nee, dat kan ik even zo een twee drie niet op noemen.

I1: Nee dat kan ik mij voorstellen. Jij had ook nog een vraag dacht ik net of niet?

T7: Nee, nee, nee.

I1: Oke, nou dan wil ik je hartelijk bedanken voor dit interview.

T7: Ja, oke en krijg ik het nog terug te zien of?

I1: Ja, als je het fijn vindt kan ik het naar je mailen als ik het uitgetypt heb. En verder staat het gewoon in de bijlage van ons onderzoek. Daar zal het in gebruikt worden.

T7: En het onderzoek zelf krijg ik dat nog terug?

I1: Ja, als het goed is wordt dat ook naar jullie allemaal gestuurd.

T7: Oke, prima, helder.

I1: Ja, oke. Dank je wel, werk ze nog!

T7: Hoi hoi.

Bijlage 9 Interview therapeut 8 (muziek)

T8: Hans Cornelissen – PI Zwolle (Huub van Doornestraat 15) – Muziek Therapeut – 06-04-2016

Interviewer 1 (I1): Eunice van Kralingen

Interviewer 2 (I2): Jolida van der Linden

Therapeut 8 (T8): Hans Cornelissen

I1: Zullen we dan beginnen.

We zijn nu met z'n tweeën aanwezig, maar ik zal voornamelijk het interview afnemen en aan het einde vraag ik nog even aan Jolida of ze vragen heeft.

T8: Ja.

I1: Voordat ik eigenlijk altijd begin met het interview, vraag ik altijd hoe je de werkaliantie ziet, wat betekend dat voor jezelf?

T8: Ja eigenlijk heel veel. Naar mijn idee staat of valt daar het één en ander mee. Hoe beter deze is, hoe meer eruit te halen is.

I1: En als je hem zou omschrijven, welke omschrijving zou je geven voor de werkaliantie?

T8: Door ernaast te gaan staan, is dat een goeie omschrijving? Samenwerking.

I1: Want als je bijvoorbeeld kijk naar de werkaliantie en de werkrelatie.

T8: Misschien kan je even voor mij definiëren wat voor jouw de definitie is van de werkaliantie.

Je heb het over werkaliantie en over samenwerken en naar mijn idee zit het een beetje bij elkaar.

I1: Ja ik kan hem definiëren, maar ik vind het heel interessant om te weten hoe u zelf werkaliantie of werkrelatie ervaart en dit verwoordt. Dus umm, ja dat is een goeie. Ik zit even te bedenken of ik hem wel of niet gaat vertellen.

I2: Jawel,

I1: Ja? Oké.

Kijk als je kijk naar werkaliantie, dan heb je een samenwerking met de cliënt om een bepaald doel te bereiken met een bepaalde klik. Als je het echt over een therapeutische relatie heb, dan heb je het echt al over de klik die je al hebt, wat je samenwerking bevordert. Dat is zeg maar het verschil wat wij vanuit onze achtergrond kennis zien. Maar we hebben ook gezien, dat dit per therapeut kan verschillen. Dat de ene meer zit op werkaliantie en de ander zit meer op werkrelatie.

T8: Ja, jij hebt het meer over een klik die je heb en of je min of meer je best doet, heel sec. dit zijn je doelen en hier moet je aan werken.

I1: Ja.

T8: Oké. Voor mij is die klik, voor jouw de alliantie wel heel belangrijk.

I1: Ja, want wat levert dat u op?

T8: Ik denk dat dat meer rust oplevert in de relatie. Minder druk op de relatie. Moet die man iets van mij. Moet ik dingen verbeteren. Enzovoort, enzovoort. Het zorgt, denk ik, voor een relaxtere setting.

I1: Want wat maakt dat u die klik krijgt? Stel dat er hier een client binnenkomt, heeft u dan al direct een klik of hoe ziet u dat voor u?

T8: Nee, ik stel mij vrij afwachtend op. En dan, het mooiste is, als die klik ontstaat via het muziek maken. Dat gebeurt eigenlijk het meeste. Je ziet hier voornamelijk veel pop of rock instrumenten. En door het samenspelen ontstaat er vaak die klik eigenlijk. Van o, die man kan dat. Die komt natuurlijk ook met een beeld binnen vane bijvoorbeeld heel stoffig. Van muziektherapie, vroeger was dat op van die orf instrumentjes en nu is het natuurlijk, ik ben helemaal thuis in van die moderne instrumenten. Dat zorgt meestal voor een klik.

I1: Dus eigenlijk is de kern zegmaar, om een werkaliantie te bereiken of therapeutische relatie te bereiken, dat is voornamelijk samenwerking?

T8: Ja.

I1: Enn, ik vraag mij af hoe het proces er dan uitziet, voordat jullie samen met de muziek bezig zijn. Zijn er dan nog bepaalde interventies die u doet om dat al te creëren of.

T8: Een zo'n kort mogelijk gesprek zeg maar en zo snel mogelijk wat te gaan doen in zo'n min mogelijk woorden.

I1: Ja, want heeft u daar een concreet voorbeeld bij?

T8: Ja ik probeer in mijn hoofd direct te schakelen naar de doelgroep van achttien tot vijfentwintig die je heb, maar wat je dan vaak doorheb van die jongens op de afdeling, is dat behandeling altijd wordt aangemoedigd. Daar scoren ze bewijzen van spreken punten mee. Om het maar heel plat te zeggen. Dus ze willen nog weleens binnenkomen, van nou ik ben nu hier en dat is eigenlijk een doel. Ze laten zien dat ze open staan voor behandeling. Dan is het mooi om dit om te zetten naar interesse bij hun. Dan heb ik daar een vrij kort gesprek over met ze, of ze al eerder ervaring hebben met muziek en misschien kan ik daar dan op inhaken. En dan zo snel mogelijk spelen, maar dan wel in mijn achterhoofd, wat tie net gezegd heeft en of ik daar dan wat mee kan doen?

I1: Dus eigenlijk zeg je van aansluiting zoeken dat is de eerste interventie die ik pleeg.

T8: Ja, maar wel aansluiting zoeken op een hele relaxte manier. Dus niet als iemand in het gesprek is, direct de gitaar erbij pakken. O je bedoelt dit. Heel algemeen.

I1: En als je dan de volgende stap neemt, de stap naar samenwerking, hoe zie je dat dan? Hoe gaat dat dan in zijn werk?

T8: Ja dat hangt natuurlijk ook een beetje af van welke doelen er zijn. En het is misschien ook goed om te vertellen, dat ik hiervoor in de PPC in Amsterdam werkte, de Bijlmer bajes. Daar had ik eigenlijk alleen maar individueel. En nu heb ik eigenlijk overgenomen van de vorige en die werkte voornamelijk met groepen. Dus daar ben ik eigenlijk mee doorgeshaald. Dan pas ik het later wel weer aan, hoe ik het zelf liever meer zou willen hebben. En nu geef ik veel minder individueel. Dus dat is natuurlijk ook wel een groot verschil of je groepen of individueel geeft. Dus ik heb het eigenlijk nu over de individuele mensen die dan binnenkomen. Dat hangt dan meer af van de doelen of wat je van de afdeling meekrijgt welke kan t je op zal moeten gaan.

I1: Ja, want de afdeling heeft dan al standaard doelen?

T8: Naja, daar ga je het over hebben bij het MDO. Iemand heeft iets met muziek bijvoorbeeld. Hier zou eraan gewerkt worden met die doelen, zou jij er iets mee kunnen? En dan ga je daar verder, dus dat neem je mee en dat bepaald natuurlijk ook het één en ander.

I1: Ja, want wordt zo'n werkaliantie ook weleens als doel gesteld?

T8: Soms puur communiceren is een doel, dus op die zin wel, samenwerken. Maar daar gebruik je dan meer de groep voor hoor, bewijzen van spreken.

I1: Individueel dus helemaal niet?

T8: Ja ook, in Amsterdam gaf ik heel veel op de crisis les. Naja, dan is het puur in het hier en nu halen. Kijken of je enige vorm van communicatie kunt bereiken. Dus dan weer wel, dan is het doel nummer één.

I1: Want hoe ziet dat eruit in de muziek?

T8: Dan heb ik een voorbeeld in Amsterdam, van iemand die eigenlijk amper praat met mensen. Die gewoon niet in het hier en nu lijkt te zijn. Die dan gelukkig wel met mij meegaan naar de therapieruimte. En dan is het voor mij aftasten. Er staan een aantal instrumenten en ik probeer dan wat uit. En ik heb dan het één en ander gelezen over die cliënt. Soms lees ik helemaal niks. Dat vind ik het mooie om te kijken wat er gebeurt. Maar op crisis vind ik het een beter idee om mij in te lezen. Dus je weet iets van achtergrond vaak en dan probeer je daar iets mee te doen. En heel vaak heb je dan een connectie.

I1: Want u zegt, ik test hem uit, hoe ziet dat er dan concreet uit?

T8: Door muziek te gaan spelen. Soms zit iemand gewoon helemaal stil en dan pak je een instrument en dan ga je wat spelen. En vaak krijg je dan altijd een reactie en dan heb je gelijk een begin.

I1: En wat spelen, wat kan ik mij daar bij voorstellen?

T8: Dan zijn het gewoon akkoortjes in een bepaald ritme. Daar gebruik ik meestal de gitaar voor.

I1: Ja want dat is echt zeg maar wat de therapeut doet. De therapeut speelt zeg maar op akkoorden en hoe ziet dat eruit voor de cliënt?

T8: Nou dan zie je herkenning en dan weet je dat je een beetje op het goede spoor zit. En het zou heel mooi zijn als je iemand kan uitnodigen, maar vaak gebeurt dat ook wel zelf, omdat de instrumenten voor het grijpen staan, dat iemand mee gaat doen.

I1: Ja dus eigenlijk start hij en dan ga jij kijken wat je gaat doen?

T8: Ja dat is dus eigenlijk met muziek maken en dan heb je eigenlijk geen leiden bewijzen van spreken. Ik ben dan meestal degene die praat van welkom, het lijkt me leuk om samen muziek te gaan maken. Dan begin ik alvast en dan kijk je wat er gebeurt.

I1: Oké.

Welk verschil is er zichtbaar tussen mensen die wel gemotiveerd zijn om aan hun doelen te werken en mensen die niet gemotiveerd zijn om aan hun doelen te werken, in het medium?

T8: Ja, laat ik het zo zeggen. In het begin als ik iemand ziet, de eerste keer, tweede keer en derde keer, dan is mijn doel om contact te maken en dan komen de andere doelen vanzelf wel. Dus puur het opbouwen van een relatie dan en wat het verschil is, dat vind ik moeilijk te zeggen. Ja het gaat puur dan, over hun interesse wekken. En dan kan je via de muziek wel het een en ander aangeven en vragen of ze dat bekend voor komt van wat ik zie. Of je maakt gelijk de transver naar het gewone leven van nou je ziet dit, komt het je bekend voor? Ja dan is de hoop, als ze er een beetje permissie in heb, dat ze erin mee gaan. Of dat ze dat van mij aannemen eerlijk en open zijn of überhaupt daarop in te gaan. Maar, ja daarin zie je iemand z'n motivatie denk ik. En het gebeurt bijna, ja als je dat in een percentage moet uitdrukken, dan is dat een hoog percentage. Maar die band is dan puur het belangrijkste, dat je die hebt. Of de klik of de alliantie.

I1: Ja, want als je gaat kijken naar het wel creëren of niet creëren van die motivatie, wat is dan echt de kracht van de cliënt in het medium?

T8: Ik denk dat het puur aansluiting is in hun systeem. En dat muziek in dit geval een grote uitlaatklep voor de meeste is. Ze moeten er natuurlijk wel voor geïndiceerd zijn. Maar daar heb je het bij Marjan denk ik ook wel over gehad. Ze moeten er wel iets mee hebben. Vaak speelt het bij jongeren natuurlijk wel een hele grote rol. Je heb veel jongens die schrijven teksten, die dat op de muziek willen. Dat is natuurlijk helemaal ideaal. Van, hoe moet het klinken? Welke sfeer moet het hebben? Dat zijn allemaal dingen waar ze wel over na moeten denken. Maar dat is wel in hun belevingswereld.

I1: Ja, want u zegt ik heb voornamelijk instrumenten van pop en rock. Maar stel dat iemand heel erg houdt van klassieke muziek, hoe moet ik dat dan zien?

T8: Ja dat is niet mijn terrein, maar daar ga je dan ook in mee. Ik heb hier natuurlijk YouTube, dat is ideaal. Van wat bedoel je dan? Dan geef je als het ware hem de regie gelijk, als het ware van nou dit, dit en dit vind ik mooi. Nou, hoe kunnen wij dat voor elkaar krijgen?

I1: Ja, want heeft u daar een concreet voorbeeld van?

T8: Van iets met klassiek bedoel je?

I1: Nou, van een persoon die niet aansloot van de kennis van de muziek die u voornamelijk heeft.

T8: Nou, van de week was er ééntje die uuh wou ook graag zijn teksten op muziek zetten, maar hij kon mij niet echt duidelijk maken van uuhh, wat voor sfeer het zou moeten zijn. Nou, dan kan je snel wat opzoeken van uuh, dan weet ik ook alweer genoeg en dan kan je van daar weer verder.

I1: Ja, want welke sfeer wilde hij creëren?

T8: Uuh, hij had er een woord voor. Iets met meer emotie erin. Maar een simpel ding van tempo had hij het niet over gehad. Een hele lage tempo was het ook, waarvan ik dacht dat hij het zou willen. Dus zulke dingen worden dan duidelijk.

I1: Ja, want stel dat hij meer had gezegd, ik wil meer het niveau van Bach, ik noem maar even wat.

Hoe doe je dat dan concreet in het medium weergeven? Ik zie hier alleen maar trommels en gitaren.

T8: Ja keyboard zou je het dan moeten gebruiken. Maar dan loop je heel snel vast als iemand dat niet speelt. En dan is het aan de patiënt om daarin keuzes te maken, van ja, hoe gaan we dat dan wel proberen.

I1: Ja, want welke rol speelt dat gebied in de werkaliantie?

T8: Hoe bedoel je?

I1: Nou, als u op het eerste gezicht niet kan bieden, wat de cliënt wel graag wil.

T8: Ja, dan kom je therapeutisch ook wel snel uit op dingen van, ja, iets lukt niet, dus we zullen een andere kant op moeten. Dus het gene wat je dan niet kan bieden, dat gebruik je dan eigenlijk ook weer in je therapie. Van, hoe gaan we dat oplossen? Want dat is het feit, van ja dat lukt niet. Of als iemand een heel orkest wil. He, we zijn met z'n tweeën vaak. Hoe gaan we dat doen? Moeten we ergens voor kiezen. En dan kan je dat eigenlijk ook weer gebruiken.

I1: Dus eigenlijk zegt u hierin, het medium kan aan de ene kant aansluiting geven en aan de andere kant kan het medium ook juist een openheid geven en out of the box te gaan.

T8: Ja, maar dan zit je qua aansluiting, dan zit je anders. Maar ik denk, dat je therapeutische houding, dat dat ervoor kan zorgen dat je samen naar oplossingen kan zoeken. Maar die aansluiting waar je bij andere gemak van heb, waardoor dingen net iets sneller gaan, dat heb je dan niet.

I1: Nee, want welke interventies voer jij voornamelijk uit om die werkaliantie wel te behouden.

T8: Umm, door samen te zoeken. En uuh, in zo'n geval voor de patiënt op een gelijkwaardige manier om er samen uit te komen. Ik denk dat het belangrijk is, dat je er niet boven gaat staan. Nou, dan gaan we het zus doen of we gaan het zo doen. Want ik denk dat dat vrij gevoelig is bij jongeren. Een soort aversie. Ze moeten al van alles doen. Dus als je daar meer ruimte in geeft, of dat in ieder geval de patiënt die ruimte voelt, dat je van daar verder gaat en dan probeer je op die manier de aansluiting te vinden.

I1: Ja, want heb je daar een concreet voorbeeld van?

T8: Ja, dat is het ook wel. Concreet. Nee, ik kan niet zo even ééntje naar boven halen.

I1: Nee, en als je het juist meer richt op vertrouwen in plaats van moeten doen, als je dat stuk nog iets concreter maakt, hoe ziet dat er dan uit? Zeg maar, echt gewoon je handelingen.

T8: Umm, naar mijn idee kan het af en toe gezond zijn om ook aan te geven dat je het dan ook niet weet. Dat je het een beetje open laat en dat je er samen wat voor moet zien te zoeken. Dat je niet de alwetende therapeut bent, die alles kan afvinken. Ik denk dat dat van grote invloed is.

I1: Ja, want als je dus zegt van ik weet het niet, hoe gaan die stappen dan verder?

T8: Ik denk eerst dat het bij de patiënt zorgt voor dat het heel gezond kan zijn dat er iemand naast hem is die het ook niet altijd weet. Dan wel proberen om de volgende stappen concreet te maken. En hem regie een beetje geven, daarin. Dat hij daarin mee kan werken.

I1: Ja, want hoe ziet dat stuk eruit in het medium?

T8: Dat is eigenlijk ervaren en beleven. Wat zijn je opties. Als je ergens vast loopt. En dan ondersteun ik hem muzikaal er wel in.

I1: Ja, dus stel dat hij op een keyboard speelt, en hij wilt dus iets. Hij zeg bijvoorbeeld, ik wil graag emotie leggen in de muziek. Wat gebeurt er dan bij jouw en hoe zet je het dan in?

T8: Ja je heb allerlei soorten werkvormen die voor de ene persoon welk kan en voor de andere persoon niet kan. Maar ik probeer zo veel mogelijk met improvisatie te doen. Dus ook al speelt iemand, totaal niet bekend met de piano, dat ik de bas speel of ik speel op de zwarte toetsen en dat klinkt eigenlijk altijd goed. Daardoor zet je iemand aan de gang. Zijn emotie die heeft hij en die komt er dan op de één of andere manier dan wel uit. En van daar ga je dan weer verder. Vallen je dingen op en zou je misschien zus kunnen doen of zo.

I1: Dus dan krijg hij eigenlijk meer de sturende rol. Eerst hij en dan vervolgens de therapeut.

T8: Ja precies, zo min mogelijk dan of soms.

I1: Ja want stel dat het is gebeurt. Welke uitwerking heeft dat uiteindelijk? Wat zie je vaak terug bij een cliënt?

T8: Nou, je ziet sowieso vaak terug bij een cliënt, dat hij zichzelf kan verbazen. En dat is voor hem waarschijnlijk een vrij nieuwe emotie. Zo probeer je zo veel mogelijk dingen te laten ervaren. Of hetzelfde te doen en een hele andere begeleiding te spelen. Wat hem ongetwijfeld weer uitnodigt om op een andere manier te spelen. En zo probeer je zo veel mogelijk uit hemzelf te halen. En zo ben je een beetje bezig.

I1: Ja, dat klinkt goed!

T8: Ja.

I1: Ja, want stel dat er geen klik aanwezig is, geen vertrouwensband. Hoe..

T8: Ja, soms heb je niet door uuh, dan krijg je geen connectie met iemand. En dan kan ik zelf weleens denken van nou, het is hier vrijwillig he, therapie. Het is niet verplicht. Van nou, ik weet niet of ik die nog terug zie. Maar als iemand heel gesloten is, dan kan je je daarin nog weleens in vergissen. Dan blijkt dat hij of zij er wel naar uit ziet om de volgende keer naar therapie te komen. Zo kan je helemaal mis zitten, met je eigen ervaringen en je gevoel en wat je denkt. Dat het er dan niet is en het is er wel. Dus dat kan ook gebeuren. Dan weet je nog niet of er wel of niet een klik is.

I1: Nee, en welk invloed heeft dat op de werkrelatie?

T8: Ja, het zou ook zomaar kunnen zijn dat uuh. Dan heb je gewoon precies dezelfde relatie, alleen dan voel je geen klik. Maar blijkbaar is het wel werkbaar.

I1: Ja, want hoe zie je dat terug in het resultaat dan?

T8: Het zou kunnen zijn, dat je daar eigenlijk geen verschil in ziet. Maar het is meer, als je het omdraait, ik vind het prettiger dat er wel een klik is. Want, dan lijkt het net voor mij, dat het transparanter is van wat er gebeurt. Dat je dan ook beter kunt lezen. En als je geen klik heb met iemand, dan is het, wat ik net al zij, gesloten en dan is het voor mij moeilijker te lezen. En dus ook weer moeilijker om in te springen in dingen wat net iets handiger of juist iets minder handig zou kunnen zijn.

I1: Ja, want mijn volgende vraag was inderdaad, wat levert het op? Dat hebben we natuurlijk al een stukje benoemd. Maar zijn er nog meer facetten, wat het oplevert, zo'n klik-relatie?

T8: Ja, wat het nog meer oplevert als?

I1: geen klik-relatie.

T8: Ja, wat ik net zei. Het lijkt duidelijker wat er gebeurt. Ja dat vind ik moeilijk in woorden te vangen wat het nog meer zou kunnen zijn.

I1: Ja, nou, geen probleem!

I2: Misschien heeft u een praktijk voorbeeld van een situatie waarin die klik er niet was in vergelijkbaar in een situatie waarin de klik er wel was?

T8: Nou, dan denk ik weer aan een crisissituatie. (stilte) Ja, want dat heb je anders ook. (stilte) Nee, ik wilde net zeggen van, dan heb je iemand in therapie gehad en dan denk je dat je op de goede weg ben en dan lees je net weer in de rapportages, dat hij weer heel de cel of de hele afdeling verbouwd heeft, bewijzen van spreken. Terwijl je denkt van, nou je bent goed bezig geweest. En dat kan dan weet tegen vallen. En dan heb ik het idee, dat je dat eerder zou kunnen zien bij iemand met wie je wel een klik heb, als niet. Maar ik ga mijn hoofd na. Maar dat ik geen regel ofzo. Daar kan je niet vanuit gaan. Dat gebeurt bij allebei de keren. Dus ja.

I1: Mm, lastig.

T8: Ja!

I1: Geen probleem!

Uum, even kijken hoor, welke hebben we nog meer. O ja, welke kracht heeft het medium eigenlijk voor u, als therapeut? We hadden het natuurlijk net over de kracht die het voor de cliënt heeft. Maar je heb natuurlijk ook een therapeut in de driehoek. Welke kracht heeft het medium voor u?

T8: Ja, heel veel. Anders zou ik dit niet doen, denk ik. De kracht voor mij, is dat het mij heel veel energie kan geven. Als er dingen gebeuren, ja dan kan ik als een klein kind zo blij zijn. Dus ja, dat is dan een kracht.

I2: Wat is uw voordeel dat u het medium gebruikt?

T8: Ja, hoe moet ik dat zeggen. Ik voel mij helemaal thuis in het medium. In wat voor muzikale situatie ik ook terecht kom. Ik zal altijd open daarin blijven. Ik kan, bij wijze van spreken, alle kanten opwaaien met iemand. En dat voelt af en toe heel vertrouwd en heel veilig en zeker. Dus, dat levert het bij mij wel op ja.

I1: En als je dat verder zet naar de kracht van het medium vanuit de therapeut naar de cliënt toe, wat is dan de kracht?

T8: De kracht van het medium, vanuit de therapeut naar de cliënt.

I1: Ja.

T8: Dat je iemand makkelijk mee kan krijgen. Dat je iemand kan ontroeren. Soms ook, gewoon cadeautjes kan geven. Dat iemand er alleen maar hoeft te zijn en uuh, je kan alleen wat geven. En zonder dat hij van alles moet, kan hij gewoon ook af en toe wat krijgen.

I1: En krijgen, hoe ziet u dat concreet voor u?

T8: Nou van iets waarvan je weet, dat het heel erg op prijs wordt gesteld. Of soms weet je dat ook niet, maar dat gebeurt het. En dat je dat dan op een bepaalde manier voor hem of haar kan brengen via muziek.

I1: Ja, bij mij roept dat zeg maar op, dat je een muziekstuk speelt voor die persoon.

T8: Ja, kan.

I1: Of moet ik het veel breder zien? Hoe?

T8: Nee, daar denk ik ook aan. Of het nu een stukje gitaar is of een basgitaar dat maakt dan eigenlijk niet uit.

I1: Nee. En zijn er nog meer facetten, van daar moet ik ook nog aan denken. Ik onderbrak u eerder even.

T8: Ja, ja, de kracht van muziek is denk ik, vergeleken met de andere therapieën, is denk ik, het is er gelijk. Je hoeft niet eerst wat te tekenen, maar je zet gelijk een paar tonen in en je heb iemand mee. En dat is bijvoorbeeld, daar zit ik ook aan te denken, hier ben ik ook mee bezig. Een crisissituatie. Je hebt iemand gelijk te pakken met muziek. Als muziek natuurlijk bij hem aanslaat. En dat is denk ik ook een hele grote kracht. En naar mijn idee, lijkt het mij ook leuk om nog uuh verder te ontwikkelen, juist bij crisisopvang of wat dan ook. Omdat, naja dat is weer organisatorisch weer heel moeilijk. Zoals er dingen gebeuren op een afdeling. Dat het gewoon met muziek, bij wijze van spreken, wordt opgelost. Maar het vereist nogal wat om dat voor elkaar te krijgen. Want daar moeten heel veel mensen over nadenken of dat dat wel een goed idee is. Sommige mensen, dat weet ik, die vinden dat een goed idee.

I1: En nu die andere nog.

T8: Ja, en dan is muziek een perfect medium denk ik. Maar goed, dat is ook aan mij om dat op de kaart te zetten. Dus dat is wel een plan, zeg maar.

I1: enthousiasme genoeg, volgens mij!

T8: Ja!

I1: Ja, want je zegt, contact is de kracht van muziek om contact te maken. Wat maakt, dat dat contact maken, zo'n kracht is van muziek?

T8: Ik denk dat dat uuh, de directheid is van muziek. Je hoeft er verder niet voor na te denken of om te zetten of te verwerken. Het dringt gelijk bij iemand door.

I1: Ja, maar ik kan natuurlijk ook heel direct zijn in mijn contact naar iemand anders toe.

T8: Ja, uuh, ja, maar dat is nu juist het verschil tussen muziek en, dat kan nogal overweldigend zijn, als iemand zo direct is. En muziek is dat nu juist niet.

I1: Nee, want wat is het wel?

T8: Nou, dat gaat voorbij aan indrukken als intimidatie en angst en weet ik het. Die kwalificaties zijn dan niet op muziek van toepassing.

I1: Nee, want waar komt dat door?

T8: Ja, door het medium. En ik geloof dat Erik Scherder, daar wel het een en ander over uit heeft gelegd. Dat het niks hoeft om te zetten, dat heeft te maken met hoe het werkt in je hersenen.

I1: Ja, dus eigenlijk overbrugt tie het verbalen stuk.

T8: Ja heel veel opstakels worden zo overgeslagen.

I1: Dat is mooi om te horen, dat dat juist het stuk, kracht van het contact is.

Nou volgens mij heb ik mijn vragen nu wel een stuk gehad.

I2: Ja, ik ben nog wel heel benieuwd, wat versta je onder klik? Want je hebt het steeds gehad over een bepaalde klik hebben met iemand. Hoe zie jij die klik?

T8: Ja, waar jullie mee begonnen he?

I2: Ja, jaja, precies. Om even te verduidelijken.

T8: Uum, een klik is uum, wat er voor zorgt, dat je makkelijk praat. Dat je dingen makkelijker prijs geeft. Dat is iets met vertrouwen, bedoel ik daarmee.

I2: Ja, dus op het moment dat jij een klik heb met een cliënt, dan merk jij tussen jouw en de cliënt, dat er makkelijker gepraat kan worden en dat je contact met de persoon hebt?

T8: Ja.

I2: Oké, dat wilde ik even weten.

En ik vroeg mij nog af, u zei dat u individueel heeft gewerkt en in groepen heeft gewerkt. Is er dan ook een verschil met hoe de cliënten met jouw omgaan en jij met de cliënten omgaat in die twee situaties? Of is het in beide situaties hetzelfde?

T8: Ja het is wel anders. Maar ik probeer mezelf wel hetzelfde op te stellen. Ja het kan anders zijn in een groep. Ze zijn allemaal afdelingsgericht. Die dames of heren zien elkaar vaker. En dat er dan twee meegaan, waar conflicten tussen zijn, terwijl ik met allebei kan ik wel een klik hebben. Dat is dan soms lastig manevreren. Dat maakt het wel anders.

I2: Dus meer het feit dat zij ook een bepaalde vorm van alliantie met elkaar hebben, maakt dat dat ook weer, dat het de alliantie tussen jouw en de cliënt kan beïnvloeden, in groepstherapie?

T8: Ja.

I2: Dus er zit wel verschil in, dan.

T8: Ja het is meestal wel de groepen, je kan het diepen niet echt in of minder, laat ik het zo zeggen. Soms gebeurt het wel. Vaak is het individueel veel rustiger en veel duidelijker.

I2: Ja, want wat maakt het, dat je in de groepen de diepte niet in kan? Moet ik dat dan opvatten, dat er minder vertrouwen is in de groep of is dat echt minder tijd, minder rust wat je zei?

T8: Nou, wat ik net aangaf in zo'n groep, die afdelingsgebonden groepen, dan zitten er vaak dames die elkaar minder vertrouwen en die laten dan ook beduidend minder los. Sommige, andere maakt het ook niks uit. Die kans zit erin, dat het kan gebeuren.

I1: Ja, want al ga je kijken, van zeg maar van de kracht van het medium individueel of in een groep, zit daar nog een verschil in?

T8: Wat in de groep altijd mooi is, soms vraag je gewoon van, nou welk liedje, want dat vragen ze soms ook, kunnen we wat luisteren, nou wat zou je dan willen horen? En muziek maken idem dito. Dat sommige mensen helemaal verstoeld staan van welk fragment iemand dan aanvraag. Wat bij hun weer voor aansluiting kan zorgen. Van nou, dat wist ik nooit. Of met muziek maken he, zeg maar, dus de nieuwe van de afdeling die blijkt opeens talent te hebben voor het een of ander. Daar kan het echt mooi omgebogen worden naar meer contact en vooral begrip. Dus dat zijn wel hele mooie dingen.

I2: Mooi voorbeeld!

I1: Ja!

Want vanuit een eerder interview met een andere muziektherapeut, had ik de vraag gesteld van, zeg maar, kan je zeggen, dat de rol van de therapeut binnen een groep minder belangrijk is, en dat de interactie en het medium heel erg op de voorgrond staat. Of hoe zie je dat zelf eigenlijk voor je?

T8: Ja, er zijn hier, dat is natuurlijk inherent aan PPC. Alle stoornissen lopen hier rond. Dus je hebt damus X0. Een hele veilige en beschermende omgeving. Prikkelarm. Dat is ook wel afdelingsgebonden, hoe ik mij opstel in die groepen. Dus ja, daar kan ik je niet een één duidend antwoord op geven. Dat hangt zo van de groep af.

I1: Want als je zeg maar twee uiterste groepen naast elkaar zet, en daarin je eigen rol beschrijft, hoe ziet dat er dan uit?

T8: Uum, bij de ene groep kan ik meer de confrontatie meer opzoeken binnen de muziek of wat dan ook. Waar bij het bij de andere groep al heel snel teveel wordt. Daar kan je gewoon veel minder van vragen. Dus dat maakt wel uit.

I1: Ja en wat doe je dan, als je van een groep veel minder kan vragen?

T8: Dan vraag ik minder van ze.

I1: Ja, maar in het medium, zeg maar.

T8: Dan zal het allemaal veel geleidelijke verlopen. Voorspelbaarder en bovenal veel gestructureerde.

I2: Ik had verder geen vragen meer.

I1: Nee, nou dan wil ik je bedanken voor het interview.

T8: Graag gedaan.

I1: En we kunnen zeker wat met de informatie.

T8: Oké.

I1: Ja! Dank je wel.

Bijlage 10 Interview therapeut 9 (drama)

T9: Saskia Bok – Intermetzo Lelystad (Bosvalk 1) – Drama therapeut – 15-03-2016

Interviewer 1 (I1): Eunice van Kralingen

(Interviewer 2 (I2): Jolida van der Linden)

Therapeut 9 (T9): Saskia Bok

I1: Je eigenlijk al bekend met het onderzoek. Uhm en eigenlijk voorafgaand zeg maar, willen we eigenlijk altijd een beetje weten van hoe zie je nauw eigenlijk zelf de werkalliantie? Wat natuurlijk per persoon kan verschillen.

T9: Dat is de vraag?

I1: Dat is de vraag.

T9: Hoe zie ik de werkalliantie?

I1: Ja.

T9: Met deze jongeren, met wat ik doe..

I1: Precies

T9: Ik als persoon.

Ummmh, ik zie uhh de uhh mijn visie daarop is dat alles, iedereen dat kan eigenlijk wel een beetje over de hele wereld verspreiden, in gelijkwaardigheid. Dus als je naast iemand kan staan, en dus je daarmee jezelf afstemt op wat de ander aan uhm status of uhh uhh houding heeft dan ontstaat er naar mijn mening een snellere ingang. Dus ik ben altijd in mijn werk hier, aan het kijken, wie staat er tegenover mij en wat heeft hij nu nodig om het eerste contact al aantrekkelijk te vinden. Hier is natuurlijk veel testosteron en bijdehandheid aanwezig. Bijdehandheid is dat een woord?

Bijdehandheid.

I1 + T9: (Beiden lachen)

I1: Oké, hij staat er drie keer op nu.(wordt lachend gezegd)

E+T9: (beiden lachen)

T9: Zo wordt ik mij heel bewust van wat ik zeg(wordt lachend gezegd)

En umm, vaak ga ik dan mee in dat bijdehand zijn.

I1: Ja

T9: Umm, en daarna probeer je dan, in de ruimte individueel zijn ze anders dan in een groep. Maar als dat het eerste contact is wat zij met iedereen leggen, dan ga je daar een beetje in mee. Doe je dat spelletje en dan heb je al een gelijkwaardig iets.

I1: Ja

T9: En als een jongeren gewoon wat rustiger is, ben ik rustiger om op die manier contact te maken en vragen stellen, als iemand niet zo graag praat dan stel je niet zo veel vragen en vertel je gewoon meer over jezelf.

I1: Ja

T9: Dus ik ben er altijd een beetje opzoek naar wat vind die ander, wat denk ik te voelen wat die ander fijn vindt, om iemand tegenover zich te hebben. Dus dat is wat ik doe in eerste contact en dan heb ik het nog niet eens zozeer over wat ik dan in het medium doe. Is dat de volgende vraag waarschijnlijk hé.

I1: Oké. Hahhah, dat komt er wel aan.

I1 + T9: (beiden lachen)

I1: Umm, ja want hoe zet je dat inderdaad in in het medium?

T9: Umm, ik ga altijd zo snel mogelijk aan de slag. Want ik geloof heel erg, dat de jongens die wij binnen hebben, heel mooi kunnen doen qua woorden, of niet zo mooi kunnen doen qua woorden, maar dat er in het gedrag, meteen het contact wel of niet te leggen is. Of niet, daar geloof ik dan niet persé in. Ik denk dat dat wel mogelijk is, maar dat in het gedrag veel te doen is, waarin in ik iemand gelijk beter leert kennen, dan eigenlijk met de woorden. En dat begint bij mij al in de route dat ik ze ophaal en hoe ze wandelen en hoe ze lopen. Lopen ze achter mij aan, lopen ze voor mij uit, lopen ze naast mij, stellen ze een vraag aan mij. Hoe reageren ze op mijn vragen. Daar is eigenlijk al meteen het liefelijke gedrag wat ik interessant vind.

I1: Ja

T9: Hoe stellen ze zich op daarin? Umm, in het medium ben ik in het drama, heel fysiek bezig en umm, daarin, omdat we individuele therapie voornamelijk hebben. Ben ik altijd aanwezig in die oefening. Dus stel ik mezelf ook heel snel kwetsbaar op. Omdat ik de oefening ook terugkrijg. Bijvoorbeeld dat we een kennismakingsoefening doen met een interview, dus dan moet je elkaar interviewen en dan moet je jezelf voorstellen als de ander. Dan zeg ik uh, ik heb Piet tegen over mij. Dan zeg ik, ik ben Piet en dan ga ik al zijn antwoorden die hij geeft, ga ik herhalen in de houding en de manier zoals hij dat deed. Hij doet dat natuurlijk ook bij mij. Dus ik stel mij daarin ook kwetsbaar op. Dat we dus een gelijke rol, die we alle twee uitvoeren, doen. Dus ik maak daarin ook fouten, ik vind

dat ook ongemakkelijk, ik zeg dan ook heel erg, wat dat met mij doet. Umm, ik zeg ook als hij mij nadoet, o stond ik echt zo, of uhh, dus daarin heb ik het idee, dat daar de fysieke gelijkheid ook snel in gelegd wordt. Of in ieder geval, dat probeer ik en dat is bij drama specifiek denk ik, umm, in mijn ogen snel aanwezig. Hoe ik het aanpak.

I1: m..m!

T9: Umm, en ik draai eigenlijk vrijwel alles om, wat er om te draaien is. Dus rollenspellen draaien we om. Umm, allerlei oefeningen waarbij je umm, aangestuurd moeten worden, draaien we om. Stuur mij nu maar weer aan, ben jij die leidende rol maar weer en uhh, we maken eigenlijk samen, doe ik oefeningen, waarbij we samen een monoloog umm, vertellen. En dan elkaar overnemen in die tekst, dat je manier stop zegt en dan nemen we elkaar over. Dus dan is het elke keer dat ik zeg, ik vind het super moeilijk om die en die teksten en zo allemaal te verzinnen. Ik zeg dan, dat vind ik ook moeilijk. Maar dan, weet je wel zo, dus dan heb je het heel erg over het hebben, in die zelfde positie dus dan andere ervaringen hebben en hoe is dat dan en ja ik doe ook maar wat, weet je wel, ik zeg dan altijd, ik doe ook maar wat, ik ben ook maar een mens. Maar laten we samen opzoek gaan naar hoe dat verschil werkt. Hoe dat voor jouw werk, hoe dat voor mij werkt en wat we daarin kunnen doen.

I1: Ja, ja.

T9: Dus dat vind ik in het alliantie met drama, dat het fysieke vrij snel, hoe ik werk, aanwezig is ook in de afstemming en in de gelijkwaardigheid in het contact met de ander.

I1: ander, ja, ja precies, want als je zeg maar naar je eigen cliënten kijkt en hoe start je dan eigenlijk zo'n werkalliantie op? Dat heb je eigenlijk net gezegd, maar ik bedoel eigenlijk meer als één praktijkvoorbeeld van een cliënt.

T9: Umm, wat bedoel je met starten?

I1: Umm.

T9: Als zij mij voor het eerst zie?

I1: De eerste indruk, ja, ja dat bedoelde ik.

T9: Ja, als ik hem voor het eerst zie, wat ik dan doe om dat contact op een bepaalde manier vorm te geven.

I1: Ja.

T9: (zucht) umm, we hebben hier dus zo'n 5/6 observatie sessies ongeveer en dan sta je op het punt dat je behandeldoelen ga opstellen en ga behandelen. Bij sommige jongeren, korte of iets sneller. Ik ga ze altijd van tevoren een keer zien op de groep, zodat ze mij een keer gezien hebben en dat ik hen gezien hebt en voordat ze hier komen. En ik stem dan een beetje de oefening af, waarvan ik denk dat ze daarin het makkelijkste mee gaan, dus die volgorde van observatie dingen is bij mij eigenlijk altijd anders. Ik probeer altijd zo snel mogelijk wel aan de slag te gaan, maar op een zo'n veilig mogelijke manier en de ene gaat super makkelijk mee in het spel en de ander heeft gewoon een nog wat abstracter of een nog wat concreter iets nodig. Dus umm, als ze een eerste keer hier komen is het echt persoonsafhankelijk, waarvan ik denk te voelen, dat ze dat leuk gaan vinden. Het is belangrijk dat ze het leuk vinden en dat ze niet meteen geconfronteerd worden met alles, maar dat gewoon een ervaring opbouwen met, o ja dit is het gene wat we doen. Zo'n interview is best veilig en handig want je hebt het gewoon over jezelf.

I1: Ja.

T9: Je mag vragen stellen, je mag ook geen antwoord geven, je mag ik kan als voorbeeld meteen dienen, want ze vinden het natuurlijk vaak eng met, wil je een vraag stellen, nou welke dan? Dan zeg ik, ik doe het wel als eerst. Die vraag stel ik ze überhaupt, wil je zelf starten of wil je niet? Umm, dus ik kan daar vaak ook als voorbeeld in fungeren, maar ik kan ook dat soort laagdrempelige oefeningen, probeer ik daarin af te stemmen. Is dat een antwoord op je vraag? Hoe start ik hem concreet in, je heb iets concreet nodig hé.

I1: Dat was hem, ja.

T9: Ik weet het niet zo goed eigenlijk. Ik doe elke keer eigenlijk wel iets anders. Ik doe ook heel vaak uhh, woordspellen om ze eerst aan de tafel iets te laten doen, maar zonder te praten en daarna bijvoorbeeld om te zetten, ik doe ook weleens domino, wat ook weleens in de ruimte plaats vind waar je al dingen kan doen. Waar kan je de stenen omgooien, hoe ga je daar dan mee om, als je frustratie hebt. Ja is ook niet concreet. Het zijn een beetje oefeningen die ik uitleg, wat ik doe, maar het zit hem vooral in wat ik direct terug geef en start met, ik ben ook maar een mens en we gaan samen opzoek naar en dat doen we door dingen te gaan doen. Op allerlei manieren. Dat is denk het concreetste hoe ik de therapie elke keer doe met iemand.

I1: Ja, ja. Dus eigenlijk zeg je, ik stel mezelf kwetsbaar op waardoor hun het vertrouwen in mij kunnen krijgen en daardoor zichzelf kunnen gaan geven.

T9: Ja doordat er gelijkwaardigheid sneller aanwezig is. Niet dat ik meteen zeg, ik heb het ook heel moeilijk en dat is niet wat ik doe, maar het is meer dat ik mij introduceer als ik ben niet meer dan jouw,

umm, maar ik denk wel dat we samen iets kunnen gaan ontdekken en leren en uuu, ik hoop dat ik jouw daarin ook, weet je wel, dat we ook, na ja ik leer ook van jouw in die zin, zo zeg ik het eigenlijk ook, dat het een wisselwerking is.

I1: Ja, en hoe zie dat er eigenlijk dusse in het medium uit? Want als je bijv. met domino gaat spelen en je gaat opzoek naar umm, o dat gaat fout, dan umm heb je in mijn optiek al een stukje vertrouwen nodig, of zie ik dat verkeerd?

T9: O ja, ik kan wel, hij gooit natuurlijk ook weleens iets om, het is niet zo dat ik daar heel de tijd ding in en vaak, dat vind ik wel het gave aan het hele creatieve therapie, in mijn dingen gebeuren er echt vaak dingen, a dat is echt zo fantastisch dat dat bij deze jongen gebeurt. Bijvoorbeeld als we spellen doen, dat ik dan, ik ben helemaal niet zo denderend goed, dat hoeft ook niet. Dat ik dan bij één jongen win en die dan heel veel moeite heeft met verliezen. Dan denk ik, o dat is zo grappig dat ik dan net bij deze jongen drie keer achter elkaar win, soms gebeurt dat ook. En bij uhh, bij zo'n domino voorbeeld, dat ik, dat hij dan drie iets omgooit, terwijl hij dus heel perfectionistisch is en het niet van zichzelf kan hebben en bij de ene reageer ik dan, van o dat kan gebeuren we beginnen gewoon opnieuw, dat is helemaal niet erg, het is maar een spelletje. En bij een ander zeg ik, nou let eens een beetje op. Dat zeg ik eigenlijk nooit, een beetje onvriendelijk. Ik zeg vaak, je kan ook dammetjes inbouwen, zodat niet de hele rits omvalt, zodat dan. Weet je wel, dus dan geef ik een tip van, het is niet erg, ik bedoel ik gooi ook vaak iets om, maar misschien kan je daar iets mee. Dus dan, en als hij dan reageert, soms dan na het twee keer omvallen, dan gaan ze met dat ding gooien. Dan gaan we hem daar opbouwen of zullen we iets anders met de stenen doen, dat we hem uitbouwen naar uiteindelijk weer een succes ding, waar ze ook weer terug kunnen kijken. Het is niet dat wat er gebeurt, dat dat gebeurt. Daar zit ik dan vaak ook wel weer op. Dat ik ook fouten maak, dat ik ook dingen vervelend vind, dat ik ook frustraties heb, maar ja, waar gaat het nou om

I1: Ja, ja precies

T9: En we komen het tegen, ja dat is een feit, maar

I1: So bi it.

T9: Ja.

I1: Ja, ja precies. Oké, umm, want zet je die werkalliantie ook heel gericht in als een doel?

T9: Ja hier is het wel echt, mmm, dat tie er elke week is, is bij veel jongens al wel een doel. Dus dat tie meekomt en dat tie. Het is allemaal gebaseerd op het juiste contact en dat kan al ontstaan als je op de groep bent. Dus als ik iemand anders ophaal en een andere jongen is, wie ben jij? En daar heb ik vaak een beetje last van, omdat ik een jonge vrouw ben met allemaal mannen hier, dus dan reageer ik natuurlijk heel zakelijk, van nou ik ben dramatherapeut hu,hu,hu, maar daar zit soms al het contact in waardoor ze wel of niet over de scheef komen om wel of niet therapie te starten. En soms het ik een beetje het probleem of de moeilijkheid dat ze komen, omdat ik een jonge vrouw ben, maar umm, het zit hem wel in dat contact dus blijven behouden, dus dan zeg ik ook, het kan best zo zijn, dat je hier bent omdat ik een jonge vrouw bent, dat is niet zo erg maar we gaan hier wel dingen doen ook. En umm, dus ja het contact leggen met iemand is het aller aller belangrijkste in mijn ogen wat er is. En dat is zelf ook zo. Ik bedoel als ik naar een therapeut ga, ga ik ook graag naar iemand, waar ik een klik mee heb. En dat is ook wat ik altijd zeg, van joh als jij het uiteindelijk niet met mij fijn of leuk vind, dan is het oké, we hebben ook nog anderen dingen in huis die kunnen helpen. Dus het is echt, in mijn ogen, het contact het allerbelangrijkste en dan is het soms het medium wat niet kan aansluiten, maar het kan ook mij zijn, het kan ook van allerlei factoren hebben waarop. Maar het is wel belangrijk dat er een contact is en ja ik zet het ook in als doel om iets aan te kunnen gaan met iemand.

I1: Ja, want hoe zet je het doel dan in je therapie heel specifiek in?

T9: O ja, dat is lastig hé, er zijn soms van die dingen, dat is natuurlijk een beetje het hele, ik doe zoveel op het idee van gevoel en dingen.

I1: Ja, lastig is dat.

T9: Het is grappig, ik heb er laatst nog over na zitten denken, wanneer vind je iemand een goede therapeut voor een bepaalde doelgroep. Wanneer sluit je daar het beste op aan, ja of nee. Waarom ben ik hier, waarom vind ik dit zo interessant. Denk ik dat ik hier goed op aansluit? Ja, (zucht), ik denk dan specifiek bij deze doelgroep, dat ik gewoon, ja je moet een beetje een speelse houding hebben, een beetje zo'n nul-echo-achtige houding hebben, gewoon een beetje dat, ja en hoe zet ik dat om in het medium? O, ik vind het zo(zucht + nadenken) Ik kom misschien wel een beetje uit op dezelfde vragen, dat ik alles wat ik in het medium doe omdraai en mezelf ook in de kwetsbare rol zet. En ook gelijkwaardig daarin opstel. Dus als bijvoorbeeld umm, we hebben natuurlijk hier veel jongens die moeite hebben met autoriteiten en regels. En dan zet ik ze bijvoorbeeld aan een tafel hierzo, en dan zet ik hem vast neer, oké je hebt die houding met je handen zo en je voeten zo en je rug zo en dan, zo blijf je zitten. Je mag alles, maar het is wel dat je een vraag stelt aan mij, totdat je dat mag. En ik ga in de ruimte rond lopen enne zo. Dat vinden ze dan super moeilijk. Dan zitten ze helemaal vast aan dat

ding, ze voelen zich totaal gekrensd al vanaf het eerste moment dat ik hem uitleg. En uiteindelijk zeg ik, je mag een vraag stellen, je mag duizend vragen stellen, je hebt geen limiet aan vragen het enige wat ik vraag, is dat je het effen vraagt voordat je het doet. Dus als je naar rechts wil kijken, vraag even of je naar rechts mag kijken. Dan geef ik wel een ja of nee antwoord. Daar speel ik dan mee. Dat is heel moeilijk voor ze en vinden ze ook heel vervelend en vinden ze ook echt, dat ik daarin een hele vervelende oefening aan het doen ben. Dat mag, maar daarna draai ik hem om. Nou dan zitten ze helemaal zo(ze wrijft in haar handen) O nu ga ik echt helemaal jouw zo-e krensen en dan uiteindelijk is natuurlijk het hele issue van die oefening dat je een ander persoon niet zo belangrijk hoeft te maken en dat het dus voor jezelf veel luchtiger wordt. Maar dan geef ik het daarin terug en dan zit ik in die positie en zij in die positie en daarmee, volgens mij, creëer je in het medium die gelijkwaardigheid dat ik mij ook gewoon laat uitdagen en laat doen en dan mogen ze ook aan mij feedback terug geven. We doen bijvoorbeeld ook van die vertrouwens parcoursen, en dan vraag ik ook aan hun, wil je als eerst begeleiden of beleid worden? En sommige willen gewoon die controle en ik wil eerst begeleiden, nou dan doe ik gewoon mijn ogen dicht met een blinddoek om en dan begeleiden ze mij door zo'n ding. Is soms ook dat je denkt, o gaat het wel, maar dan denk ik, ja er kan niet zo heel veel gebeuren en één op één zijn ze allemaal niet zo heel erg druk of wat dan ook. Maar ik, ja ik zet mij wel snel ook in een kwetsbaar iets door hun ook vertrouwen te geven in a, ik mag ook leiden, ik mag ook uuu haar begeleiden. Ik zet niet alleen de ander aan het werk. Ik zelf ook mee aan het werk. Dat is het denk ik wel.

I1: Ja, ja, oké dank je wel. Als je zeg maar die, umm, even nadenken hoor hoe ik hem.. Zijn er als je die werkalliantie inzet, zeg maar, zijn er dan specifieke interventies die je daar heel bewust bij inzet?

T9: (Zucht) Een beetje hetzelfde he.

I1: Ja

T9: Umm(stilte) Ja, als ik in mijn hoofd aan het nadenken ben, dan kom ik ook weer een beetje op hetzelfde uit. Dus ik, weet je, ik denk dat het voor mij, binnen drama therapie zoals ik er nu naar kijk, misschien denk ik er morgen weer anders over. Het is altijd trouwens. Mag ik trouwens mailen als ik toch nog een heel goed antwoord heb en denk, want zoiets resoneert dan na in je hoofd en dan denk ik 'o nee, maar dat is toch ook!' dan mail ik dat achteraan, ja? Mare..

I1: Heel fijn!(grinnikend)

T9: Ja soms zit je echt in zo'n gesprek en dan kom je later op goeie antwoorden. Voor nu denk ik echt, dat het hem zit in die rol wisselingen. Die er echt, in drama waar ik zo veel gebruik van maak, zo lijfelijk en fysiek in te zetten en in te zetten zijn.

I1: Ja

T9: En dat zijn voornamelijk mijn interventies, altijd. En, en vooral in het begin. Dus ik ben altijd dit, ik ben altijd aan het wisselen. En dat kan ik positie zijn en in de ruimte, in gesprek, uu in, in het spel. Welk spel wil je doen, uu, geven ze mij de keuzen geef ik hun de keuze umm, umm, wie start er, wie niet? Wie eindigt er? Hoe geven we elkaar feedback? Wat doen we, constant, alles gaat bij mij constant op en neer. En ik denk dat dat, die wisselwerking, daar geloof ik gewoon heel erg in.

I1: Ja

T9: Dat dat iets creëert waarin je samen aan iets bouwt. En dan creëer je het natuurlijk op een gegeven moment wel dat hij de ervaring opdoet. Dus dat tie, het is natuurlijk nooit zo, dat tie, het moet niet zo zijn dat hij mij nodig heeft om iets te behalen. Maar dat tie, het is allemaal wel van hem. Dus alles wat hij doet, is zijn inzet, zijn, zit zijn keuze achter. Het is ook heel erg het eigen maken van wat je aan het doen bent. Umm, en bij drama is dat dus, dat wat diegene inbrengt, daar zit al een soort van eigenheid in, dus ik hoop altijd dat aan het begin de jongeren, vrij snel de ruimte voelt om zelf te starten met oefeningen, als het niet zo is, dan ga ik daar wel naar werken, want dat is natuurlijk fantastisch als een jongen zegt: dit vond ik leuk, dit gaan we nog een keer doen. Of zullen we het op die manier aanpakken, of na alles wat daar in komt, dat is precies wat er nodig is om iemand te laten verbinden, met dat wat je aan het doen bent. En dan haak ik wel aan, omdat een bepaald ervaring op te laten doen, waar de doelen achter zitten. En, want deze jongens zijn vaak zo verwijderd van alles en zo versnipperd en zo niet contact met iets willen aangaan, omdat dat zo eng is, omdat daar zo vaak iets in fout gegaan is. Dus daadwerkelijk contact laten maken en in drama zit het natuurlijk in het fysieke zelf, umm, daar ben ik altijd naar opzoek en dat is altijd een interventie die ik, ik kan het niet heel concreter maken dan denk ik, dan dit is, maar mijn oefeningen zijn altijd gericht op: ga er eens staan in wat je doet. En dan geef ik je dingen terug, maar dat wat je kiest en dat wat je doet, doe dat dan. En mocht je even wegvliegen, dan zeg ik, hee volgens mij was je er even niet bij. Laten we hem nog een keer doen en nu was ik een keer afwezig zullen we hem nog een keer doen?

I1: Ja

T9: Hoe vond je het gesprek gaan, zullen we het eens omdraaien? Want misschien gebeurt er dan iets heel anders. Is dat een beetje, heb je daar iets aan zo'n antwoord?

I1: Ja!

T9: zie je het concreet voor je?

I1: Ja ik umm, aan de ene kant, tenminste als ik het zo hoor zeg maar van je. Aan de ene kant het mogen zijn van, waardoor zij umm, ja nu moet ik het gaan vertellen.

T9: Ja is moeilijk toch, dan ben ik niet duidelijk. Dat is een goeie, oké ik zal nog een voorbeeld noemen. Misschien moet ik gewoon duizend voorbeelden noemen, dan valt er waarschijnlijk ééntje ergens in de goeie richting. Uhh, gisteren was er een jongen bij mij, die umm, laag is qua niveau en toen heb ik een paar keer rollenspellen gedaan, dus improvisatie, dus heel erg die eigen ruimte en hoe doe je dat? Ik haak wel aan en dan doen we samen wel dingen en omwisselen en h,h,h, toen heb ik met tekst gewerkt, oké als we nu iets vast leggen, hoe werkt dat dan? En in het fysieke en hij had altijd behoeften om conflicten aan te gaan, om gevechtssituaties uit te spelen om de baas te zijn, om mij te ondermijnen, daar had hij heel erg behoefte aan en bij dramatherapie, is het zo dat je het heel erg eindeloos kan uitspelen en op een gegeven moment wordt die behoefte waarschijnlijk minder groot, omdat het er dus mag zijn en dan ga je wel iets anders doen, want na tien keer iemand neerschoppen ben je wel een beetje klaar met die rol en ga je opzoek naar wat vind ik dan nu nog leuk? Umm, gisteren heb ik aan hem gevraagd, ga eens opbouwen, een plek die jij fijn vind en die jij fijn vind om te zijn. En dat kan een hut zijn, dat kan fictieve ruimte zijn. Bouw eens iets op wat jij prettig vind. Hij was driekwartier bezig met het opbouwen. Dan zit ik in mijn hoofd met, zijn we hier iets aan het doen of zijn we alleen maar aan het. Maar dat is dus het hele proces, als hij iets eigen maakt en de ruimte krijgt van mij om dat te doen op zijn manier en zijn tempo en zijn dingen en na driekwartier was hij dan een soort van klaar en ik stel daar vragen over, van wat is het h,h,h, en waar zijn we en waarom is dat dan fijn? Welke herinneringen roept dat dan op? Toen zei die, na dat vind hij heel moeilijk om antwoord op te geven. Toen zei ik, mag ik ergens aanwezig zijn of blijf ik erbuiten of moet ik iemand voorstellen die daar in die ruimte is, zodat het nog fijner wordt of umm, en uiteindelijk zijn we dus op zijn tempo ook een kaartspel begonnen, wat hij altijd in die ruimte doet, met mensen in die ruimten en mocht ik in zijn kaartspel meedoen en ging hij wel het kaartspel uitleggen en op zijn tempo, zijn manier, zijn dingen. En dan denk ik, volgens mij hebben wij nu heel erg contact. Want ik doe mee in jouw tempo, in jouw ruimte, in jouw dingen. En dat probeer ik altijd te creëren met wat ik dan ook aanbied. Dat het over hem gaat en dat ik daarop aanhaak.

I1: Ja

T9: En dat is ook in rollenspellen zo en ik denk dat dat, toen ik afgestudeerd was als dramatherapeut, was ik heel erg opzoek naar wat heb ik nu te vertellen en ik snap mijn eigen instrument nu. Dus mijn, dat is bij drama denk ik iets meer aanwezig, dat je ik als persoon, ben ook gewoon het letterlijke instrument binnen het medium. Dus ik moet mij bewust zijn van mezelf, hoe ik mezelf en mijn lichaam alles inzet. Dus ja, we doen het met onze lijf. Dus als er een rollenspel is, moet ik mezelf gewoon uit kunnen zetten, wel bewust zijn van mezelf, maar moet in kunnen tjoenen op jouw, in wat diegene doet aan gedrag en wat ik mij dus kan voorstellen wat iemand anders doet, daar tegenover. Want soms zijn er letterlijke situaties die ze zeggen en dan hebben we het even over non-fictief spel. Dus dan zeggen ze ik heb een situatie meegemaakt, hoe zit dat nu eigenlijk zullen we het eens nadoen. Je hebt natuurlijk ook over fictieve en dan is het natuurlijk hetzelfde alleen dan in een fantasie verhaal. Maar dan probeer ik altijd in te voelen, als hoe die gene bijvoorbeeld, zoals jij daar nu zit, op de een of andere manier, mijn instrument die ik denkt te leren kennen, stemt daarop af, zodat ik het idee heb, als jij die situatie inbrengt, hoe die groepsleider dan zou kunnen doen, want het is natuurlijk allemaal in wisselwerking met hemzelf.

I1:Ja

T9: Dus het reageert allemaal op hem en daar moet hij bewust van worden en dan maakt het allemaal niet zo veel uit of ik hem precies nadoe, maar ik merk dus vaak dat ze zeggen, ja zo doet tie precies. En dan denk ik, volgens mij komt dat, omdat ik mezelf kan uitzetten en kan lezen, voelen wat die ander doet. En daar reageer ik dan een beetje intuïtief op. En dan ontstaat er iets, waar ze een herinnering aan hebben. En daar kunnen we het natuurlijk over hebben en daar dan weer op doorpakken.

I1: Ja

T9: Daar zit voor mij het contact in, dat ik mezelf kan uitzetten. Bewust ben wel, maar dat ik wel inga op; waar zit diegene nu? In wat tie doe nu, maar ook in de oefeningen die ik aanbied. Hoe doet hij dat? Welke stap zet hij als eerst? En welke als tweede? En hoe reageer ik daar dus op? Er was laatst een jongen die, umm, die mij een soort van vervelend ging doen en uhh een beetje onder druk zetten en uit ging proberen, hoe ver hij daarin kon gaan. En ik merkte gewoon, intuïtief, dat ik de andere kant van de ruimte aan het opzoeken was, dan hij was. En het was niet dat ik bang was, maar ergens reageerde mijn lichaam met, als jij daar gaat staan, ga ik hier staan en we bleven een beetje zo en dat is denk wat als dramatherapeut nog belangrijk is dan de ander therapie vormen, dat je je eigen

lichaam zo kent en intuïtief afstemt op de ander. Want dat is dus constant wat er als instrument aanwezig is. Dus maakt het dat duidelijker als hoe ik hoe ik interventies doe, is eigenlijk mijn eigen lichaam als instrument zien en afstemmen op de ander.

I1: Ja, want eigenlijk heb je dus twee belangrijke kernen in jouw. Therapie met het inzetten van de interventie. Dus doordat jij je voelsprietten uitzetten eigenlijk, want dat is wat je eigenlijk doet. Gaat die eigenlijk naar de cliënt toe, want dat is zeg maar de warmte bron. Dus dat zijn dan eigenlijk jouw twee belangrijkste interventies, zeg maar.

T9: Ja, dat denk ik wel, ja.

I1: Om die werkalliantie te bereiken dan.

T9: En dan de oefeningen op de juiste manier en op de juiste volgorde afstemmen in waar je denkt, ik sla ook weleens de plank mis natuurlijk.

I1: Ja.

T9: Ik heb laatst een jongen gehad, die hier kwam vanuit; ik doe nog wel een keer therapie, want dat moet dan, dat moet niet, maar bc. vind het dan heel leuk als ik het wel doe. Toen zei die, dan kom ik wel naar jouw. Toen heb ik een kwaliteitsspel gedaan, als dat ik dacht, dat lijkt mij wel een juiste ingang bij die jongen, dan kunnen wij nog even zitten, hij is er niet helemaal van overtuigd of hij dat drama dan wel zo leuk vindt, dan kunnen we het gewoon met een kaartspel over met elkaar kennismaken via die kwaliteitskaarten. Volledig, hij zegt achteraf, niet bij mij, achteraf zei hij, ja we hadden het allemaal over vragen over hoe ik mij voelde, had ik helemaal niet gevraagd, maar voor hem was het echt te reflectief te vervelende manier van kennismaken, omdat het meteen, voor zijn gevoel, over moest gaan, over zijn persoonlijkheid. En dat was mijn insteek niet, maar dat was wel bij hem zo overgekomen, na dan heb ik de plank mis geslagen want dan is er direct in het eerste contact iets, waar hij niet heel leuk op terug kijkt. Dat is dan, uiteindelijk hebben we elkaar een paar keer gezien, maar ik heb het idee, dat zo'n eerste ding dan wel doorsijpelt, nou en dan, niet dat ik nou een ontzettende fout heb gemaakt, maar ik denk misschien is dat wel een bijdrage geweest dat, een verkeerde inschatting is geweest in wat hij dan wel of niet veilig vindt, of nodig heeft of, ja.

I1: Ja, want je opdracht in je sessie, zie je dat als een secundaire interventies of als een gelijkwaardige interventie met aansluiten op de cliënt en je eigen voelsprietten uit.

T9: (zucht) Mijn gevoelssprietten, gaan al als ik hem ophaal in de groep of waar dan ook. Umm en je vraag, of de opdracht gelijkwaardig is aan, hoe ik mijn fysieke en mijn voelsprietten inzet, umm.

I1: Of je het zo ervaart.

T9: Ja ik denk dat ik als persoonlijk instrument, mijn eerste ding is, omdat dat direct is, ik heb nog medium als ik hem ophaal. Umm, en dan de opdracht. Maar dan zie ik mijn fysieke ding, wel direct als het medium, omdat ik wel zo werk. Dus ik stem mij automatisch af. Dat is een beetje wat ik meteen doe. Misschien doen die anderen het ook hé, ik heb geen idee. Maar dat is, wat ik als dramatherapeut met mijn fysieke inslag meteen doe.

I1: Inzet.

T9: Ja, inzet. En dat gebeurt eigenlijk al op het moment als ik hem zie. Soms lopen ze achter mij aan en dan zeg ik, joh loop eens een beetje door. En bij een andere jongen denken ik, o hij gaat trager lopen, lopen we eens trager. Ik bedenk dat niet van tevoren, met jouw ga ik dit doen, maar het komt soms in mij op en dan creëer dat vaak een situatie die iemand typerend werkt of. Dus ik denk dat mijn fysieke dus overal mee naar toe sjouw. En mijn medium al meteen inzet bij het contact waar dan ook.

I1: Ja, mmm, oké. Umm, want als je kijkt naar de kracht van jouw medium, als je echt specifiek naar drama kijkt, wat is dan juist de kracht in die werkalliantie?

T9: (zucht) ja, umm, in mijn hoofd denk ik echt, o dan moet ik weer herhalen, want dat heb is voor mij ook een beetje, maar misschien kan ik nog iets anders verzinnen. (zucht) nog een keer, wat is specifiek de kracht van drama in de werkalliantie? Umm, ja ik denk, dat ik door dat lijfelijke instrument, dus al meteen zonder iets te hoeven doen. Eigenlijk aan het werk ben. Met diegene of dat ik diegene aan het werk zet, dat kan natuurlijk ook, zo kan je het ook zien, maar dat er dus meteen eigenlijk iets gebeurt in de alliantie, zonder dat ik überhaupt binnen de ruimte van dramatherapie, met oefeningen aan de slag ben. Daar ga je dan weer een dieper laagje op in, want dat instrument neem ik overal mee naar toe, maar ik denk dat daarin al heel veel interventies bewust en onbewust ingezet worden. Dat dat de kracht is, zoals ik het inzet. Ik zeg niet dat alle dramatherapeuten het zo moeten doen, maar dat is hoe ik het zie.

I1:(lachen) maar daarom interviewen we ook jouw hé.

T9 + I1: (beiden lachen)

I1: We hebben het natuurlijk over jouw als therapeut gehad, als je kijkt naar de cliënten die je binnen krijgt, hoe zie je de kracht van de werkalliantie terug ten opzichte van de cliënt zelf?

T9: Dus, wat geven de jongeren mij terug aan informatie in die alliantie die ik dan

I1: Ja, tot stand heb gebracht.

T9: Umm, ja dan heb je het, oké jullie hebben mij natuurlijk al een beetje geobserveerd en dan hebben jullie kunnen zien dat ik een beetje dat, ik ben een beetje druk, ik ben een beetje grappig en ik ben een beetje energiek. Dat, ik kan ook een best wel een beetje rustig zijn. Maar dat neem ik dus mee en krijg ik vaak terug van jongens. Dat ze het leuk vinden en fijn vinden om bij een positief lachend iemand te zijn. Ik krijg super vaak terug, jij lacht altijd en jij bent altijd vrolijk en jij bent altijd positief. Dat is ook heel veel zo, vooral op mijn werk, ik bedoel thuis ben ik ook gewoon een mens, hier ook maar uhh

I1: Anders.

T9: Ja, ik ben er voor een ander en dan ga ik niet met mijn eigen sores lopen. En ik denk dat ik dat direct terug krijg. Dat is wel de feedback, ja. Van het is gewoon zo luchtig, zo vrolijk, soms ook wel dat ze daardoor denken, waarom lacht ze altijd zo veel. Maar ik zeg ook, ik kan veel dingen zwaar nemen, dat kan ik ook, maar we kunnen ook gewoon dingen gaan doen en het ontdekken en doorpakken, niet dat ik alles constant met een grote glimlach doe, dat ik alles constant grappig vind. Ik ga ook serieuze dingen aan, maar dat is wel in het contact, wat de jongeren vaak, wat ik terug hoor dat de jongeren dat vaak prettig vinden. Dat ik een vrolijk, oprecht, iemand ben en dat ze zeggen, je werkt ook met je hart. Je gaat er gewoon voor, je bent oprecht eerlijk in wat je doet. Je wilt echt mensen helpen en dat is zo. Ik ben hier niet voor het geld of voor de zekerheden in mijn leven, want dan moet ik iets anders gaan studeren en dan moet ik iets anders gaan doen. Ik ben hier, omdat ik echt oprecht geloof dat dit werkt en dat we op zo'n manier met deze jongens aan de slag moeten en kunnen. En dat ik daar heel dankbaar voor ben, dat ik daar een bijdrage in mag doen, omdat je in je eigen bubbel thuis, met je gelukkig leven, met je gelukkig ouders en gezin en vrienden, soms denk ik echt, dat is zo leeg en hier, dit gebeurt er allemaal om mij heen en ik ben zo dankbaar dat ik daar iets in mag betekenen. Waar ik in geloof in de wereld, en dat doe ik dan een klein stukje hier en dat krijg ik denk ik wel vaak terug. Dat ik echt oprecht met de ander bezig ben, met hoe en wel met plezier en met vrolijkheid en met na ja, dat krijg ik vaak terug.

I1: Want dat is echt het stukje in de therapeut zelf, zeg maar. En als je kijkt in je medium, hoe krijg je dat daarin in terug dan?

T9: Umm, is denk ik wel, dat het speelse, dus dat umm, ja het is heel speels het is heel bewegelijk allemaal. Je hoeft niks te kunnen, het is niet dat je kan falen in iets. Dat denken ze misschien soms wel, maar als ik bepaalde oefeningen is het allemaal ontdekken en doen, je kan hier niks fout in doen. Dat is bij geen een vaktherapie, maar, dus in de dramatische oefeningen, ja ik denk het bewegelijke, het speelse, het even je hoofd uit kunnen zetten, dat! Dat ze de mogelijkheid hebben om even ergens anders te zijn. Om even in de fantasie mee te mogen, waar ze heel veel moeite mee hebben. Ja ze zitten heel erg in het letterlijke en in het waakzame en in de controle en in de macht. En hier mogen ze even pfff. Als dat er allemaal niet is, wat is dan super leuk? Bijv. één jongen die alleen maar moeilijke agressie verhalen heeft en dan zeg ik, wat is nou een leuk verhaal, een leuke herinnering? Dan gaan we daar eens iets mee doen. Na ja zo. Dat vinden ze echt, dat vond hij in ieder geval heel moeilijk. Hij heeft heel weinig positieve herinneringen. En met dat idee heb ik het wel, dat het bij drama, dat ik dat daarin in het medium ook inzet. Dus op de luchtigheid, op de fantasie, op het even weg van alle druk en testosteron om je heen. Die groepen zijn zo veel (ggggg) je moet zo alert zijn, want er zijn zoveel jongens die iets van je willen en handeltjes en dingen en (e-e-e-e) en hier breng ik ze even terug naar, als dat nou even weg mag, welke ruimte komt er dan, ja laten we daar eens even op doorgaan.

I1: Ja, dus hoe zeg je dat eigenlijk, hoe het zich uit, als je dat samenvattend zou zeggen?

T9: Bij de jongens?

I1: Ja, in het medium.

T9: In zichtbaar plezier, umm, ja dat ze soms meegaan met een chagrijn en een frustratie en wat dan ook en dan in het spel of in de opdracht krijg ik vaak terug dat ze wat meer gaan hangen en wat ontspannender gaan zijn en dus op het eind van het uur, gewoon een andere toestand bereikt hebben.

I1: Ja, dus dan heb je het eigenlijk over spanning en ontspanning?

T9: Ja, als dat zo is hé. Als ze met spanning bijvoorbeeld binnenkomen. En ik denk dat het altijd wel een ding is, dat ze even moeten landen en aan het individuele moeten wennen en zo. Umm, dus dat is denk ik altijd wel iets wat eronder zit. Maar soms is dat een doel op zichzelf. Dat, wat ga ik nu inzetten bij jou en soms moet ik mijn plan loslaten en ingaan op dat wat er, oké jij komt anders binnen dan ik gedacht had. Umm, wat is nu wel mogelijk, van wat ik in mijn hoofd.

I1: Ja

T9: En dan is het spelen, dat doen, dat geeft ze volgens mij ruimte om die zorg in het hoofd te verminderen op een andere manier even te kunnen zien en plezier te hebben in de werkelijkheid.

I1: Dus dat is eigenlijk wat je terug ziet in de werkalliantie in het medium dan.

T9: Ja

I1: Oké, even kijken heb ik nog vragen? Nee volgens mij niet. Nou, dan wil ik je bedanken!
T9: Ja, graag gedaan. Jullie dank je wel voor de vragen. Een mooi onderzoek!

Bijlage 11 Interview therapeut 10 (drama)

T10: Marjolein Scholten – Horizon- locatie de Vaart – Dramatherapeut – 29-03-2016

Interviewer 1 (I1): Eunice van Kralingen

Therapeut 10 (T10): Marjolein Scholten

I1 Hoe zie jij werkalliantie?

T10: Ik vind het woord werkalliantie altijd een ingewikkeld woord, dus ik vertaal hem altijd naar werkrelatie en ik weet nog vanuit de begeleiding van stagiaires en studenten, dat ze graag vertrouwens band op zouden willen bouwen. Het woord vertrouwen vind ik niet helemaal kloppen in de setting waarin je een band op wil bouwen. Want vertrouwen ligt heel ingewikkeld en dat is voor deze jongeren ook. Dus als je een werkrelatie zou kunnen bereiken, waarin je alle twee weet wat je aan elkaar hebt. Dat je afspraken kan maken en dat de afspraken worden nagekomen. Dat je alle twee een beetje van jezelf kan laten zien. Zowel de therapeut als de cliënt. Met de interventie van uit de therapeut om de cliënt daarbij ook te ondersteunen, dan denk ik dat je al een heel eind bent. En dat je al blij mag zijn als het gewoon lukt. Ik vertaal het meestal van werkalliantie naar werkrelatie en de andere elementen liggen eronder.

I1 Oké, want welk betekenis heeft vertrouwen dan voor jouw?

T10: Vertrouwen is ook al de elementen die ik net zei, alleen het woord vertrouwen is zeg maar vanwege de doelgroep een ingewikkeld woord. Het gaat mij niet zo zeer om de inhoud van het woord. Want ik denk dat als je het heb, dat je elkaar kan vertrouwen. Alleen het woord vertrouwen naar de jongeren toe, dus vertrouwen in de hulpverlener, dat vinden ze vaak ingewikkeld. Het woord aan zich. En ik denk dat ze gewoon veel vervelende ervaringen hebben gehad, rondom vertrouwen. Misschien dat ik daardoor ook iets zakelijker, ondanks dat ik niet zakelijk ben ingesteld, want met een werkrelatie daar kunnen ze wel wat mee. Oké, we hebben een werkrelatie, dat betekend dan dat we een vertrouwensband hebben, dat wordt dan ook gelijk zo zwaar zeg maar. Ik kan me voorstellen dat jongeren denken, nou, dat hebben wij niet hoor. Maar de elementen zijn hetzelfde.

I1 Dus eigenlijk zeg je, een werkrelatie is voor mij luchtig...

T10: Ja of zakelijker denk ik. Ik vind, dat als ik het heb, dan ben ik er wel heel blij mee. Ja, ik doe daar zelf mijn best voor om al die dingen te behalen. Ik vind dat niet iets luchtigs zeg maar. Het is denk beter behapbaar en te overzien en ik vind het ook oké als het weleens wat zwaarder is. Het is niet per se iets kwalijks. Nou bijvoorbeeld, afspraak is afspraak of ..* onverstaaanbaar*

Want als je natuurlijk werkt dan heb je natuurlijk geen klik.

T10: nee, dat denk ik inderdaad niet.

I1 Hoe zie je dat zeg maar?

T10: Ja ik denk, dat als hier met jongeren start, dan denk ik niet dat je direct een klik heb. Dan kan ik me wel voorstellen, dat ik na een kennismakingsgesprek, dat een jongeren dan wel kan bepalen, een soort van, o ze is wel oké, hé een inschatting maken. Dan zou je wel natuurlijk kunnen zeggen er is wel een soort van klik, maar ik denk ook, ik heb ook weleens jongeren gehad nou dat is niet echt een klik en na een aantal keer, o toch wel. Het kan zo zijn dat er een aantal keren wel een klik is en daarna verdwijnt de klik. Het moet zich in de tijd ook wel ontwikkelen. Ik denk dat de klik, als je elkaar al vaker hebt gezien, dat je dan beter kan inschatten en ook bijvoorbeeld, ik werk graag met humor. Maar het is wel even zoeken, bij wie je dat in eerste instantie aanslaat zeg maar. Bij de ene ontstaat er dan juist een klik en bij de ander slaat het nog kant nog wal. Het wordt dan bijvoorbeeld verkeerd opgepakt of een belediging ofzo. Dan ligt daar niet de klik en dan moet ik opzoek naar, waar ligt die dan wel? En ik denk dat het ook zo is, dat bij sommige jongeren je geen klik maakt.

I1 En hoe zie je dan de therapie verlopen?

T10: Als er geen klik is?

I1 Ja. (9:00 -> vraag)

T10: (Heb je hier een praktijk voorbeeld van?) Ik denk wel dat dat uitmaakt. Dan wordt het wel moeizaam. Ik denk voor de jongeren wordt het dan moeizaam, want het gaat op een gegeven moment ook een beetje over umm, ik vindt die Marjolein wel aardig. Niet voor mezelf, maar dan vind ik het wel grappig als ik dat merk ofzo. Dan komt voor de klik, die persoon wat makkelijker. Als die klik er niet is dan ervaart iemand dat ook veel meer als een last. Een beetje storend en zal die ook niet zo snel denken, o hier ga ik wat leren. Of bij die mevrouw valt wat te halen. Meestal wordt het dan wel moeizaam. En dat merk je ook wel, ik denk dat je dat wel terug ziet aan bijvoorbeeld als je niet lekker flow veranderd, van dat je weet de aankomende weken gaan we het zo het proces doorlopen. Ja dat zegt iets over hoe het verloop. Bij sommige jongeren verloopt het gewoon makkelijker. Dan hebben we hier een beginnetje en dan gaan we het zo via deze lijn en dat lukt dan ook. Ik denk dat als er geen klik is, dat de therapie dan ook eerder stopt, of dat de jongeren afhaakt. Of dat je er zelf niks

uithaalt, dat je denkt, misschien moet ik dit gaan afronden. Dit heb je sneller als er geen klik is, zeg maar.

I1 Ja want we hebben het nu heel erg over de cliënt en therapeutische relatie, maar wij hebben ook een stuk medium. Welke rol speelt dit in de relatie?

T10: Ja ik denk, dat als de jongeren, ik vind dit altijd ingewikkeld. Eerder dacht ik altijd, als je affiniteit heb met het medium en de gasten vinden het leuk, dan ben je er al bijna. Ik heb ook weleens een jongen gehad bij drama, die had zoveel affiniteit met het medium, dat ik hem bij wijze van spreken, moest afremmen, anders zou hij zichzelf helemaal verliezen in zijn fantasie. Van ja, ik wil later actrice worden. Dus ja, hé, dat gaat hier gebeuren. Toen heb ik uitgelegd, dat dat niet zo is. Maar dat het ook belemmerend kan werken als iemand heel veel affiniteit heeft en tegelijkertijd heel weinig of heel veel angst en spanning om ergens mee aan de slag te gaan. Ja dan wordt het ook wel ingewikkeld. Dus je bent steeds opzoek naar een middenweg en dat komt ook, omdat ik hier heel lang in mijn eentje geweest ben als therapeut. Dus toen was er geen andere media. En als er dan een jongere was die zei, ik vind het wel leuk om schilderijen te maken ofzo dan begonnen we daar en dan gingen we vanaf daar wel weer kijken naar een beetje mijn kant op. Maak een mooie film of documentaire. Ik ben ook niet zo heel vasthoudend aan mijn medium. Ik probeer veel meer te kijken, naar wie ben jij? Waar ligt de mogelijkheid. Als ik dat dan heb, dan kan ik vandaaruit wel de mogelijkheid maken naar mijn medium. O misschien heeft Marjolein nu wel een ander idee en dat had hij in het begin niet.

I1 Ja, want als zo'n jongeren in therapie komt, heb jij dan een concreet voorbeeld van zo ga ik aan het werk om te kijken?

T10: Ja, ik denk in eerste instantie dat ik toch uitgaat van de autoriteit. Bijvoorbeeld in het kennismakingsgesprek vraag ik altijd, wat vind je leuk, waar liggen je interesse. Maar soms is dat wat wij helemaal niks wat wij iets mee kan, ik hou erg van..., ik wilde(1359) dan wordt het wel ingewikkeld, dus ik probeer wel bij de eerste paar bijeenkomsten of als er een observatie is, dan gaan we sowieso verschillende gebieden en die verschillende gebieden probeer ik dan met verschillende werkvormen, zeg maar dan naar te kijken, wat sluit aan en wat niet. In eerste instantie kijk ik naar iemands activiteit, kijken of ik daar iets mee kan. Zeg maar, dan ben ik best breed georiënteerd en dan wil ik best graffiti spuiten ofzo. En als die affiniteit er helemaal niet was, dan probeer ik gewoon verschillende dingen aan te bieden. Individueel zeg ik bijvoorbeeld ook weleens tegen een jongere, je mag ook zeggen als je iets stom vindt. Bijvoorbeeld van daar heb ik niet echt zin in, dat betekend niet direct dat we het niet gaan doen, maar dan leer ik je een beetje kennen en som kan ik dan zeggen van, joh we gaan het even proberen. Nou dat ik niet erg dat je dat stom vindt, maar dan weet ik dat. Maar we gaan eerst dingen uitproberen, want jongeren zijn ook wel geneigd, van naja dit vindt ik stom omdat ze het eigenlijk spannend vinden of omdat ze niet weten wat van hen wordt verwacht. En dan leggen we het gewoon op tafel en dan is het waar. En dan gaan we het eerst proberen en als je het dan nog stom vindt, nou dan hebben we het geprobeerd en dan kan je een mening vormen. Ik probeer in het begin wel heel erg te kijken naar, naja we werken in de observaties met verschillende thema's zeg maar, vanuit het RAAK-project. Nou dat hebben wij overgenomen van dat zijn de kerngebieden waar we in de observatie naar kijken. En die kerngebieden probeer ik dan een beetje aan te bieden met een meer beeldende opdracht, een keertje met een opname en een keertje met een gewoon rollenspel en dan kijken, van wat vind iemand nu leuk.

I1 En dan bekijk je dit dus echt bij de observatie.

T10: Ja. Ja bij de behandeling moet je toch ook een begin maken. En dan doe ik dat ook wel, maar vaak wat korter. Want de observatie is zoiets van vijf bijeenkomsten waarbij je uitgebreid gaat kijken en bij de behandeling is het bijvoorbeeld maar twee of drie om het uit te kristalliseren, maar daarna moet je wel aan de slag. Dan doe je vaak wel hetzelfde, maar is vaak wel wat korter.

Ja, oké. En vanuit welke visie ga je hierin aan de slag?

T10: Bedoel je een bestaande visie of mijn visie?

I1 Ik weet niet, werk je hier vanuit een bestaande visie?

T10: Nee. Wat we hier in ieder geval doen, is dat we heel erg kijken naar de persoon en wat er dan bij past. Het is niet zo dat we hier gebonden zijn aan een bepaalde methode. En dat is ook heel fijn, want het werken met deze jongeren in vaktherapie is soms als best heel ingewikkeld. Überhaupt met deze jongeren en als je het dan ook nog vastlegt, dan wordt het wel lastig om dat het er dan bijvoorbeeld net niet bij past. Want ik probeert gewoon heel erg aan te sluiten bij jongeren. Ik probeer ook echt af te stemmen op taalgebruik en manier van bewegen. Het gaat allemaal vanzelf. De manier waarop ik zit en de dingen die ik vraag en ik probeer gewoon oprecht geïnteresseerd te zijn in jouw belevingswereld. Dus als jij iets meemaakt en je komt het mij te vertellen, dan wil ik heel graag weten, waarom je bepaalde dingen hebt gezegd en hoe je daartoe bent gekomen. Dat gaat ook in de vorm van het media zeg maar, want ik wil echt weten hoe jij het heb beleefd. Dus ik ben, denk ik, oprecht geïnteresseerd persoon en vandaaruit probeer ik die ander in beweging te krijgen. Want als je een

band met de cliënt opbouwt kan je op een gegeven moment ook zeggen, ja maar ik zie het toch echt anders. Dat je dan ook wat kritischer kan zijn. Kan je dit als visie zien?

I1 Ja, ik vind dit wel een visie! Want je had het ook over een stukje ervaring. Hoe zie je dat concreet voor je?

T10: Even denken hoor. (stilte) Iemand kan binnen komen, dan hebben ze altijd een bepaald beeld. en dan is er nog niks aan de hand. En dan zien ze een compleet ander iets en dat is het dan ook. Natuurlijk compleet gechargeerd. Dan heeft die al meerdere keren iets gezegd over de persoon zelf. Het is natuurlijk heerlijk om eerst naar een ander te kijken en te zeggen wat die allemaal heeft gedaan. Nou dan gaan we dat bijvoorbeeld uitspelen in drama door middel van bijvoorbeeld een rollenspel. Of gebruiken voorwerpen en dan zetten we ze bijvoorbeeld tegenover elkaar Dan zie je een compleet ander iets en dat je het dan bijvoorbeeld visualiseert door bijvoorbeeld voorwerpen of door een rollenspel te doen.

(...)

I1 Ja, want wat vind jij de kracht van jouw medium hierin?

T10: Ik vind de kracht in het medium bij bijvoorbeeld deze opdracht, dat je het altijd direct in actie kan zetten, je bent direct in beweging. Het is altijd visueel wordt gemaakt. En ik denk dat doordat je ze altijd in actie zet, de jongere een andere ervaring opdoet dan nogmaals vertellen. Want dat heeft hij waarschijnlijk allang een keer vertelt van hoe oneerlijk het was. Op de groep nog een keer, bij mij nog een keer en ik kan dan nog net even iets anders doen. Bijvoorbeeld nu sta je recht tegenover elkaar, wat voor gevoel geeft dat? En als je nu anders zou gaan staan, wat gebeurt er dan. In plaats van dat je dat gaat vragen in een gesprek kunnen jongeren dat niet voelen, zeg maar. De kracht van het medium, is dat je het direct zichtbaar kan maken en hun in die ervaring kan zetten.

I1 Dus, voornamelijk die laatste twee zijn voor jouw heel belangrijk.

T10: Ja!

I1 Als je bijvoorbeeld kijk naar de therapeutische houding die is natuurlijk ook heel belangrijk in een werkalliantie, werk je voor jezelf vanuit een bepaalde methode hierin?

T10: Ja, toen ik afstudeerde heb ik een onderzoek gedaan naar meisjes met borderline problematiek en dramatherapie. En ik heb die houding, die komt eigenlijk uit de DGT, is voor mij heel herkenbaar en vond ik bij mezelf passen. Ik had het idee dat het werkt. En daar heb ik wel veel elementen van meegenomen en eigen gemaakt in de zin van oordeelsvrij zijn, valideren en soms ook advocaat van de duivel spelen, maar dan kan zoals jij dat ziet vast anders zijn. Maar ik denk dat de kracht zit in het er mogen zijn en zichzelf mogen zijn. Soms zitten ze een beetje te klieren, maar ik heb dan zoiets van als ik mezelf mag zijn, dan mag jij dat ook zijn, geen opsmuk ofzo. Ik denk dat ik dat heel belangrijk vind en ik vind humor heel fijn, om iemand verder te helpen. Ik ben meestal niet heel erg van de confrontatie. Als het moet dan doe ik het, maar als ik kijk naar mijn eigen stel dan past dat niet zo. Maar een opmerking naar de jongeren, zorgt er ook voor dat ik de jongeren in banen kan lijden, ik denk dat ik dat belangrijker vind als een mooi werkje.

I1 Mooi! Want als je, zeg maar, je methode wil bereiken, dan zijn er natuurlijk een aantal interventies die hierbij naar voren komen. Hoe ziet dat er bij jouw uit?

T10: Ik vind het lastig om zo interventies te bedenken. Naja als je kijkt naar hoe het bij dramatherapie zal doen, dan denk ik dat ik veel psychodrama gebruikt. Veel spiegelen, veel rolwisselingen, laten horen van wat voel ik nu en wat denk ik nu. Dat kan bijvoorbeeld ook in een rollenspel waarbij je steeds de rol speelt van je moeder. Dan valt het soms weleens stil. Dan ben ik je moeder en dan ben jij de moeder. Hoe kom ik op jouw over? En jij op mij. Ik denk dat wel dat ik dat veel gebruik in het medium.

I1 Want hoe zie jij je medium. Ben jij je medium of zeg je ik maak gebruik van het medium?

T10: Ja, ik geloof dat mijn medium kan helpen om jongeren verder te helpen. Maar ik geloof dat een ander medium dat ook kan. Ik geloof heel sterk in de non-verbale therapie, waarin het aanboren van creativiteit centraal staat. Ik denk dat we daarmee iets in handen hebben dat andere disciplines niet hebben. Dat maakt het voor de meeste jongeren dan ook leuk om naar toe te gaan, denk ik, voor de meeste jongeren. Ik ben niet mijn medium. Mijn medium is mijn hulpmiddel om ergens te komen, ik denk dat ik het zo zie. Ik heb wel lang gedacht dat dat heel slecht was. Maar dat denk ik nu niet meer. Als ik het nu zeg, dan denk ik, wat vind ik er eigenlijk van en dan denk ik dat het wel oké is. Ja.

I1 Ja oké, want als je bijvoorbeeld kijk naar de werkalliantie. Zet je deze ook weleens in als doel?

T10: Ik zet het weleens, hetgeen wat ik heb opgebouwd, zet ik weleens in om bijvoorbeeld dan spreek ik met de jongeren af, dan krijgen ze hier niet heel veel huiswerk, dan schrijven ze wat, een stukje tekst, en dan vinden ze het prettig om dat alleen te doen. Dat snap ik. Als ik er naast zit is dat gewoon minder prettig. Dan spreken we af, probeer het volgende week af te hebben. En dan komt hij volgende week en dan heeft hij het niet gedaan. Dan is het een keer zo. Laten we erop wachten. Ik vind het dan altijd interessant om te zien wat er dan gaat gebeuren en dan heeft hij het niet gedaan. En dan spreek

ik iemand daar wel op aan, maar ook vanuit de persoon naar de ander. Zo van, wij hadden een afspraak en nu ben ik hier, op het moment dat wij een afspraak hebben. En dan heb jij je dingetjes niet voor elkaar. Wat gaan we doen? Dan probeer ik de jongeren daar over na te laten denken, maar ja hoe zie je dat dan voor je. Want ik ben hier, ik heb tijd vrij gemaakt voor jouw. Nu is het wel mijn werk, maar ik maak wel tijd voor je vrij. Ik had ook iets anders kunnen doen. Dus ik ben hier en jij komt niet over de brug. Wat gaan we nu doen en de jongeren vinden het rete moeilijk om iets te bedenken. De ene mogelijkheid die er nu nog is, is dat een nieuwe afspraak maken en hun huiswerk als nog gaan maken. Dan vind ik het wel interessant om te kijken, komt de jongere er mee durft hij dat. Dat ligt er natuurlijk wel aan, wat wij hebben opgebouwd. Dat kan je natuurlijk niet doen, na twee weken. Want als je iets heb opgebouwd, dan kan je hun daar ook op aanspreken. Of dan haal je iemand op van school en dan zeggen ze in therapie, ik moet nog even dit afmaken. Oké, maar ik ga hier natuurlijk niet op jouw zitten wachten. Ik heb nog wel andere dingen te doen. Ik ga terug naar kantoor en dan zie ik je zo wel. Het is altijd spannend of ze dan komen. Maar ook daar zie je de relatie een beetje in van ja ik ben er en jij moet iets af maken en dat is oké, maar hoe lang duurt dat dan? Nog vijf minuten. Oké, dan ga ik terug naar kantoor en dan wacht ik nog vijf minuten en dan verwacht ik jouw daar. Ja, als je iemand dan twee keer hebt gezien, dan denk die persoon. Ja prima, zie je later. Maar iemand die al langer bij je is en die al langer contact met je heeft, die denkt, oké ik maak het af en dan ga ik naar Marjolein. Dan kan je erna zeggen, tof man, dat je er bent! Dat het gelukt is en dat wij een afspraak kunnen maken. Dan zet je denk ik wel, heel sterk je relatie in.

I1 Ja, dus dan zet je hem eigenlijk meer in als eigen verantwoordelijken.

T10: Ja, het krijgen van een werkrelatie is natuurlijk, ik ben verantwoordelijk, maar jij net zo goed. En is dat dan ook zo. Als we gaan toetsen, pak jij dan ook jouw verantwoordelijkheid. Ja, krijg je weleens zo'n excuses. Ja, maar jij heb niet gezegd waar ik heen moet. Pak jij dan je verantwoordelijkheid of zeg je, ja dit gaat er tussendoor. Dan zet ik hem inderdaad wel in op afspraken nakomen en kan iemand met die werkrelatie ook uit de voeten. Ga ik goed?

I1 Ja, je gaat goed. (beide grinniken)

Wat voor effect zie je in de werkalliantie terug bij de cliënt zelf?

T10: Uum, ik denk dat als er een goede werkalliantie is, dat dan iemand meer bereid is om naar zichzelf te kijken. En met zichzelf aan het werk te gaan. Dan als hij er niet is. Maar wat is dan het effect van dat het contact er is? Nou, dat iemand eerlijker naar zichzelf kan kijken, nou als ik iets uitleg en ik vraag wat wil je leren dan, of ze weten het vaak niet of ze zijn het er niet mee eens of ze durven het niet te zeggen of ze denken dat dan iets moet. Maar als ik de werkalliantie een tijdje aan het opbouwen bent, dan kunnen ze bijvoorbeeld zeggen, ja, eerlijk zijn is zeg maar wel een probleem. Gezag dat vind ik wel lastig. En vanuit daar, als dat er is kan je bouwen aan, oké, jij vind ook dat dit een probleem is en vanuit daar kan ik gaan werken aan, oké, hoe gaan we dat dan oplossen? Als het voor jouw een probleem is en jij durft het ook te zeggen, dan kunnen we ermee aan de slag. Ik denk dat de werkalliantie ervoor zorgt, dat iemand een verbinding met je aangaat en ook wel een soort van vraag komt, maar wat houdt dat in. Dat iemand dan toch wel bereid is, van o ik moet hier iets van leren, ik moet hier iets mee. Dan hoeft het voor mij niet een hele volzin te zijn die smart is geformuleerd. Als iemand zegt, ja dat vind ik wel lastig of dat vind ik wel een ding. Dan is het er al. En dan kunnen we vanuit daar verder. Iemand gaat dat niet erkennen als die werkalliantie er niet is. Ik denk dat het een groot voordeel is.

I1 Je beschrijf net de werkalliantie met de jongeren en hoe zie jij dat dan terug voor jezelf?

T10: Ik merk dat ze sneller geneigd zijn om nieuwe dingen uit te proberen. Dingen die ze eerst stom vinden. Als ik daarin voorop ga, dan zeg ik, joh kom op, zullen we dat nu gaan doen. Dan doe ik het eerst voor en dan doe jij het na. En dan denken ze, oké als zij het dan doet dan kan ik misschien ook wel kijken of ik die lef heb om het ook te gaan doen. En met name bij drama merk ik dat de drempel som hoog ligt, om echt zeg maar aan de slag te gaan. Dat idee heb ik, dat ze het lastiger vinden dan bijvoorbeeld bij beeldend. Want bij drama moeten ze als vrij snel in beweging komen. Als ik daarin voor ga en laat zien, ze zijn heel de tijd bezig met wat zal een ander nu van mij denken. Dan zou het zo kunnen zijn dat ze denken, Marjolein vindt mij vast wel heel erg raar. Ter bevordering van de werkalliantie is het voor mij de taak om het een keer te proberen. En dan maakt het voor mij eigenlijk helemaal niet zo uit om dingen te doen. Nou dan doe ik het nu een keer voor jouw en daarvanuit komen hun dan naar mij toe. Het zorgt ervoor dat ze uit de comfortzone stapt en ik denk dat het ook helpt, als ik het positief bekrachtigt. Er is alleen effect als ik dat meen. Als de ander dat niet kan geloven, omdat je de werkalliantie nog niet hebt, zeg maar.

I1 Want heb je ook één voorbeeld waarbij je dat kan vertellen?

T10: Ik heb een jongen in therapie gehad en die had veel problemen met gezag. En we hebben rollenspelletjes geïmproviseerd. Hij vond dat best wel gênant. De jongen was niet zo heel slim. Ik heb hem heel erg erkend, in het feit dat hij dat stom vond. Ik vond het heel oké, dat hij dat stom vond. In het

begin wel, omdat hij zestien is en dat best stom vind. Elke dag had hij er wel last van. Dus hij vond wel dat hij er iets mee moest. Maar die rollen spellen, dat vond hij maar best ingewikkeld. Eerst hebben we best wel tijd besteed aan zoeken. Ik kan wel zeggen, jij moet die rollen spellen gaan doen, maar als we dat gaan doen dan gaat het niet lukken. Maar hij wou het niet. Dan moeten we eerst tijd gaan besteden aan kleine dingen. Wat werkt misschien wel. Ik ben heel open geweest in het feit dat ik het ook niet wist. En dat we daar maar samen naar op zoek moesten gaan. Volgens mij gaf hem dat ook heel veel ruimte. Zo van, oké ik wordt in ieder geval serieus genomen en ik mag ook zeggen dat ik het stom vindt. En uiteindelijk heb ik dan een weg gevonden, waarin ze met een groepsgenoot samen kwam. Dat vonden ze eigenlijk beiden helemaal leuk. En daardoor ging hij vrij makkelijk. Oké als hij het ook doe, dan ga ik wel samen, dan vindt ik het wel oké. Maar ik denk, doordat ik er zoveel tijd aan heb gegeven, dat hij denk, Marjolein heeft nu deze oplossing bedacht, dan ga ik het wel proberen. Oké, dan doe ik die rollen spellen wel. Dan hoorde hij nog steeds zijn eigen stem enzo. Maar die andere gaat ook. Hij mocht zelf kiezen. Hij heeft zelf diegene benaderd. Het geeft hem heel veel ruimte en terwijl hij het moeilijk vind. En dan toch samen de weg vinden.

I1 Ja, want eigenlijk zeg je aan de ene kant, dat jij heel erg de voortouw neemt en aan de andere kant zeg je dat juist de jongeren het voortouw nemen.

T10: Ja het is denk ik zoeken naar een manier, waarop hij het idee heeft van hee, ik heb er iets over te zeggen. Maar dat ik zelf nog wel steeds de regie hou. Dan geef ik hem heel veel ruimte om zelf zijn ideeën daarin aan te geven. En dan kan het nog zo zijn dat het niet leuk is. Maar op een gegeven moment zeg ik, oké het is niet leuk, maar wat gaan we eraan doen. Dan moet hij zich herpakken. Dus het is steeds zoeken naar hoeveel ruimte geef ik hem dan, hoe lang moet dat dan duren. Op een gegeven moment zeg ik dan, oké ik heb het begrepen laten we kijken hoe we dan wel verder kunnen gaan.

I1 Wat maakt dat jij dat gaat sturen?

T10: Uum, naja op een gegeven moment denk ik ook, alles is erover gezegt. We vallen een beetje in deherhaling. Ik heb helder waarom je het zo vervelend vindt. Ik heb begrip het geloof ik, dat controleer ik door nog een keer na te vragen en nog een keer. En als ik het idee heb, we vallen in herhaling en we hebben er alles over gezegd. Dan probeer ik van daaruit te kijken naar, wat zijn dan oplossingen? Meestal duurt dat stuk niet eens zo heel lang. Het is op zich wel duidelijk dat hij niet wil. Bijvoorbeeld in de eerste bijeenkomst lukt het echt niet. Nou dan laat je hem even over en later gooi je hem er nog een keer in. Het kan ook aan stemming liggen. Lukt het dan niet. Oké dan gaan we wel wat verder onderzoeken. Meestal als het de eerste keer is, dan laat ik het er meestal bij. Dan kent de client mij nog niet zo goed. Maar als het bij de tweede keer weer ga ik het nog een keer proberen via een andere weg. Als het dan weer niet lukt, dan moet ik wel verder gaan kijken naar welke weg kan wel. Dan kan ik niet zeggen, dan pak ik de regie weer terug, want dat is meer op gevoel. Dan zeg ik wel dat ik het begrepen heb, dat je niet wil. Maar we moeten toch met elkaar verder. Zo.

I1 Heb jij een voorbeeld waarin er geen werkalliantie aanwezig was, maar waarin je wel je doel hebt bereikt?

T10: Uum, even graven hoor. Nou ik denk dat er dan toch altijd wel een soort van werkalliantie was. Misschien niet een hele sterke klik. Maar dat er echt helemaal niets is. Soms denk ik wel, het is niet helemaal geweldig, maar het is te doen. Zeg maar zo. Dan lukt het me wel om nog iemands doel te bereiken. Maar als je zegt iemand helemaal niets, nee. Wel heb ik, dat als iemand voor de zesde keer zijn afspraak is vergeten, dan komt er geen verbinding tot stand. En dat merk ik dan ook aan mezelf. Dan ik dan ook weleens denk, o ja het is dinsdag, dan komt die en die. Als ik zulk soort signalen bij mezelf merk, dan zeg dat iets over het contact. En dan ben ik aan het werk, en dan zeg ik, ja ik ga die jongen gewoon halen. Dat ander ga ik natuurlijk niet doen. Ik denk alleen niet dat je dan het een en ander bereikt. Er is altijd wel een weg geweest.

I1 Interessant.

T10: Ja, is dat interessant?

I1 Ja, eigenlijk wel toch? Want eigenlijk ga je vanuit dat er ergens een klik moet zijn.

T10: Ja misschien wel. Ik vind ook dat als je professionele therapeut met iedereen overweg moet kunnen of met iedereen moet kunnen werken. Die klik is dan van verschillende niveaus ofzo.

I1 Hoe bedoel je dat?

T10: Nou zo van, ook als is er maar een heel klein beetje een klik of verbinding is ook voldoende, zeg maar. En met andere jongeren heb je veel meer een verbinding en als je die tegen kom, dan zwaai je een keer. Maar dat zijn ze niet allemaal. Ik denk niet dat het bij allemaal hoeft om een proces aan te gaan.

I1 Want als je kijk naar jezelf als persoon. In hoeverre kan je dan zeggen dat je persoonlijkheid meespeelt in de werkalliantie tussen jouw medium en de cliënt? (42:12 -> nakijken!!)

T10: Ik ga even hardop denken, ik weet niet op het klopt. Ik zit dan bijvoorbeeld te denken. Wat is mijn kwaliteit. Ik ben bijvoorbeeld best enthousiast over het algemeen. Het helpt wel, als de jongeren moe zijn, dan kan het soms zijn, dat ik juist harde ga. Komt op!, enzo. Het kan ook zijn, dat licht wel aan de jongeren, dat ik dan juist downsite ga, om te kijken of de jongeren van daaruit weer mee omhoog kan krijgen. Waar wilde ik heen? Ik weet niet of het per se zo is, dat ik voornamelijk een klik heb met jongeren, die ook spontaan zijn ofzo. Als we het allebei zijn, dan is het juist niet helpend. Dan zijn we alle twee spontaan en dan kan je ook de rode draad uit het oog verliezen. Ik denk niet dat het per se zo is, dat jongeren die sneller de eigenschappen van mij hebben, dat ik daar sneller een klik mee heb.

I1 En in het medium zelf?

T10: nou ik denk wel, dat het in het medium, kijk als we bij spontaan blijven dan, ik vind spelen leuk. Het helpt wel, als de ander spelen ook leuk vindt. Het is niet noodzakelijk. Maar het maakt het spel leuker. Maar niet per se leerzamer. Als iemand het heel erg leuk vindt om toneel te spelen en daarin misschien wel hele creatieve ideeën er omheen heeft, ja dan dat het helpt als ik iets leuk vind, dan ben ik met de jongeren toneel spel aan het spelen en dan denk ik achter, ja het was echt heel leuk! Hele creatieve ideeën of een spannend complot. Dat wilt niet zeggen, dat iemand met minder creatieve spontane ideeën, minder leert dan iemand met spontane en creatieve ideeën.

I1 En al zou je bij wijze van spreken, de eigenschap zorgzaam pakken.

T10: Het maakt niet zoveel uit denk ik. Want ik zat wel te denken aan zorgzaam. Als iemand in therapie iets vraagt, van zorg voor mij. Dan irriteert dat juist.

I1 Maar dan is het wel een eigenschap die je zijn invloed heeft.

T10: Ja dat het uiteindelijk tegen elkaar gaat werken. Ja, ik zat te denken of het positief effect zou kunnen hebben en ik denk wel. Ik ben zelf niet zo opgevoed, dus ik vind de mensen in mijn omgeving al vrij storend en dan hier is het ook. Je verhoudt je natuurlijk anders. Maar ik kan bij die jongen wel bijvoorbeeld denken van, nou kom op zeg. Als je de rest van je leven hierom blijft vragen, dan wordt het wel een lange rit zeg. Dat straalt ik denk ik wel uit, in mijn houding.

I1 En hoe zit dat er dan in, in het medium zelf?

T10: Ja als iemand in het medium een slachtofferige rol aan gaat nemen. Dan weet ik niet of mij dat zodanig trigger als ik het in het echt zou doen. Dan denk ik dat ik daar eerder in mee zou gaan. Dan is het mijn rol. Dan zou ik het eerder doen.

I1 Wat maakt, dat je dan de trigger niet krijgt?

T10: Ja, omdat het dan niet echt is. Het voelt als wel echt en nu zit ik zelf te verkondigen van nee het is niet echt. Daar gaat mijn hele preek.

E + T10:(Gelach)

T10: Ik denk dat het komt, omdat ik dan ook niet mezelf speel. Ik speel ook wel een rol in het spel. Dan kan ik me juist voorstellen, dat als ik een jongen inzicht moet laten geven in zijn houding. Dan moeten we het heel groot maken. En dat kan in spel. Dan gaan we heel overdreven van, o het leven is zo zwaar en het zit allemaal tegen en o nu gaat het ook nog regenen. Gewoon heel groot en dan aan het einde van het spel, wat vinden we hier nu van? Dat is juist het mooie van het doen alsof. Je kan iets gigantisch groot uitvergroten.

I1 Ja, want hoe zou je de kracht van het medium in de werkalliantie?

T10: De kracht, is dat er juist zoveel kan. En dat dus ook in een rollenspel op een bepaalde manier met elkaar om kunnen gaan. Wat ze normaal gesproken niet mogen doen, omdat het sociaal maatschappelijk niet geaccepteerd is. Maar in een rollenspel, mag je niet zweren. We hebben afspraken dat sommige dingen niet mogen. Maar je mag in de huid van iemand anders. Er kunnen ook veel meer dingen, want het is je fantasie. Je gaat in het rollenspel en dan ben je iemand anders en dat stopt op een gegeven moment ook weer en dan ben je weer met elkaar. Maar daar tussendoor kan je in het contact dingen beleven, die je normaal gesproken niet kan beleven. Als wij altijd de therapeut en de cliënt blijven, dan ga je dat niet beleven. Wij kunnen dus in situaties stappen die heel gek zijn. Dat kan al iets heel simpels zijn. In het spel naar een restaurant gaan. Wie gaat er nu met zijn therapeut naar een restaurant. Dan kan je helemaal in een andere werkelijkheid stappen. Je bent zeg maar dezelfde persoon als die je zeg met in het echt bent.

I1 Hoe zie jij de kracht van jouw medium voor jezelf als therapeut?

T10: Ik denk dat je met mijn medium, en dat denk ik ook van muziek en beeldend, dat je iets te bieden hebt. Vooral voor jongeren. Het therapie idee is vaak niet zo prettig en ingewikkeld. En uiteindelijk kan het heel leuk zijn. Dan kan je ook ervaren dat je misschien meer kan dan je dacht. Weer nieuwe positieve ervaringen opdoen. Ik denk dat heel veel therapieën dat niet in zich hebben. Dat komt juist denk ik die alliantie ten goede. Dat maakt hem denk ik anders dan andere therapieën. Dat we dat bezitten. Dat stukje creativiteit, dat alle jongeren denken dat ze het allemaal niet zijn. Maar ze komen er allemaal, gedurende de tijd achter, dat het best wel meevalt. Dat ze veel creatiever waren dan ze dachten. En het is leuk om iets te creëren. Bij beeldende helemaal, maar ook bij drama kan je dingen

creëren en ook vastleggen. Bij muziek ook. En dan kan je nog eens terug pakken, terug luisteren. Datgene wat wij hebben, dat andere therapieën niet hebben. Dat allemaal komt de werkaliantie ten goede.

I1 En vanuit jouw als professional? Dus precies andersom.

T10: Nou ik denk, dat als ik het niet had, dat ik veel beperkter was in waar ik zou kunnen komen. Hoewel ik niet direct zeg, ik ben mijn medium. Maar ik geloof wel en dat heb ik bij de verbale therapieën gemerkt, ik pak altijd terug. Ik pak altijd elementen eruit, ondanks dat ik op dat moment geen drama therapeut ben. Omdat ik vind, dat het mij veel verder brengt en het mij ook veel meer informatie geeft, dan alleen maar bijvoorbeeld het gesprek. Maar het mij ook de kans geeft, om de jongeren op een andere manier te leren kennen. En dat zij zichzelf ook op een andere manier leren kennen. Dat heb ik eraan zeg maar. Ik kan me niet voorstellen, dat je alleen maar begeleider, therapeut of wat dan ook blijft, zonder dat je die elementen gebruikt. Ik heb veel om mij geëengezien, dat veel therapeuten die verbaal zijn opgelegd, gebruik maken van allerlei non-verbale interventies, die eigenlijk van ons zijn. Dan denk ik, ja jullie merken het ook op.

I1 Ja, want heb je daar een concreet voorbeeld van?

T10: Nou, bijvoorbeeld, wij gaan starten met een emotieregulatie training. Dat doen we vanuit surfen op emoties. Dat is afgeleid van de GGD. Toen ging ik dat boek lezen en toen dacht ik, men, rollespellen en ontspanningsoefeningen. Ja die gebruiken wij ook heel veel. Daar zitten allerlei dingen in, die het stukje theorie of verbaal steunen. Het maakt het voor de kinderen en jongeren veel krachtiger. Bijvoorbeeld vragen over het inzetten van je wijsheid. Dat is voor jongeren een soort zweverig iets. Maar als je er drie stoelen neer zet, een stoel wijsheid. Links is verstand en rechts is gevoel en je gaat een rollenspel doen. Dit is de situatie. Jij zit op de stoel. Ga je reageren, dan gaat het bij de jongens van 'o, wacht', zo voelt wijsheid. En als je het alleen maar uitlegt. Dan blijft het een beetje een concept dat in de lucht hangt. Daardoor zullen ze ook sneller in hun eigen situatie zich bewust worden van, o dit is gevoel en dit is wijsheid.

I1 Oké, dan zitten mijn vragen erop. Dan wil ik je hartelijk bedanken.

Bijlage 12 Interview cliënt L1 op 24-05-2016

Cliënt L1- Lelysta; Intermetzo Lelystad; 24-05-2016:

Mogen we je leeftijd opschrijven?

L1: 23 jaar

Wat voor therapie heb jij?

L1: Beeldend en PMT

Hoe bevalt therapie jouw?

L1: Goed je kan therapie kwijt, het geef je een bepaalde rust. Als ik op verlof ga dan ga ik naar mijn zoontje en als ik dan terug komt, dan plastificeer ik een foto van dat moment bij beeldende therapie.

Wat doe je bij beeldende therapie?

L1: Iets met mijn handen maken. Plankje kan ik bezig zijn. Je kan creatief zijn en je hoeft niet na te denken.

Hoe is het om bij je therapeut te werken?

L1: Het voelt fijn. Ze vraag hoe het op de groep gaat en hoe het op verlof gaat. Ze is altijd geïnteresseerd.

Hoe gaat het als je een mindere dag heb?

L1: Dat mag ik bij haar aangeven. Dan mag ik rustig opstarten. Bijv. dan zet ik een muziekje op.

We hebben het er over gehad dat die sfeer zo fijn is, wat heb jij nog meer nodig om fijn aan de slag te kunnen?

L1: Hoe het nu gaat is het voor mij perfect. Er wordt rekening gehouden wanneer je niet lekker in je vel zit. Ze helpt als het moeilijk is. Je heb altijd iets te doen.

Wat doe je om jezelf fijn te voelen binnen therapie?

L1: Even praten, hoe de dagen zijn geweest en dan begin ik rustig te werken. Gesprek is voor mij echt fijn. Een luisterend oortje.

Hoe gaat het nu in therapie?

L1: Het gaat goed ik ben er altijd.

Je hebt naast beeldend ook PMT. Kan je uitleggen wat je daar doet?

L1: Vroeger toen ik verlof had, had ik agressie en daarom hebben ze mij aangemeld voor PMT. Daar ga ik boksen, tafeltennissen en dan gaan we praten hoe ik mezelf rustig kan houden. Toen had hij voor mij een stoplicht gemaakt. Toen ik nog veel agressie had kon ik op de groep aangeven hoeveel agressie ik in mijn lijf had.

En dat heb je nog meer geleerd bij PMT?

L1: Ja en ook balans oefeningen. Ook je ademhaling hoe je rustig kan worden als je boos kan worden.

Dus bij Beeldend begin je met gesprek en dan ga je aan de slag en bij PMT ga je aan de slag en begin je met PMT.

Hoe vaak heb je therapie?

L1: Iedere dinsdag PMT en donderdag beeldend.

Zou je nog iets willen toevoegen?

L1: Ik ben er blij mee.

Wat heb je van de PMT-er nodig binnen de therapie?

L1: Ja af en toe dat ik moe ben, dat hij mij toch meesleept

Heb je naast deze therapieën ook andere therapieën?

L1: Ja op de groep hebben You turn?

Wat is voor jouw het verschil tussen deze therapieën?

L1: Ja bij beeldend kan je creativiteit kwijt, bij PMT kan je je agressie kwijt. Waarna ik het kan gebruiken bij het aangeven in groeps gesprekken.

Dus, datgene wat je bij beeldend en PMT heb geleerd kan je gebruiken bij de groeps gesprekken?

L1: Ja.

Bijlage 13 Interview cliënt L2 op 24-05-2016

Clïënt L2- Lelystad; Intermetzo Lelystad; 24-05-2016:

Mogen we je leeftijd opschrijven?

L2: 20 jaar.

Wat voor therapie heb jij?

L2: Beeldend en PMT

Wat doe je bij PMT?

L2: Ga je meestal gewoon sporten door ontspannen te worden.

Je gaat één op één niet met andere jongens en dan doe je oefeningen om spanning weg te halen. Ik kan tot rust kan komen. Hij legt mij uit hoe ik rustig kan worden zonder dat er komen. Je oefent bij PMT hoe je op de groep kan doen.

Wat fijn. Hoe is PMT voor jouw?

L2: Ik voel rust daar ontspannen

Wat betekend je therapeut daar voor jouw?

L2: Legt uit. Praten Hij leert mij dingen aan.

Hij zeg meestal dan voel je je hartslag een beetje bonken een beetje snel en dan moet je oefeningen gaan doen. Dat moet je op de groep doen, zodat je weer ontspannen wordt.

Hoe is Beeldende therapie voor jouw?

L2: Beeldend is het bijna hetzelfde. Daar maak je een stoel of een bankje. Maar meestal wat we doen is tekenen. Dat geeft ontspannen. Veel jongens hebben hier spanning en weten niet hoe ze hier mee om moet gaan. In de therapie leer je er mee om te gaan.

Beeldend vind ik leuker. Omdat je dingen maakt.

Wat heb je van je therapeut nodig?

L2: Veel uitleg over de opdracht. Soms werken we samen. Dan is zij aan het tekenen en ik ook. Nu maak ik een bankje en dan help ze mij daar ook in. Soms gaat ik zagen en dan neemt zij het over van mij

Hoe gaat het nu?

L2: Goed.

Heb je naast de therapieën nog andere therapieën of groepsgesprekken?

L2: Ik heb EMDR, dat is iets persoonlijker. Daar ga je niks maken alleen praten. Kan je niet vergelijken.

Wat is voor jouw het verschil tussen de therapieën?

L2: Beeldend is gewoon lekker doen. Van EMDR word ik juist gespannen omdat ik daar over na moet denken. Dat komt veel dichterbij, is veel persoonlijker.

Zou je nog iets willen toevoegen?

L2: Therapieën zijn heel fijn ze bieden veel rust. Sommige denken dat het niet werkt, maar het werkt wel.

Hoe dacht je over de therapieën voordat je begon?

L2: Er was een groepsleider. Ik ga je opgeven voor beeldende therapie. Maar toen ik daar kwam was ik gespannen. Ze zei, probeer eens iets te tekenen. Toen ging ik dat ook gebruiken op mijn kamer.

Bijlage 14 Interview cliënt L3 op 24-05-2016

Clïent L3- Lelystad; Intermetzo Lelystad; 24-05-2016:

Mogen we leeftijd noteren?

L3: 22 jaar.

Wat voor soort therapie heb jij?

L3: Beeldend en dramatherapie. PMT

Hoe lang heb jij al therapie?

L3: Dramatherapie en PMT, 1 jaar, beeldende therapie, 6 maanden.

Wat doe je bij dramatherapie?

L3: Toneelspelen, je gaat daar leren hoe je moet omgaan met boosheid. Leren nee zeggen en nog een hoop dingen.

Hoe leer jij om te gaan met je boosheid?

L3: Door spelletjes te spelen. Kijkt hoe ver ik kan gaan, voordat die boosheid er komt.

Wat maakt het voor jouw fijn?

L3: Ik volg therapie voor mijn boosheid. Ik heb een hoop geleerd.

Wat heb je geleerd?

L3: Hoe ik om moet gaan met boosheid. Wanneer wordt je boos en wat ga je doen om het niet te escaleren. Je zoekt ontspanning of je gaat iets doen. Voetballen, sporten muziekluisteren.

Wat werkt fijn met je therapeut?

L3: Samenwerken is belangrijk en je moet er ook voor gaan.

En als jij er een dag voor heb als je er minder voor wilt gaan?

L3: Dan ga je iets anders doen, wat je leuk vindt.

Hoe helpt je therapeut jouw?

L3: Dat zoeken we samen uit. Dan zoeken we naar een andere oplossing.

Wat is er zo fijn aan beeldende therapie?

L3: Je kan daar iets maken. Schilderijen huis, veel dingen. Je bent daar bezig, je doet daar dingen met je handen en daar ben ik goed in. Daar leer je ook met je boosheid om te gaan. Leren nee te zeggen. Eerst keuzes te maken. Net zoiets alleen anders.

Hoe voelde je je voor de therapie? Hoe dacht je toen over therapie?

L3: Ik voelde me op mijn ongemak. Je bent daar voor het eerste keer en ze verwachten veel van je. Je moet je emoties laten tonen en dat doe ik niet.

Nu lukt het beter. We kennen elkaar langer. We vertrouwen elkaar. Wat daar gebeurd blijft in die hok. Een beschermende omgeving is voor jouw fijn om in te werken.

Heb jij ook een therapie met meerdere mensen?

L3: Ja, maar dat is stop gezegd. Ja ik voelde mij ook fijn.

Je doet dat met jongens die ook op je afdeling zitten?

L3: Ja.

Heb je ook weleens dat je niet met sport drama of beeldende bezig ben met groepsleiding of psycholoog?

L3: Elke dag. Wat is het verschil? De groepsleiders die zijn elke dag bij jouw. Je ziet ze maar één keer in de week. Met hun heb je meer contact dan met beeldend therapie en ander. Maak geen verschil, maar je kan er wel veel leren. Het maakt je verstandig.

Heb je ervaring met andere therapieën of hulpverlening?

L3: Met een psycholoog. Ik ben niet zo'n praten daar hou ik niet van ik doe dingen in plaats van praten. Dan moet ik gaan nadenken wat ik ga zeggen en dat duurt een hele hoop. Bij beeldend gaat het over het werkstuk. Dat praat makkelijker.

Heb je ook doelen in therapie?

L3: Ik heb alles gehad om alles te bereiken. Het gaat goed. Ik moet leren nee zeggen. Eerst keuzes maken en dan dingen doen en dan pas mijn boosheid. Ik heb doelen en daaraan moet ik voldoen en dan heb ik PMT behaald.

Hoe helpt de beeldende therapeut jouw?

Ze gaat met mij meer in gesprek. Ze zoekt de grenzen op, wanneer ik boos kan worden. Bijv. ze stelt vragen over de familie. We doen een werkstuk wat over mijn doelen gaat.

Hoe helpt de drama therapeut jouw?

L3: Is hetzelfde alleen daar ga je toneelspelen. Ze doet mee. Ze laat mij ook iets anders doen. Dan kijk ze hoe doe ik het. Je moet je concentreren op je werkstuk en wat daar gebeurt daar moet je niet naar kijken. Als je daar mee bezig ben dat de rest niet bestaat.

Ze heeft mij dat vertelt. Zij weet wat ik nog moet doen en niet. Zij vertelt mij dingen waar ik mee zit en wat ik doe. Dat kan je de volgende keer zo doen. Ze ziet veel dingen en spiegelt dat. Ik vind het fijn

dat ze dat laat weten wat ik goed doe en niet. Ze kijkt teveel naar mij en dan wordt ik gefrustreerd. Ze reageert normaal. (kalm, zacht, humor en serieus en ze lacht erbij) Ze wilt ons niet boos maken.
Wil je nog iets kwijt?
L3: Ik heb een hoop geleerd.

Bijlage 15 Interview cliënt L4 op 24-05-2016

Clïënt L4- Lelystad; Intermetzo Lelystad; 24-05-2016:

Mogen we je leeftijd opschrijven?

L4: 23 jaar

Wat voor therapie heb jij?

L4: Beeldend

Wat vind je fijn aan beeldende therapie?

L4: Dat ik mijn inspiratie kan je uiten in alles wat ik maak en teken.

Wat doe je vooral in zo'n beeldende therapie?

L4: Klei, tekenen van alles.

Wat maakt dat je voor die materialen kiest?

L4: Ik doe het omdat ik het leuk vindt.

Hoe is het om bij je therapeut te werken?

L4: Ik bespreek met haar wat we gaan maken en dan gaan we samen wat leuks aan het maken. Dus je bent samen meestal met haar aan het werken.

Hoe gaat de therapie nu?

L4: Hierbinnen heb je niet zoveel te doen, als je naar therapie kan is dat weer iets. Ik maak beelden ik teken iets met knippen en plakken. Het is variërend.

Wordt je er ook rustig van als je aan het werk ben of juist druk of juist ontspannen?

L4: Ja, juist ontspannen en rust.

Wat je leert in therapie, gebruik je dat ook op de groep?

L4: Ja op bepaalde gelegenheden wel ja. Als het mogelijk is wel ja.

Hoe was het voor jouw voordat je met therapie begon en hoe is het voor jouw nu om naar therapie te gaan?

L4: Ik doe het gewoon voor mezelf. Iets leuks. Nee ik zag er niet tegen op. Ik deed het gewoon omdat ik het leuk. Waar ik zin in heb, dat ga ik doen.

Wat moet er om je heen zijn, wat je fijn vindt om te werken?

L4: Als er materiaal is dan is het oké.

Mogen er ook mensen in de buurt zijn of werk je liever in je eentje?

L4: Ik heb geen problemen met anderen mensen. Als er maar materialen in de buurt zijn.

Heb je ook doelen waarmee je met je therapeut werkt?

L4: Op dit moment nog niet, maar vanmiddag heb ik wel haar. Bijv. wat wil je bereiken, wat wil je maken binnen deze tijd.

Je werkt samen met je therapeut, helpt ze ook weleens?

L4: Ze helpt altijd, ze staat altijd klaar voor mij.

Heb je dat nodig?

L4: Niet perse maar zo is zij gewoon. Als iets niet uitkomt, dan staat ze klaar om mij te helpen, dat vind ik wel fijn.

Bijlage 16 Interview cliënt L5 op 24-05-2016

Clïent L5- Lelystad; Intermetzo Lelystad; 24-05-2016:

Mogen we je leeftijd opschrijven?

L5: 20 jaar

Wat voor therapie heb jij?

L5: Beeldend, muziek, drama, PMT

We hebben nog niets meegemaakt over muziektherapie. Kan jij iets over muziektherapie vertellen?

L5: Ik had een tijd van moeilijke momenten. Moeite met verwerking van bepaalde gebeurtenissen.

Diegene die het doet heeft heel veel liefde voor muziek en dat is het mooiste om het over te brengen

En dat zorgde er dus voor dat je met plezier naar muziek ging?

L5: Ja

Hoe voelde je je tijdens muziektherapie?

L5: Ik ben een half bloedje dus ik heb leren spelen op een jambee. Hij leerde mij niet alleen ruimte te geven op ritme maar in de muziek op momenten dat je slaat zet het van je af

Wat maakt dat het zo prettig was?

L5: Samenwerking is op zich ook wel prettig. Hij is niet zo heel pusherig, dat moet je bij mij echt niet doen want dan zit je bij mij verkeerd.

Wat betekent PMT voor jou?

L5: PMT is leuk. Veel sparren. Je zit binnen en je hebt niet zo veel te doen kijken hoe ver je kan gaan. Een stukje beheersen van je agressie. Ik ben geboren op de straat en het probleem is dat ik weet wat de problemen zijn in agressie. Bij PMT kan je dat heel duidelijk naar voren brengen. Dat je wel de grenzen weet, maar dat je die grenzen op wilt zoeken.

Ik heb hem binnen twee maanden afgerond hij vond het goed genoeg.

Wat was er fijn om met de PMT-er te werken?

L5: Hij maakte duidelijke afspraken en hij was geen watje. Dat vind ik fijn om samen te werken.

Wat betekent beeldend voor jou?

L5: Dat is een lastige emotie verwerking omdat je ook over een bepaalde manier met elkaar praat. Ik heb hier al vijf jaar gezeten. Een beetje zonde van de tijd. Samenwerking met deze vrouw is goud waard. Sommige mensen blijven heel veel vragen en dat roept frustratie op. Deze vrouw werkt op niveau en het is niet gedwongen. Dat is het stukje beeldend dat heel fijn is.

Wat betekent drama voor jou?

L5: Drama dat vind ik echt te gek. Ik hou van toneel spelen. Dat is het mooiste wat er is. Je kan even helemaal ontladen. Dat vind ik prettig. Ik heb veel last van ADHD. Je zit veel op jezelf buiten de fitness om. Grappen en shit vind ik wel leuk. En dat kan bij drama therapie.

Heb jij hierbij iets van de dramatherapeut nodig?

L5: Nee, Ik wordt als andere behandeld. Weet je wat het is, humor. Als een jongen een leuk meisje tegen komt, die klik is belangrijk. Maar dat gaat vanzelf. Je kan wel therapie volgen omdat je het wilt, maar dat zijn, je kan beter een beetje goede wil tonen dan ben je er sneller van af. Ik heb ze binnen een half jaar gehaald waar de meeste een jaar over doen. Want je zit nu vijf jaar hier. Heb je alles in een half jaar gevolgd. Ja ik heb alles wel in een half jaar gedaan, maar er zijn een aantal, o, kijk, die heb ik gemaakt. Airbrush, zonder uitgesneden lijnen. Het was ook wel een hele strijd met mezelf. Dat zijn dingen daarom zit ik hier. Ik laat dingen zien dat ik wil en wat ik kan. De laatste drie jaar dat ik hier zit, vraag ik mij af wat ik hier doe.

Heeft het feit dat je hierna iets kan laten zien nog invloed? Betekent dat extra veel voor je?

L5: Het eindresultaat maakt voor mij niet uit. Ik heb ook een trots, daarvoor heb ik niet per se een trofee nodig. Je leert overal wel iets. Als je met muziek dan leer je daar instrumenten te bespelen. Je tijd nuttig besteden toch?

Zijn er doelen waarmee je werkt in therapie?

L5: Ik heb eigen doelen. Dat heb ik ook vanaf het begin gezegd. Ik ben die en die en dit is mijn grens. Het zou wel moeten, maar omdat ik als initiatief heb getoond hadden hun zo van prima. Deze mensen vinden ook dat ik uit behandeld ben. Het gaat nu goed met mij en met de therapieën.

Volg jij ook nog andere therapieën?

L5: Ja, de psycholoog.

Wat voor verschil merk jij tussen een therapie van PMT (non-verbalen therapie en de therapie van je psycholoog?

L5: Een psycholoog begint op mijn zenuwen te werken omdat ze steeds vragen proberen te stellen. Je moet niet aan mij trekken want dan trek je aan een dood paard.

Wat vond je van de therapieën voordat je eraan startte?

L5: Eenmaal gedaan is gedaan en die gedachten is blijven hangen. Ik weet dat ik overal wel in slaag dat is geslaagd.

Wat is voor jouw belangrijk in therapie?

L5: Een goeie start. Op het moment dat jij vrolijk ben, dan is het voor mij al goed.

Bijlage 17 Interview cliënt S1 op 24-05-2016

Cliënt S1- Sassenheim; de Horizon- De Vaart; 24-05-2016:

J: Uhm even denken, je zit bij je therapeut in therapie he, dramatherapie. Hoe lang ben je ongeveer al bij haar in therapie?

S1: Uuhm, drie weken?

J: Drie weken, oh dus je hebt nog maar een paar keer meegemaakt.

S1: Ja een paar keer inderdaad.

J: Hoe waren die paar keer?

S1: Uhm goed, ik vond het gewoon goed gaan.

J: Fijn. Heb je ook doelen waarmee je werkt, of ben je nog aan het kijken?

S1: Ja het gaat meer over mijn agressie, over hoe snel ik boos kan worden, wat ik daar aan kan doen, uhm, of ik snel verdrietig wordt en dingen uit mijn verleden, hoe ik dingen had uitgepakt zeg maar. Gewoon meer, over mijzelf zeg maar.

J: Ja, precies. En dat doe je dan door drama te doen?

S1: Ja, ja.

J: Ja. En wat vind je er dan fijn aan dat je dramatherapie?

S1: uhm ik heb geen idee. Ik wist eerst niet eens wat dramatherapie was, maar mij leek het gewoon goed om met iemand zeg maar te kunnen praten over mijzelf zeg maar. Hoe ik soms er in zat en dat ik dingen er uit kon gooien ofzo. Was wel fijn om, ja fijn om dat te doen.

J: Dus het is fijn dat je met haar kan praten?

S1: Ja.

J: Heeft het ook nog een meerwaarde dat je aan het spelen bent in de therapie?

S1: Ja soms uh, dan doen we ook een soort van spelletjes. Van dat er briefjes op tafel staan met dingen die uh er gebeurt, die gebeuren in die tekst zeg maar; je bent in de winkel en je ziet, je bent met je vriendin in de winkel, in de Hema en je ziet een nagellakpot maar je hebt geen geld, wat zou je doen. En je vriendin zegt van je kan het pakken wat zou je doen? En dan gaan we dat spelen zeg maar en dan doen we het hoe ik het zou aanpakken zeg maar. Dat soort dingetjes vind ik bijvoorbeeld ook leuk.

J: Ja, en dan kan je een beetje oefenen ook?

S1: Ja.

J: Dus het is voor jou wel fijn, dat je dat een beetje spelenderwijs kan oefenen?

S1: Ja, ik vind dat wel leuk.

J: Mooi. Uhm, hoe is de sfeer bij jullie in therapie? Is het fijn om er te zijn of is het lastig of?

S1: Ik vind het gewoon fijn.

J: Jij vindt het gewoon fijn en wat is er zo fijn aan de therapie?

S1: *Giechel* Nou gewoon dat uh dat het gewoon gaat op een goede manier zeg maar. Gewoon, ik kan gewoon zeggen wat mij dwars zit, ik ben gewoon eerlijk op dat moment wanneer ze vragen stelt bijvoorbeeld, ik ga niet er om heen draaien, omdat ik bang ben dat uh, om iets bijvoorbeeld. En ja, het is gewoon ook leerzaam. Ik heb uh bijvoorbeeld een schema hoe mijn boosheid er uit ziet enzo. Van bijvoorbeeld één, twee, drie, van wat ik bij één doe en wat ik bij één zou moeten doen. En nu als ik boos ben, dan denk ik daar soms ook aan. Dan denk ik van hé ik moet gewoon ff een momentje voor mijzelf nemen, ff een momentje tot rust komen, even tot tien tellen en dan is het weer klaar.

J: Mooi, dus daar heb je al een methode, een manier, voor gevonden?

S1: Ja.

J: En hoe helpt je therapeut jou daarbij dan?

S1: Doordat ik eigenlijk goed vertel hoe ik het eigenlijk zelf aanpak.

J: Ja, en doet zij daar nog iets in? Heeft ze een bepaalde houding, waarin ze dingen zegt of?

S1: Hoe bedoelt u?

J: Uhm, zegt ze het met een harde stem of begeleidt ze je met een zachte stem of ?

S1: Gewoon op de manier waarop jij nu praat * giechel*.

J: Oke, dus gewoon normale stem hoogte. En ze zegt geen speciale dingen tegen jou waardoor je je zekerder voelt of ?

S1: Nee.

J: Niet iets speciaals in ieder geval, is je niet opgevallen.

S1: nee, nee.

E: Wat voor een opdrachten geeft ze daarbij? Nou je moet natuurlijk als je bij drama komt, dan zegt ze kom we gaan nu vandaag.....

S1: Dan kom ik binnen en dan gaat het eerst over hoe mijn dag is gegaan. En dan zeg ik ook soms dat ik druk ben bijvoorbeeld en dat ik hele druk ben, dat ik hyper ben en dat ik heel druk ben. En dan

zegt ze o je bent dus druk, laten we iets bewegend doen, dan ben je tenminste ook aan het bewegen. En dan is het heel fijn dat ze daar ook rekening mee houdt. Dat ik niet de hele tijd zo zit te vervelen zeg maar, door te praten te praten. En dan gaan we bewegende spelletjes doen en dan gaan we weer verder praten en dan gewoon praten over mijn boosheid enzo en al die dingen en andere spelletjes doen en oefeningen en weet ik veel wat. Dus ja het gaat gewoon goed.

J: Dus ze past zich op jou aan zeg maar?

S1: Ja.

E: En als je dan bijvoorbeeld een rollenspel moet doen? Hoe ziet zo'n rollenspel er uit dan voor jou?

Zeg maar wat, zegt ze dan bijvoorbeeld speel jij maar een rollenspel, of doe je dat samen?

S1: Dat doen we samen dan. Dan is zij een karakter, bijvoorbeeld het meisje dat zegt van ja doe het. En dan ben ik degene die zegt van nee, nee niet doen, bijvoorbeeld. Ja dat is een voorbeeldje en dan ik mag kiezen wat ik mag zijn zeg maar en dan is zij de overgebleven ding zeg maar.

E: Oke. En hoe vind je dat om in zo'n rol te spelen?

S1: Ik vind het wel leuk. Ik vind het echt grappig om dat te doen met iemand anders. En het begon echt echt te lijken, dus dat was wel wat ik ook grappig,... ik dacht echt van nu ben ik bekend, nee maar uh het was gewoon fake ftjes.

E: En als je dan weer het hebt gespeeld, neem je ook wel eens dingen mee uit het spel? Van nou dat kan ik misschien daar gebruiken of?

S1: uuhm nee niet echt

J: In groepssituatie?

S1: Ja bijvoorbeeld wel, want we hadden het ook over een rollenspel die ging over schoonmaak uh, dat ik en een vriendin samen in een huis woonden en dat ik twee weken mijn taak niet heb gedaan en dat zij uh wel elke keer haar taak doet en zij vond dat ik ook mijn taak moest dan, dus dan gingen we daarover in een soort discussie en uhm het was wel iets wat ik ook eerder heb meegemaakt. En toen dacht ik van hé ik had het zo en zo moeten aan pakken, dan was het misschien anders geweest dan hoe het toen was afgelopen zeg maar bij mij. En toen dacht ik van o dat is ook wel iets nieuws dat ik heb geleerd.

J: Dus ja, dan neem je het inderdaad wel mee.

E: Dank je wel.

J: Heb je ook wel eens andere therapie gehad dan dramatherapie?

S1: Dramatherapie?

J: Heb je ook wel eens beeldende therapie gehad, of PMT of?

S1: Nee, nee.

J: Wel met een psycholoog gepraat soms af en toe?

S1: Ja.

J: Wat voor verschil ervaar jij tussen het dramatherapie hebben of een gesprek met een psycholoog? Wat zijn daar volgens jou voor een verschillen in?

S1: Uh, ik heb niet echt een hele goede gesprek gehad met de psycholoog eerder en ik ga niet echt vaker naar een psycholoog ofzo. Ik dacht dat ik dat nodig had, gewoon met mensen praten die ik kan vertrouwen zeg maar, dacht ik van oke dan ga ik met jou in gesprek en dan hoop ik dat je mij begrijpt en dat je het in vertrouwen bij je houdt zeg maar. Maar ik heb wel een keer met iemand hierzo, die zei dat hij een psycholoog is, dat hij een beetje met mij ging praten. Dat ik vond dat het niet hierzo moest komen en zo, dat het allemaal oneerlijk is. Begon ik een beetje te huilen zelfs en toen zei hij van ik vind dat je erg dapper bent dat je het allemaal zo volhoudt, want ik zou het ook niet zo kunnen doen. En dat was wel een gesprek die, ik voor het eerst had gehad met een psycholoog hier in de de Vaart zeg maar.

J: En wat zijn dan verschillen? Want dat ene is echt ene gesprek, dat andere ga je ook spelen? Is er nog meer verschil?

S1: Bij het praten gaan emoties bij mij omhoog zeg maar, dat ik ga denken aan meer dingen. En dat gewoon bijna tranen ga krijgen enzo. Maar bij spelen is het een beetje leuk in mijn hoofd zeg maar en kan ik niet echt denken aan verdrietige dingen enzo. Maar als je stil bent dan ga je sneller, als je praat over emotionele dingen, ga je sneller huilen zeg maar.

J: En wat vind je dan zelf fijner? Of verschilt dat?

S1: Dat verschilt hoe ik er in zit. Als ik een beetje sipjes ben dan vind ik het wel prettig om te huilen natuurlijk, maar als ik gewoon een leuke dag heb gehad, vind ik het niet zo leuk om opeens te huilen zeg maar.

J: Dus dan is die dramatherapie wel heel fijn. Hoe vaak per week heb jij drama therapie?

S1: Eén keer per week.

J: Eén keer per week, oke. Uhm even denken. Mogen we je leeftijd gebruiken in het interview?

S1: Ja.

J: Wat is je leeftijd?

S1: Ik ben veertien jaar.

J: Veertien....

E: Je hebt nog maar drie weken therapie toch?

S1: Ja ongeveer.

E: Want als je in die drie weken, uhm hoe ga ik het zeggen. Uhm. Zeg maar je bent nu drie keer dus naar therapie geweest, is elke keer voor jou hetzelfde geweest? Of heb je zo iets van nou dan vond ik het wel leuker of dan vond ik het toch niet leuker?

S1: Eén keer was het praten en echt veel praten en de volgende keer vond ik het wel gewoon fijn om gewoon te praten maar daarna is het weer verschillend. Ik vind het wel dat het een beetje hetzelfde is eigenlijk, maar het is aan de andere kant gewoon fijn. Dat het gewoon zo is.

E: Oke

J: Ik denk dat we verder niet zo veel vragen meer hebben. Oh ja had je een bepaald beeld voor je naar de therapie ging, over de therapie?

S1: Ja, ik dacht dat het gewoon hier in een kantoortje was en dat we zouden praten enzo over mijn emoties en over alles wat er in mij speelt. En wat er in het verleden is geweest en ik kon praten, zodat ik het ergens kwijt kan. Ik dacht dat het zo iets was, maar het was meer gewoon over mijn emoties zelf. Ja gewoon praten over mijn emoties en dingen doen. Ik dacht dat het meer zitten was en huilen en dat soort dingen.

J: En hoe vind je dat nu dan dat anders is?

S1: Uhm, ik vind het gewoon fijn.

J: Ja. Die schoot me nog te binnen.

E: Als je dus in therapie bent bij de dramatherapeute, uhm, is er dan, wat vind je dan fijn aan haar, dan zeg maar. Wat vind je fijn aan wat zij doet in de therapie?

S1: Ze kan gewoon goed luisteren. Uhm ik vind dat ze echt luistert naar wat ik zeg. En dat ze mij ook meestal gelijk geeft in als ik wat zeg en als ik wat zeg dat ik gewoon duidelijk kan zijn in wat ik bedoel en dat ze het gelijk snapt zeg maar. En gewoon dat we dat dan ook gelijk gaan aanpakken van hoe het ander zou zijn. Dat ik dan daar van leer, van wat ik heb gedaan. En dat vind ik echt goed, want er was niet echt iemand die tegen mij zei, hoe was het als je het anders had gedaan? Als je het zo en zo had gedaan dan was het misschien niet zo afgelopen.

E: Dus dan kijk je eigenlijk echt meer naar de volgende keer, wat je de volgende keer beter zou kunnen doen?

S1: Ja.

E: Want uh gebruik, kijk je bij de psycholoog bijvoorbeeld naar wat je de volgende keer anders zou kunnen doen of gaat het daar echt veel meer over ...

S1: Ik praat niet echt met een psycholoog.

E1; naja ik bedoelde eigenlijk meer met toen je dat gesprek had met die ene psycholoog. Ging dat toen veel meer over wat je anders had kunnen doen, of ging dat meer over ...

S1: Dat ging veel meer over mijzelf.

J: En wat er gebeurd was zeg maar in het verleden?

S1: Ja.

E: Oke, dan denk ik dat we m hebben gehad.

J: Dan hebben we alle vragen beantwoord denk ik.

E & J: Bedankt!

Bijlage 18 Interview cliënt S2 op 24-05-2016

Cliënt S2- Sassenheim; de Horizon- De Vaart; 24-05-2016:

J: Je zit dus in dramatherapie. Hoe lang zit je al in therapie?

S2: Net een paar weken.

J: Net een paar weken, dus je bent nog aan het beginnen bij haar? Heb je wel andere therapieën al gehad voor deze therapie?

S2: Ja, maar niet op de Vaart.

J: Oke, maar wat voor soort therapieën waren dat?

S2: EMDR enzo.

J: en wat voor verschil heb je tot nog toe ervaren tussen EMDR en drama? Welk verschil zeg maar, hoe..?

S2: Daarzo ga je echt heel erg op één ding richten bij EMDR. En hierzo op allemaal verschillende dingen.

J: En wat voor soort verschillende dingen doe je dan in de therapie? Wat heb je allemaal al gedaan in de afgelopen keren?

S2: Eigenlijk niet echt therapie, maar gewoon gepraat over problemen die ik had enzo. Waar ik mee zat heb ik eigenlijk over gepraat.

J: gewoon gepraat, of heb je ook gespeeld?

S2: Ja dat ook.

J: Oke, en wat vind je zo fijn aan de dramatherapie of vind je het eigenlijk helemaal niet zo fijn dramatherapie?

S2: Jawel, beter dan dat er iemand zit, bijvoorbeeld met EMDR met zo'n stokje. Je dat vind ik niet zo leuk.

J: En wat is er dan fijner aan dramatherapie? Wat maakt dat zo fijn dan?

S2: Nou dat je het daarna nog na kan bespreken hoe het gegaan is enzo.

J: En daarvoor speelt dan?

S2: Ja.

J: Hoe vind je het om bij de dramatherapeut in therapie te zijn?

S2: Goed.

J: Heeft ze nog een bepaalde houding die jij fijn vindt? Of bepaalde dingen die jij heel fijn vindt aan haar?

S2: Ja gewoon over praten enzo en vragen. Gewoon als ik niet wil, dat ik het dan ook niet hoeft te doen. Maar dat ze wel gewoon probeert dat ik het wel ga doen, maar dat alleen als ik het echt niet wil ik het niet doe.

J: Ja dat is duidelijk. Uhm even kijken. Hoe dacht jij over dramatherapie voordat je begon en hoe ervaar je het nu?

S2: Ik dacht eerst dat het heel saai zou zijn, maar nu valt het wel mee. Ik dacht echt dat we alleen maar op één ding en allemaal, maar dat valt best mee.

J: Dus het is voor jou wel belangrijk dat je verschillende dingen kan doen.

S2: Ja.

J: En dan verschillende dingen in verschillende spelletjes of ook het verschil, de ene keer praten en de andere keer spelen?

S2: Ja dat ook.

E: Want waarom dacht je dat het saai was dan? Wat was je idee erbij, bij dramatherapie?

S2: Ja dat we gewoon de hele tijd hetzelfde zouden doen.

J: Dus je dacht dat je een soort lang toneelstuk ging spelen?

S2: Ja.

E: Maar dacht je dan bijvoorbeeld ook sneller dat het dan linken had met EMDR bijvoorbeeld, of was het een totaal ander beeld?

S2: Wel een heel ander beeld.

E: Oke.

J: UUhm, hoe voel je je tijdens een therapie? Voel je je dan op je gemak? Of vind je het nog een beetje wennen?

S2: Nee ik voel me wel op mijn gemak.

J: En wat maakt dat je zo op je gemak voelt dan?

S2: Gewoon dat ik heel erg met haar kan praten over dingen enzo. Dat is wel fijn.

J: Dus dat is heel belangrijk. Oke.

E: Want waarom kan je zo fijn met haar praten? Wat doet zij dan bij jou?

S2: Weet ik niet.

E: Is ze bijvoorbeeld heel rustig, of is ze juist heel enthousiast?

S2: Ja van alles eigenlijk.

J: Is het dan ook zo dat ze juist heel goed bij jou aansluit? Dat ze jou goed volgt en goed naar jou luistert?

S2: Ja. En ze zegt ook wel haar mening, bijvoorbeeld als ik iets wil, maar dan zegt ze ook wel haar mening bijvoorbeeld als het niet goed is voor mij dan zegt ze dat ook. Van dat ik het eigenlijk beter niet kan doen.

J: Dus het is een beetje een combinatie. Oke. Heb je ook doelen gesteld waaraan je gaat werken tijdens de therapie? Ja?

S2: Jawel ja.

J: Persoonlijke doelen dan waarschijnlijk?

S2: ja.

J: En komen die dan ook elke therapie bewust naar boven of is dat een beetje op de achtergrond?

S2: Nee die komen wel naar boven.

J: Uuuuhm. Hebben we nog een vraag?

E: Uhm.

J: Oja, sowieso de vraag mogen we je leeftijd neerzetten in het interview?

S2: Vijftien.

J: *Geeft uitleg waarom* Uhm.

E & J ronden af en bedanken.

Bijlage 19 Interview cliënt S3 op 24-05-2016

Cliënt S3- Sassenheim; de Horizon- De Vaart; 24-05-2016:

J: Hoelang ben je al in dramatherapie?

S3: uhm nu misschien drie weken. En daarvoor ben ik ook bij haar geweest, maar dat is uh twee maanden geleden ofzo.

J: Oke, dus je hebt even een pauze gehad zeg maar.

S3: Ja, ja.

E: Want hoe lang was je de vorige keer bij haar geweest?

S3: Uhm, twee maanden ongeveer zo iets volgens mij.

J: Wat vind je zo fijn aan dramatherapie?

S3: Ja je kan gewoon praten met haar en alles, ze vertrouwt je, ze leeft met je mee en alles, dat vind ik wel fijn.

J: En ook het spelen zelf, heeft dat nog een bepaalde invloed?

S3: Uhm ja, dat niet echt nee.

J: Het is meer dat zij (therapeute) er gewoon voor je is op dat moment.

S3: Het is gewoon, dat ze praat en alles, ook ff van de groep af.

J: Ja. En wat is voor jou een fijne sfeer in de therapie? Wat is voor jou fijn om in te werken?

S3: Uhm ja, dat het gewoon normaal gaat. Gewoon, gewoon.

J: En wat is voor jou normaal, wat hoe moet ik dat als buitenstaander zien?

S3: Gewoon uuh goed contact met elkaar hebben, gewoon op een goede manier praten met elkaar, gewoon dat het goed overkomt. En dat gebeurt nu wel, dus.

J: Nou dat ik fijn om te horen. Uhm. Heb je ook nog andere therapieën gehad naast dramatherapie?

S3: Uuuuhm, dat zou ik echt niet weten, volgens mij niet nee.

J: Ook geen psycholoog ofzo?

S3: Uuuuhm nee, ik heb wel een keer met de psychiater gepraat, maar voor de rest was er niks mee.

J: Oke, dus je hebt geen ervaring hoe dat kan verschillen met andere therapieën?

S3: Nee, nee, nee.

E: Ook niet hiervoor zeg maar? Voordat je hier geplaatst werd.

S3: Nee ook niet.

J: Nee oke. Uhm, hoe voelde je voor dat je überhaupt met dramatherapie begon en je hoorde ik ga dramatherapie doen, wat voelde je of wat dacht je daarbij?

S3: Ik heb er eigenlijk zelf om gevraagd. De eerste keer moest ik het doen, de tweede keer heb ik dr zelf om gevraagd van gewoon dat ik.. Ja ik uhm mwa ik ben meer opgelucht laat ik het zo zeggen.

J: Doordat je de therapie in bent gegaan?

S3: Ja, ja.

E: Want zeg maar je zegt de tweede keer heb ik er voor gekozen, maar voordat je de therapie, dus voor de eerste keer, wat was toen je beeld van drama?

S3: Voor de eerste keer? Ik had er echt geen zin in.

E: Nee?

J: En waarom had je er geen zin in?

S3: Ik denk al dat gepraat, weet je daar heb ik echt geen zin in. Dan zit ik hier niet voor.

E: Nee, want wat dacht je? Wat was je ...

J: beeld?...

E: Wat wilde je niet hebben?

S3: Ik dacht van drama weetje gewoon, met bewegen weetje, maar het is gewoon praten weetje wel. Praten vind ik goed, maar bewegen daar had ik niet zo'n zin in.

J: Dus dat is het verschil, ja. Uhm, heb je ook doelen waar je aan werkt tijdens de therapie?

S3: Uuuuhm, omgaan met de situatie uh.

J: En die komen ook bewust elke therapie naar boven? Of is het meer algemeen?

S3: Mja, dat is meer algemeen.

J: Het is niet elke therapie dat je een doel hebt ofzo?

S3: Nee.

E: Maar wat voor een soort situatie moet ik dan denken?

S3: Ja uhm, als hier op het binnenplein ofzo, gewoon met andere mensen ofzo of op mn werk of buiten of wat er ook gebeurt weet je wel, hoe ik er mee om gaat. Hoe ik reageer, hoe ik uh, eerst gewoon stoppen en dan denken en dan doen. Dat uh gaat ook wel goed.

E: Oke, dus het niet eerst slaan en dan bedenken.

S3: Nou meestal wel maar liever niet * Lacht*.

E: Nee precies, maar dat idee.

J: Dat ben je nu aan het oefenen zeg maar, ja.

S3: Jaja.

J: Precies. En wat heb je van de therapeut nodig om dat goed te kunnen oefenen dan?

S3: Uhm, nou gewoon. Ze geeft mij een paar doelen van wat ik moet doen dan en dan houd ik mij er aan. En dan de volgende week vraagt ze van hoe het gegaan is afgelopen week en uh, dan zeg ik hoe het gegaan is en als ze zegt dat het goed is dan krijg ik andere, een ander doel. En als ze vindt dat ik er nog aan moet werken, dan ga ik gewoon verder.

J: Ja. Dus die doelen stellen is wel belangrijk bij jullie in de therapie.

S3: Jawel, ja.

E: Op welke manier helpt de therapeut jou in de therapie?

S3: uhm. Uhm ja gewoon, hoe zeg ik dat. Uhm, gewoon hoe ik zelf mij, hoe ik moet communiceren met andere mensen. Dat kon ik wel, maar ze uhm, in de moeilijke situaties enzo dan leert ze mij hoe ik uh moet communiceren met andere mensen. Als ik bijvoorbeeld boos ben ofzo, of ik uh ben verdrietig ofzo. Dan zegt ze hoe ik dat moet doen.

J: Oke, dus ze zegt het. Of doet ze het ook voor? En ook op andere manieren?

S3: Uhm, meestal doet ze wel een voorbeeld erbij. Maar ze zegt het meestal wel, maar soms dan doet ze er wel een voorbeeld bij, dat wel.

E: Hm. En ben je ook nog wel eens wat aan het doen bij dramatherapie, zeg maar? Buiten het praten om?

S3: uuuhm, das twee, drie weken geleden ofzo? Toen uh moesten we een kaart doen ofzo. En toen uh ja met emoties gingen we toen werken. Dan moest ik allemaal kaartjes neerleggen enzo en wat voor emoties ik had gehad in de afgelopen week.

E: Oja zo.

J: En hoe vind je dat dan om te doen?

S3: Ja gewoon normaal. Het is voor mij geen probleem. Ik leg ze neer en ik uh....

J: Ja precies. Maar het heeft ook geen, het is ook niet extra fijn ofzo om te doen?

S3: Nee, het is gewoon normaal.

J: Geen extra effect. Oke.

E: Als je, je geeft aan dat je het fijn vind bij de dramatherapeut, omdat je zo erg kan praten en omdat ze jou tips geeft. Uhm, wat zorgt ervoor zeg maar dat zij jou daar uh, dat jij jezelf bij haar op je gemak voelt? Wat straalt ze uit, of wat doet ze bij jou?

S3: Ze luistert goed naar me weetje en ze leeft met me mee, althans ze leeft met me mee, ik weet niet of ik dat goed zeg?

E: Ja, nee alles is goed.

S3: oke nee dan vind ik het goed. Nou ze leeft met me mee dan en ze praat er gewoon over van alles uh wat ik de volgende keer beter kan doen en dat vind ik wel fijn.

E: Dus ze heeft eigenlijk belangstelling aan jou. Naar jou, in jou?

J: voor jou.

E, J & S3: * lachen*

J: Dus een beetje een open meelevende houding is wel belangrijk.

E: Wat uhm, ik weet van de therapeut dat ze niet alleen drama doet, maar ook wel eens andere bijvoorbeeld beeldend ofzo ...

S3: Ik zou het niet weten.

E: Maar dat heb je nog niet gedaan?

S3: Nee.

J: De kaartjes heeft hij dus al wel gedaan.

E: Ja dus alleen de kaartjes ja, dat is waar.

J: En wat heb jij nodig om fijn in je therapie te gaan?

S3: Uhm, ja fijn in mijn therapie te gaan. Ja maakt niet uit wat ik nodig heb weetje is gewoon normaal. Als ik het heb ga ik er naar toe en dan zie ik wel wat er gebeurt.

J: En als je een slechte dag hebt, kan de therapeut jou dan ook meenemen?

S3: Dan ga ik gewoon terug ofzo en dan vraagt ze hoe mijn dag is geweest en dan zeg ik wat er is gebeurt ofzo. En dan is dat het onderwerp.

J: Dus dan juist dat in gesprek gaan is dan heel belangrijk op zo'n slechte dag.

S3: Ja. Meestal heb ik die niet, dus op zich.

J: Nou kijk dat is mooi meegenomen.

E: Ideaal.

J: Ja geeft mij ook die dagen.

E, J, S3: *lachen*

E: Maar oh, ik had net nog een vraag en nu ben ik m kwijt. Uhm.
S3: Doe rustig aan.
E: Ja dank je. Even kijken wat was mijn vraag nou? Oh ja , je zegt als je dan een vervelende dag hebt, zeldzaam, maar al heb je m. En je gaan dus naar therapie, uhm als je dan klaar bent met therapie zeg maar, wat is dan de verandering.
S3: uhm ja, dan dat heb ik wel vaak, dan is bijvoorbeeld, dan heb ik me... ja ik weet het niet meer hoor. * lacht*
E: Dan heb je, ja.
S3: Dan heb ik mijn verhaal gedaan, dan ben ik het kwijt, ben ik opgelucht en dan uh dat is gewoon beter, dan heb ik meer ruimte in mn hoofd.
E: Ja ja precies.
S3: Dat is beter.
E: Dus dan is eigenlijk de negatieve lading is er af.
S3: Ja.
E: oke. Hmm.
J: Heb je zelf nog iets waarvan je zegt, dat moeten jullie echt weten over dramatherapie?
E: Of dat vind ik heel sterk aan dramatherapie? Of aan de therapeut, dat kan ook.
S3: Uhm, nee niet echt nee. Gewoon communiceren met elkaar, dat is gewoon, het helpt wel. Laat ik het zo zeggen.
E: Ja, dat is mooi.
J: Nog één vraag, werken jullie ook wel eens samen aan een opdracht in de therapie? Of heb je dat nog niet gedaan.
S3: Uuuhm, dat heb ik nog niet gedaan nee.
J: Oke.
E: Dan zijn we klaar he?
S3: Snel gebeurt.
J: Oh ja, wat is je leeftijd, mogen we die ook gebruiken in het interview?
S3: 15.
E & J: Dank je wel.

Bijlage 20 Uitleg begrippen vaktherapie, werkalliantie, jongeren & gedwongen kader

Wat is de functie van het medium bij werkalliantie van vaktherapeut en cliënt, adolescenten tussen de 12 en de 25 jaar, in gedwongen kader?

Wat is vaktherapie?

In dit onderzoek, wordt onderzoek gedaan naar de werkalliantie binnen vaktherapie. Onder vaktherapie wordt een non-verbale therapie verstaan. Beeldende therapie, dramatherapie, muziektherapie, psychomotorische therapie en dans- en bewegingstherapie. Deze non-verbale therapieën aanwezig binnen de gedwongen kader, helaas is dans- en bewegingstherapie niet in het onderzoek opgenomen. De andere disciplines worden hieronder kort besproken.

Beeldende therapie

Beeldende therapie wordt door Schweizer als volgt gedefinieert:

“Beeldende therapie is een vorm van behandeling waarbij de ervaring van mensen ten behoeve van ontwikkelingsprocessen centraal staat. De beeldend therapeut hanteert het proces van beeldende vormen (tekenen, schilderen, beeldhouwen en andere beeldende vormen) en de zichtbare en tastbare producten die hieruit voortkomen, als middel binnen de therapeutische relaties.” P. 29 Schweizer, C.

In eerste instantie staat de beleving en de ervaring vooraan. Hierbij is het lichamelijk in actie komen een belangrijk aspect. Daarnaast staat er na het beeldend werken een resultaat, dit is ook een belangrijk aspect. Van het resultaat dat er staat kan afstand genomen worden en helpt om afstand te nemen van de emoties die gevoeld worden. Hierdoor kunnen de emoties geïntegreerd worden en cognitief verwerkt worden, dit is het derde aspect van beeldende therapie. Tenslotte is er een therapeut aanwezig die de cliënt helpt om betekenis aan het therapeutisch proces te verlenen, doormiddel van het stellen van vragen, dit is het vierde aspect volgens Wertheim-Cahen (1994a) (aangehaald in Smeijsters, H. ; 2008; p. 191)

Tijdens de beeldend therapie kan de therapeut zowel aansluiten op een verbale als op een non-verbale manier. Het eindresultaat kan besproken worden, maar er kan ook voor gekozen worden om alleen te ervaren. Daarnaast kan de therapeut met de cliënt meedoen, maar de therapeut kan ook het hulpstuk van de cliënt zijn en alleen helpen op het moment dat de cliënt dit vraagt.

Dramatherapie

Binnen drama therapie worden nieuwe fictieve situaties gecreëerd waarbij indirect wel een verbinding is met het leven van de cliënt (Smeijsters, H. ; 2008; p. 155) Drama creëert een natuurlijk proces om ervaringen vorm te geven aan de hand van expressie. Hierdoor kan er dramatherapie bewust ingezet worden om verandering te creëren (Cleven, G.; 2012).

Toch is het binnen de sessie mogelijk om verschillende rollen te spelen. Hierdoor kunnen ook andere posities ervaren worden, waardoor cliënten kunnen concluderen dat ze niet dezelfde verwachting hadden (Marlisa, L.; 2007). Hierdoor komen cliënten tot andere inzichten, door zelf te ervaren. Daarnaast kan er een cognitieve en fysieke verandering plaats vinden, door de directe koppeling van emotie, handeling en inhoud tijdens en na het spel. (Cleven, G.; 2012; p. 37)

Muziek therapie

Muziek is in staat om gevoelens over te brengen door symbolisering, associatie, analogie en activering van het lichaam. Hierbij wordt ook de cognitie aangesproken, door het tijdsbesef en structureren dat in de muziek aanwezig is (Smeijsters, H. ; 2008; p. 173) Door de muziek met elkaar te laten communiceren ontstaat er samenspel en dialoog binnen de therapie. Dit dialoog kan ontstaan zonder verbale woorden, maar kan zeer zinvol zijn voor cliënten.

Daarnaast is muziek iets onvoorspelbaars. Zonder eens gehoord te hebben, zal men niet weten hoe instrumenten samen klinken in het afgesproken ritme. Daarnaast is de klank ook weer weg zodra de laatste toon is aangeslagen en afgelopen. Dan is de melodie niet meer te pakken, alleen wanneer het opgenomen is, is het precies hetzelfde terug te halen. Daarnaast kan er ook geïmproviseerd worden met muziek. “De muziektherapeut die de improvisatie inzet werkt met een onvoorspelbaar gegeven (Kurstjens, 2005). Juist deze openheid is de kracht van het medium.” (Smeijsters, H. ; 2004; p. 39) Hierdoor zijn cliënt en therapeut beide bezig in het hier- en- nu en niet met het eind resultaat. De cliënt staat echt gelijk aan de therapeut, ze weten beide even min hoe de improvisatie sessie gaat verlopen. Dit is een kracht, zeker binnen het gedwongen kader, waar adolescenten het idee hebben dat alles voor hen bepaald wordt.

Psychomotorische therapie

Belangrijke grondhouding bij psychomotorische therapie is het motiveren tot bewegen (.) De therapeut moet daarbij de houding van de cliënt lezen en daarop aansluiten.

Psychomotorische therapie kan net als de andere therapieën in een groep en individueel gegeven worden. In beide gevallen kan de therapeut als nog meedoen in de opdracht en vanuit in het spel sturen en begeleiding bieden. Dit wordt ook wel 'Joining' genoemd (Simons, J.; 2014; p. 271).

Psychotherapie maakt gebruik van sport, spel en balansoefeningen. Dit sluit vaak aan op de belevingswereld van de adolescenten, waar het horen bij 'clubjes' en iets kunnen belangrijke vrije tijds bestedingen zijn (Bil, M. de & Bil, P. de; 2010; p. 300)

Door aan te sluiten op de positieve ervaringen en sportbelevingen van de cliënt, heeft de psychomotorisch therapeut een non-verbale ingang om in contact te komen en de therapie te starten.

Wat is werkalliantie?

'Werkalliantie' is een samengesteld woord, volgens het van Dale woordenboek staat het woord 'alliantie' voor onder andere '*bondgenootschap*' en '*samenwerkingsverband*'. Het gaat bij werkalliantie dus om het samenwerkingsverband binnen de werkomgeving, in dit geval binnen de behandelsessie. Het woord werd in 1965 door psychoanalytica Zetzel geïntroduceerd. Volgens haar was de werkrelatie van groot belang voor het effect van elke interventie die de therapeut pleegt (Klaassens, E., Hartog, H. den & Kooiman, K.; 2014 p. 405). Daarnaast is de definitie van 'werkalliantie' groot op de kaart gezet door Bordin (1979). Hij geeft aan dat er drie aspecten zijn binnen de therapie, die leiden tot een werkalliantie. De drie aspecten zijn: het doel en de ervaren overeenstemming rond om het doel; de taak, de overeenstemming tussen cliënt en therapeut waarmee de doelen bereikt kunnen worden; de band, de emotioneel ervaren binding tussen therapeut en cliënt (Klaassens, E., Hartog, H. den & Kooiman, K.; 2014 p. 405; Degener, C., Stur, A. & Menger, A.; 2013; p. 8).

De definitie van Bordin en van Zetzel geven al aan dat de cliënt en de therapeut elkaar en de processen om hen heen beïnvloeden. Dit betekent dan ook dat de werkalliantie afhankelijk is van hoe de cliënt zich gedraagt en welke mogelijkheden de cliënt heeft. Toch hebben de persoonskenmerken van de therapeut ook te maken met de werkalliantie tussen de cliënt en de therapeut. Kenmerken als "*flexibiliteit, vertrouwenwekkendheid, eerlijkheid,*

vriendelijkheid, warmte, respect en interesse" (Klaassens, E., Hartog, H. den & Kooiman, K.; 2014 p. 406 (aangehaald stuk uit Ackerman en Hilsenroth, 2003),) *blijken een positieve werking te hebben op de werkalliantie binnen de therapie. Ook verschillende benaderingstechnieken (zoals reflectie, een actieve en onderzoekende houding en het geven van steun en aanmoediging* (Klaassens, E., Hartog, H. den & Kooiman, K.; 2014 p.406 (aangehaald stuk uit Ackerman en Hilsenroth, 2003)), bleken een positief effect te hebben op de alliantie. Een positieve werking op de werkalliantie binnen de therapie, is bevorderlijk voor de sfeer binnen de therapie en hiermee ook de behandeling van de cliënt. De invloed van de alliantie wordt geschat 5-7 keer zo groot te zijn als de invloed van de therapeutische technieken en opvattingen (Hubble et al., 2010 aangehaald door Hermans, J. & Pijnenbrug, H.; 2010 p. 37).

Hoe verloopt de sociale ontwikkeling bij adolescenten tussen de 12 en de 25 jaar?

Tijdens de puberteit en de adolescentie is het brein nog in volle ontwikkeling, dit gebeurt tot 25 jaar (Tieleman, M.; 2011; p. 144). De leeftijdscategorie 12-22 jaar wordt over het algemeen 'de adolescentie' genoemd. Toch wordt de fase 12-18 ook apart genoemd als 'puberteit'. 22-40 jarige volgens Erikson of 19-30 jarige volgens Havighurst, na de 20 jaar volgens Feldman (Tieleman, M.; 2011), worden 'jong volwassen' genoemd. Aangezien deze tijd zo lastig af te bakenen is en deze doelgroep alleen het laatste stuk van onze onderzoeksdoelgroep betreft, zal dit stuk maar kort worden meegenomen. Zeker gezien veel cliënten LVB zijn en door het gedrag in een lagere ontwikkelingscategorie vallen. De twee fasen 'puberteit' en 'adolescentie' zullen wel beide ook apart toegelicht worden.

Algemeen puberteit en adolescentie

Volgens Erikson hebben de puberteit en de adolescentie (11-22 jaar) dezelfde ontwikkelingsfase namelijk: *"Identiteit tegenover identiteitsverwarring, te snel vastleggen van identiteit/foreclosure."* (Tieleman, M.; 2011; p. 270) Tijdens deze fase is de bevestiging van de volwassenen nodig, maar voornamelijk ook de bekrachtiging en bevestiging van leeftijdgenoten. Gedurende de puberteit en de adolescentie wordt ook het eigen geweten ontwikkeld. In het begin van deze fase zal het eigen geweten nog niet opgepakt worden door de adolescenten, voornamelijk omdat de adolescenten nog geen andere oplossingen zien. Later in de fase zal het eigen geweten versterken. (Tieleman, M.; 2011; p. 148) Dit is ook een mooi punt om de therapie op in te steken. Het ontwikkelen van de eigen autonomie, maar daarbij ook het eigen geweten.

Een puber kan ook het vinden van zijn eigen identiteit nog even uitstellen. Erikson noemt dit 'psychosociaal moratorium'. Dit betekent dat de puber een 'eindoordeel' nog even uitstelt en verder gaat met experimenteren. Dit kan, omdat de puber nog geen volwassenen is en de verplichtingen van een volwassenen heeft (Bil, M. de & Bil, P. de; 2010; p. 269).

Puberteit 12-18 jaar

Aan het begin van de puberteit hebben pubers vaak nog duidelijk een extra herinnering van buitenaf nodig. Docenten moeten nog iets meer sturen, dan later op school. Dit komt omdat, *"Het vermogen om op tijd te stoppen wordt ontwikkeld tussen de twaalf en de achttien jaar."* (Prinsen, H. & Terpstra, K.J.; 2009; p. 24). Door in dit proces te sturen, komen adolescenten uiteindelijk bij het eigen vermogen om te stoppen. Bevindt de adolescenten zich in een lastige omgeving, dan komt deze ontwikkeling niet of langzaam op gang.

Tijdens de puberteit zijn de emotionele centra in de hersenen al volledig ontwikkeld. Alleen zijn de verbindingen tussen deze gebieden en verschillende gedeelten van de hersenen nog niet volledig gelegd, waardoor deze nog niet efficiënt werken (Heffels, A.; 2011). Daarnaast is de frontale cortex nog niet volledig gerijpt, dit maakt dat de hersenen pas zijn uitontwikkeld met 25 jaar (Heffels, A.; 2011).

Dit betekent dat de puber emoties zeer heftig kan ervaren, maar ze niet altijd op de juiste manier kan verwerken, omdat die verbinding nog niet goed genoeg ligt. Het feit dat de puber ook nog geen eigen grens heeft, maakt dat emoties zich soms heel heftig kunnen uiten en de puber dan ook volledig door kan slaan.

Adolescentie (12-/18-22 jaar)

Adolescenten hebben nog moeite met het afwegen van beslissingen. Ze kunnen er op afstand wel bewust over nadenken en de gevolgen van inzien, maar op het moment zelf wint de plezierervaring het van het denken, waardoor de risicofactor niet meegenomen wordt in de beslissing van de adolescent (Heffels, A.; 2011)

Adolescenten zijn zich dus al wel bewuster dan pubers van het feit dat ze zelf verantwoordelijk zijn en kunnen daar naderhand ook bij stil staan. Tijdens de adolescentie ontwikkelen de adolescenten dit niveau ook voor in het moment. Voor sommige adolescenten zal dit tot aan het eind van de fase altijd lastig zijn, door bijvoorbeeld een lager IQ of een lastigere omgeving.

Tijdens dit proces om zich meer bewust te worden, zal de adolescent door mensen geconfronteerd worden met het proces en de gevolgen. Hierbij wordt het zelfbeeld van de adolescent gezocht, gestructureerd en gedetailleerd en wordt er gezocht naar autonomie. Dit kan echter leiden tot conflicten met de omgeving (Tieleman, M.; 2011; p. 227).

LVB en adolescentie

LVB staat voor een licht verstandelijke beperking. Volgens het kenniscentrum LVG (aangehaald door Klein, G. & Schalwijk, F.; 2013; p. 13) wordt het aangeduid met een IQ tussen de 50 & 70. Dit IQ heeft invloed op de mogelijkheden van leren en handelen.

Binnen gedwongen kader zitten ook adolescenten met LVB., 8%. En kwart van de jongeren in een JJI functioneert daar net boven, op zwakbegaafd niveau. (Inspectie Jeugdzorg; 19-05-2016; P.51) Deze licht verstandelijke beperking, zorgt ervoor dat hun adolescentie ontwikkeling ook net anders verloopt, dan bij een andere adolescent. Ze lijken een achterstand te hebben op de executieve functies, het de inhibitie, planning en werkgeheugen te hebben (Klein, G. & Schalwijk, F.; 2013; p. 9)

Daarnaast lijken adolescenten ook meer externaliserend probleemgedrag te hebben dan normaal begaafde adolescenten. Dit externaliserend probleemgedrag heeft onder andere te maken met de executieve functies en met de sociale informatie verwerking. (Klein, G. & Schalwijk, F.; 2013; p. 9 & 10) Het feit dat hier de ontwikkeling anders in loopt, betekent dat hier ook tijdens het onderzoek en in de praktijk rekening mee gehouden moet worden.

Wat is gedwongen kader?

Gedwongen kader is een term die gebruikt wordt om adolescenten die gedwongen behandeld worden aan te duiden. De adolescenten komen niet, omdat ze willen maar justitie heeft ze een behandeling opgelegd (Reclassering Nederland; 17-05-2016; p. 1) De jeugdmaatregel kan door justitie tot 18 jaar worden opgelegd. Echter is er sinds 2014 een nieuwe maatregel van start gegaan, waardoor justitie afhankelijk van de ontwikkeling van de jongere, tot 23 jaar jeugdstraffen op kan leggen (Dienst Justitiële Inrichting; 21-05-2016; Tweede Kamer der Staten-Generaal; vergaderjaar 2012-2013; nr.3; p. 127).

Onder gedwongen kader valt onder andere OTS (onder toezichtstelling), dit kan ook betekenen dat een kind uit huis in een gesloten instelling terecht komt. Naast OTS, wat ook nog thuis kan plaats vinden, is er ook nog de JJI, Justitionele Jeugd inrichting. Hier zitten onder andere adolescenten die de PIJ- maatregel (Plaatsing in inrichting voor Jeugdigden) opgelegd hebben gekregen. Deze maatregel heeft als doelen: het heropvoeden van de adolescenten & de verwachtingen van de maatschappij overbrengen op de adolescenten.

De realiteit is volgens inspectie jeugdzorg dat er heel veel verschillende soorten groepen kunnen worden onderscheiden binnen de JJI, zoals o.a. psychiatrische stoornissen, zwakbegaafde adolescenten enzovoorts (inspectie jeugdzorg; 19-05-2016; p. 51). In 2014 waren gemiddeld 468 plekken binnen de JJI bezet. De gemiddelde instroom dat jaar was 1.380 adolescenten en de uitstroom dat jaar bestond uit 1.455 adolescenten (Valstar, J.; Mei 2015; p.9). Adolescenten zaten in 2014 gemiddeld 14 dagen in een JJI, als het gaat om vreemdelingenbewaring. Gemiddeld zaten in 2014 adolescenten 47 dagen in een JJI als het gaat om voorlopige hechtenis. En tot slot zaten er in 2014 gemiddeld zitten adolescenten 103 dagen in een JJI voor jeugddetentie (Valstar, J.; Mei 2015; p.43).

Bijlage 21 Voorbeeld coderen bij één interview

Coderen interviews:

- Betekenis werkaliantie
 - o Therapeutische relatie
 - o Werkaliantie vaktherapeut cliënt
 - o Werkaliantie vaktherapeut collega's
- Visie
 - o Eigen visie
 - o Visie vanuit de instelling
- Interventies
 - o Verbaal
 - o Non-verbaal
 - o Mediumgericht
- Kracht van het medium
 - o Voor cliënt
 - o Voor therapeut
 - o Voor de werkaliantie
- Praktijk voorbeelden
 - o Effect van therapie op de cliënt
 - o Werkaliantie binnen therapie
 - o Werksfeer
 - o Doelen
- Behalen doelen
 - o Focus werkaliantie

- Betekenis werkaliantie

- o Werkaliantie vaktherapeut cliënt

T5: Uhm, nou naar mijn idee is de werkaliantie de werkrelatie die je opbouwt met een patiënt, dus dat is de relatie tussen de patiënt en therapeut. Uhm, en die bestaat onder andere uit vertrouwen uhm van mijn kant uit ook voorlichting en transparantie over wat de bedoeling is, zodat de patiënt weet waar die aan toe is en dat die ook de ruimte voelt om daar vragen over te stellen. Dus dat de patiënt zich op een gegeven moment veilig genoeg voelt om zichzelf te laten zien en daarin ja z'n eigen wensen ook kenbaar te maken. Uhm, ik zie werkaliantie iets als een dynamisch iets wat ook kan groeien. Wat juist belangrijk is dat het ook groeit en dat het ook ontstaat en tijd nodig heeft, dat het ook afhankelijk is van de persoon hoeveel tijd dat kost. Uhm, nou daar zitten natuurlijk houdingsaspecten bij van mij als therapeut. En uhm ja, wat wil je er nog verder over weten?

T5: Dat merk ik aan dat uhm mensen opener worden in contact, dat ze meer gaan delen. Dat ze kwetsbaar durven zijn, dat ze persoonlijk werk durven maken en dat ze dat ook durven te bespreken. Uhm, dat ze trouw komen. Uhm, dat ze het ook aangeven, nou deze opdracht past niet bij mij of die kan ik nu niks mee. Dus dat ze daarin grenzen aangeven en dat ze niet alles maar klakkeloos doen. Uhm, ja dat is wat er nu bij mij op komt.

- o Therapeutische relatie
- o Werkaliantie vaktherapeut collega's

- Visie

- o Eigen visie

T5: Ja, nou niet alleen, want dat is één kant. Maar ik zit, mijn visie is wel veel meer: ik ben niet trainingsgericht aan het werk. Ik ben heel erg gericht vanuit de ontplooiing van iemand zelf, vanuit waar iemand zelf zit en daarnaast gaan staan en dat zo veel mogelijk de ruimte geven om zich te ontwikkelen. Ik geloof niet zo in mensen gaan frustreren op de dingen die ze toch al niet kunnen. Ja, tuurlijk daar zijn goede trainingen voor, dat is prima, maar dat is niet hoe ik werk.

I1: Ja echt heel erg gericht op stabiliseren, in het hier en nu en de huidige situatie. We gaan ook niet door werken, we gaan vaak geen trauma's uit de jeugd pakken we op hier. Want daarvoor zijn mensen te onstabiel en worden daardoor nog instabieler. Uhm dus we zitten vooral denk ik dan op het suportief werken en op het uhm orthopedagogisch en het re-

educatief ook

T5: Ja, ik denk dat uh dat je mensen pas kunt veranderen, en zeker zo in gedwongen kader, als ze zich veilig genoeg voelen om uitgedaagd te mogen en te durven worden uh en daarin de vrijheid voelen om te experimenteren en niet... Kijk dit zijn natuurlijk mensen die al enorme dossiers en behandelingen achter de rug hebben, die op alle fronten in het leven vastlopen, die weten wel wat ze allemaal niet kunnen. Dus dat zelfbeeld is heel laag en die worden al dagelijks geconfronteerd met hun beperkingen. En ik denk juist dat het beter is om aan te sluiten bij: maar wat wil jij? En wat kun jij?; vandaaruit denken en ik geef altijd het voorbeeld van he: ik doe ook mijn belasting aangiften niet zelf. Ik hoef dat ook niet te kunnen. En als mijn band lek is van de auto, hoef ik dat ook niet zelf te kunnen verwisselen, maar het is wel handig als ik weet dat ik het niet kan. En dat ik instaat ben om degene te vragen die het wel kan. En dat geldt voor patiënten ook, zo van je hoeft niet alles zelf te kunnen, en als jij je financiën niet op orde kan houden, of je hebt moeite met je medicatie, dat is helemaal niet erg uhm als je dat maar weet en als je maar weet bij wie je moet zijn om dat wel voor elkaar te krijgen. Nou en dat is meer een gedachte die ik dan heb, ja.

o Visie vanuit de instelling

T5: Nee, ik ben redelijk uh nou uh, ik ben heel erg vrij in hoe ik mijn therapie inkleed. Maar we hebben wel een algemeen doel hier binnen. We zitten dus uh, ik werk dus in een Penitentiair Psychiatrisch Centrum, dat is een speciale afdeling binnen het gevangeniswezen. We hebben er vier van in Nederland en ééntje is dus in Zwolle. En het doel van het PPC, het algemeen overkoepelend doel is: mensen te stabiliseren en door te plaatsen naar behandeling elders. En ze ook te motiveren daarvoor. Dus ons doel is niet zoals de TBS gericht op recidive vermindering. Uhm, het is niet gericht op echt het behandelen voor de lange termijn. Uh, wij zijn meer bezig om mensen te motiveren van he uh je hebt een probleem en daar heb je hulp voor nodig. Uhm, dus sta open voor hulp, en dan gaan we je helpen naar een goede plek te komen, waar ze jou verder kunnen helpen. Uhm en stabiliseren. De mensen die op een PPC geplaatst worden die zitten daar, omdat ze een delict hebben gepleegd of daar van verdacht worden en te zwak zijn, om wat voor een reden dat ook, om op een reguliere afdeling te verblijven. En daarvoor zijn die PPC-afdelingen, met meer zorg en meer behandeling. Dus dat is wel het kader waarbinnen ik moet werken. Ik kan niet zeggen, ik heb een zede delinquent voor een jaar in behandeling en die gaat daarna naar de TBS en daar ga ik eens flink delict-analyses en risico uh, nee, want dat gebeurt straks in TBS.

Interventies

o Verbaal

T5: Uhm, wat denk ik sowieso erg belangrijk is, is dat je je aan je afspraak houdt. Dat je transparant bent, dat je nooit liegt, dat je eerlijk en oprecht bent en contact maakt en de ander ziet. Ik denk dat dat echt wel de belangrijkste kernbegrippen zijn en dat ik ook wel laat zien dat ik wat moeite wil doen voor mensen. EN dat ik beseft dat ze in een heel afhankelijke situatie zitten, waarin ze van alles moeten vragen en afhankelijk zijn van of anderen dingen voor hun willen doen. En dat is best wel een nare situatie waar je dan in zit. Dus uh, ik ga niet moeilijk doen over uh materialen of kosten, nee als jij op cel wat wil doen dan krijg je spullen mee en als je zegt van nou ik zie je pas volgende week weer, kun je dan deze week nog even kwasten langs brengen, want anders moet ik een hele week wachten, ja dan kom ik dat doen. Dan kom ik extra langs. En als iemand niet naar therapie komt, dan kom ik dezelfde dag of de dag daarna bij je langs om te vragen hoe het met je gaat. En niet om te zeggen je moet naar therapie komen, maar wel om te vragen : goh ik maak me zorgen want je was er niet

o Non-verbaal

o Mediumgericht

T5: Ja. En als iemand uhm, en niet in een vast stramien van we hebben nu therapie, dus je moet bij mij, als je drie keer niet bent geweest dan houdt het op. Zo zijn sommige mensen ook, maar ik denk juist dat dat hoort bij de populatie hier, dat mensen afhaken en dat je juist daar heel veel in moet investeren en veel in moet steken, want anders gebeurt er niks. EN dat ik dus ook naar mensen toe ga op cel. En dan laat ik even los van we moeten nu beelden werk gaan maken, maar ik bedoel eerst maar eens dat wij een gesprek je hebben over koetjes of kalfjes. En als dat is waar jij moet beginnen, want als jij niet anders kunt, dan gaan we het vandaar uit opbouwen. En als het nodig is dat ik elke week bij je langs kom met potloden, dan doen we dat. Ja daar ben

ik gewoon zo flexibel mogelijk in. En wat ook wel een belangrijke is voor de werkgrelatie, ik ben geen lerares dus ik ga geen opdracht geven en dan moet je je aan de opdracht houden. Ik juich het alleen maar toe als mensen zich er niet aan houden. En dat is ook mijn visie op het maken van beeldend werk, als ik jou de opdracht ik en mijn muur in klei geef en zij vraagt dan mag ik dat in karton doen, ja natuurlijk mag je dat in karton doen. En mag ik daar dat en dat voor gebruiken, ja natuurlijk. En als er iets totaal anders uit komt, want dat heb ik ondertussen ook wel geleerd, ik kan honderd keer een opdracht geven en honderd keer komt er totaal wat anders uit. En het gaat er niet om dat iemand een opdracht uitvoert. Het gaat er om dat iemand aan het werk is en daarin dingen tegenkomt uhm dingen leert over zichzelf en zichzelf kan uitten. En ik geloof niet dat dat kan, door heel schools een opdracht uit te voeren. Dus dat zijn wel dingen waarin ik dus heel afgestemd uhm probeer zo dicht mogelijk bij de patiënt te staan en bij wat die op dat moment nodig heeft. En terplekke ook opdrachten te verzinnen bij passen bij de situatie waar iemand zich op dat moment in bevind en hoe het nu met iemand gaat. En daarin heel erg constant al mijn eigen dingen los te laten. En dat is wel een investering in de relatie. Dat zijn wel interventies denk ik, ook in het medium, die ik wel echt doe uhm om zoveel mogelijk iemand zelf de ruimte te geven.

- Kracht van het medium

o Voor cliënt

T5: Uhm, nou dat is een heleboel dingen natuurlijk. Ten eerste zitten we hier in een detentie omgeving, wat betekent dat mensen de vrijheid ontnomen is voor een bepaalde tijd. En dat, naja je ziet al hoeveel deuren er zijn, het is enorm gesloten. En er is enorm veel structuur en heel veel regels en van alles wat mensen niet zelf kunnen bepalen. Dus er wordt bepaald wanneer de deur open gaat, wanneer je opgesloten wordt, wanneer je eten krijgt, wat voor eten je krijgt, wanneer je belt, met wie je belt, je post wordt gecontroleerd uhm wanneer je gaat sporten, wanneer je naar de bieb gaat, hoeveel kleding je op cel mag hebben, hoeveel foto's je op cel mag hebben, je cel wordt gecontroleerd, alles wordt uhm vanuit veiligheid gecontroleerd. Nou dat doet heel veel met iemands autonomie. Überhaupt al om gedetineerd te worden, maar vervolgens dat, kijk om trots te zijn en om een goed gevoel te hebben over jezelf en om een gevoel van identiteit te hebben, moet je ook het idee hebben dat je enig invloed kan hebben op je situatie. Uhm en dat heb je hier gewoon héél beperkt. Dat missen mensen, dus die voelen zich ook snel ongelukkig, uhm, worden daardoor heel afhankelijk, worden passief en juist bij beeldend en ook bij de andere vaktherapieën zet je mensen weer in de actie, laat je ze zelf keuzes maken. En ook al zijn dat maar hele kleine keuzes van welke kleur pak ik nu en wat ga ik tekenen en waar zet ik dat neer? Maar dat zijn stuk voor stuk allemaal keuzes. Je bent een uur lang bezig met alleen maar te kiezen wat jij op dat moment wil gaan doen en wat matcht met hoe jij dingen voelt en ervaart. En dat is een hele belangrijke voor identiteitsgevoel en autonomie en zelfbeleving en zelfreflectie, dus dat is ene hele goede tegenhanger voor uhm alles wat hier bij de detentie hoort. Uhm, vervolgens een ander punt is dat mensen hier zitten vanwege psychiatrische problematiek en allerlei verschillende stoornissen en uhm in een hele woelige periode van hun leven. Dus ze zijn opgepakt zijn uit hun veilige omgeving gehaald, een rechtszaak die loopt, soms komt die rechtszaak uitgebreid in de media, wordt dat dus ook bekend op de afdeling waar ze voor zitten, dat levert allemaal stress op. Uhm die rechtsgang dat is ingewikkeld, want dat wordt dan weer een keertje uitgesteld en dan wordt er weer een onderzoek gedaan en dan moet je naar het Pieterbaan en dan moet je allemaal testen afnemen en van alles wat op die mensen afkomt en die zijn al zwak. Uhm en door al die invloeden en druk, dat verhoogt de stress en mensen verliezen het overzicht. En vanuit het verliezen van het overzicht en het verliezen van grip op je situatie, raken mensen ontregeld. En dat kan er op verschillende manieren uit zien: mensen kunnen gaan automutileren, kunnen suïcidaal worden, kunnen agressief worden, kunnen zich helemaal terug trekken op cel, worden volledig inactief, uh kunnen psychotisch worden. Al die stressfactoren en het verliezen van het overzicht uhm werken niet echt mee. En met beeldend wat ik veel doe met deze groep is uh gewoon concreet in beeld brengen van je situatie. En dat kan zijn door het uit te tekenen, uh dat kan zijn door het in beeld te brengen, ik heb bijvoorbeeld, ja daar heb je voor de opname niks aan, maar ik kan wel wat laten zien. Uhm, dit is een werkstuk wat nog niet af is, maar deze man zat een jaar geleden in de iso, omdat hij totaal niks meer wilde geen contact meer mee te krijgen was en hij uhm in honger- en dorststaking ging. Nou dat is wel echt een probleem, want dan uhm, ja mensen moeten gewoon eten. Uhm en uh, hij kwam toen in de beeldend therapie en dit heeft hij een aantal maanden later gemaakt toen hij weg, toe het een stuk beter ging. EN hij vertelde erover

van : dit zijn mijn hersenen. Hij is hier begonnen met laatjes te maken van karton en daar was hij dus nog niet klaar mee, maar hij was dus van plan hier van allemaal verschillende laatjes te maken en hij vertelde daarover van: toen ik in de iso zat en het ging niet goed was dit een open ruimte in mijn hersenen. Alles liep door elkaar heen en alles , niks zat opgeruimd en uh als ik aan één gedachte dacht, dan trok dat gelijk allemaal andere dingen mee. Ik was heel associatief ik kon nergens in begrenzen en nu is het op geruimd in mijn hoofd. Ik heb nu laatjes en ik heb een laatje verleden en een laatje toekomst en een laatje delict en ik kan kiezen wanneer ik een laatje open doe. En doordat letterlijk in beeld te brengen, geef je uhm breng je structuur aan. Dus dit is een heel concreet voorbeeld. Hij heeft ook dit werkstuk gemaakt, waarin hij gewoon al die dingen, die hij als een chaos in zijn hoofd waren gewoon heel gefragmenteerd en symbolisch in beeld heeft gebracht. En op een gegeven moment met een werkstuk is dat klaar. Op een gegeven moment kom je op een punt dat je zegt, oke alles wat in mijn hoofd zit dat mij bezig houdt staat er nu op, dat is klaar. En dat geeft vaak zo'n opgeruimd gevoel. Want mensen hebben vaak die oneindigheid en het niet overzien, dat maakt heel erg onrustig. Uhm, dus dat is een hele uh belangrijke. Dus dat is nog een tweede punt. Uhm en vervolgens, dan heb ik het nog niet eens gehad over het werken aan doelen of problematiek. Dus dit is even overkoepelende thema's die voor de detentie hier gelden. Uhm maar ik werk bijvoorbeeld ook veel met rouw verwerking met vrouwen die hun eigen kind om het leven hebben gebracht. Nou je kunt je voorstellen dat dat enorm ingewikkeld is en een enorm lastige problematiek is, zeker hier binnen. Mensen hebben geen begrafenis meegemaakt, zijn nooit naar het graf toe geweest, uh hebben niemand hier in hun omgeving, die hun kinderen gekend heeft waar ze mee kunnen praten daarover. Ze zijn zowel dader als slachtoffer, ze zitten in een rouwproces, kunnen geen kant op uhm nou raken daarvan ontregeld. En in de beeldende therapie kun je juist heel mooi doormiddel van rituelen en symbolen letterlijk iets in handen hebben. Want het gemis en de afwezigheid is gewoon heel erg groot. En uhm wat ze bijvoorbeeld doen is van speksteen een beeld maken voor op het graf, wordt heel veel gedaan. Of een fotolijstje voor het kind, omdat ze dan op cel een soort van altaartje maken. Dus dat geeft letterlijk iets in handen. En dat geeft grip en handen en voeten aan een rouwproces en aan hun emoties die eigenlijk heel ongrijpbaar zijn en maar komen en gaan en overspoelen en nergens hun houvast vinden. En dat geeft heel veel rust om dan aan een werkstuk te werken dat letterlijk vast te hebben en dan op een gegeven moment te zeggen het is af, het is klaar uhm hier in zit mijn liefde en vervolgens kan ik een werkstuk maken over alle boosheid die ik voel, die er ook bij hoort. Ik kan nog heel lang door gaan, maar je hebt vast nog meer vragen.

- Voor therapeut

T5: Ja, uhm nou ik werk in de observatieperiode met een beetje standaard opdrachten en ik heb hem jou (kijkt naar Eunice) misschien ook wel verteld. Een klei-opdracht, de opdracht ik en mijn muur. Zegt jou dat nog wat (richting Eunice)?

T5: Oke. Dat is meestal de opdracht die ik als tweede geef, dus in de tweede sessie. Uhm waarin ik vertel van nou iedereen heeft een grens uhm tussen zichzelf en de rest van de wereld en binnen die grens bewaar jij je geheimen dingen die van belang voor jou zijn en je gaat niet zomaar iedereen die je tegenkomt op straat je hele levens verhaal vertellen en alles maar delen. He je beschermt jezelf ook met die grens. En die grens die zie je normaal gesproken niet, uhm maar maak 'm eens in klei. Sommige mensen die zijn een open boek, die kom je tegen en die vertellen hele veel en andere mensen die zijn super gesloten, houden alles en iedereen op afstand en dan weet je eigenlijk niet, daar krijg je helemaal geen contact mee. Uhm, dus ga nou eens, begin nou eens gewoon met kleden met klei en kijk eens van hoe ziet die muur r bij jou uit. Is die dik, is die dun? Zitten er ramen of deuren in? En begin met het maken van een bolletje, dat staat symbool voor jou. Uhm dus dat doe ik omdat er dan een hoge succes kans is. Kijk sommige mensen die hebben nog nooit gekleed en als je dan zegt je moet jezelf kleien, dan haken ze al af. Dus maak een bolletje en dat staat gewoon symbool en vervolgens maak je die muur. Uhm daar kan iedereen wat mee. Daar komt iedereen uit. En uhm dat wordt ook altijd heel persoonlijk werk en uhm afhankelijk van wat iemand, dan nodig ik vervolgens iemand uit om er wat over te vertellen, van wat heb je gemaakt? Nou afhankelijk van hoe open iemand is ga ik verdiepende vragen stellen. Bijvoorbeeld ook op een gegeven moment vragen als: waar sta ik dan?; Geef mij eens een plek ten opzichte van jou muur op dit moment. Dan kan ik ook toetsen van is dat dan ook hoe ik het zelf ervaar of heb ik het idee dat ik dichtbij of veraf.. Je kunt het uhm dus in het

medium houden, door het alleen maar over die kleimuur te houden, maar je kan het ook wat breder maken en betrekken op de huidige relatie en het contact, of het contact met familieleden. Uhm en zo de transitie maken naar het dagelijks leven van de patiënt. En doordat dus in het medium in te steken, steek je dus eerst heel erg in op de belevingswereld van de patiënt zelf en vanuit het uitgangspunt. En doordat je daar ruimte voor geeft, voelt iemand zich ook erkent. En afhankelijk dus van wat iemand vertelt en van wat ik zie, ga ik verdiepende vragen stellen. Is dat een antwoord?

T5: Uh, doe ik wel eens. Doe wel eens met volgen en leiden en spiegelen opdrachten. Uhm, nee maar ik werk denk ik meer aan de werkrelatie door ondersteunend aanwezig te zijn en motiverend en uhm opties aan te dragen waar mensen uit kunnen kiezen.

I1: Dus qua werkrelatie ben je wel meer verbaal bezig, dan non-verbaal bezig?

T5: Nou nee, maar dat is ook in het medium. Dus als iemand bijvoorbeeld zeg ik wil, bijvoorbeeld hij wil dit maken (raakt project hoofd met laatjes aan), maar hij weet niet welk materiaal en hoe hij dat moet beginnen, kijk dan kan ik hem opties aanreiken. En dat is misschien verbaal, maar dat gaat wel over wat hij wil maken. En dat kan ik ook laten zien, ik hoef niet alles te vertellen en dat doe ik ook door voorbeelden te laten zien. En ik maak ook wel werkstukken, ik maak ook wel voorbeelden om mensen te laten zien hoe je materiaal kunt gebruiken en kunt toepassen, uhm om inspiratie op te doen. Ja, maar ik zit niet heel erg met werkvormen, ik doe geen oefeningen over wat in de PMT denk ik veel meer gebeurt, over afstand en nabijheid en hoe ga je daar dan concreet richting mij nu mee om, ik ga je nu frustreren en kijken hoe je daar op reageert en dan gaan we oefenen met alternatieven, dat doe ik niet. Nee.

- Voor de werkalliantie

T5: Een gedeelte van de patiënten die hier wordt aangemeld is omdat ze op de afdeling geen contact krijgen. Dus dat er geen contact opbouw is, dus dat er ook geen zicht is op de beleving, dus dat ze ook geen goed beeld hebben, niet weten wat er in iemand om gaat en dan willen ze nog wel eens dat zien als indicatie voor vaktherapie, om te kijken van wat zien jullie nou als je ze gewoon eens aan het werk zet. Uh zonder dat er gelijk in het contact van alles moet, uhm en dan via het medium toch iets opbouwt, informatie krijgt en vandaaruit vertrouwen, waardoor mensen wat opener worden. Ja, dus dat wordt ook wel als indicatie gebruikt.

T5: Nee, maar sommige dingen zijn ook uhm. Kijk om dingen te kunnen verwoorden en om dingen te kunnen bespreken, dat vereist zoveel vaardigheden, daar staan we niet eens bij stil, maar dat vraagt dat je kunt nadenken over jezelf, dat je kunt reflecteren, dat je kunt signaleren, dat je kunt differentiëren van wat voel ik dan eigenlijk uh dat je daar verbaal een grote woordenschat voor hebt om dat dan ook nog onder woorden te brengen. Dan moet je dat ook nog op een manier doen, dat de ander gaat snappen wat jij dan bedoelt. Nou dat, dan ben je zoveel stappen verder. Als je dat kunt, ja dan is er ook geen probleem. Want dan lukt het je ook gewoon om dat allemaal te benoemen, maar heel veel mensen die hier vast zitten, zijn hier vast komen te zitten, niet omdat ze dingen verkeerd gezegd hebben, maar omdat ze dingen verkeerd gedaan hebben. Omdat ze vanuit de handeling te snel impulsief, agressief of uh vanuit angst te reageren. Dus je moet daar veel meer bij aansluiten. Uhm en het einddoel is uiteindelijk dat ze gewoon kunnen stilstaan, dat ze kunnen reflecteren en dan bewust een keus kunnen maken ook nog van tevoren; stop wat ga ik doen?; wat heeft dat voor een gevolg voor mij? ; Wat heeft dat voor gevolgen voor de ander?; nou dan ben je al heel ver.

- Praktijk voorbeelden

- Effect van therapie op de cliënt
- Werkalliantie binnen therapie

T5: Ja, ik denk dat dat in de meeste gevallen wel het geval is, bij de meeste patiënten. Uhm, dat heeft ook te maken met elkaar leren kennen en weten wat je de ander terug kan geven. Uhm, ik ben in eerste instantie wel voorzichtig met reflectie terug geven of confronteren of benoemen. Uhm, maar naar mate ik merk, dan ga ik langzaam testen en kijken wat ik kan en welke reacties ik daar op terug krijg en als ik denk nou dat landt wel of dat kan iemand wel horen en dat doet de relatie geen schade aan, dan kan ik dat verder uitbouwen. En ik denk

ook wel dat sommige mensen slecht in staat zijn om echt een werkrelatie op te bouwen. Ik benoem het ook altijd in mijn verslagen, of ik zie dat er contactgroei is of niet. Dus bij die patiënten waarbij dat niet is, speelt dat dan ook niet zo'n grote rol. Dus die, ja die zijn gewoon of ze mij nou één keer of tien keer zien. Terwijl dat bij anderen juist wel uhm, het belangrijkste is, of een voorwaarde om überhaupt hier heen te komen.

- Werksfeer
- Doelen
- - - Behalen doelen
- Focus werkaliantie

Bijlage 22 Gedragscode

HBO gedragscode: De functie van het medium bij werkalliantie van vaktherapeut en jongeren in gedwongen kader.

Het professionele en maatschappelijke belang

Tijdens het onderzoek wordt onderzocht welke functie het medium heeft bij de werkalliantie binnen vaktherapie. Hierbinnen is geprobeerd zoveel mogelijk bij de beroepspraktijk te blijven. Dit is een thema dat voor elke vaktherapeut van belang is en hiermee, ondanks een beperkt onderzoekkader, voor het hele vakgebied van betekenis kan zijn. Er kan door middel van deze informatie bewuster ingestoken worden op de therapie, waardoor de lagen om de therapie heen hier ook effect van kunnen merken (de instelling, cliënten, omgeving cliënten, maatschappij).

De functie van het medium bij werkalliantie binnen vaktherapie is nog latent en impliciet aanwezig. Door deze kennis expliciet en toegankelijker te maken voor therapeuten en andere belanghebbende, zal het medium steeds bewuster kunnen worden ingezet.

Respect

Gedurende het onderzoek hebben de betrokkenen hun medewerking verleend aan het onderzoek. Tijdens het onderzoek is rekening gehouden met de privacy van de betrokkenen: er is niets gepubliceerd of beschreven zonder toestemming of bronvermelding. De interviews met de jongeren zijn anoniem opgenomen in het onderzoek. De interviewers/ onderzoekers van het onderzoek hebben zich gedurende het half-gestructureerde interview opengesteld voor de informatie en voornamelijk geluisterd. De gestelde vragen, waren zo veel mogelijk open en werden gesteld vanuit nieuwsgierigheid, waarbij de mening van de onderzoeker achterwege is gebleven. Ook is er rekening gehouden met de zienswijze, opvattingen, theorieën en methoden van collega-onderzoekers. Daarnaast is er ook rekening gehouden met de regels van de inrichtingen en instellingen en de ethiek.

Zorgvuldigheid

Binnen dit onderzoek zijn verschillende bronnen naast elkaar gelegd, om zo een volledig mogelijk beeld te krijgen van het onderwerp binnen het onderzoek. Hierbij bestaan er wat bronnen uit dezelfde schrijvers en onderzoekers, maar dit kon helaas niet anders, door het schaarse aanbod van informatie. Tijdens het onderzoek zijn er vaktherapeuten en cliënten geïnterviewd, zodat beide partijen die betrokken zijn bij werkalliantie zijn gehoord. Gedurende het onderzoek zijn de bronnen zorgvuldig bewaard en gebruikt met verwijzing naar de bron.

Integriteit

Tijdens het onderzoek is er kritisch gekeken naar de gehanteerde praktijkopvattingen en probleemdefinities, zoals in de aanbevelingen terug is te zien. Daarnaast is er in het onderzoek objectief gekeken naar de bronnen. De data zijn geselecteerd op relevantie en daarbinnen gecategoriseerd en gethematiseerd. Tijdens het onderzoek zijn de onderzoekers aanspreekbaar geweest op hun gedrag.

Verantwoording van keuzes en gedrag

Binnen het onderzoek zijn keuzes gemaakt die de onderzoekers kunnen verantwoorden. Tijdens het onderzoek kwam de onderzoekers tot de conclusie dat de definitie van een van de onderzoekstermen in de praktijk anders bleek te liggen dan in de literatuur stond beschreven. Dit is door tijdsdruk niet verder uitgewerkt in het onderzoek. Rondom de conclusies en bevindingen is uitgebreid gesproken en van gedachten gewisseld gedurende het onderzoek, dit maakt de keuzes nog beter onderbouwd. Ook is het onderzoek gepresenteerd aan de betrokkenen rondom het onderzoeksproject 'Stay-Tuned' op de studiedag.

Bijlage 23 Vragen interview cliënten

Belangrijk(vooraf interview):
Reden onderzoek uitleggen
Mogen we je leeftijd erin zetten?

Hoe bevalt vaktherapie jouw?/ Hoe vind jij vaktherapie?
Wat vind jij de kracht(heel sterk) van jouw medium? Wat vind je prettig/leuk? Waar heb je wat aan?
Wat maakt voor jou een goeie werksfeer? Sfeer binnen de therapie? Wanneer voel je je op je gemak?
Wat heb jij nodig binnen de therapie om dit voor elkaar te krijgen?*

Wat doe jezelf om je op het gemak te brengen?
Hoe is het nu?
Bedanken

*Tijdens de therapie stel je doelen op om aan te werken. Wat heb jij van de therapeut nodig om aan die doelen te kunnen werken? Waar werk je aan?

Bijlage 24 Vragen interview therapeuten

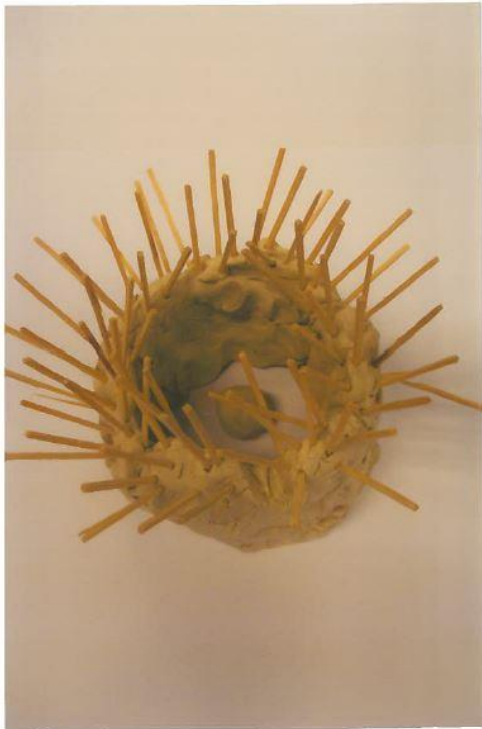
Interview onderwerpen

1. Toestemming vragen(opnamen)
2. Kort inleiding (zie interviews Jos)
3. Betekenis werkalliantie(inhoud)
(Bewust -> inzet werkalliantie?)
 - Kenmerken werkalliantie binnen therapie(therapeut – cliënt)
4. Therapeutische houding
 - mensbeeld/visie
 - methode
 - doelen bevorderen werkalliantie
 - interventies(bevorderend werkalliantie)
 - kracht van het medium
 - Voor de cliënt
 - Voor de therapeut
5. Effect cliënt
 - voorbeelden uit praktijk*
 - klik(relatie) of werksfeer?
 - (Indicatie bevordering werkalliantie)
6. Focus werkalliantie
 - Bewust vooropzetten werkalliantie?
 - Voorbeelden uit de praktijk
 - (Indicatie bevordering werkalliantie)

* Bij voorbeelden vragen naar voorbeelden waarbij er geen klik was in de werksfeer, maar waarbij het doel wel is behaald. Wat heeft het medium daarin betekend?
8. Werken in een groep of individueel
9. Afronding & bedanken

Bijlage 25 Foto's opdracht 'ik en mijn muur' gegeven door T2

Gemaakt door cliënten van T2.

Bijlage 26 Foto werkstuk van cliënt en T1

Bijlage 27 Urenverantwoording

Alleen:

Datum	Uur	Activiteit	Naam
13-11-2015	2 uur	Literatuur opzoeken en schrijven	Jolida
04-02-2015	2 uur	Literatuur opzoeken	Jolida
2-02-2016	4 uur	Werken op school aan onderzoek, literatuur	Jolida
08-03-2016	6 uur	Literatuur opzoeken	Jolida
10-03-2016	2 uur	Literatuur opzoeken	Jolida
15-03-2016	2 uur	Literatuur opzoeken, inhoudelijke oriëntatie schrijven	Jolida
16-03-2016	1 uur	Interview uittypen deel 1	Jolida
17-03-2016	3 uur	Inhoudelijke oriëntatie schrijven, uittypen interview deel 2,3	Jolida
18-03-2016	30 min	Interview uittypen	Jolida
22-03-2016	2 uur	Schrijven Inhoudelijke oriëntatie, bronnen lezen	Jolida
23-03-2016	30 min	Schrijven	Jolida
24-03-2016	30 min	Interview uittypen	Jolida
25-03-2016	4 uur	Literatuur zoeken onderzoek, deels schrijven onderzoek, uittypen interviews	Jolida
26-03-2016	30 min	Interview uittypen	Jolida
30-03-2016	1 uur	Interview uittypen + literatuur opzoeken	Jolida
01-04-2016	1 uur	Interview uittypen	Jolida
04-04-2016	3 uur	Interview uittypen, e-mails schrijven	Jolida
06-04-2016	1 uur	Inlezen interviws	Jolida
11-04-2016	30 min	Interview uittypen	Jolida
13-4-2016	2 uur	Interview uittypen, literatuur lezen	Jolida
17-05-2016	30 min	Interviewen	Jolida
18-05-2016	9uur	Inhoudelijke oriëntatie maken	Jolida

19-05-2016	4 uur	Inhoudelijke oriëntatie afmaken	Jolida
20-05-2016	3 uur	Interview uittypen	Jolida
20-05-2016	1,5 uur	Interview uittypen	Jolida
21-05-2016	1,5 uur	Onderzoek	Jolida
22-05-2016	2 uur	Interview uittypen	Jolida
23-05-2016	1 uur	Onderzoek	Jolida
23-05-2016	1 uur	Regelen interview	Jolida
23-05-2016	1 uur	Onderzoek	Jolida
23-05-2016	1 uur	Interview voorbereiden	Jolida
25-05-2016	2,5 uur	Resultaten beschrijven	Jolida
25-05-2016	8 uur	Onderzoek deelvragen schrijven (3 en 4)	Jolida
26-05-2016	9 uur	Onderzoek deelvragen schrijven (3 en 4)	Jolida
27-05-2016	4 uur	Onderzoek schrijven (deelvraag 3, 4)	Jolida
28-05-2016	7 uur	Onderzoek deelvragen schrijven, alles checken, contact houden met opdrachtgever	Jolida
29-05-2016	9 uur	Onderzoek deelvragen schrijven, eindproduct schrijven, presentatie studiedag maken	Jolida
30-05-2016	1,5 uur	Deelvragen schrijven	Jolida
31-05-2016	9 uur	Deelvragen schrijven (1,2,5), mailen	Jolida
01-06-2016	11 uur	Deelvragen afronden , conclusie, inleiding, samenvatting, aanbevelingen schrijven	Jolida
02-06- 16	17 uur	Onderzoek deelvragen schrijven , andere hoofdstukken schrijven (aanbevelingen enzo), bellen Eunice & mailcontact houden met therapeuten en opdrachtgever	Jolida
03-06-16	10,5 uur	Onderzoek afronden, checken hoofdstukken, Eindproduct schrijven verantwoordingsstuk	Jolida
04-06-16	8,5 uur	Onderzoek doorlopen op foutjes, bronvermelding, opmaak maken, bijlagen maken, eindproduct schrijven deelvragen	Jolida

05-06-2016	6 uur	Eindproduct opmaken, checken aanpassen, schrijven, onderzoek afronden bronvermelding schrijven	Jolida
06-06-2016	11,5 uur	Eindproduct opmaak maken, bronvermelding doen, bellen Eunice, Artikel afmaken en opmaken, hoofdstukken checken	Jolida
07-06-2016	4 uur	Eindproduct afronden, opmaken, in elkaar zetten, uitprinten.	Jolida

Samen:

Datum	Uur	Activiteit	Naam
29-09-2015	1 uur	Bespreken onderzoek	Jolida en Eunice
09-10-2015	8 uur	Netwerkdag	Jolida en Eunice
07-12-2015	6 uur	Studiedag Onderzoek	Jolida en Eunice
10-02-2016	30 min	Gesprek Consulent	Jolida en Eunice
13-02-2016	2 uur	Gesprekje over onderzoek	Jolida en Eunice
09-03-2016	15 min	Gesprek Consulent	Jolida en Eunice
10-03-2016	2 uur	Samen zitten aan onderzoek	Jolida en Eunice
15-03-2016	5 uur	Interviews Lelystad	Jolida en Eunice
16-03-2016	1,5 min	Gesprek Consulent & samen zitten aan onderzoek	Jolida en Eunice
01-04-2016	1 uur	Onderzoek uitschrijven	Jolida en Eunice
14-04-2016	7 uur	Interviewen	Jolida en Eunice
24-05-2016	11 uur	Interviewen onderzoek	Jolida en Eunice
25-05-2016	2 uur	Resultaten schrijven, gesprek Gemmy, artikel (product) schrijven	Jolida en Eunice

30-05-2016	8,5 uur	Studiedag presentatie geven, bijwonen, planning op een rij krijgen, informatie uitwisselen	Jolida en Eunice
------------	---------	--	------------------